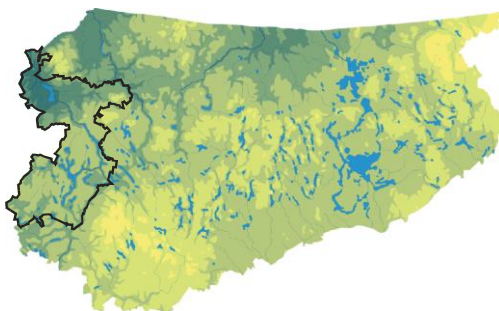

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie". Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 jest opracowana ze środków Unii Europejskiej w ramach Działania 19. Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Instytucją Zarządzającą jest Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Stowarzyszenie Łączy Nas Kanał Elbląski Lokalna Grupa Działania ul. Jana Amosa Komeńskiego 40; 82-300 Elbląg

PROGNOZA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

„Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023”

**Zamawiający: Stowarzyszenie Łączy Nas Kanał Elbląski Lokalna Grupa
Działania; ul. Jana Amosa Komeńskiego 40; 82-300 Elbląg**

Autor:

dr hab. Mirosław Grzybowski

Olsztyn, grudzień 2015 r.

Akronimy i nazwy skrócone stosowane w tekście

DP – Dyrektywa Ptasia

DS – Dyrektywa Siedliskowa

GDOŚ – Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

GUS - Główny Urząd Statystyczny

GZWP - Główny Zbiornik Wód Podziemnych

HACCP - System HACCP jest wymaganiem prawnym określonym w przepisach rozporządzenia (WE) Nr 852/2004 w sprawie higieny środków spożywczych

KE LGD - Lokalna Grupa Działania: Stowarzyszenie Łączy Nas Kanał Elbląski

KE – Kanał Elbląski

IMGW – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej

JCW - jednolita część wód

JCWP - jednolita część wód powierzchniowych

JCWpd - jednolita część wód podziemnych

KPZK 2030 - Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

LSR - Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023

LSR OW KE - Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023

MPZP – Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

MRR - Ministerstwo Rozwoju Regionalnego

N2000 – Natura 2000

NFOŚiGW - Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

OChK - Obszar Chronionego Krajobrazu

OOŚ - Ocena Oddziaływania na Środowisko

OSO - Obszary Specjalnej Ochrony Ptaków

OZW - Obszary o Znaczeniu Wspólnotowym

PO – plan ochrony

PGW - Plan gospodarowania wodami

PZO – Plan zadań Ochronnych

RDOŚ – Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska

RDW – Ramowa Dyrektywa Wodna

SOO – Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk

UE – Unia Europejska

UOOŚ - ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko (tekst jednolity Dz.U. 2013 r., poz. 1235, z późn. zmianami)

SOOŚ – Strategiczna Ocena Oddziaływania na Środowisko

SRS-GW W-M - Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego do 2025 roku

SUiKZPG - studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

WPZP W-M - Wojewódzki Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Spis treści

1. Wprowadzenie	6
1.1. Podstawa opracowania prognozy	6
1.1.1. Podstawa prawna i zakres prognozy.....	6
1.1.2. Przedmiot i cel prognozy.....	7
1.2. METODY ZASTOSOWANE PRZY SPORZĄDZENIU PROGNOZY	8
1.2.1. ANALIZA DOKUMENTACJI (DESK RESEARCH) – OCENA STANU ŚRODOWISKA OBSZARÓW WIEJSKICH KANAŁU ELBLĄSKIEGO.....	8
1.2.2. OCENA WŁAŚCIWA.....	9
1.2.3. ANALIZA WPŁYWU PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU NA POSZCZEGÓLNE KOMPONENTY ŚRODOWISKA W OPARCIU O ZMODYFIKOWANĄ MACIERZ LEOPOLDA	9
1.3. KONSULTACJE Z ZESPOŁEM TWORZĄCYM LSR	12
2. INFORMACJE O ZAWARTOŚCI, GŁÓWNYCH CELACH PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	13
3. STAN ŚRODOWISKA, KLUCZOWE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ POTENCJALNE ZMIANY STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	15
3.1. UWARUNKOWANIA EKOFIZJOGRAFICZNE	15
3.2. Obszary cenne przyrodniczo (w tym Natura 2000) i ochrona gatunkowa	42
3.2.1. Roślinność.....	42
3.2.2. Flora.....	44
3.2.3. Fauna.....	45
3.2.4. GATUNKI OBCE I INWAZYJNE	45
3.2.5. Obszary cenne przyrodniczo (w tym Natura 2000)	46
3.2.6. KORYTARZE EKOLOGICZNE OBSZARU KE LGD	59
3.3. KRAJOBRAZ KULTUROWY	62
3.4. KLUCZOWE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	79
3.5. POTENCJALNE ZMIANY STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU	81
3.5.1. LUDZIE W TYM JAKOŚĆ ŻYCIA I ZDROWIA.....	81
3.5.2. RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA, FLORA, FAUNA, SIEDLISKA	82
3.5.3. SPÓJNOŚĆ I INTEGRALNOŚĆ SIECI N2000/KORYTARZE EKOLOGICZNE	83
3.5.4. ROZPRZESTRZENIANIE SIĘ GATUNKÓW INWAZYJNYCH	83
3.5.5. KRAJOBRAZ, POWIERZCHNIA ZIEMI I GLEBY	84
3.5.6. ZASOBY NATURALNE	84
3.5.7. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE	84
3.5.8. ATMOSFERA I KLIMAT	84
3.5.9. DZIEDZICTWO KULTUROWE, DOBRA MATERIALNE	85
4. CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLE MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ SPOSÓB ICH UWAZGLĘDNIENIA W DOKUMENCIE.....	86
4.1. POWIĄZANIA Z INNYMI DOKUMENTAMI.....	86
4.1.1. OCENA WŁAŚCIWA.....	89
5. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELÓW LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH KANAŁU ELBLĄSKIEGO NA LATA 2016-2023.....	103
5.1. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU	103
5.1.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU.....	103
5.1.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE	105
5.1.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE	105
5.1.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ	106

5.1.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR.....	107
5.1.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR	107
5.2. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU	112
5.2.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.2. WYSOKI POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO.....	112
5.2.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE I NEGATYWNE.....	113
5.2.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE	114
5.2.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ	114
5.2.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR.....	114
5.2.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR	114
5.3. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA.....	116
5.3.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA.....	116
5.3.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE.....	117
5.3.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE	117
5.3.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ	118
5.3.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR.....	119
5.3.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR	119
6. TRANSGRANICZNE ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO	121
7. ODDZIAŁYWANIA SKUMULOWANE DZIAŁAŃ ZAPROPONOWANYCH W DOKUMENCIE	122
8. Propozycja rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023.....	124
9. Metody analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu i częstotliwość jej przeprowadzania (monitoring).....	125
10. Zbiorcza tabela rekomendacji i zaleceń.....	131
11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym	132
12. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE	135

1. Wprowadzenie

1.1. Podstawa opracowania prognozy

1.1.1. Podstawa prawna i zakres prognozy

Zgodnie z zapisem art. 3 UOOŚ, przez strategiczną ocenę oddziaływania na środowisko rozumie się postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko skutków realizacji polityki, strategii, planu lub programu, obejmujące w szczególności:

- uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko;
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko;
- uzyskanie wymaganych ustawą opinii;
- zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w postępowaniu.

Podstawą prawną sporządzenia prognozy oddziaływania na środowisko jest ustawa z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz ocenach oddziaływania na środowisko* (tekst jednolity Dz. U. 2013 r. Nr 0, poz. 1235).

Obowiązek przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (SOOŚ) skutków realizacji dokumentów strategicznych, przez organy administracji nakładają artykuły 46 i 47 niniejszej ustawy. Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 (LSR) należy do dokumentów wymagających przeprowadzenia SOOŚ.

Zgodnie z art. 46 przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko wymagają projekty:

- polityk, strategii, planów lub programów w dziedzinie przemysłu, energetyki, transportu, telekomunikacji, gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, leśnictwa, rolnictwa, rybołówstwa, turystyki i wykorzystywania terenu, opracowywanych lub przyjmowanych przez organy administracji, wyznaczających ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko;
- polityk, strategii, planów lub programów innych niż wymienione w pkt 1 i 2, których realizacja może spowodować znaczące oddziaływanie na obszar Natura 2000, jeżeli nie są one bezpośrednio związane z ochroną obszaru Natura 2000 lub nie wynikają z tej ochrony.

Art. 47. określa, iż przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest wymagane także w przypadku projektów dokumentów, innych niż wymienione w art. 46, jeżeli w uzgodnieniu z właściwym organem, o którym mowa w art. 57, organ opracowujący projekt dokumentu stwierdzi, że wyznaczają one ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko i że realizacja postanowień tych dokumentów może spowodować znaczące oddziaływanie na środowisko.

Zgodnie z art. 51 ustawy prognoza oddziaływania na środowisko Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 zawiera:

- informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu oraz jego powiązaniach z innymi dokumentami;
- informacje o metodach zastosowanych przy sporządzaniu prognozy;

- propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu oraz częstotliwości jej przeprowadzania;
- informacje o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko;
- analizę i ocenę istniejącego stanu środowiska oraz potencjalne zmiany tego stanu w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu;
- analizę i ocenę stanu środowiska na obszarach objętych przewidywanym znaczącym oddziaływaniem;
- analizę i ocenę istniejących problemów ochrony środowiska istotnych z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu w szczególności dotyczące obszarów podlegających ochronie na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody;
- analizę i ocenę celów ochrony środowiska ustanowionych na szczeblu międzynarodowym wspólnotowym i krajowym, istotnych z punktu widzenia projektowanego dokumentu, oraz sposoby, w jakich te cele i inne problemy środowiska zostały uwzględnione podczas opracowywania dokumentu;
- analizę i ocenę przewidywalnych znaczących oddziaływań, w tym oddziaływań bezpośrednich, pośrednich, wtórnych, skumulowanych, krótkoterminowych, średnioterminowych i długoterminowych, stałych i chwilowych oraz pozytywnych i negatywnych, na cele i przedmiot ochrony obszaru Natura 2000 oraz integralność tego obszaru, a także na środowisko a w szczególności na: różnorodność biologiczną, ludzi, zwierzęta, rośliny, wodę, powietrze, powierzchnie ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy;
- streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym.

Zgodnie z art. 52 ustawy, prognoza oddziaływania na środowisko została opracowana stosownie do współczesnego stanu wiedzy i metod oceny. Prognoza uwzględnia informacje zawarte w prognozach oddziaływania na środowisko sporządzone dla innych, przyjętych już dokumentów powiązanych z projektem dokumentu będącego przedmiotem postępowania.

Zakres Prognozy oddziaływania na środowisko jest zgodny z treścią pisma Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 18 listopada 2015 roku, **WSTE.411.55.2015.GK** oraz z treścią Opinii Sanitarnej wydanej przez Warmińsko-Mazurskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 02 grudnia 2015 roku, **ZNS.9082.2.180.2015.AZ** (pisma w załączniku do niniejszej prognozy).

1.1.2. Przedmiot i cel prognozy

Przedmiotem opracowania jest prognoza oddziaływania na środowisko „Lokalne Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023”.

Głównym celem opracowania prognozy jest próba zidentyfikowania kluczowych oddziaływań, wynikających z Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023, na wyszczególnione komponenty środowiska. Prawidłowe określenie zakresu potencjalnego oddziaływania pozwala na dobór odpowiednich środków minimalizujących lub kompensujących, na etapie wdrażania do realizacji postanowień LSR. Jest to podstawa do minimalizowania strat w środowisku przy jednoczesnym realizowaniu tych zamierzeń. Prognoza uwzględnia w szczególności:

- ocenę strategii z punktu widzenia prawidłowości zasad zagospodarowania środowiska i funkcjonowania jego całości,
- zawiera analizę zagrożeń, które dla środowiska mogą stanowić projektowane ustalenia strategii oraz propozycje zmian ustaleń strategii, które mogą przyczynić się do zmniejszenia zagrożeń wpływających na stan środowiska.

Przedstawione zostały również istniejące problemy środowiska z punktu widzenia projektowanego dokumentu w tym potencjalne oddziaływania skumulowane skutków realizacji strategii.

Oprócz określenia potencjalnego wpływu na środowisko, celem prognozy jest analiza zgodności przedstawionych zamierzeń inwestycyjnych z dokumentami planistycznymi i strategicznymi na szczeblu krajowym i międzynarodowym.

1.2. METODY ZASTOSOWANE PRZY SPORZĄDZENIU PROGNOZY

Przy sporządzaniu Prognozy zastosowano metodykę zgodną z wymogami dotyczącymi sposobu opracowania dokumentu. Uwzględniono obowiązujące wymogi prawne, określone w ustawie OOŚ a także wytyczne otrzymane od organów uzgadniających zakres niniejszej Prognozy: Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie oraz Warmińsko-Mazurskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy OOŚ informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko opracowane zostały stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny, a także dostosowane do stopnia szczegółowości poddanego ocenie dokumentu.

Podczas opracowywania niniejszej Prognozy wykorzystano dotychczasowe, indywidualne doświadczenia dotyczące opracowywania prognoz oddziaływania na środowisko dla realizacji dokumentów o charakterze strategicznym, dokumentów planistycznych oraz zamierzeń inwestycyjnych. W przyjętej metodyce oceny potencjalnych skutków środowiskowych realizacji zadań zawartych w poddanym analizie dokumencie kierowano się koniecznością uwzględnienia zasady zrównoważonego rozwoju.

1.2.1. ANALIZA DOKUMENTACJI (DESK RESEARCH) – OCENA STANU ŚRODOWISKA OBSZARÓW WIEJSKICH KANAŁU ELBLĄSKIEGO

Stan środowiska przedstawiono w oparciu o analizę materiałów źródłowych. Literaturę przedmiotu analizowano głównie pod kątem opracowań regionalnych obejmujących inwentaryzację komponentów środowiska w tym walorów przyrodniczych obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego wspierając się opracowaniami stanowiącymi syntezę dotychczasowej aktualnej wiedzy z zakresu ich biologii i ekologii. Spis wykorzystanych materiałów źródłowych umieszczono na końcu opracowania w rozdziale *Materiały źródłowe*. Ocena stanu środowiska prowadziła do konkluzji istotnych dla dalszych analiz ewaluacyjnych. Zastosowano podejście eksperckie, prezentowana ocena stanu zasobów biotycznych ma charakter opisowo-werbalny. Wyniki prezentowane są w postaci opisowej i graficznej (w tym kartograficznej). Jest to podejście mieszczące się w zakresie metod oceny prezentowanej przez Kostrowickiego (1992). Ponadto wykorzystano wiedzę przyrodniczą, geobotaniczną, siedliskową popartą doświadczeniem własnym. W ocenie przyrodniczej szczególnie nacisk położono na składnik roślinny, co ma swe uzasadnienie w założeniu, że roślinność jest jednym z głównych elementów kształtujących ekosystemy a nawet krajobrazy, tworzącym środowisko życia zwierząt. Jednocześnie roślinność stanowi kompleksowy obraz panujących warunków siedliskowych i jest czułym bioindykatorem jego zmian. Stanowi, więc syntetyczny wykładnik ekosystemu oraz

wskaźnik dynamiki układu i zachodzących w nim zmian (Matuszkiewicz 1974). W trakcie analizy brano pod uwagę również liczne opracowania branżowe, ekofizjograficzne, dotyczące cech środowiska obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego. Tak opisany sposób prezentacji środowiska województwa warmińsko-mazurskiego stanowił wstęp do właściwej oceny stanowiący drugi etap prac w ramach prognozy oddziaływania na środowisko dla LSR.

1.2.2. OCENA WŁAŚCIWA

Po pierwsze przeprowadzono analizę spójności celów z międzynarodowymi, wspólnotowymi i krajowymi dokumentami polityki rozwoju zrównoważonego, dotyczącymi horyzontalnych celów istotnych dla ochrony środowiska. Ocena była zasadniczo prowadzona w oparciu o analizę dokumentacji, ma charakter opisowy.

Po drugie dokonano oceny szczegółowych zapisów Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 w kontekście ich oddziaływania na środowisko. Generalnie istnieją dwa podstawowe modele przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, w ramach której opracowuje się prognozę oddziaływania na środowisko. W niniejszej Prognozie zastosowano model, oparty na doświadczeniach brytyjskich (*policy appraisal*). Najważniejszą rolę odgrywa tu identyfikacja celów samego dokumentu, skutków ich realizacji i **ocena czy kwestie środowiskowe zostały w nich należycie ujęte** – w mniejszym zaś stopniu, ocena hipotetycznego bezpośredniego i pośredniego oddziaływania potencjalnych przedsięwzięć na poszczególne elementy środowiska. Ten model stosowany jest najczęściej w ocenie polityk, strategii rozwoju – czyli dokumentów, które nie wskazują konkretnych przedsięwzięć, a jedynie ramy i kierunki rozwoju w sferze społecznej, gospodarczej czy środowiskowej. Na etapie sporządzania prognozy nie były znane szczegóły dotyczące konkretnych przedsięwzięć, które będą realizowane w ramach realizacji polityki przestrzennej obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego.

Założono jednak możliwość zastosowania również elementów drugiego podejścia, jeżeli istniała będzie możliwość wyodrębnienia konkretnych przedsięwzięć inwestycyjnych. Model ten jest wzorowany na procedurze oceny oddziaływania na środowisko, którą stosuje się dla konkretnych przedsięwzięć w ciągu procesu administracyjnego prowadzącego do wydania zgody na realizację przedsięwzięcia. Jednak wyniki tych analiz muszą być potwierdzone na etapie właściwej oceny oddziaływania na środowisko każdego z przedsięwzięć.

1.2.3. ANALIZA WPŁYWU PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU NA POSZCZEGÓLNE KOMPONENTY ŚRODOWISKA W OPARCIU O ZMODYFIKOWANĄ MACIERZ LEOPOLDA

Kluczowym elementem analizy była ocena wpływu projektowanego dokumentu na poszczególne komponenty środowiska obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego. Podstawowym narzędziem, wykorzystywanym do oceny potencjalnego wpływu celów ogólnych i szczegółowych ujętych w LSR na poszczególne komponenty środowiska była macierz krzyżowa. Na jej podstawie zostały zidentyfikowane m.in. pola konfliktu, które mogą wystąpić w wyniku realizacji celów LSR.

Analiza dotycząca wpływu poszczególnych celów, które zostały zamieszczone w LSR została przeprowadzona poprzez przyporządkowanie do jednej z V klas:

NE – potencjalnie neutralne – realizacja działań nie ma istotnego negatywnego oddziaływania na środowisko, zarówno na etapie realizacji, jak i eksploatacji, jednocześnie podejmowane działania nie są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska;

PP – potencjalnie pozytywne – podejmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć nie ma istotnego negatywnego oddziaływania na stan środowiska, zarówno na etapie realizacji, jak i eksploatacji;

PP/PN – zarówno potencjalnie pozytywne, jak i potencjalnie negatywne - podejmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska, jednocześnie realizacja przedsięwzięć może istotnie negatywnie oddziaływać na pewne komponenty środowiska na etapie realizacji i/lub eksploatacji;

PN – potencjalnie negatywne - realizacja działań może istotnie negatywnie oddziaływać na pewne komponenty środowiska na etapie realizacji i/lub eksploatacji, jednocześnie podejmowane działania nie są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska;

NH – potencjalnie negatywne/hamujące - realizacja przedsięwzięć może mieć bardzo istotny negatywny wpływ na pewne komponenty środowiska na etapie realizacji lub eksploatacji, skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska.

PODSTAWOWA ANALIZA ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO

Charakter oddziaływania	Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na stan środowiska na etapie realizacji i/lub eksploatacji	Podejmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian środowiska
NE	NIE	NIE	NIE
PP	NIE	TAK	NIE
PP/PN	TAK	TAK	NIE
PN	TAK	NIE	NIE
NH	TAK	NIE	TAK

W ramach matrycy przedmiotem oceny były również przewidywane znaczące oddziaływania, w tym oddziaływania bezpośrednie, pośrednie, wtórne, skumulowane, krótkoterminowe, średnioterminowe i długoterminowe, stałe i chwilowe oraz pozytywne i negatywne, na środowisko obszarów wiejskich Kanału Elbląskiego [ludzie w tym jakość życia i zdrowia; różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska; spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne; rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych; krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby; zasoby naturalne; wody powierzchniowe i podziemne; atmosfera i klimat; dziedzictwo kulturowe, dobra materialne]

Szczególną wagę przywiązywano do oceny oddziaływania skutków realizacji celów LSR na obszary NATURA 2000. W perspektywie ochrony obszarów Natura 2000, konieczna jest integracja dokumentów planistycznych z planami zadań ochrony dla obszarów Natura 2000.

Ocenę wpływu poszczególnych celów LSR na te obszary przeprowadzono w oparciu o cele wyznaczone dla obszarów chronionych.

Celem jest utrzymanie lub też doprowadzenie do stanu umożliwiającego „właściwy stan ochrony” przedmiotów Natura 2000 (tj. chronionych w obszarze Natura 2000 siedlisk przyrodniczych i gatunków), a więc:

właściwego stanu ochrony gatunku:

- liczebność gatunku jest stabilna w dłuższym okresie (mogą występować naturalne fluktuacje) oraz populacja wykorzystuje potencjalne możliwości siedliska, oraz struktura wiekowa, rozrodczość i śmiertelność prawdopodobnie nie odbiegają od normy;
- siedlisko gatunku ma odpowiednią wielkość i jakość dla długoterminowego przetrwania gatunku (dla poszczególnych gatunków opracowuje się katalogi wskaźników jakości ich siedliska, odpowiednio do ekologii i biologii każdego gatunku),
- brak jest istotnych negatywnych oddziaływań i nie przewiduje się większych zagrożeń w przyszłości, nie obserwuje się negatywnych zmian w populacji i siedlisku. Zachowanie gatunku w perspektywie 10-20 lat jest niemal pewne;

właściwego stanu siedliska przyrodniczego:

- powierzchnia siedliska nie zmniejsza się, nie jest antropogenicznie pofragmentowana,
- typowa struktura i funkcje ekosystemu są zachowane w dobrym stanie, brak znaczących zaburzeń, zachodzą typowe dla ekosystemu procesy ekologiczne, stan typowych dla ekosystemu gatunków jest właściwy, różnorodność biologiczna związana z ekosystemem jest niezubożona,
- brak jest zagrożeń i negatywnych trendów. Zachowanie siedliska w stanie nie pogorszonym w perspektywie 10-20 lat jest niemal pewne.

Cele zapisane w LSR nie obejmują projektów dla których dostępna jest dokumentacja umożliwiająca wykonanie pełnej analizy, dlatego też ograniczono się do wskazywania jedynie działań łagodzących. Wskazywano również na potencjalną możliwość konieczności procedowania ewentualnych inwestycji wynikających z realizacji celów LSR na poziomie OOS. Zapisy LSR nie wskazują na zagrożenia dla integralności obszaru N2000 oraz ciągłości sieci N2000.

W ocenie brano pod uwagę również inne obszary chronione oraz korytarze ekologiczne na obszarze objętym LSR. Analiza obejmowała również wpływ realizacji celów LSR na inne niż Natura 2000 obszary chronione w rozumieniu ustawy o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1651). Formy ochrony przyrody, które brano pod uwagę to: parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne. W perspektywie ochrony rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, również konieczna jest integracja dokumentów planistycznych z planami ochrony bądź planami zadań ochronnych dla tych form ochrony przyrody. Obszary chronionego krajobrazu, użytki ekologiczne wymagają przestrzegania zakazów wynikających z dokumentów je ustanawiających.

Wskazywano też, na konieczność respektowania zapisów wynikających z ustawy o ochronie przyrody w odniesieniu do indywidualnych/punktowych form ochrony przyrody jak pomniki przyrody oraz respektowania ochrony gatunkowej, a w szczególności zapisów rozporządzeń:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1409)
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1348)

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów. (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1408)

W analizie brano pod uwagę również możliwość wpływu LSR na funkcjonowanie ciągłości ekologicznej regionu. Ponadto w analizie została uwzględniona ocena w odniesieniu do **ZAGROŻENIA ZE STRONY GATUNKÓW INWAZYJNYCH** oraz konieczności respektowania zapisów Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz.U. 2011 nr 210 poz. 1260)

Oceniając wpływ celów LSR na stan JCWP i JCWPd, równoległe rozpatrywano ich potencjalny wpływ na związane z wodami cele wyznaczone dla tych obszarów, które mogłyby zostać naruszone w wyniku realizacji celów LSR.

Powyższa ocena została przeprowadzona dla poszczególnych komponentów zasobów środowiska, następnie na podstawie wyników analiz cząstkowych została przypisana zbiorcza ocena dla każdego celu ujętego w LSR.

Sumaryczne zestawienie kryteriów ewaluacji przedstawia poniższe zestawienie:

Ocena oddziaływania	Etap	Szacowana siła oddziaływania
NE – oddziaływanie potencjalnie neutralne	R – oddziaływanie na etapie realizacji	-2 – bardzo niekorzystne
PP – oddziaływanie potencjalnie pozytywne	E – oddziaływanie na etapie eksploatacji	-1 – umiarkowanie niekorzystne
PP/PN – oddziaływanie zarówno potencjalnie pozytywne, jak i potencjalnie negatywne	R/E – oddziaływanie zarówno na etapie realizacji jak i eksploatacji	0 – neutralne
PN – oddziaływanie potencjalnie negatywne	X – działanie nieinwestycyjnie	+1 – umiarkowanie pozytywne
NH – oddziaływanie potencjalnie negatywne/hamujące		+2 – bardzo pozytywne

1.3. KONSULTACJE Z ZESPOŁEM TWORZĄCYM LSR

W trakcie opracowywania Prognozy miały miejsce konsultacje z Zespołem tworzącym projekt Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023, mające na celu wyjaśnienie intencji zapisów i ich bieżące korekty oraz służące wymianie informacji istotnych dla kształtu ustaleń obydwu dokumentów. Przedmiotem dyskusji były zapisy szczegółowe dotyczące poszczególnych zapisów LSR. Analizowano skutki realizacji zapisów strategii na stan środowiska regionu. Formułowano propozycje modyfikacji istniejących zapisów. Dzięki wewnętrznej debacie możliwe było wypracowanie rozwiązań optymalnych, które zostały wprowadzone do dokumentu. Nadzór merytoryczny nad pracami zespołu sprawowała Pani Stanisława Pańczuk Prezes Stowarzyszenia Łączy Nas Kanał Elbląski LGD w Elblągu. Efektywność konsultacji była możliwa dzięki równoległe prowadzonemu procesowi konstruowania zapisów ocenianego dokumentu oraz pracami nad prognozą. Umożliwiło to wzmocnienie zabezpieczenia komponentów środowiska regionu w zapisach strategii.

2. INFORMACJE O ZAWARTOŚCI, GŁÓWNYCH CELACH PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 przewiduje realizację następujących celów:

Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru

1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości

[Tworzenie podmiotów gospodarczych (łącznie: 14 szt.; w tym: 7 w latach 2016-2018; 7 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023); Rozwijanie przedsiębiorstw (łącznie 18 szt.; w tym: 7 szt. w latach 2016-2018; 8 szt. w latach 2019-2021; 3 szt. w latach 2022 -2023)]

1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar

[Utworzona lub zmodernizowana infrastruktura turystyczna (łącznie 25 szt.; 8 szt. w latach 2016-2018; 13 szt. w latach 2019-2021; 4 szt. w latach 2022 -2023); Liczba utworzonych wsi tematycznych (łącznie 4 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023); Odnowienie szlaków rowerowych (1 operacja; 0 w latach 2016-2018; 1 operacja w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023); Odnowienie szlaków kajakowych (łącznie 1 operacja; 0 w latach 2016-2018; 1 operacja w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)]

1.1.3. Skuteczna promocja obszaru

[Liczba publikacji oraz aplikacji mobilnych (łącznie 5 szt.; w tym: 2 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 1 szt. w latach 2022 -2023); Kajakowy Produkt Turystyczny (KPT) (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 1 partnerstwo w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023); Questingowy Projekt Współpracy QPW (łącznie 1 partnerstwo.; w tym: 1 partnerstwo w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023); Geocaching Krainy Kanału Elbląskiego (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 0 w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 1 partnerstwo w latach 2022 -2023); Liczba zorganizowanych imprez rozpoczynających cykl (łącznie 5 imprez; w tym: 2 imprezy w latach 2016-2018; 2 imprezy w latach 2019-2021; 1 impreza w latach 2022 -2023); Liczba nowo powstałych gier terenowych z aplikacjami (łącznie 2 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023); Liczba stworzonych Planów Odnowy Miejscowości – wizualizacji wsi (łącznie 2 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023); 1.1.4. Rozwinięty rynek produktów lokalnych; Liczba utworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego (łącznie 1 szt.; w tym: 0 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023); Inkubator Przetwórstwa Lokalnego (PW) (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 0 w latach 2016-2018; 1 partnerstwo w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)]

1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca

[Stworzona sieć (ekomuzeum) (łącznie 1 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)]

1.1.6. Zachowane, zbadane i dostępne dziedzictwo lokalne;

[Liczba odnowionych lub [wyremontowanych zabytków (łącznie 3 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)]

Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego

1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności

[Liczba szkoleń lub warsztatów (23 szt.; 9szt. w latach 2016-2018; 14 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023); Liczba wizyt studyjnych (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)]

1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa

[Stworzony program aktywizacji seniorów (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)]

1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe

[Liczba spotkań informacyjnych LGD z mieszkańcami (84 szt., 30 szt. w latach 2016-2018; 36 szt. w latach 2019-2021; 18 szt. w latach 2022 -2023).

Liczba nawiązanych lub rozwijanych kontaktów ze społecznością lokalną (12 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 6 szt. w latach 2019-2021; 2 szt. w latach 2022 -2023).

Liczba spotkań ze społecznością lokalną (12 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 6 szt. w latach 2019-2021; 2 szt. w latach 2022 -2023)].

Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia

1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)

[Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej (20 szt.; 6 szt. w latach 2016-2018; 14 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023)]

1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej

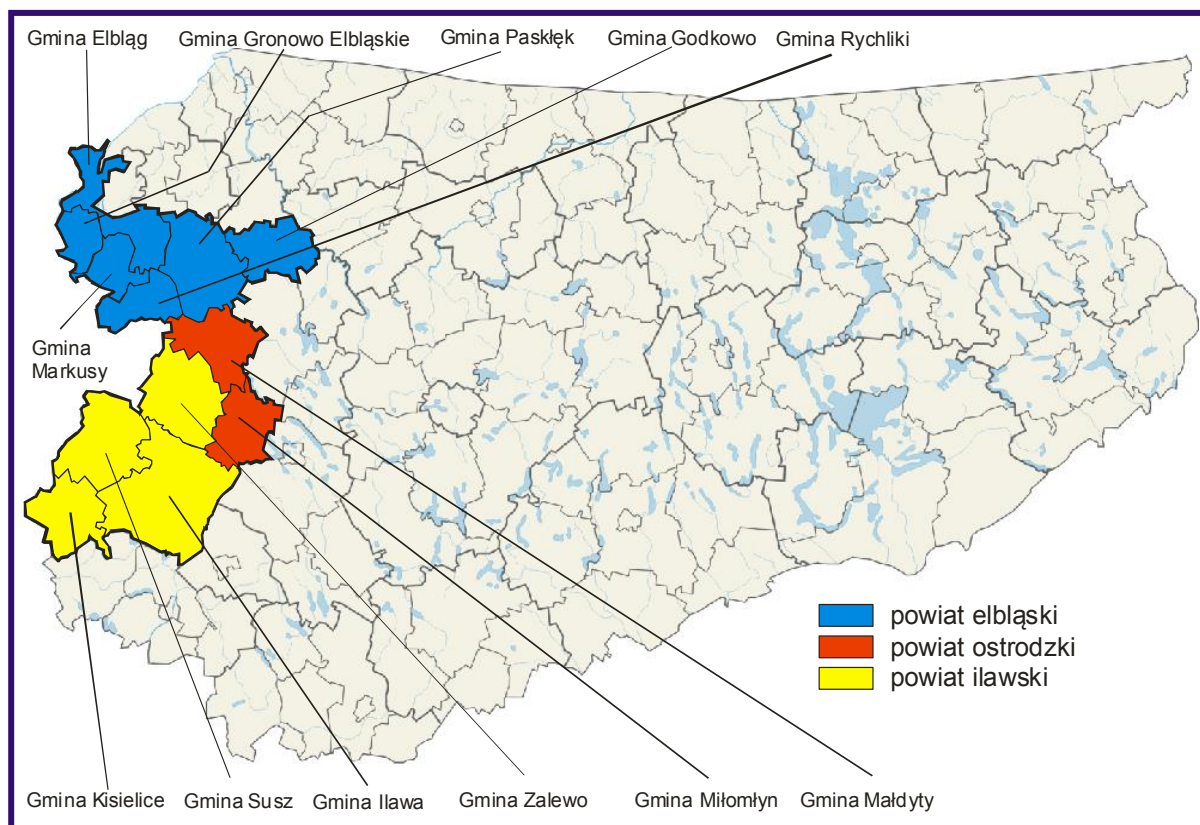
[Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej (6 szt.; 2 szt. w latach 2016-2018; 4 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)].

3. STAN ŚRODOWISKA, KLUCZOWE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ POTENCJALNE ZMIANY STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Niniejszy rozdział obejmuje analizę stanu środowiska na terenie Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego objętych LSR. W rozdziale wykorzystano zarówno dane GUS, jak i informacje publikowane w raportach WIOŚ. Informacje na temat kluczowych problemów ochrony środowiska zaczerpnięto z aktualnych programów ochrony środowiska województwa warmińsko-mazurskiego oraz dane pozyskane w ramach prac nad obowiązującym Planem zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego przyjęty został Uchwałą Nr VII/164/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 maja 2015 roku. Szczególny nacisk w ramach analizy stanu środowiska został położony na komponenty związane z obszarami chronionymi – w tym obszarami Natura 2000.

3.1. UWARUNKOWANIA EKOFIZJOGRAFICZNE

Obszar Kanału Elbląskiego o powierzchni 2.414 km², usytuowany jest w zachodniej części województwa warmińsko – mazurskiego. W obszarze zamieszkuje 94.173 (osoby zamieszkałe wg danych na 31.12.2013 roku). Obejmuje dwanaście gmin przynależących do trzech powiatów:

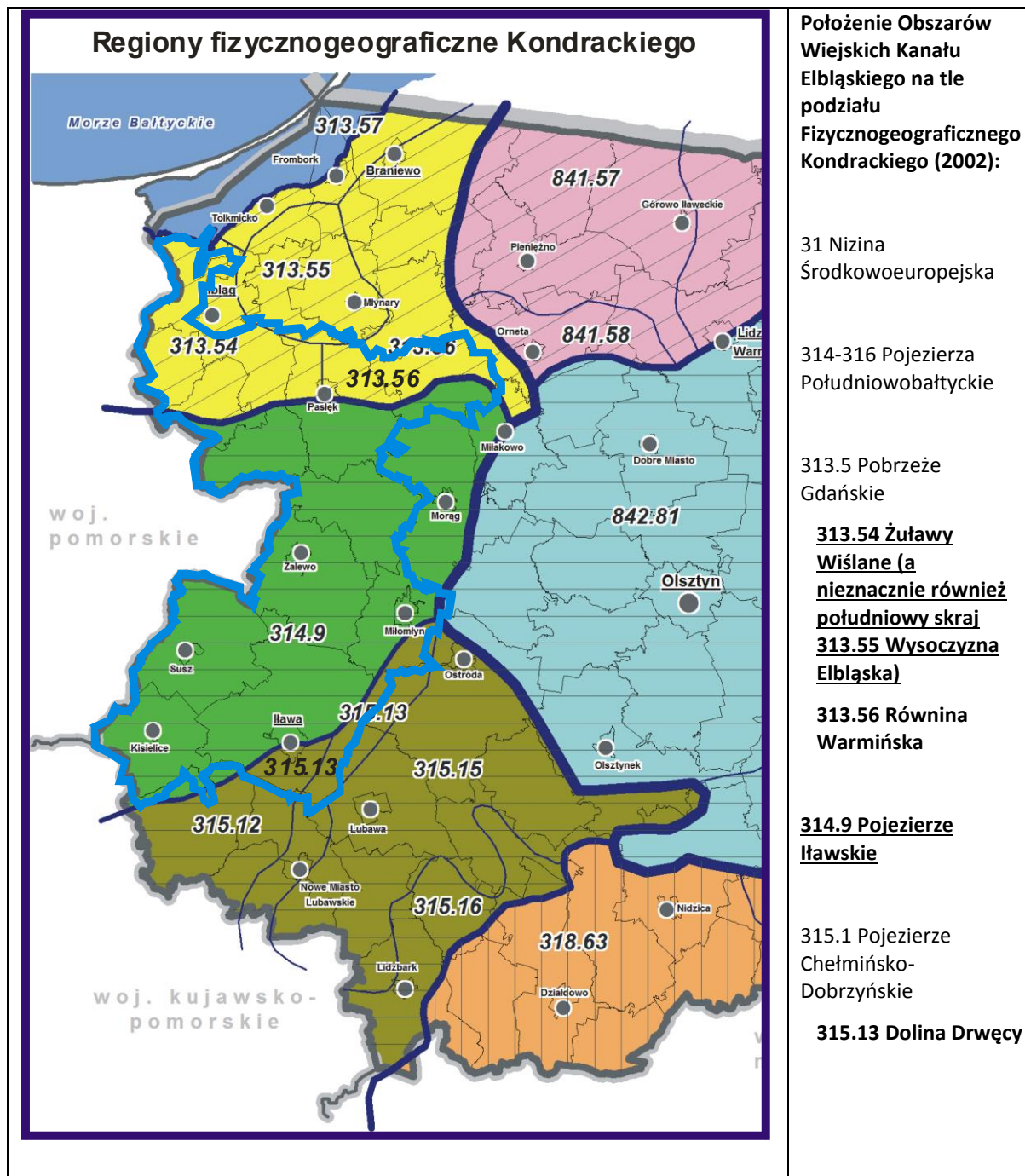
Charakterystyka obszaru realizacji LSR - stan na 31.XII.2013 r. przedstawia się następująco:

Jednostka terytorialna	Typ gminy	ilość miejscowości wiejskich	identyfikator jst wg GUS	Powierzchnia ogółem	Ludność ogółem	Gęstość zaludnienia	Ludność zamieszkała na wsiach	Ludność zamieszkała w miastach	Średnia powierzchnia indywidualnego gospodarstwa rolnego	Ilość gospodarstw rolnych indywidualnych	Lesistość
				km ²	osoba	osoba /km ²	osoba				
gm. Elbląg	W	36	6285404012	192	7 208	37,5	7 208	0	13,74	725	9,5
gm. Godkowo	W	33	6285404022	167	3 246	19,4	3 246	0	14,05	523	22,7
gm. Gronowo Elbląskie	W	19	6285404032	89	5 181	58,2	5 181	0	11,22	520	0,0
gm. Markusy	W	21	6285404042	110	4 210	38,3	4 210	0	12,82	577	5,3
m. i gm. Pastęk	MW	69	6285404073	264	19 696	74,6	7 243	12 453	20,18	693	17,1
gm. Rychliki	W	27	6285404082	132	4 032	30,5	4 032	0	23,52	277	21,1
gm. Iława	W	61	6285407032	424	12 855	30,3	12 855	0	12,74	1 182	42,2
m. i gm. Kisielice	MW	21	6285407043	173	6 137	35,5	3 982	2 155	17,24	607	13,3
Gm. i m. Susz	MW	45	6285407063	259	13 064	50,4	7 347	5 717	17,52	557	31,3
m. i gm. Zalewo	MW	48	6285407073	254	7 028	27,7	4 817	2 211	11,82	738	20,3
gm. Małdyty	W	46	6285415052	189	6 431	34,0	6 431	0	15,45	427	26,3
gm. i m. Miłomłyn	MW	30	6285415073	161	5 085	31,6	2 654	2 431	7,46	622	41,7
Obszar KE LGD	MW	456	X	2 414	94 173	39,0	69 206	24 967	14,27	7 448	24
Podregion elbląski	MW	1242	6285400000	7 497	534 510	71,3	223 828	310 682	14,17	25 033	25,8
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	MW	3876	6280000000	24 173	1 446 915	59,9	589 562	857 353	15,35	66 812	31,0
POLSKA	MW	52543	0000000000	312 679	38 495 659	123,1	15 237 750	23 257 909	6,94	2273284	29,4

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku

Kanał Elbląski (niem. Oberländischer Kanal, pol. Kanał Oberlandzki) to żeglowna droga wodna na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. W 1978 fragment kanału został uznany za zabytek techniki, natomiast Rozporządzeniem Prezydenta RP z dnia 14 stycznia 2011 został uznany za pomnik historii. Kanał Elbląski w 2007 r. w plebiscycie „Rzeczpospolitej” został uznany za jeden z siedmiu cudów Polski. Kanał Elbląski jest najdłuższym kanałem żeglownym w Polsce. Całkowita długość kanału z odgałęzieniami wynosi 151,7 km, w tym długość samego kanału wynosi 84,2 km. Powiązana z Kanałem droga wodna Miłomłyn – Zalewo liczy 49,9 km. łączna suma różnic poziomów na śluzach i pochylniach wynosi 103,4 m. Na Kanale od Ostródy do Elbląga jest 5 pochylni (Buczyniec, Kąty, Oleśnica, Jelenie, Całuny) i 2 śluzy (Miłomłyn i Zielona). Na całym kanale są cztery śluzy: Miłomłyn, Zielona, Ostróda, Mała Ruś.

Według podziału fizyczno-geograficznego (Kondracki 2002) przedmiotowy obszar położony jest w prowincji Niżu Środkowoeuropejskiego w makroregionach Pobrzeża Gdańskiego i Pojezierza Wschodniopomorskiego, głównie w mezoregionach Żuław Wiślanych i Pojezierza Iławskiego:

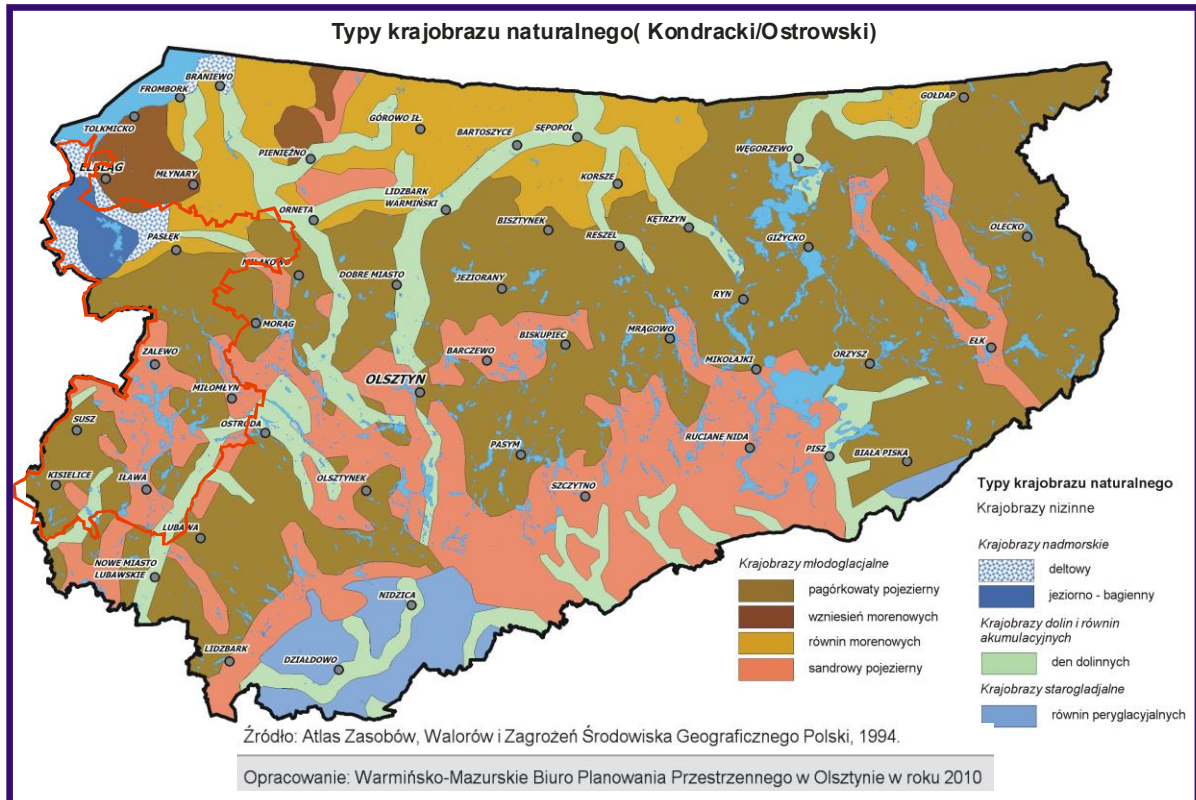

Zróżnicowanie cech morfogenetycznych i krajobrazowych, będących wynikiem różnic litologicznych, a także klimatycznych stanowi wyznacznik podziału na jednostki fizycznogeograficzne. Obszar ten charakteryzuje się w północnej części płaską lub niskofalistszą rzeźbą terenu (mezoregiony: Żuławy Wiślane), nad którą dominują pagórkowate wzniesienia wysoczyzn morenowych (mezoregiony: Wysoczyzna Elbląska, Wzniesienia Górowskie – stanowią północno-wschodnią granicę obszaru objętego LSR), cechuje się brakiem większych jezior (z wyjątkiem Jeziora Druzno). Są to przeważnie tereny rolnicze – ze znacznym udziałem gleb dobrej jakości. Żuławy Wiślane, w dużej części będące obszarem depresyjnym, charakteryzują się równinną rzeźbą terenu urozmaiconą systemem wałów przeciwpowodziowych oraz występowaniem bardzo urodzajnych gleb – mad. Pas środkowy i południowy objęty LSR zajmuje Pojezierze Ławskie, są to tereny o urozmaiconej, w przewadze pagórkowatej i wysokofalistej rzeźbie terenu, charakteryzujące się znaczną różnorodnością

przestrzenną, na którą składają się: gęsta sieć cieków naturalnych, duża ilość jezior i bagien, a także tereny leśne i rolne. Są to tereny atrakcyjne dla turystyki i rekreacji, o wysokim stopniu waloryzacji estetycznej krajobrazów. Cechą charakterystyczną terenów pojeziernych jest ich duży potencjał widokowy i występowanie urokliwych wnętrz krajobrazowych.

Cechy krajobrazu obszaru objętego zasięgiem LSR na tle województwa ilustruje poniższa mapa:

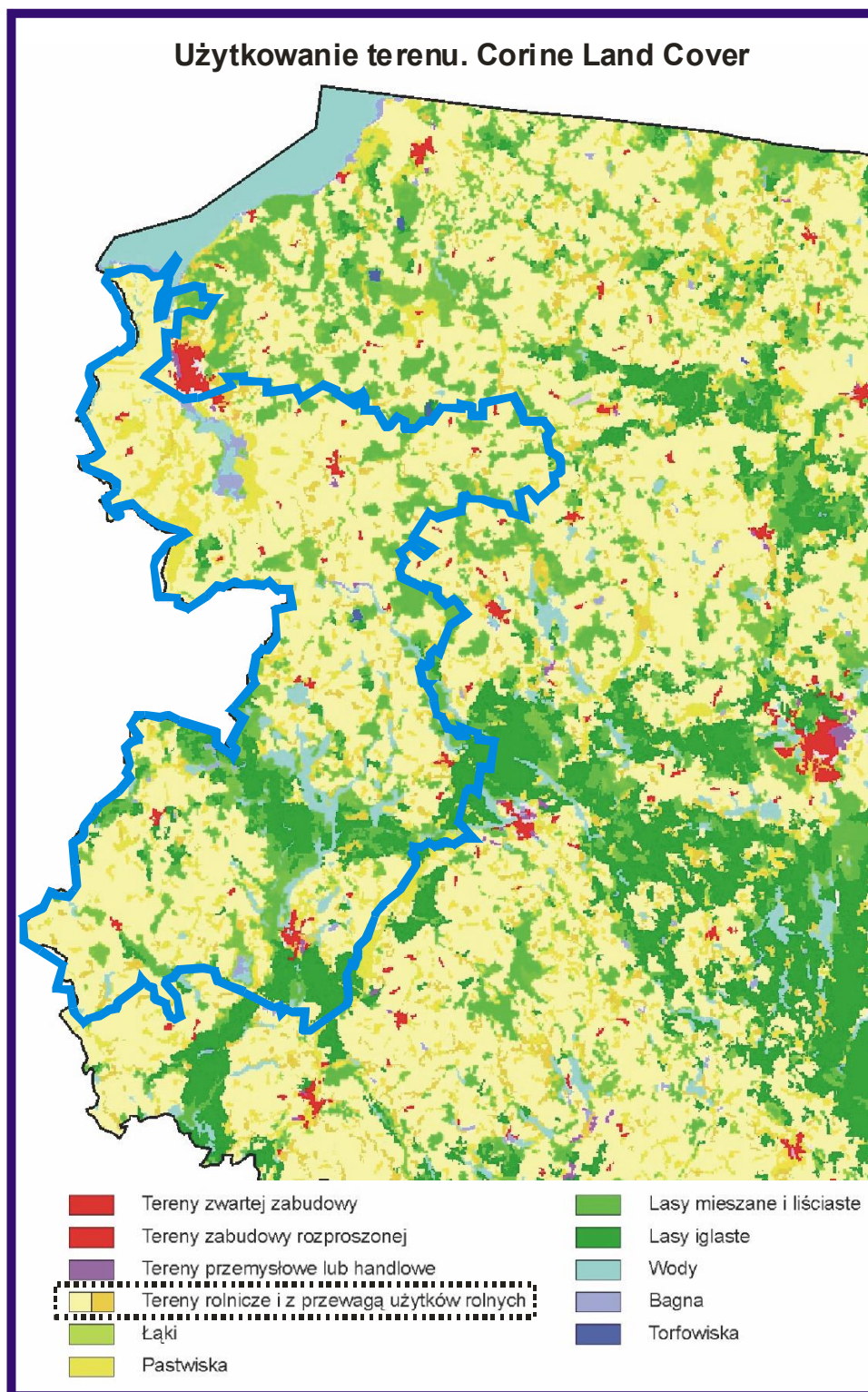

A znaczny stopień przekształcenia (synantropizacji) tego obszaru pokazuje kolejna mapa:

Rolniczy charakter użytkowania terenu objętego LSR ilustruje poniższa rycina:

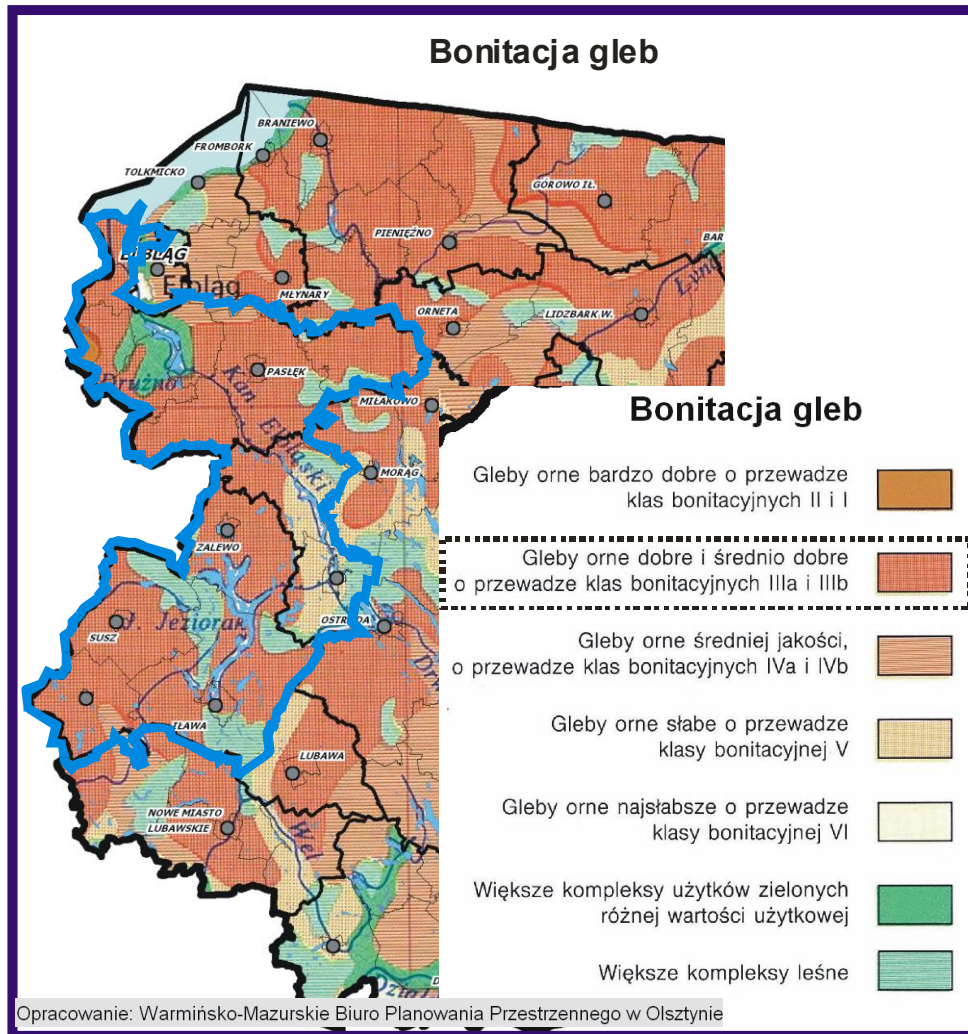
W obszarze największym kompleksem leśnym są Lasy Ławskie.

Osobliwością gleb obszaru objętego LSR jest występowanie mąd, których rozległym obszarem występowania są Żuławy. Mady żuławskie należą do jednych z najbardziej urodzajnych gleb w kraju. Zaliczane są do kompleksu pszennego bardzo dobrego i pszennego dobrego.

Jednak środkowe i południowe obszary objęte LSR zdominowane są przez gleby brunatne i gleby hydrogeniczne. Gleby brunatne wytworzone z glin zwałowych charakteryzują się dobrymi właściwościami sorpcyjnymi i korzystnym odczynem. Wykazują dużą odporność na degradację.

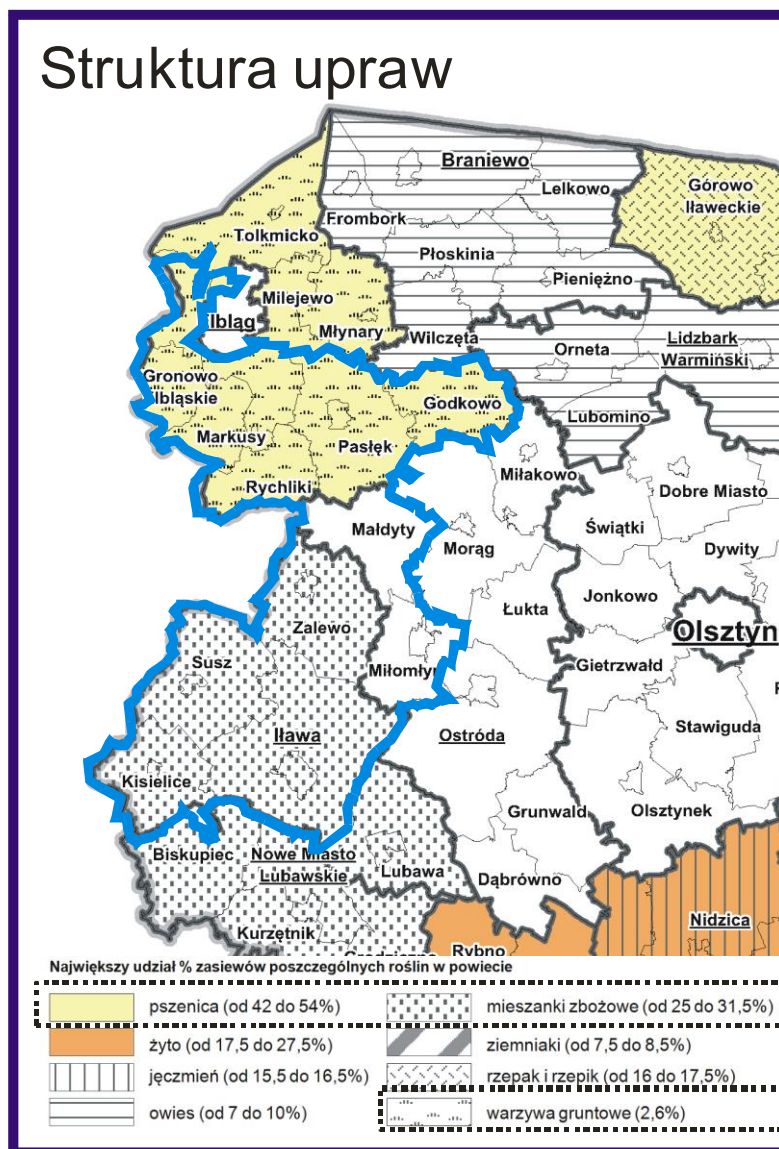
Siedliskami gleb hydrogenicznych są mokradła. Mokradła spełniają ważną rolę w środowisku, regulują gospodarkę wodną, a także mają duży wpływ na zwiększanie bioróżnorodności środowiska. Niestety większość mokradeł została odwodniona (czasami zdewastowana) w wyniku prac hydrotechnicznych. Wśród gleb hydrotechnicznych w obszar LSR przeważają gleby murszowo-torfowe, powstałe przeważnie na skutek przesuszania przez meliorację. Występują one w rozproszeniu na całym terenie, przeważnie pod użytkami zielonymi.

Dominują tu gleby orne dobre i średnio dobre (IIIa i IIIb):

Charakter gleb decyduje o ich rolniczej eksploatacji, w obszarze dominują uprawy zbożowe:

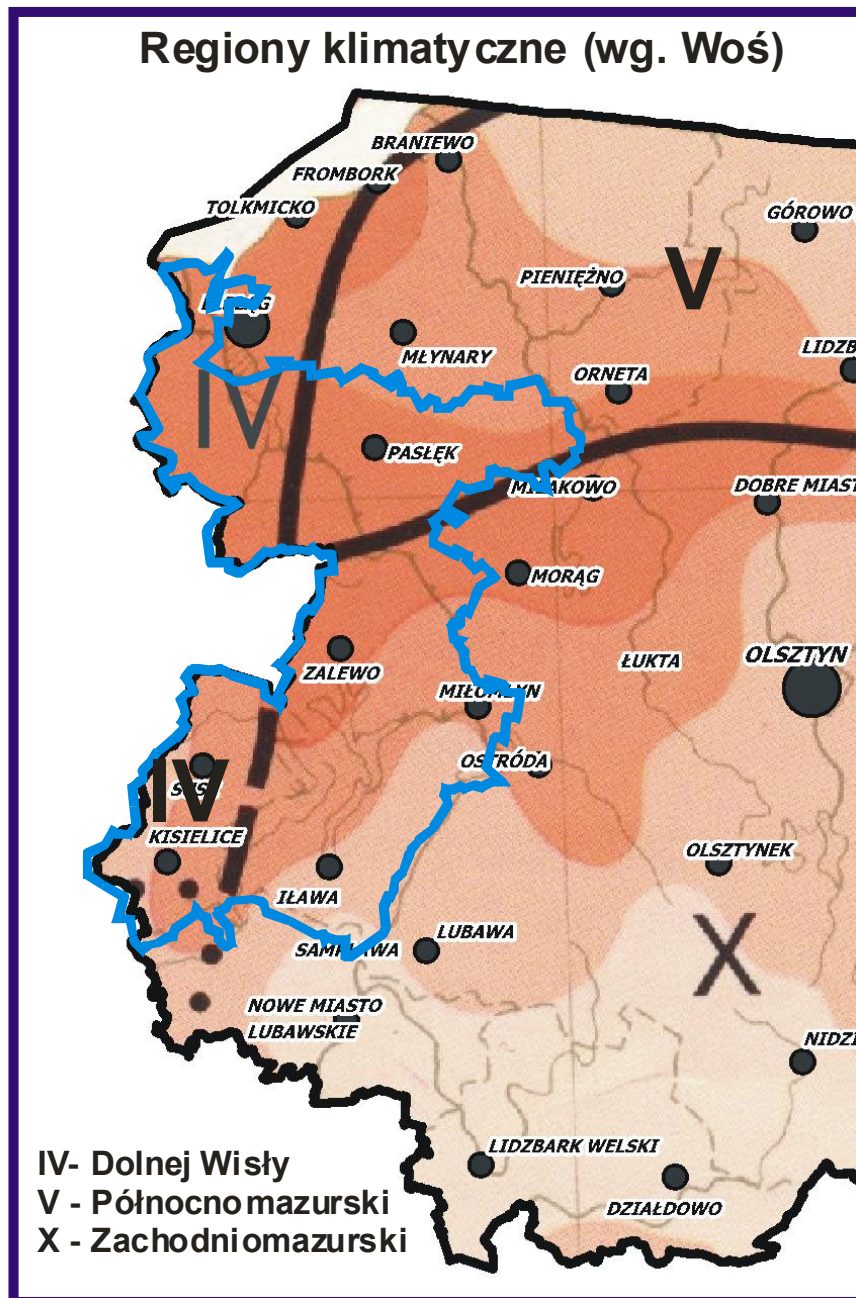

Obszar LSR położony jest w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego, przejściowego pomiędzy klimatem morskim a kontynentalnym. Oznacza to, że nad jego obszarem ścierają się masy powietrza morskiego z nad Oceanu Atlantyckiego z kontynentalnymi masami powietrza znad wnętrza kontynentu Euroazji. Jednak w skali województwa jest to obszar ze zwiększonym udziałem dominujących elementów atlantyckich. Zanotowano tu najwyższą średnią wieloletnią temperaturę powietrza (2000-2009) w województwie (Elbląg tj. 8,7°C), obszar ten cechuje się niewielkimi amplitudami zmian temperatury powietrza. Najchłodniejszymi miesiącami są styczeń i luty, a najcieplejszymi miesiącami są czerwiec, lipiec i sierpień. Usłonecznienie na podstawie danych za wielolecie 2000-2009 dla Elbląga wynosiło 1646,1 godzin i było dość niskie w skali województwa (Suwałki 1722,6 godzin, Kętrzyn 1808,9 godzin, Mikołajki 1793,3 godzin). Klimat regionu można podzielić ze względu na występujące na jego obszarze warunki bioklimatyczne i bodźcowość klimatu. Wg podziału na regiony bioklimatyczne (Kozłowska-Szczęśna 1985) w obszarze LSR można wyróżnić regiony bioklimatyczne:

- region nadmorski, o bioklimacie silnie bodźcowym i umiarkowanie bodźcowym (obejmuje on bliskie otoczenie Zalewu, północną część Żuław);

– region pojezierny, o bioklimacie łagodnie bodźcowym (obejmuje on Pojezierze Iławskie);

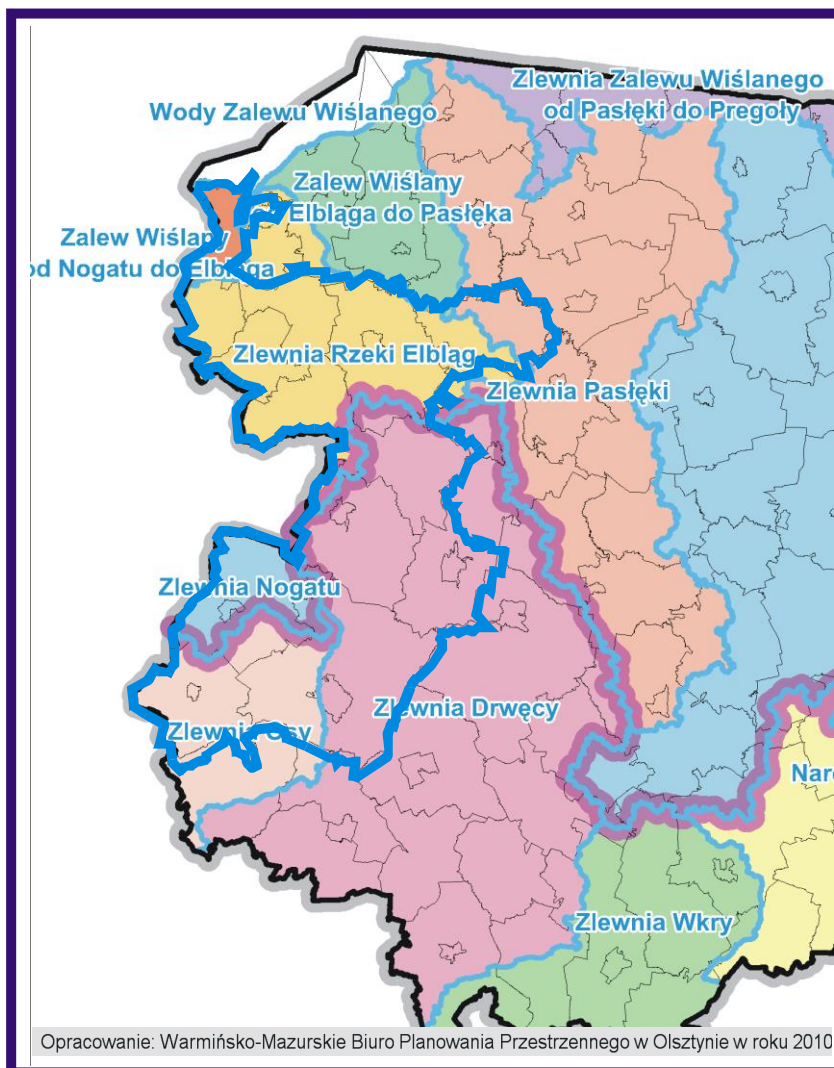
Wg regionalizacji klimatycznej (Woś 1999) obszar LSR jest objęty 3 regionami klimatycznymi: IV- Region Dolnej Wisły, V - Region Północnomazurski, X - Region Zachodniomazurski:

Obszar objęty LSR w całości znajduje się w zlewisku Morza Bałtyckiego, leży w dorzeczu Wisły. Sieć rzeczna obszaru jest dobrze rozwinięta. Rzeki uchodzące do Zalewu Wiślanego spływają w kierunku północnym (m.in. Elbląg, Nogat oraz Kanał Elbląski). W kierunku południowym i zachodnim spływają rzeki należące do zlewni Wisły, są to, m.in. Drwęca, Osa. Oddziela je ciągnący się równoleżnikowo (prawie centralnie) przez obszar wał moren czołowych, stanowiący wododział pomiędzy Zlewnią Wisły i Zalewu Wiślanego. Wg Podziału hydrograficznego Polski (IMGiW Warszawa 2005 rok) na obszarze LSR wyróżnia się następujące zlewnie cząstkowe:

ZLEWNIA ZALEWU WIŚLANEGO: Nr 52 zlewnia Nogatu; Nr 53 zlewnia zalewu od Nogatu do Elbląga; Nr 54 zlewnia rzeki Elbląg; Nr 56 zlewnia rzeki Pasłęki

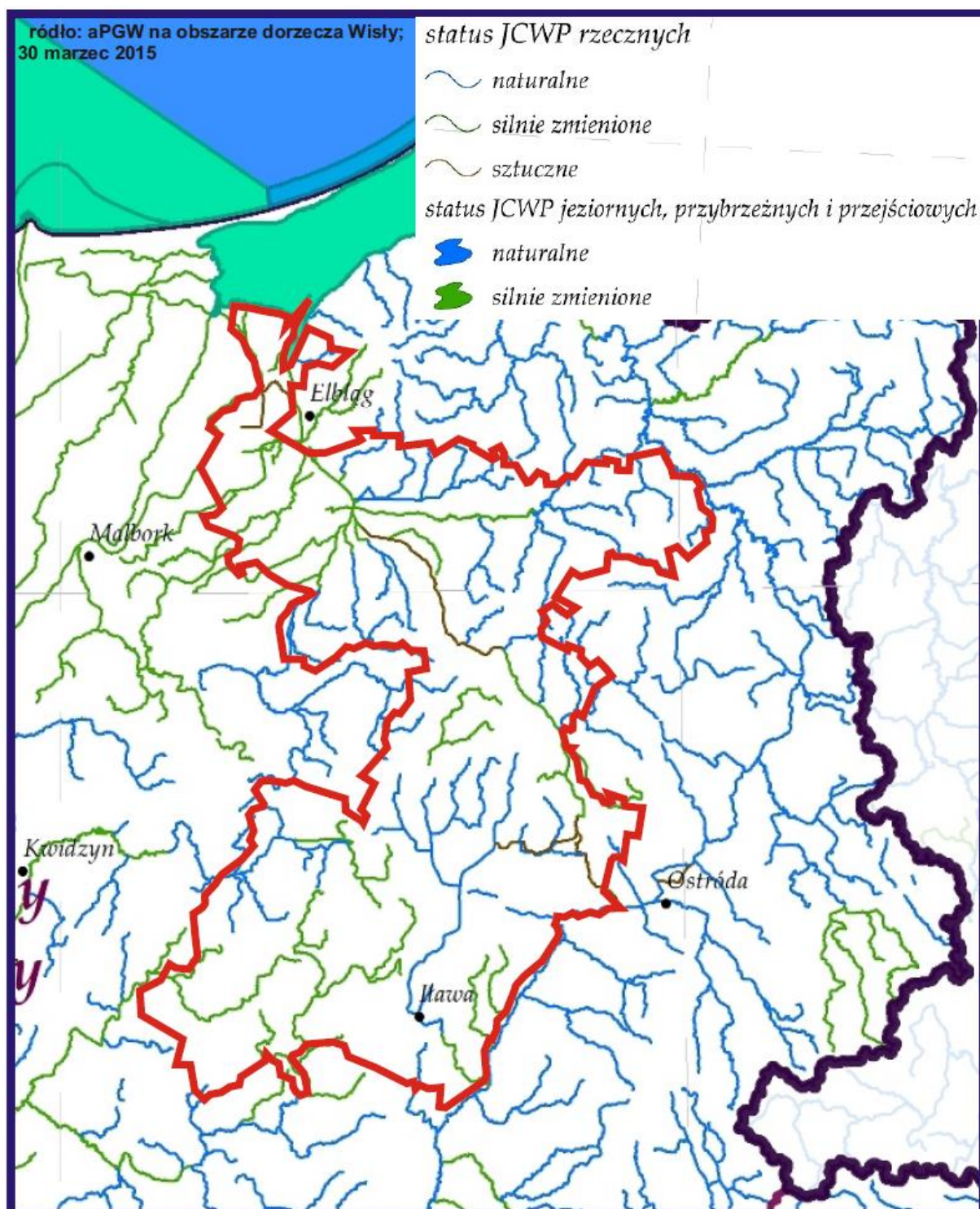
ZLEWNIA WISŁY: 28 zlewnia rzeki Drwęcy; 29 zlewnia rzeki Osy

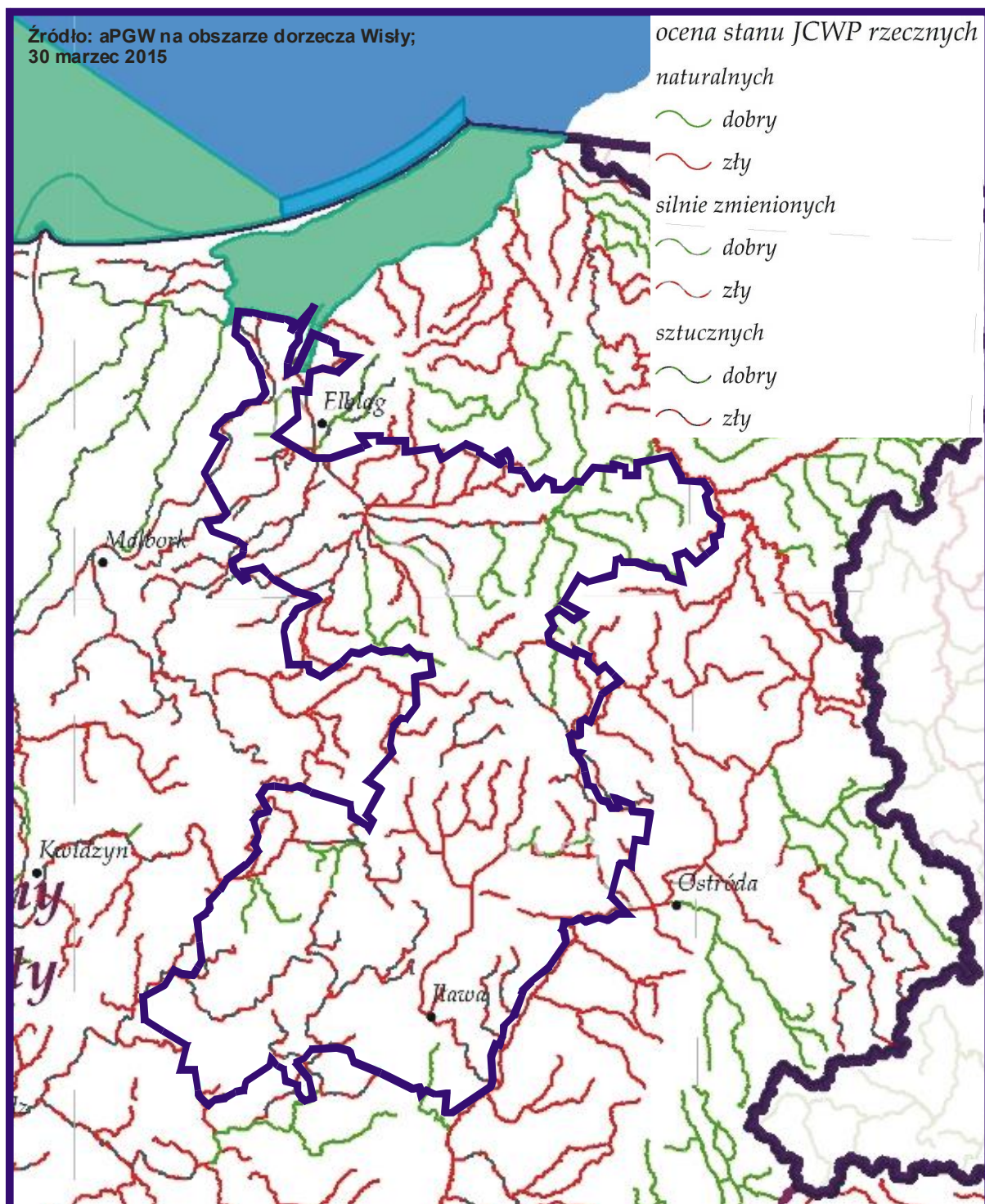
Wododziałowe położenie rejonu rolnego wokół Kanału Elbląskiego sprawia, że na obszar nie doływa żadna znacząca rzeka, przez co zarówno zasoby, jak i jakość wód są kształtowane na tym właśnie obszarze. Na obszarze LSR w zasadzie brak jest istotnych obszarów źródłkowych. Specyfika wynikająca z charakteru środowiska wodnego sprawia, że na obszarze KE LGD występują znaczne powierzchnie obszarów problemowych. Dotyczy to obszarów wododziałowych (w szczególności węzłów hydrograficznych – z których to terenów źródłkowych wody spływają w wielu kierunkach), zlewni jezior (w szczególności zlewni pojezierniej, obejmującej zdecydowaną większość jezior na obszarze KE LGD), terenów, gdzie użytkowe wody podziemne są bardzo wrażliwe na zanieczyszczenia z powierzchni (wody podziemne bez izolacji), jeziora Druzno – jako centrum koncentrycznego układu odwodnienia (węzeł hydrologiczny), związane z nim Żuławy Delta Wisły – obszar depresyjny funkcjonujący dzięki systemowi kanałów i urządzeń melioracyjnych, zagrożony powodzią, Zalew Wiślany i obszar przybrzeżny nad Zalewem. Obszary te wymagają odrębnej polityki zagospodarowania przestrzennego, w szczególności poprzez porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej, wodno-melioracyjnej, zmniejszanie zanieczyszczeń pochodzących z rolnictwa, tworzenie stref ochronnych zagospodarowanych trwałą zielenią i niezabudowanych.

Sieć rzeczna obszaru KE LGD jest znacząco przekształcona, znaczna część cieków stanowią wody sztuczne i silnie zmienione:

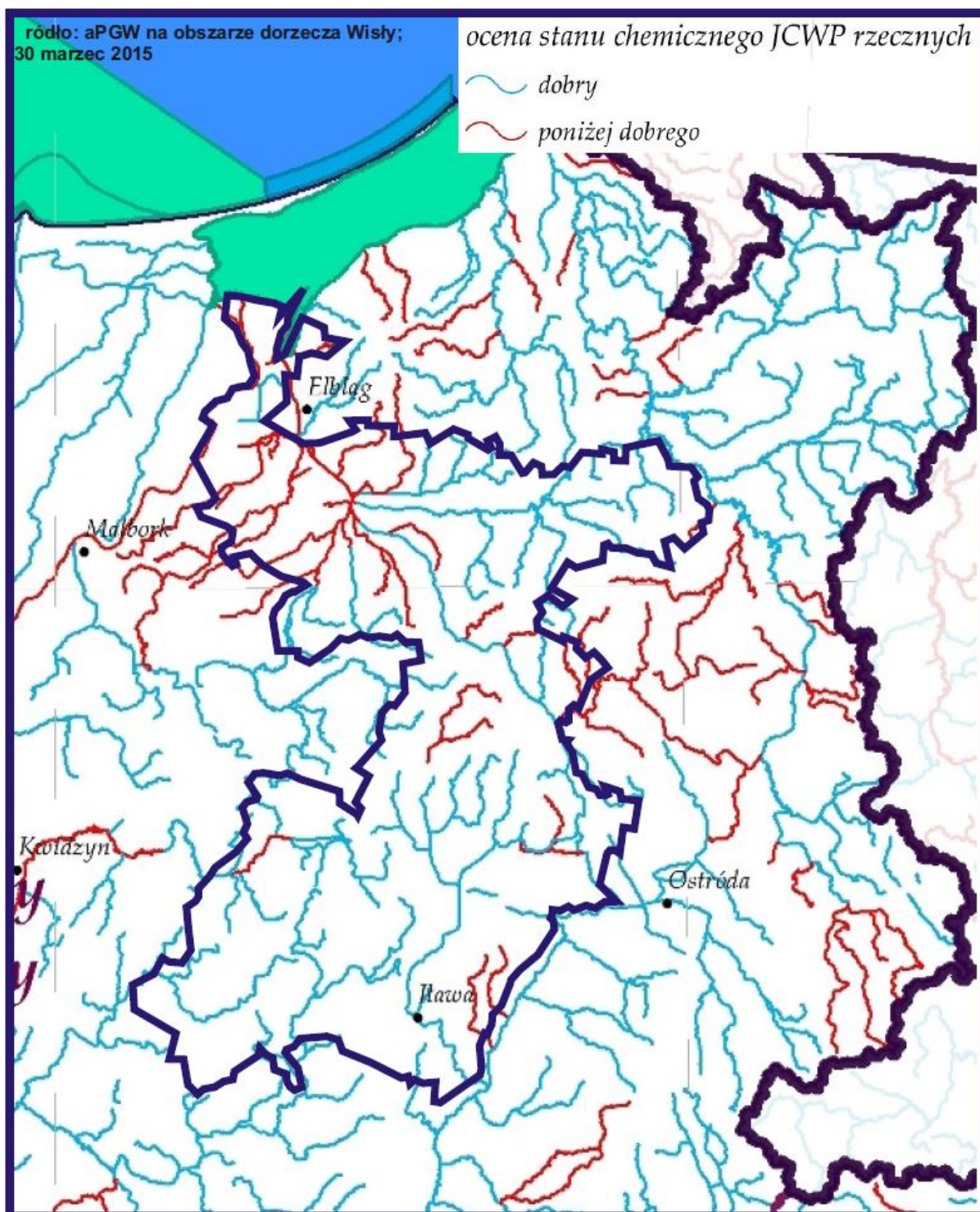

Wśród JCWP rzecznych obszaru KE LGD dominują wody w stanie złym:

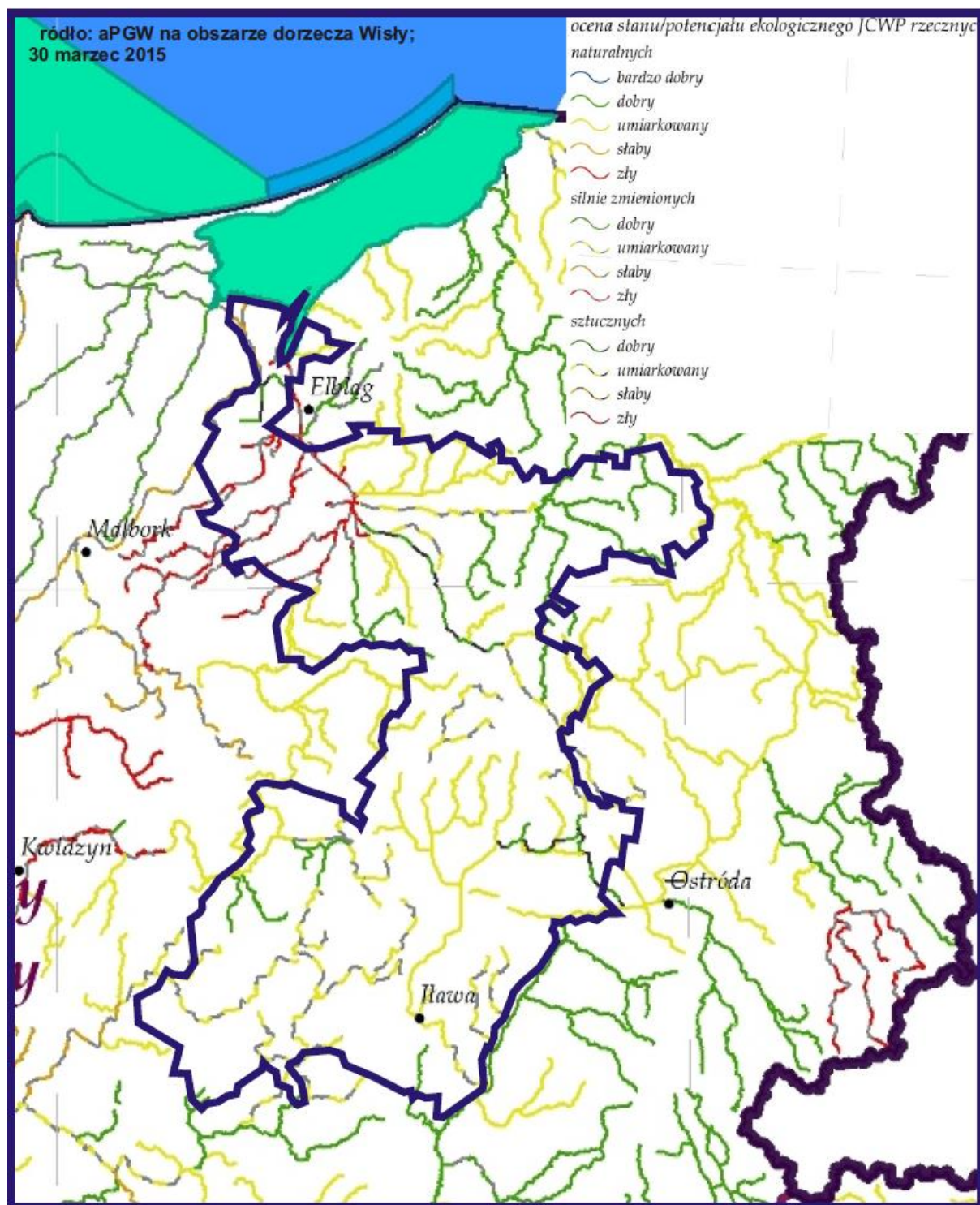

Na co składa się przede wszystkim zły stan wód płynących Żuław:

Oraz ich stan/potencjał ekologiczny:

Za stan wód jest wynikiem oddziaływań antropogenicznych.

Stan czystości jezior jest zróżnicowany. Przeważają jeziora o wodach o obniżonej i niskiej jakości zaliczane do II i III klasy czystości. Jeziora obszaru należą do obszarów przyrodniczo cennych, kształtujących lokalną bioróżnorodność, zwłaszcza siedlisk wodnych oraz od wód zależnych wraz z zasiedlającymi je gatunkami. Do takich jezior na obszarze KE LGD zaliczono:

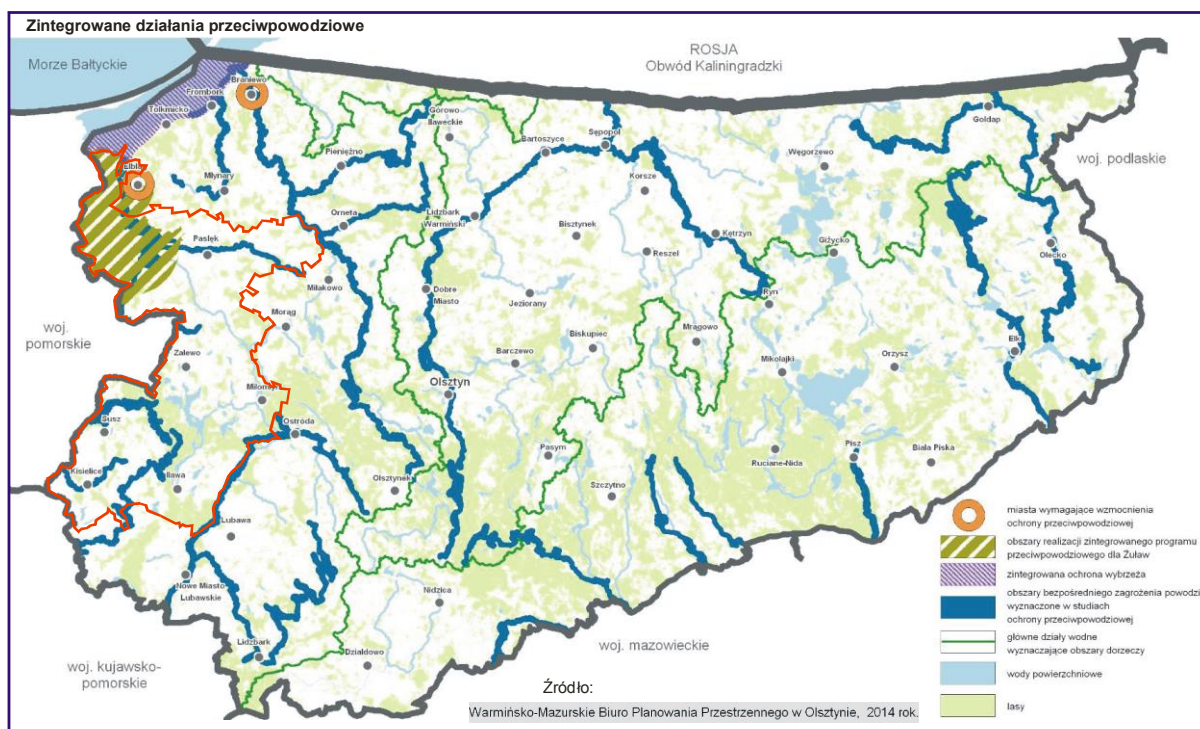
L.p.	Nazwa jeziora	Geneza jeziora	Głębokość jeziora [m]		Powierz. jeziora [ha]	Nazwa gminy, w której występuje
			średnia	max.		
Obszar Żuław Wiślanych						
1.	j. Druzno	Reliktowe	1,2	2,5	1459	Elbląg, Markusy
Obszar Pojezierza Iławskiego						
1	j. Czerwone	rynnowe	-	-	19,5	Iława
2	j. Gardzień	rynnowe	1,2	2,1	85,5	„
3	j. Głębokie	kocioł	-	-	8,5	„
4	j. Gulbińskie	moreny dennej	1,6	3,5	22,6	„
5	j. Gultynek D.	moreny dennej	-	3	18,8	„
6	j. Gultynek M.	moreny dennej	-	2	5,6	„
7	j. Iławskie	moreny dennej	1,1	2,5	154,5	„
8	j. Jasne	kocioł	-	19	11,0	„
9	j. Łabędzie	moreny dennej	-	-	25,0	„
10	j. Jeziorak	rynnowe	4,1	12,9	3219,4	Iława, Zalewo
11	j. Jeziorak M.	rynnowe	3,4	5,6	26,0	Iława
12	j. Karaś	moreny dennej	0,6	4,5	423,3	Iława, Biskupiec
13	j. Kałdunek D.	rynnowe	4,2	8,3	24,7	Iława
14	j. Kałdunek M.	moreny dennej	1,6	5,1	9,3	„
15	j. Kałdun	rynnowe	1,2	2,7	23,5	„
16	j. ^{Kolmowo} (Chełmżyca)	moreny dennej	3,1	5,7	43,4	Iława, Susz
17	j. Łabędź	moreny dennej	3,7	10,5	308,4	Iława
18	j. Łąckie	kocioł	-	20	23,1	„
19	j. Miątkie	moreny dennej	-	-	2,1	„
20	j. Osa	rynnowe	-	-	20,0	„
21	j. Perkun (Parkun)	kocioł	-	-	11,5	„
22	j. Plajtek D.	moreny dennej	-	-	10,0	„
23	j. Piotrkowskie D.	moreny dennej	1,2	3,2	74,4	„
24	j. Piotrkowskie M.	moreny dennej	-	-	9	„
25	j. Silm	rynnowe	2	3,7	58,8	„
26	j. Solniki	kociołek	-	-	6,5	„
27	j. Stęgwica	rynnowe	-	-	38,0	„
28	j. Szymbarskie	rynnowe	6,1	25,1	165,2	„
29	j. Twarózek	rynnowe	-	-	5,6	„
30	j. Tynwałd	moreny dennej	-	-	30,0	„
31	j. Urowiec	eworsyjne	8,1	31,8	26,1	„
32	j. Ząbrowo	rynnowe	-	-	11,2	„
33	j. Zgnitek	oczko wodne	-	-	2,9	„
34	j. Zielone	rynnowe	-	-	20,0	„
35	j. Dzicze	moreny dennej	-	-	12,5	Małydy

36	j. Jelonek M. (Żurki, Długie)	moreny dennej	4,4	8,9	15,9	„
37	j. Kęckie (Kęty)	moreny czołowej	9	17,6	90,4	„
38	j. Niedźwiedzie D.	moreny dennej	-	-	15,0	„
39	j. Pniewo	moreny czołowej	3,6	8	45,1	„
40	j. Sambród	rynnowe	1,9	3,5	128,4	„
41	j. Sasiny	moreny czołowej	6,6	26,5	53,2	„
42	j. Ruda Woda	rynnowe	10,6	27,8	654,1	„
43	j. Wodziany	moreny dennej	-	-	3,0	„
44	j. Korsuń	moreny czołowej	-	8	23,5	Rychliki
45	j. Dłużek	rynnowe	7,4	14,9	103,5	Kisielice
46	j. Duży Staw	moreny dennej	-	-	13,5	„
47	j. Goryńskie	moreny dennej	3,9	9,9	200,1	„
48	j. Goryńskie M.	moreny dennej	-	-	15,0	Kisielice
49	j. Trupel	rynnowe	3,7	7,8	278,4	„
50	j. Drwęckie	rynnowe	5,7	22	870,0	Miłomłyn, Ostróda
51	j. Gil Mały	moreny dennej	2,2	6,2	57,2	„
52	j. Gil Wielki	rynnowe	7,2	20	538,6	„
53	j. Ilińsk	rynnowe	8,6	27,4	234,4	„
54	j. Iłgi	moreny czołowej	0,7	2	32,5	„
55	j. Korolewskie (Ilińsk M., Długie)	moreny czołowej	3,5	4,5	21,2	„
56	j. Piławki	oczko wodne	-	-	5,0	„
57	j. Srebrne	moreny dennej	-	-	8,5	„
58	j. Tarda	moreny dennej	-	-	32,5	„
59	j. Wielimowskie	moreny dennej	3,5	4,5	21,2	„
60	j. Czerwica	moreny dennej	1,8	3,3	46,3	Susz
61	j. Czarne	moreny dennej	-	-	4,5	„
62	j. Gaudy	moreny dennej	1,2	2,4	151,5	„
63	j. Januszewskie	moreny dennej	-	-	101,0	„
64	j. Kawki	kocioł	-	-	25,0	„
65	j. Merynos	oczko wodne	-	-	9,0	„
66	j. Suskie	rynnowe	2,4	5,3	62,7	„
67	j. Dauby	rynnowe	2,3	3,7	62,5	Zalewo
68	j. Ewingi	moreny dennej	2	3,7	490,4	„
69	j. Jaškowskie	rynnowe	7,3	16,5	152,5	„
70	j. Karnickie „N”	rynnowe	1,4	3,1	65,0	„
71	j. Karnickie „S”	rynnowe	1	1,9	58,3	„
72	j. Kocioł	kocioł	4,8	8,8	79,9	„
73	j. Młynek	moreny dennej	-	-	7,5	„
74	j. Piekło	rynnowe	1,2	2,7	36,2	„
75	j. Pozorty	moreny czołowej	7,5	16,7	45,3	„
76	j. Rucewo Małe	moreny dennej	1,7	3,3	103,6	„

77	j. Rucewo Wielkie	moreny dennej	2,7	7,5	218,6	„
78	j. Witoszewo	moreny dennej	6	12,2	68,3	„
79	j. Popówko	moreny dennej	0,7	1,6	85,2	Kisielice
80	j. Okonie	moreny dennej	2,4	5	33,3	Godkowo
81	j. Zimnochy	moreny dennej	3	5,7	93,3	„
		Razem 82 jeziora			11 875,0	

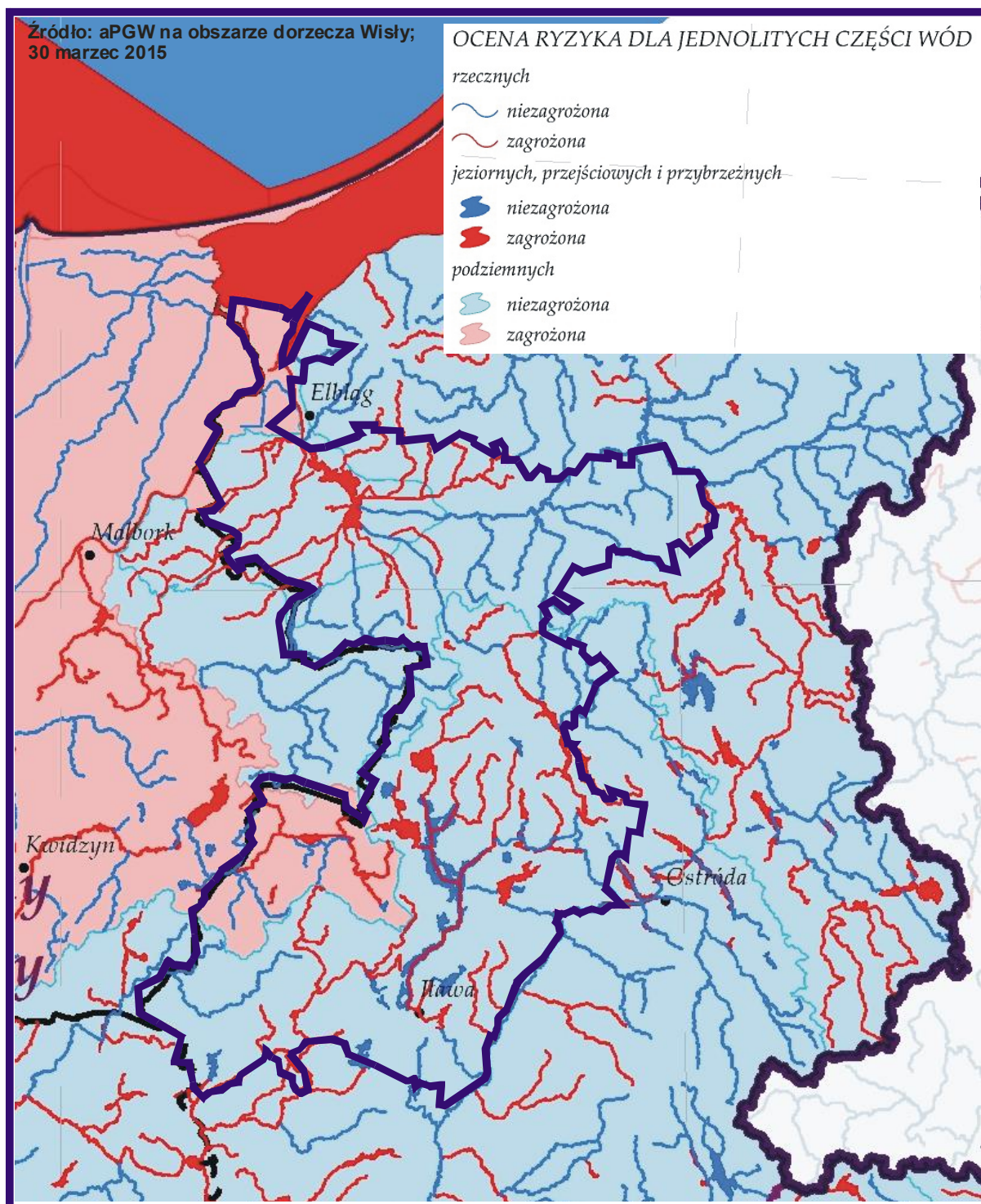
Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku.

Na obszarze KE LGD obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi występują głównie na obszarze Żuław Elbląskich. Ponadto zagrożeniami okresowymi, w tym podtopieniami objęte są obszary położone w dolinach rzek o nieregularnych przepływach. Te obszary będą objęte zintegrowanymi działaniami przeciwpowodziowymi:

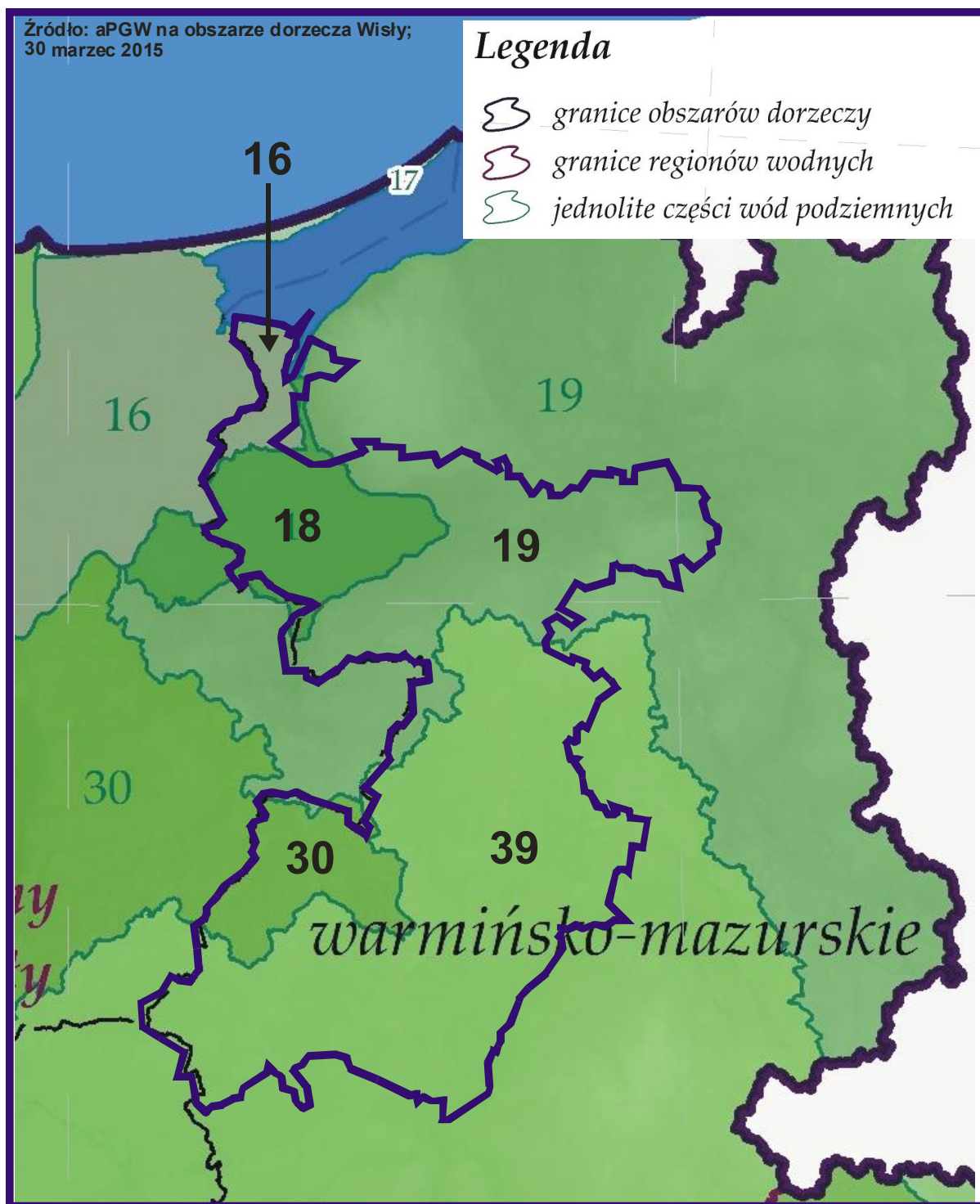

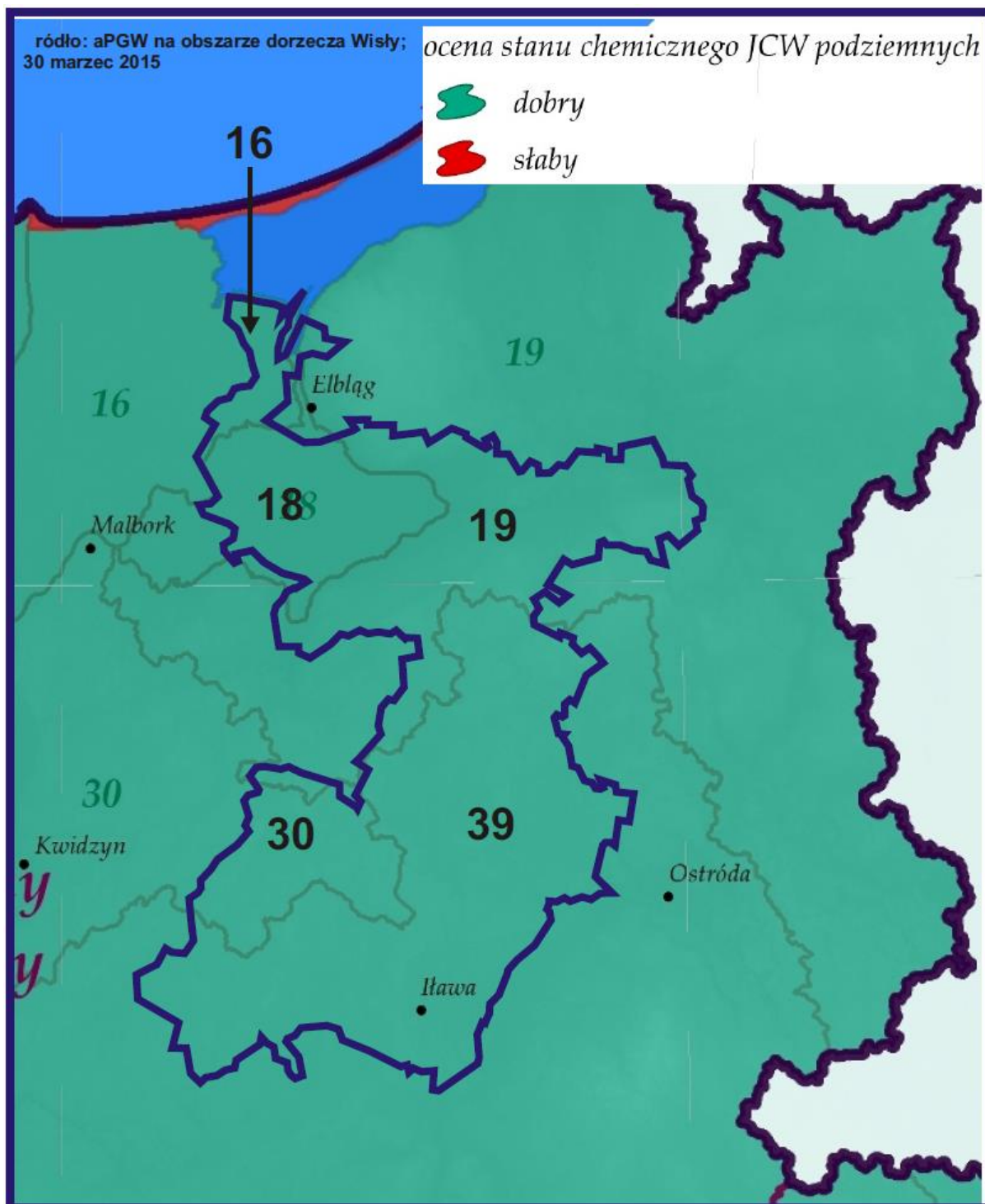
Podsumowując znaczna część JCWP obszaru KE LGD jest zagrożona ryzykiem nie wypełnienia celów środowiskowych RDW:

JCWPd występujące na obszarze KE LGD przedstawia poniższa mapa:

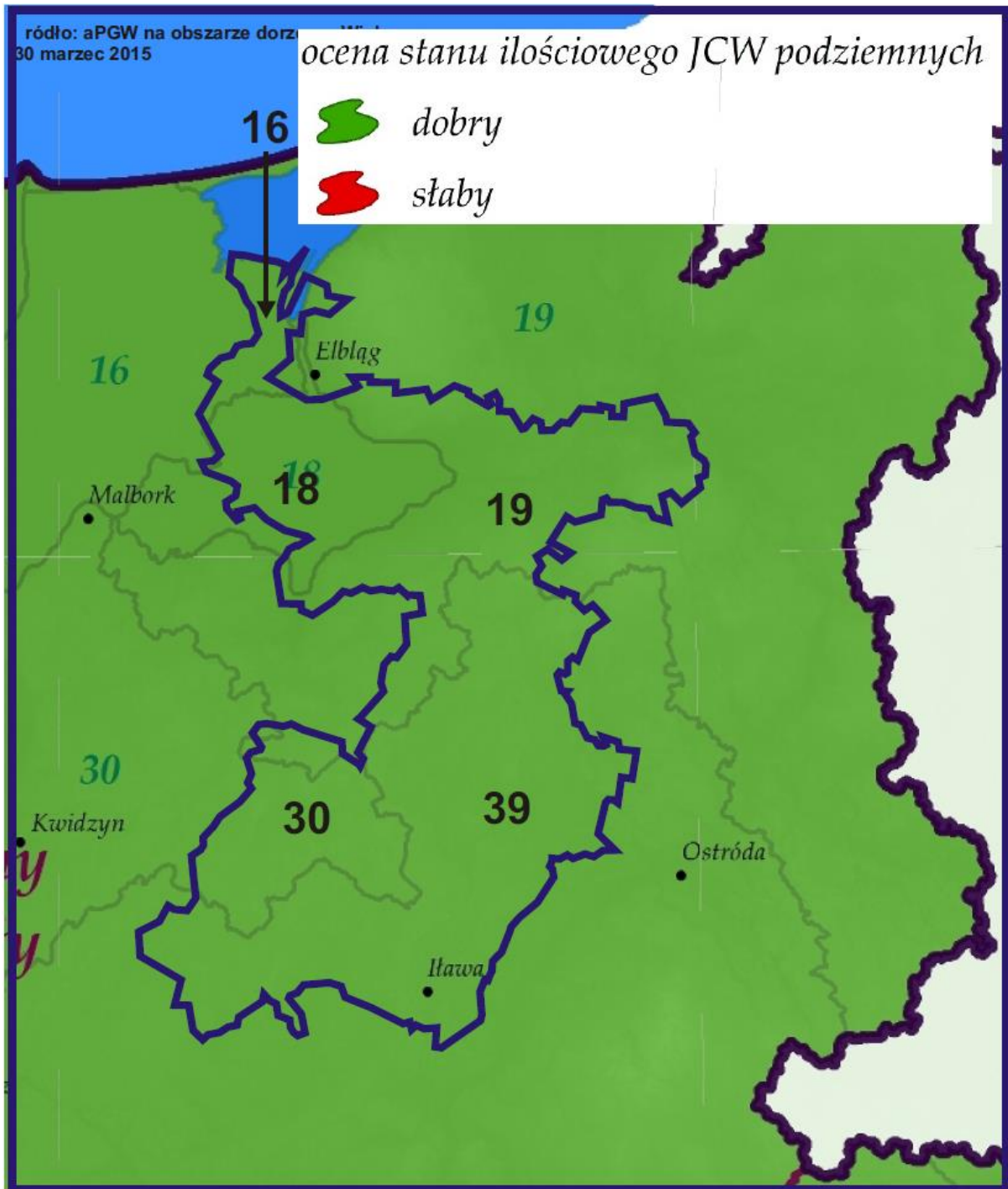

Ich stan chemiczny jest dobry:

Podobnie stan ilościowy:

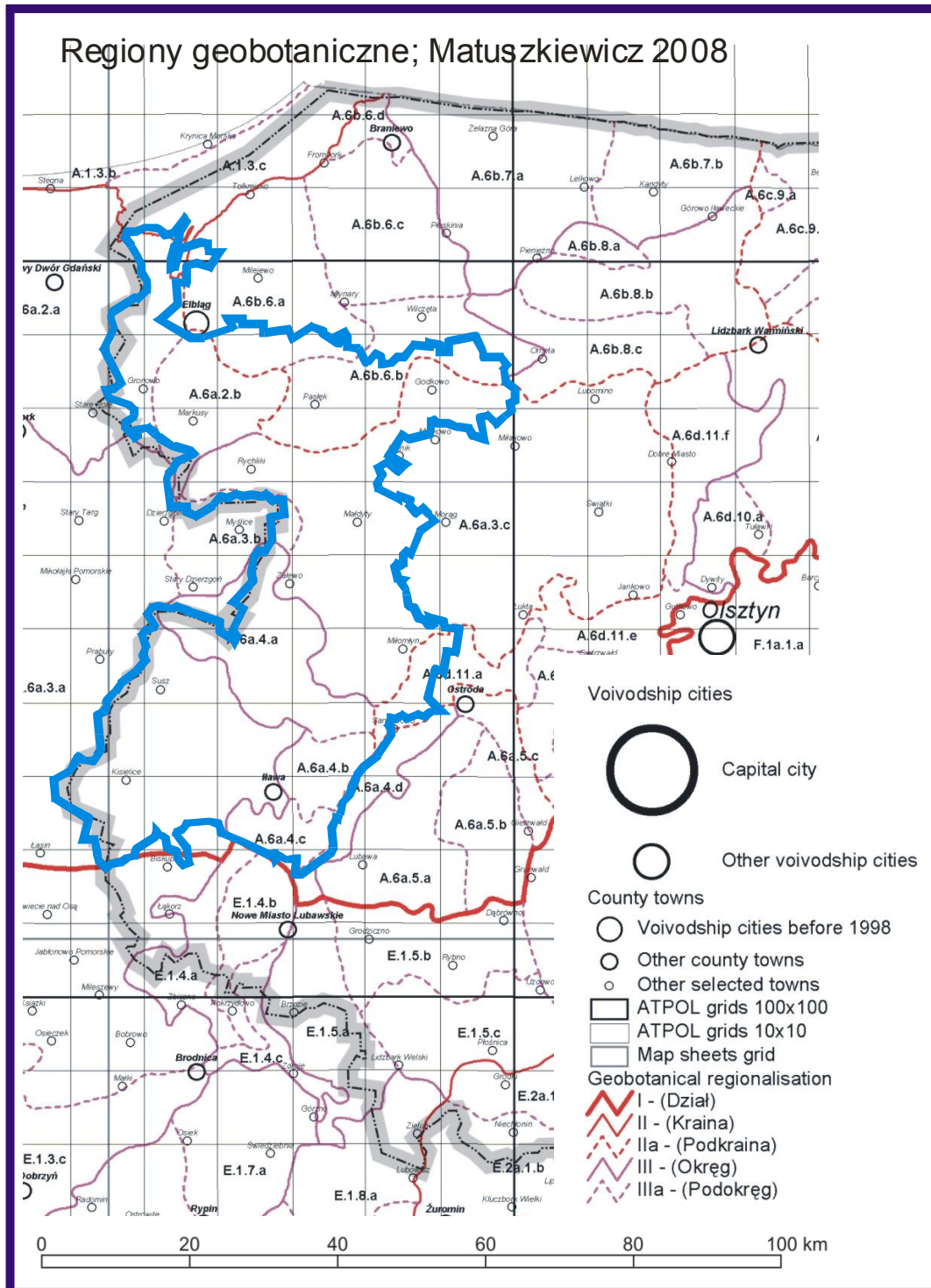

W strukturach hydrogeologicznych o znaczeniu regionalnym i zasobności umożliwiającej eksploatację z dużych ujęć (o wydajności ponad 10 tys. m³/dobę) wydzielono w Polsce 162 główne zbiorniki wód podziemnych (GZWP). Na terenie KE LGD w dorzeczu Wisły, GZWP, czyli duże ujęcia o wydajności ponad 10 tys. m³/dobę to: Zbiornik Międzymorenowy Morąg (Zbiornik Iławski GZWP 210) oraz GZWP 203.

Charakterystyka biogeograficzna i zróżnicowanie krain geobotanicznych jest konsekwencją specyfiki potencjalnej roślinności naturalnej obszaru. Obszar objęty LSR, podobnie jak cała Polska

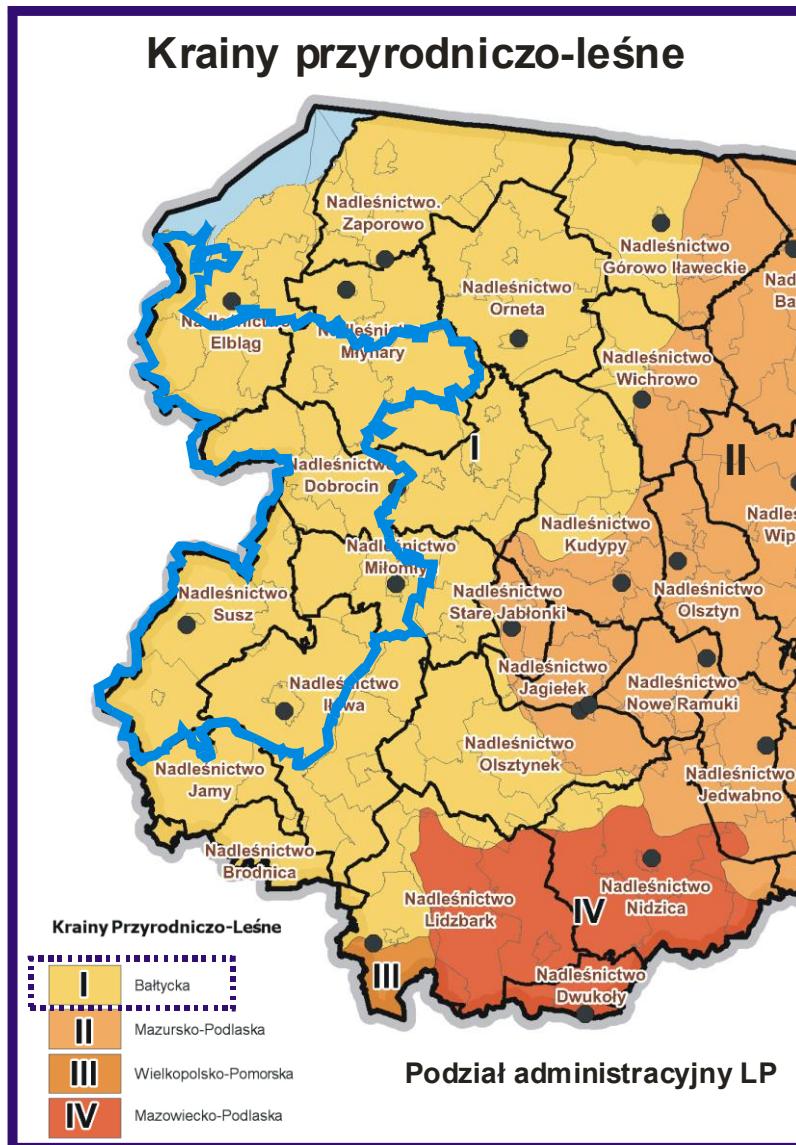

położona jest w całości w Obszarze Europejskich Lasów Liściastych i Mieszanych (III), w podziale geobotanicznym kraju należy w całości do podprovincji: Południowobałtyckiej, obejmując swym zasięgiem część Działu Pomorskiego, w granicach Krainy Wschodniopomorskiej. W jej skład wchodzi następujące podkrainy: Wschodniopomorska Właściwa (Jezioro Drużno, Żuławy Wiślane, Pojezierze Iławskie); Warmińska (okręg elbląski), oraz północny skraj Wschodniopomorskiej Brzeźnej.

Działy	Krainy i podkrainy	Okręgi	Podokręgi	Nazwy jednostek	Powierzchnia jednostki [km ²]	* - jednostki wykraczające poza granice Polski	% powierzchni Polski (bez morza terytorialnego)
Prowincja Morze Bałtyckie (bez dalszego podziału)					nie określana	*	-
Prowincja Środkowoeuropejska (Działy A-F)					284116,7	*	90,9
Podprowincja Południowobałtycka (Dział A)					55089,6	*	17,6
A				Dział Pomorski	55089,6	*	17,6
	A.6.			Kraina Wschodniopomorska	14498,8	*	
	A.6a.			Podkraina Wschodniopomorska Właściwa	8003,2		
		A.6a.2.		Okręg Żuław Wiślanych	1789,6		
		A.6a.2.a		Żuław Właściwych	1575,6		
		A.6a.2.b		Jeziora Druzno	214,0		
		A.6a.3.		Okręg Kwidzyńsko-Morąski	3753,8		
		A.6a.3.a		Kwidzyńsko-łławski	1830,4		
		A.6a.3.c		Morąski	1748,0		
		A.6a.4.		Okręg Pojezierza Iławskiego	659,7		
		A.6a.4.a		Jerzwałdzki	347,1		
		A.6a.4.b		Rudzienicki	101,4		
		A.6a.4.c		Radomnowski	90,6		
	A.6b.			Podkraina Warmińska	2613,7	*	
		A.6b.6.		Okręg Elbląski	1213,2	*	
		A.6b.6.a		Wzniesienia Elbląskiego	441,1		
		A.6b.6.b		Pasłęcki	371,6		
	A.6d.			Podkraina Wschodniopomorska Brzeźna	2009,6		
		A.6d.11.		Okręg Olsztynecko-Dobromiejski	976,2		
		A.6d.11.a		Piławecki	164,1		

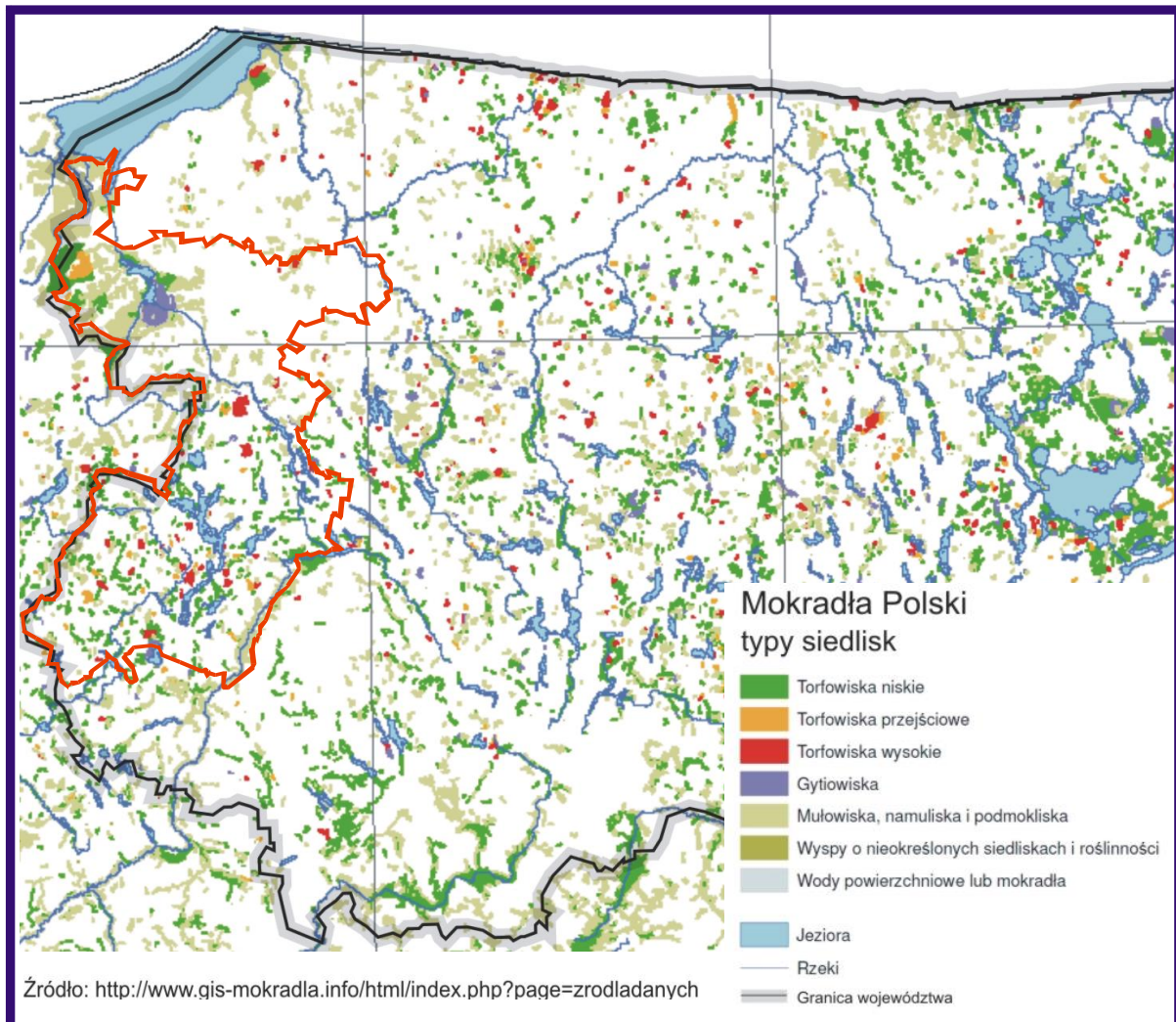
Obszar objęty LSR cechuje odrębność właściwa Podprowincji Południowobałtyckiej, która wynika z występujących tu często i licznie zbiorowisk ze związku *Fagion* (buczyn), co zbliża charakterystykę tego regionu do charakterystyki Prowincji Atlantyckiej mimo istotnego udziału również zbiorowisk z *Carpinion* (lasy łąkowe). Podprowincję Południowobałtycką reprezentuje Dział Pomorski, który obejmuje tu obszar Krainy Wschodniopomorskiej. Główne typy roślinności i rodzaje siedlisk, w Dziale Pomorskim mają swoją odrębność na tle innych regionów w Polsce. Charakteryzuje się znaczącym udziałem zbiorowisk o subatlantyckim typie zasięgu. W regionie tym wykształcają się grądy należące do zespołu *Stellario-Carpinetum*, nie występujące w innych regionach Polski, znaczący udział mają lasy liściaste z klasy *Querco-Fagetea*, głównie buczyny związku *Fagion*, cechą regionu jest niewielki udział zbiorowisk acidofilnych lasów bukowo-dębowych zespołu *Fago-Quercetum*, które częste są w zachodniej części Działu Pomorskiego. Na siedliskach borów i borów mieszanych, na równinach sandrowych dominują kontynentalne lasy sosnowe związku *Dicrano-Pinion*, klasy *Vaccinio-Piceetea*. Specyficznymi zbiorowiskami naturalnymi Działu Pomorskiego, są także: acidofilne lasy brzoźowo-dębowe zespołu *Betulo-Quercetum*, atlantyckie brzeziny bagienne (*Betuletum pubescentis*). Dział Pomorski w prezentowanym ujęciu, w granicach województwa, w ogólnym zarysie, odpowiada Krainie Bałtyckiej typologii leśnej Trampiera i in. (1990):

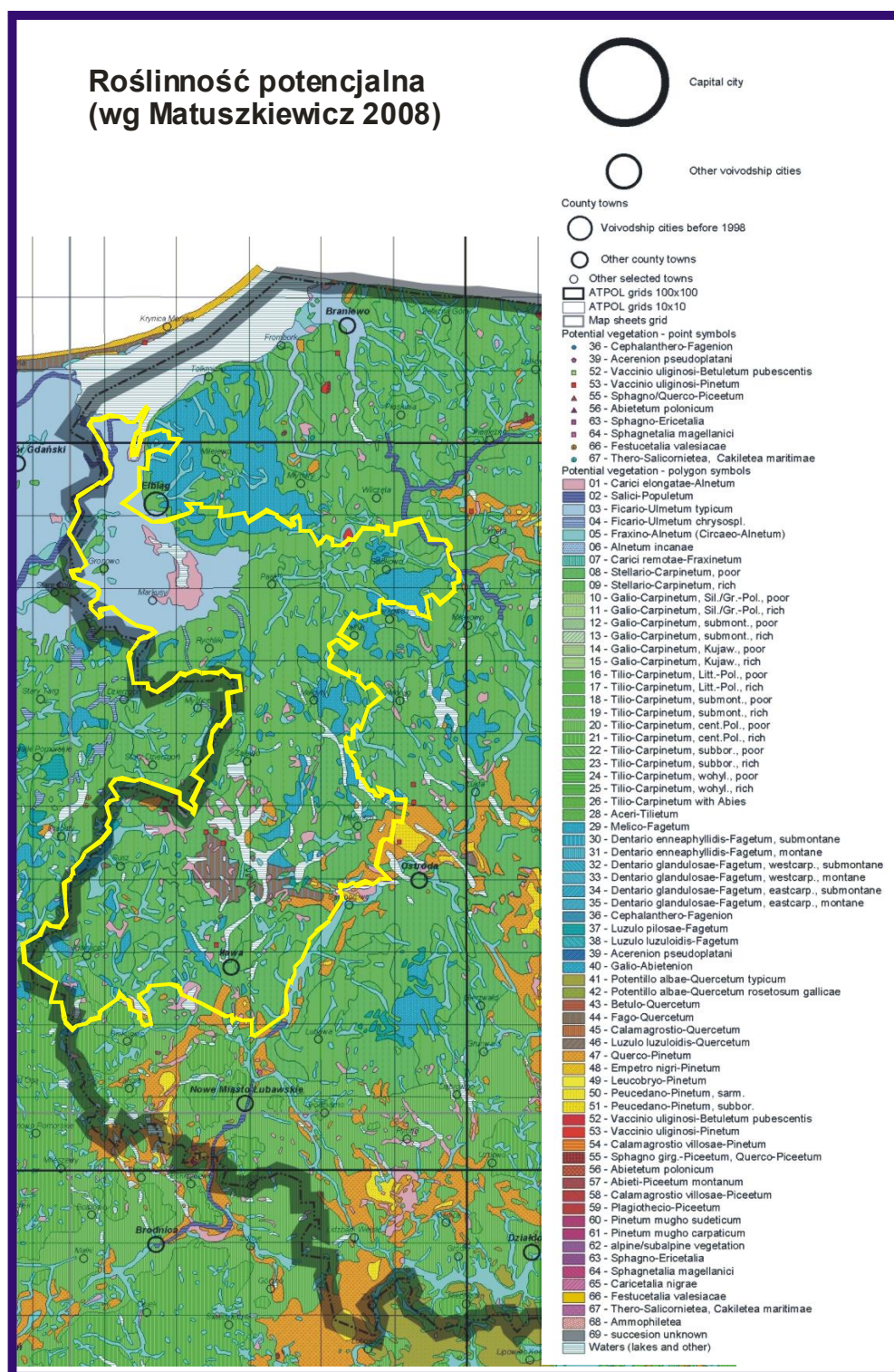
Kraina Wschodniopomorska rozdzielona na cztery podkrainy: Wschodniopomorską Właściwą, Warmińską, Staropruską i Brzeźną. O specyfice tej krainy decyduje mieszanie się elementów atlantyckich i subborealnych. Podkrajina Wschodniopomorska Właściwa obejmująca pojezierne obszary po obu stronach doliny dolnej Wisły (reprezentowana tu przez podokrąg Jezioro Drużno oraz niewielki wschodni obszar Żuław Właściwych), charakteryzuje się dominacją krajobrazu grądów i niżowych buczyn. Obok grądów typu atlantyckiego (*Stellario-Carpinetum*), występujących w całej krainie, inne zbiorowiska atlantyckie odgrywają tu jeszcze dużą rolę w krajobrazach; w szczególności dotyczy to lasów bukowych (*Melico-Fagetum*, *Luzulo pilosae-Fagetum*), acidofilne dąbrowy zespołu *Fago-Quercetum* są już bowiem dość rzadkie, a niektórych innych zbiorowisk atlantyckich nie ma już tu wcale; równocześnie zbiorowiska subborealne jeszcze prawie tu nie występują. W Podkrajnie Warmińskiej, przy podobnych krajobrazach jak w poprzedniej, udział zbiorowisk atlantyckich jest dominujący, ale stosunkowo częste są stanowiska subborealnych zbiorowisk borów świerkowych ze związku *Vaccinio-Piceion* (zespoły: *Sphagno girenssohnii-Piceetum* i *Quercu-Piceetum*). W Podkrajnie Brzeźnej, o bardzo zmiennych krajobrazach roślinnych, buczyny i inne zbiorowiska atlantyckie stają się coraz radsze, natomiast pojawiają się zamiast powszechnie występujących w całym dziale zbiorowisk borów sosnowych zespołu *Leucobryo-Pinetum*, nie występujące w innych częściach działu, wyraźnie kontynentalne bory zespołu *Peucedano-Pinetum*, a także kontynentalne bory mieszane zespołu *Serratulo-Pinetum*.

W dolinach rzek, zagłębieniach młodoglacjalnych, obszarach depresyjnych, wokół jezior tworzą się warunki dla rozwoju siedlisk hydrogenicznych, torfowiskowych oraz leśnych zarówno łągowych jak i olsowych (*Fraxino-Alnetum*, *Ficario-Ulmetum*). Co odpowiada rozkładowi mokradeł w regionie:

Całościowy charakter krajobrazów roślinnych w obszarze LSR ilustruje mapa roślinności potencjalnej obszaru:

3.2. Obszary cenne przyrodniczo (w tym Natura 2000) i ochrona gatunkowa

3.2.1. Roślinność

W KE LSR występują następujące grupy zbiorowisk roślinnych oraz reprezentujące je klasy roślinności:

Zbiorowiska skrajnych siedlisk (klasy):

- *Lemnetea minoris* - obejmuje prymitywne zbiorowiska rzęs, tworzące skupienia na powierzchni wód stojących, rzadziej bardzo wolno płynących, biernie unoszone i często pojawiające się wśród wyżej zorganizowanych zbiorowisk roślinności wodnej bądź szuwarowej – powszechne w wodach powierzchniowych województwa;

Zbiorowiska terofitów wilgotnych siedlisk (klasy):

- *Bidentetea tripartiti* – umiarkowanie nitrofilne zbiorowiska terofitów letnich na wysychających latem brzegach śródlądowych zbiorników wodnych
- *Isoeto-Nanojuncetea* – zbiorowiska terofitów na wilgotnych i mokrych podłożach mineralnych dostępnych dla roślinności tylko przez krótki czas w ciągu roku

Antropogeniczne zbiorowiska pól uprawnych i jednorocznych roślin terenów ruderalnych – pospolite na obszarach użytkowanych rolniczo (klasy):

- *Stellarietea mediae* – zbiorowiska z dominacją roślin jednorocznych na siedliskach ruderalnych i segetalnych

Nitrofilne zbiorowiska zrębów, terenów ruderalnych i zdeptanych (klasy):

- *Epilobietea angustifolii* – nitrofilne zbiorowiska porębowe składające się głównie z terofitów, bylin i krzewów, pospolite w województwie na obszarach lasów gospodarczych, są wynikiem rębni
- *Artemisietea vulgaris* – nitrofilne zbiorowiska okazałych bylin i pnączy na siedliskach ruderalnych i nad brzegami zbiorników wodnych – pospolite w województwie warmińsko-mazurskim; tu zalicza się również zbiorowiska welonowe chronione jako siedlisko N2000 (rząd *Convolvuletalia sepium*)
- *Agropyretea intermedio-repentis* – półruderalne zbiorowiska pionierskie głównie z udziałem roślin kłaczowych i rozłogowych - pospolite w województwie zbiorowiska segetalne związane z użytkami rolnymi oraz miedzami, odłogami – pospolite w regionie w terenach rolniczych

Zbiorowiska roślin wodnych, zazwyczaj zakorzenionych (klasy):

- *Charetea* – podwodne łąki ramienicowe, rzadkie m.in. w jeziorach ramienicowych (siedlisko N2000) istotne dla jakości zasobów biotycznych regionu, stanowiska rozproszone koncentracja: Pojezierze Ławskie
- *Potametea* – zbiorowiska makrofitów w mezotroficznym i eutroficznym zbiornikach wód śródlądowych – częste we wszystkich typach wód (głównie stojących). Zalicza się tu zarówno makrofity zanurzone (*Potamion*) jak i o liściach pływających (*Nymphaeion*). Ich główna koncentracja jest związana z poziomem jeziorności KE LGD, największa ich liczba występuje w jeziorze Druzno oraz zbiornikach Pojezierza Ławskiego

- *Utricularietea intermedio-minoris* – zbiorowiska roślin wodnych w zbiornikach dystroficznych i oligotroficznych, w województwie częste jednak w znacznym rozproszeniu, zwykle śródlądne drobne jeziora dystroficzne

Zbiorowiska szuwarów i słonych łąk (klasy):

- *Phragmitetea* – szuwary – pospolite w województwie zbiorowiska strefy przybrzeżnej głównie wód stojących, ale również wolnopłynących, szuwaru wysokiego i turzycowego – w regionie częste związane z jeziornością województwa, największa ich koncentracja występuje w jeziorze Druzno oraz zbiornikach Pojezierza Iławskiego

Trawiaste zbiorowiska łąk i muraw o podłożu mineralnym (klasy):

- *Koelerio glaucae-Corynephoretea canescentis*- murawy na piaszczystych lub żwirowatych, suchych i raczej ubogich siedliskach niewapiennych – współtworzy siedlisko N2000
- *Molinio-Arrhenatheretea*- półnaturalne i antropogeniczne darniowe zbiorowiska łąkowe i pastwiskowe na mezotroficznych i eutroficznych, niezabagnionych glebach mineralnych i organiczno-mineralnych lub na zmineralizowanych i podsuszonych murszach z torfu niskiego – pospolite KE LGD, część z tych zbiorowisk tworzy siedliska łąkowe Natura 2000
- *Festuco-Brometea* – murawy kserotermiczne, ciepłolubne murawy o charakterze stepowym – rzadkie w KE LGD – stanowią siedliska Natura 2000

Zbiorowiska torfowisk mszysto-turzycowych i mszarów (klasy):

- *Scheuchzerio-Caricetea nigrae* – niskoturzycowe, bogate w mszaki zbiorowiska łąk bagiennych, emersyjnych darniowych torfowisk przejściowych i niskich oraz dolinkowej fazy torfowisk wysokich; rzadkie w kraju, w województwie, w KE LGD obecne jako współkomponent siedlisk torfowiskowych, chronione jako siedlisko N2000
- *Oxycocco-Sphagnetes* – krzewinkowo-torfowcowe zbiorowiska mokrych wrzosowisk i torfowisk wysokich na kwaśnych oligotroficznych i dystroficznych siedliskach zasilanych głównie lub wyłącznie przez wody opadowe; rzadkie w kraju, w województwie, w KE LGD obecne jako współkomponent siedlisk torfowiskowych, chronione jako siedlisko N2000

Zbiorowiska wrzosowisk i ubogich muraw (klasy):

- *Nardo-Callunetea* – sporadyczne w województwie (siedlisko N2000, murawy bliźniczkowe, psiary) – rozmieszczenie niezidentyfikowane w pełni, stanowi często niewielkie powierzchnie (kilka metrów kwadratowych)

Ciepłolubne zbiorowiska okrajkowe (klasy):

- *Trifolio-Geranietea sanguinei* – światłolubne i ciepłolubne zbiorowiska bylin w systemach ekotonowych

Zbiorowiska leśne i krzewiaste (klasy):

- *Rhamno-Prunetea* – ciepłolubne zbiorowiska okrajkowe – zarośla krzewiaste związane funkcjonalnie z lasem tworzące okrajki, zakrzewienia śródpolne, różne fazy sukcesyjne pomiędzy łąkami i lasami – częste w KE LGD, zwłaszcza na ugorowanych popegeerowskich użytkach rolnych, w dolinach rzek
- *Quercetea robori-petraeae* – acydofilne, oligotroficzne i mezotroficzne lasy liściaste z przewagą dębów, na ubogich, często piaszczystych glebach, w województwie rzadkie w regionie
- *Alnetea glutinosae* – lasy z panującą olszą czarną (*Alnus glutinosa*) lub zarośla szerokolistnych wierzb z udziałem olszy; głównie na niżu w zagłębieniach o utrudnionym odpływie, na mokrych glebach torfowych i torfowo-mineralnych, stosunkowo częste, tam gdzie warunki hydrologiczne umożliwiają ich rozwój (zajmują niewielkie powierzchnie)

- *Vaccinio-Piceetea* – acydofilne, oligotroficzne i mezotroficzne zbiorowiska z przewagą drzew szpilkowych, krzewinek i mezofilnych mszaków, w województwie częste (tu też tworzące siedliska N2000: *Empetro nigri-Pinetum* – nadmorski bór bażynowy; *Vaccinio uliginosi-Betuletum pubescentis* – brzezina bagienna; *Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris* – sosnowy bór bagienny; odmiana nadmorska *Vaccinio uliginosi-Pinetum sylvestris*; *Sphagno girgensohnii-Piceetum* – borealna świerczyna na torfie)
- *Querceto-Fagetea* – środkowoeuropejskie lasy liściaste – częste, tu również siedliska leśne (łęgi, grądy, buczyny) chronione w sieci N2000

3.2.2. Flora

Wszystkie gatunki objęte ochroną prawną, umieszczane na czerwonych listach oraz czerwonych księgach stanowią najcenniejszy komponent flory regionu. Niestety ich stan rozpoznania jest daleko niewystarczający. **Ich ochrona będzie związana głównie z wypełnianiem zapisów planów ochrony i planów zadań ochrony przewidzianych dla tych form ochrony przyrody oraz** respektowania zapisów wynikających z ustawy o ochronie przyrody w odniesieniu do indywidualnych/punktowych form ochrony przyrody (w tym pomników przyrody) oraz respektowania ochrony gatunkowej, a w szczególności zapisów rozporządzeń:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej roślin (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1409),
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej grzybów (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1408).

Ochrona populacji flory najczęściej jest związana z zapewnieniem właściwych gatunkom warunków siedliskowych poprzez stosowanie zabiegów ochrony biernej lub czynnej. Na poziomie planowanego i ocenianego dokumentu najistotniejsze jest nie przewidywanie kierunków działań, które przyczyniłyby się do bezpośredniego niszczenia ich stanowisk oraz działań, które wpływałyby w sposób istotny na stan siedlisk w których występują.

Flora Polski liczy 2300 gatunków roślin naczyniowych, 600 gatunków mchów, 250 gatunków wątrobowców i około 1200 gatunków porostów. Do najliczniej reprezentowanych naczyniowych należą złożone, trawy, różowate, trędownikowate, krzyżowe, wargowe, jaskrowate. Liczba gatunków drzew w naszej florze jest mała i wynosi 2%, krzewy stanowią ok. 7%. Udział jednorocznych i dwuletnich to 12%, więc najliczniejsze są byliny. Można szacować, że ponad 60% tych zasobów jest reprezentowana wśród gatunków województwa warmińsko-mazurskiego, przy podobnym udziale najliczniej notowanych rodzin. Podstawą do takiego twierdzenia są opracowania poświęcone głównie obszarom cennym przyrodniczo województwa warmińsko – mazurskiego (parki krajobrazowe oraz rezerwy przyrody). Na podstawie dostępnych inwentaryzacji można stwierdzić, że bogactwo florystyczne regionu jest wysokie.

Do szczególnie cennych należy zaliczyć stanowiska roślin o znaczeniu dla Wspólnoty (załącznik II DS.) występujących w granicach obszaru objętego LSR jak: leniec bezpodkwiatkowy *Thesium ebracteatum*; sasanka otwarta *Pulsatilla patens*; starodub łąkowy *Angelica palustris*; bezlist okrywowy *Buxbaumia viridis*; sierpowiec błyszczący *Drepanocladus vernicosus*; obuwik pospolity *Cypripedium calceolus*; lipiennik Loesela *Liparis loeselii*, rzepik szczeciński *Agrimonia pilosa*. Ich występowanie w obszarach siedliskowych KE LGD przedstawia się następująco:

		1617 <i>Angelica palustris</i>	1386 <i>Buxbaumia viridis</i>	1393 <i>Drepanocladus vernicosus</i>	1903 <i>Liparis loeselii</i>	1939 <i>Agrimonia pilosa</i>	2216 <i>Linaria loeselii</i>
PLH280001	Dolina Drwęcy	X					
PLH280029	Doliny		x			x	

Erozyjne Elbląskie	Wysoczyzny						
PLH280053	Ostoja		x	x			
ławajska							
PLH280035	Ostoja		x	x			
Radomno							
PLH280007	Zalew						x
Wiślany i Wiślana	Mierzeja						

W granicach LSR może występować około 30 taksonów zamieszczonych w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin, jednak brak jest pełnych danych sporządzonych o wykonane inwentaryzacje.

3.2.3. Fauna

Wszystkie gatunki fauny objęte ochroną prawną, umieszczane na czerwonych listach oraz czerwonych księgach stanowią najcenniejszy komponent fauny regionu. Niestety ich stan rozpoznania jest daleko niewystarczający. **Ich ochrona będzie związana głównie z wypełnianiem zapisów planów ochrony i planów zadań ochrony przewidzianych dla tych form ochrony przyrody oraz** respektowania zapisów wynikających z ustawy o ochronie przyrody w odniesieniu do respektowania ochrony gatunkowej, a w szczególności zapisów rozporządzenia:

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 października 2014 r. w sprawie ochrony gatunkowej zwierząt (Dz.U. 2014 nr 0 poz. 1348)

Istotne będą gatunki ważne dla Wspólnoty chronione na mocy dyrektywy 2009/147/WE oraz dyrektywy Rady 92/43/EWG.

Ochrona fauny jest związana z zapewnieniem areálu koniecznego do trwania ich populacji we właściwym stanie, co związane jest z ochroną ich siedlisk, czyli tzw. „obszaru funkcjonalnego”. Dla poszczególnych gatunków tzw. „obszar funkcjonalny” składa się niejednokrotnie z mozaiki kilku czasem bardzo różniących się od siebie siedlisk (np. starodrzew i łąka), a nie pojedyncze siedliska. Bez zapewnienia właściwego stanu zachowania elementów składających się na „obszar funkcjonalny” gatunku stanowiący sumę siedlisk wykorzystywanych, jako biotop rozrodczy, żerowiska, miejsca odpoczynku podczas migracji itp., niemożliwe jest zapewnienie właściwego stanu.

3.2.4. GATUNKI OBCE I INWAZYJNE

Problem gatunków obcych jest niedostatecznie rozpoznany w województwie warmińsko-mazurskim w tym w KE LGD. Inwazje biologiczne obcych gatunków uznawane są obecnie za jedno z największych zagrożeń dla światowej przyrody. Tak duża skala tego problemu wynika między innymi z faktu, że jest to jeden z najmniej przewidywalnych i najbardziej dynamicznych procesów przyrodniczych będących skutkiem rozwoju cywilizacji. Jednocześnie inwazje biologiczne pozostają jednym z najmniej zbadanych i najsłabiej rozpoznawanych zagrożeń dla różnorodności biologicznej.

Inwazyjne gatunki obce oddziałują także na całe społeczeństwo, powodując utratę różnorodności biologicznej i umniejszając zdolność ekosystemów do świadczenia usług ekosystemowych. Ponadto mogą one przenosić choroby, niszczyć mienie i negatywnie oddziaływać na dziedzictwo kulturowe. Negatywny wpływ obcych gatunków dotyczy również gospodarki. Według różnych szacunków, straty wynikające z występowania inwazyjnych gatunków obcych sięgają 5 do 10% globalnego produktu brutto. W samej Europie, gdzie liczba gatunków obcych przekracza 11 000, koszty obecności obcych gatunków szacowane są, na co najmniej 18 mld € rocznie. Są one wynikiem

niszczenia upraw i plonów, wywoływania epidemii chorób wśród ludzi i zwierząt hodowlanych, obrastania różnego rodzaju zanurzonych konstrukcji (np. ujęć wodnych), czy blokowania kanałów żeglugowych. Koszty inwazji biologicznych w Polsce nie zostały dotychczas oszacowane. Dotychczas na obszarze naszego kraju stwierdzono ponad 1200 obcych gatunków, jednak występowanie części z nich ma charakter jedynie incydentalny. Problem gatunków obcych stanowi przedmiot troski na poziomie prawa krajowego [Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 września 2011 r. w sprawie listy roślin i zwierząt gatunków obcych, które w przypadku uwolnienia do środowiska przyrodniczego mogą zagrozić gatunkom rodzimym lub siedliskom przyrodniczym (Dz. U. Nr 210, poz., 1260)] ale podlega również ciągłej ewolucji, o czym świadczy nowe ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych i zarządzania nimi [2013/0307 (COD)]. Udział obcych gatunków roślin i zwierząt w florze i faunie parków krajobrazowych w obszarze KE LGD (za Najberek, Solarz 2010 opracowany na potrzeby niniejszego opracowania) przedstawia się następująco:

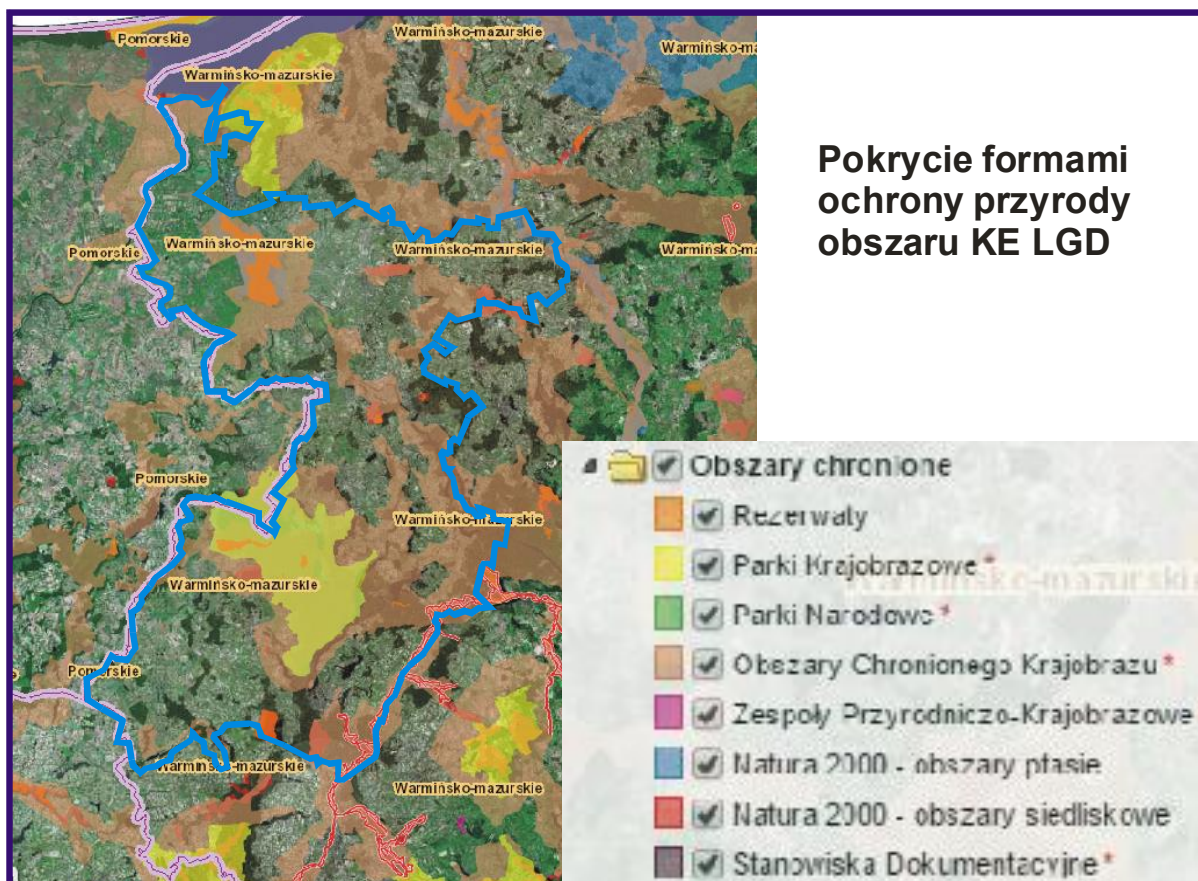
Obszar	Całkowita liczba obcych gatunków (N)	Liczba gatunków inwazyjnych		Liczba gatunków średnioinwazyjnych		Liczba gatunków nieinwazyjnych	
		N	%	N	%	N	%
Park Krajobrazowy Pojezierza Hławskiego	25	0	0	0	0	25	100
Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej	23	5	21,7	4	17,4	14	60,9

Za istotne dla stanu zasobów biotycznych regionu uznano następujące gatunki roślin: rdestowiec ostrokończysty *Reynoutria japonica* (oraz pozostałe dwa gatunki rdestowców: sachaliński i mieszaniec obu wymienionych); niecierpek gruczołowaty *Impatiens glandulifera*; kolczurkę klapowaną *Echinocystis lobata*; klon jesionolistny *Acer negundo* (potencjalne zagrożenie dla łągów); niecierpek drobnokwiatowy *Impatiens parviflora*; barszcz Sosnkowskiego *Heracleum sosnowskyi*; dąb czerwony *Quercus rubra*; czerwemcha amerykańska *Padus serotina*; przymiotno kanadyjskie *Conyza canadensis*; róża pomarszczona *Rosa rugosa*; nawłóć kanadyjska *Solidago canadensis*; nawłóć późna *Solidago gigantea*; słonecznik bulwiasty *Helianthus tuberosus*; uczep amerykański *Bidens frondosa*.

Wśród zwierząt za gatunki istotnie zagrażające dla zasobów biotycznych obszaru KE LGD uznano następujące gatunki: norka amerykańska *Mustela vison*; szop pracz *Procyon lotor*; jenot *Nyctereutes procyonoides*; szrotówek kasztanowcowiaczek *Cameraria ohridella*; rak pręgowany *Orconectes limosus*; racicznica zmienna *Dreissena polymorpha*; rak sygnałowy *Pacifastacus leniusculus*; karaś srebrzysty *Carassius auratus gibelio*; babka łyśa *Neogobius gymnotrachelus*; amur biały *Ctenopharyngodon idella*. Istnieje również potencjalne zagrożenie, dotąd nienotowanego w regionie na znaczną skalę ślimaka luzytańskiego *Arion lusitanicus*.

3.2.5. Obszary cenne przyrodniczo (w tym Natura 2000)

Zasięg objęty obszarem KE LGD charakteryzuje się wysoką różnorodnością biologiczną wynikającą przede wszystkim ze znacznego zróżnicowania fizjograficznego regionu (krajobrazów ekologicznych), siedlisk w obrębie poszczególnych ekosystemów i bogactwa gatunków związanych z poszczególnymi siedliskami. Obszary chronione obejmują rezerваты przyrody (13), parki krajobrazowe (2), obszary chronionego krajobrazu (15), użytki ekologiczne (7), pomniki przyrody (447). Ich usytuowanie w obszarze przedstawia poniższa mapa (na podstawie Geoserwis GDOŚ 2015):

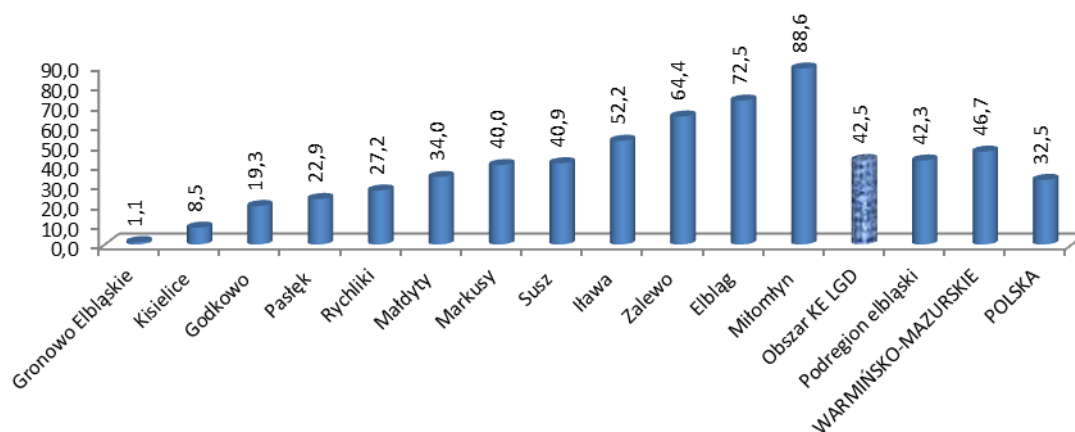

Zbiorcze zestawienie powyższych form ochrony przyrody w KE LGD obrazuje poniższa tabela oraz wykres:

Jednostka terytorialna	Powierzchnia ogółem	ogółem obszary prawnie chronione	% obszarów prawnie chronione w ogółem powierzchni	Rezerваты przyrody	Parki krajobrazowe	obszary chronionego krajobrazu	Pomniki przyrody	użytki ekologiczne	Rezerваты przyrody	Parki krajobrazowe	obszary chronionego krajobrazu	użytki ekologiczne
	ha	ha	%	ha	ha	ha	szt.	ha	w % powierzchni prawnie chronionej			
gm. Elbląg	19 205	13 916,2	72,5	2 382,3	572,1	11 286,7	69	0,0	17,1	4,1	81,1	0,0
gm. Godkowo	16 699	3 231,1	19,3	56,4	0,0	3 231,1	28	0,0	1,7	0,0	100,0	0,0
gm. Gronowo Elbląskie	8 915	102,3	1,1	0,0	0,0	102,3	0	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
gm. Markusy	10 960	4 380,6	40,0	992,7	0,0	4 380,6	12	89,9	22,7	0,0	100,0	0,2
m. i gm. Pastęk	26 391	6 040,3	22,9	9,6	0,0	6 040,3	59	0,0	0,2	0,0	100,0	0,0
gm. Rychliki	13 165	3 576,7	27,2	0,0	0,0	3 576,7	92	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
gm. Itawa	42 421	22 138,6	52,2	741,9	10 052,6	12 086,0	54	23,8	3,4	45,4	54,6	0,0
m. i gm. Kisielice	17 286	1 463,0	8,5	0,0	0,0	1 463,0	26	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0
gm i m. Susz	25 905	10 601,2	40,9	344,1	5 343,1	5 258,1	52	0,0	3,2	50,4	49,6	0,0
m. i gm. Zalewo	25 393	16 364,7	64,4	0,0	6 865,0	9 499,7	23	95,2	0,0	42,0	58,0	0,1
gm. Małdyty	18 886	6 415,5	34,0	129,4	0,0	6 286,1	15	0,0	2,0	0,0	98,0	0,0

Jednostka terytorialna	Powierzchnia ogółem	ogółem obszary prawnie chronione	% obszarów prawnie chronione w ogółem powierzchni	Rezerваты przyrody	Parki krajobrazowe	obszary chronionego krajobrazu	Pomniki przyrody	użytki ekologiczne	Rezerваты przyrody	Parki krajobrazowe	obszary chronionego krajobrazu	użytki ekologiczne
	ha	ha	%	ha	ha	ha	szt.	ha	w % powierzchni prawnie chronionej			
gm. i m. Miłomłyn	16 060	14 232,7	88,6	440,5	0,0	14 232,7	17	0,0	3,1	0,0	100,0	0,0
Obszar KE LGD	241 286	102 462,9	42,5	5 096,9	22 832,8	77 443,3	447	208,9	5,0	22,3	75,6	0,2
Podregion elbląski	749 642	316 989,3	42,3	10 831,8	76 656,4	236 081,8	1 340	1 991	3,4	24,2	74,5	0,1
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	2 417 347	1 129 487,3	46,7	31 276,3	144 931,4	956 266,5	2 562	5 265	2,8	12,8	84,7	0,0
POLSKA	31 267 967	10 164 813,6	32,5	165 741,5	2 610 839,	7 092 849,8	36 353	50 597	1,6	25,7	69,8	0,0

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku

Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem w 2013 r.

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku.

W powyższym zestawieniu uwzględniono krajowe formy ochrony przyrody, w obszarze KE LGD objętym zasięgiem przedmiotowej strategii, wyznaczone zostały również obszary Natura 2000, a więc obszary chronione na poziomie UE:

OZW		
Nazwa powierzchnia kod	Powierzchnia [ha] (całkowita również poza obszarem KE LGD)	PZO
Dolina Drwący PLH280001	12561,56	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ</u> <u>2014.1485</u>
Jezioro Karaś PLH28003	814,84	
Rzeka Pasłęka PLH280006	8418,46	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ</u> <u>2015.1883</u>
Budwity PLH280010	450,93	

Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280014	40862,31	
Jezioro Druzno PLH280028	5995,69	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2014.4319</u>
Doliny Erozyjne Wysoczyzny Elbląskiej PLH280029	2260,45	
Murawy koło Pastęka PLH280031	642,7	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2014.2022</u>
Ostoja Radomno PLH280035	929,37	
Niedźwiedzie Wielkie PLH280050	89,14	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2014.1007</u>
Aleje Pojezierza Iławskiego PLH280051	377,25	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2014.3974</u>
Ostoja Iławska PLH280053	21029,35	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2015.1319</u>
Razem:	94432,05	7 PZO
OSO		
Nazwa powierzchnia kod	Powierzchnia [ha] (całkowita również poza obszarem KE LGD)	PZO
Dolina Pastęki PLB280002	20669,89	<u>DZ. URZ. WOJ. WARM-MAZ 2014.3975</u>
Zalew Wiślany PLB280010	32223,86	
Jezioro Druzno PLC280001	5995,69	
Lasy Iławskie PLB280005	25218,53	
Razem	84107,97	1 PZO

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GDOŚ 2015

Ponadto międzynarodowymi formami ochrony przyrody na obszarze KE LGD objęto ochroną w ramach Konwencji RAMSAR:

- Jezioro Karaś – w 1984 roku, powierzchnia 814 ha;
- Rezerwat Przyrody Jezioro Druzno – 2002 roku, powierzchnia 3.021,6 ha;

Wśród 13 rezerwatów przyrody na obszarze KE LGD 8 to rezerваты faunistyczne, 2 wodne, 2 leśne, 1:

Lp.	Nazwa obiektu	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Akt prawny	Przedmiot ochrony	Gmina z KE LGD
REZERWATY PRZYRODY						
1	Niedźwiedzie Wielkie	34,02	1955	Zarządzenie Min. Leśnictwa z 21.04. 1955 r. (M.P. Nr 40 poz.397)	Leśny starodrzew bukowy	Małdyty
2.	Zielony Mechacz	94,30	1962	Zarządzenie MLIpD z 15.05.1962 r. (M.P. Nr 51 poz.252)	Florystyczny środowisko maliny moroszeki (rzadki relikw glacialny)	Małdyty
3.	Jezioro Karaś	688,65	1958	Zarządzenie MLIpD z 12.04.1958 r. (M.P. NR 42 po. 243), zmiana 18.04.1983 (M.P. Nr 17 poz.119 z 1989 r.)	Faunistyczny miejsca lęgowe awiofauny	Iława

4.	Jezioro Iłgi	90,46	1957	Zarządzenie MLIpD z 23.01.1957 r. (M.P. Nr 14 poz. 107)	Faunistyczny miejsc łęgowych ptactwa wodno – błotnego	Miłomłyn
5.	Rzeka Drwęca	1 344,87	1961	Zarządzenie MLIpD z 27.07.1961r. (M.P. Nr 71 poz. 302)	Wodny ochrona środowiska pstrąga, łosia, troci i certy	Miłomłyn, Iława
6.	Jasne	106,30	1988	Zarządzenie MOŚiZN z 1.07.1988 r. (M.P. Nr 21 poz.193)	Wodny ochrona biotopu jeziora i powierzchni leśnej	Iława
7.	Jezioro Gaudy	332,53	1957	Zarządzenie MLIpD z 28.09.1957 r. (M.P. Nr 14 poz. 503)	Faunistyczny miejsc łęgowych ptactwa wodno – błotnego	Susz
8.	Jezioro Druzno	3 021,60	1966	Zarządzenie MLIpD z 1966 r. (M.P. Nr 5 poz. 26 /z 1967 r. M.P. Nr 67 poz.332) o Dz.Urz.Woj. Warm.-Maz. Nr 55 poz. 700 z 2000 r.	Faunistyczny ostoja ptactwa wodno – błotnego, ochrona krajobrazu szuwarowo – błotnego	Elbląg, Markusy
9.	Ujście Nogatu	277,90	2001	Dz. Urzędowy Woj. Warm – Maz. (M.P. Nr 142 poz. 2040)	Ornitologiczny ostoja ptactwa wodnego	Elbląg
10.	Jezioro Czerwica	7,42	1957	Zarządzenie MLIpD z 1966r. (M.P. Nr , poz. 26) z 1967 r. (M.P. Nr 67 poz. 332)	Ornitologiczny kolonia kormoranów	Susz
11.	Zatoka Elbląska	723,50	1991	(M.P. Nr 38, poz. 273), zm. Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. Nr 44 poz. 683 z 2001 r.	Ornitologiczny ochrona siedlisk ptactwa wodnego i błotnego	5,5 ha Elbląg
12.	Dęby w Krukach Pasłęckich	9,66	1960	MP.nr 23, poz. 110 z 1960 r.	Leśny ochrona lasu grądowego: dębu szypułkowego (ponad 260 lat) lipy drobnolistnej i grabu	Pasłęk
13	Ostoja Bobrów na Rzece Pasłęce	4 249,20	1970	MP z1970 r Nr 2, poz.21; MP z 1989 r. Nr 17 poz. 119; Dz. Urz. Woj. Warm.-Maz. z 2000 r. Nr 55 poz. 696	Faunistyczny ostoja bobrów	Godkowo,
	Razem	10 979,98				

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie:

http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/urząd_województwa/wydział_y_delegatury/wydział_y/wydział_srodowiska_i_rolnictwa/wykazy_i_rejestry_dostepne_w_wydziale

Dwa Parki Krajobrazowe na obszarze KE LGD zajmują łączną powierzchnię 23 000 ha:

Lp.	Nazwa obiektu	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Akt prawny	Przedmiot ochrony	Gmina z KE LGD
PARKI KRAJOBRAZOWE						
1.	Pojezierza Iławskiego	25 045,00	1993	Rozporządzenie Wojewody Olsztyńskiego z dnia 17 maja 1993 r (Dz. Urz. Województwa Olsztyńskiego)	Zachowanie wartości przyrodniczych, kulturowych, rekreacyjnych i zdrowotnych terenu	Iława, Susz Zalewo - 22639,0

				Rozporządzenie Wojewody Elbląskiego z dnia 18 maja 1993 roku (Dz. Urz. Województwa Elbląskiego).	parku	
2.	Wysoczyzny Elbląskiej	13 4732,0	1985	Uchwała Nr VI/51/85 WRN w Elblągu z dn. 26 kwietnia 1985 r. (Dz. Urz. WRN)	Zachowanie dziedzictwa przyrodniczego geograficznego i kulturowego obszaru.	Elbląg -361,0

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie:

http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/urząd_wojewódzki/wydziały_i_delegatury/wydziały/wydział_srodowiska_i_rolnictwa/wykazy_i_rejestry_dostepne_w_wydziale

Obszary chronionego krajobrazu Żuław zajmują łącznie 14 477,40 ha, Równiny Warmińskiej 62 644,80ha a Pojezierza Iławskiego 80 452,60ha:

Lp.	Nazwa obiektu	Powierzchnia [ha]	Rok utworzenia	Akt prawny	Przedmiot ochrony	Gmina z KE LGD
Obszary Chronionego Krajobrazu						
1.	Rzeki Nogat	2 738,50	2003	Rozporządzenie nr 54 Wojewody Warmińsko-Mazurskiego z dnia 10 listopada 2005 w sprawie obszarów chronionego krajobrazu na terenie województwa warmińsko-mazurskiego Dz. Urz. Nr 951 oraz nr 31,35, 36, z 2008 r.	Zachowanie wyróżniającego się krajobrazu o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na zaspokojenie potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem	Elbląg, Gronowo Elbląskie,
2.	Jeziora Druzno	11 738,90	2003			Elbląg, Markusy, Pastęk
I	ŻUŁAWY	14 477,40				
3.	Doliny Pastęki	43 307,30	2003			Godkowo
4.	Rzeki Baudy	5 488,00	2003			Rychliki, Pastęk, Małdyty, Zalewo, Miłomłyn, Iława
5.	Rzeki Wąskiej	8 019,50	2003			Pastęk, Godkowo,
6.	Rzeki Dzierzgoń	2 413,0	2003			
7.	Stobicki	3 417,00	2003			Godkowo
II	RÓWNIINA WARMIŃSKA	62 644,80				
8	Wysoczyzny Elbląskiej-Zachód	1 873,10	2003			Elbląg, m. Elbląg
9	Kanału Elbląskiego	30 143,40	2003			Rychliki, Pastęk, Małdyty, Zalewo, Miłomłyn, Iława
10	Pojezierza Iławskiego Część A i B	13 031,70	2003			Zalewo, Susz Iława,
11	Pojezierza Iławskiego – wschód	2 062,50	2003			Zalewo
12	Rzeki Liwy	1 937,20	2003			Susz
13	Jeziora Goryńskiego	1 463,00	2003			Kisielice
14	Dolnej Drwęcy	17 472,4	2003	Iława,		
15	Lasów Taborskich	29 941,70	2003	Miłomłyn,		

III	POJEZIERZE IŁAWSKIE	80 452,60				
	OGÓŁEM	157 574,80				

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie:

http://bip.uw.olsztyn.pl/pl/bip/urząd_województki/wydziały_i_delegatury/wydziały/wydział_srodowiska_i_rolnictwa/wykazy_i_rejestry_dostepne_w_wydziale

Ponadto na obszarze KE LGD wyznaczono użytki ekologiczne wpisane do rejestru Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie:

Lp.	Użytek ekologiczny	pow. ha	Przedmiot ochrony	Gmina	Podstawa prawna	nr w rejestrze RDOS
1	Czapłak	95,15	las borealny oraz łąkowy, ostoja wielu rzadkich i zagrożonych zwierząt i roślin	Zalewo	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1664	10
2	Jezioro Czarne	1,12	jezioro śródlądowe	Ława	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1666	31
3	Jezioro Łąskie	8,83	jezioro oligotroficzne	Ława	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1673	33
4	Kociołek	0,36	jezioro śródlądowe	Ława	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1674	40
5	Plajtek Duży	9,45	jezioro śródlądowe	Ława	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1696	72
6	Plajtek Mały	40,2	jezioro śródlądowe	Ława	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 105 poz. 1697	73
7	Polder Jagodno	5,28	obszar wodno-błotny	Elbląg	Dz. Urz. Woj.Warm.-Maz. Z 2009 r. Nr 99 poz. 1579	74
	Razem	160,39				

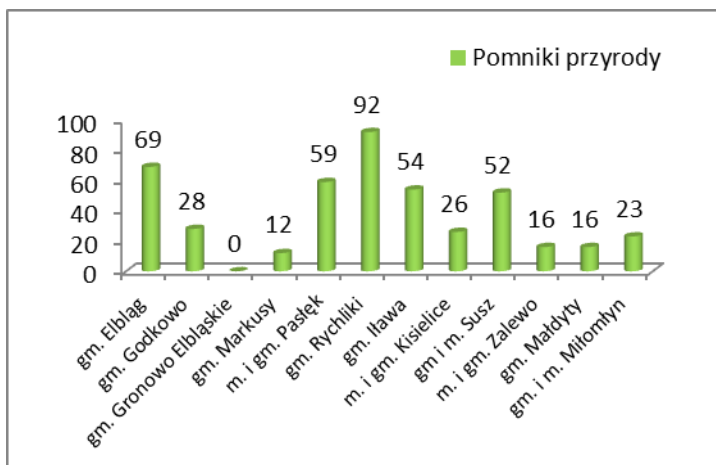
Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie http://bip.olsztyn.rdos.gov.pl/files/artykuly/16496/uzytki_ekologiczne.pdf

Pomniki przyrody z obszaru KE LGD wpisane do rejestru Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Olsztynie najliczniej reprezentowane są w gminie Rychliki i Elbląg, ich zestawienie przedstawia się następująco:

Jednostka terytorialna	Pow. w ha
gm. Elbląg	69
gm. Godkowo	28
gm. Gronowo Elbląskie	0
gm. Markusy	12
m. i gm. Pastęk	59
gm. Rychliki	92

gm. Iława	54
m. i gm. Kisielice	26
gm i m. Susz	52
m. i gm. Zalewo	16
gm. Małdyty	16
gm. i m. Miłomłyn	23
Obszar KE LGD	447

Źródło: Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie http://bip.olsztyn.rdos.gov.pl/files/artykuly/16496/pomniki_przyrody.pdf

Do obszarów przyrodniczo cennych, kształtujących lokalną bioróżnorodność zaliczono również jeziora (wymienione w poprzednim podrozdziale), kompleks leśny Lasy Iławskie, oraz enklawy zieleni w granicach użytków rolnych (zadrzewienia śródpolne, drobne oczka wodne, miedze itp.). Warto również wspomnieć o charakterystycznych dla tego regionu starych przydrożnych zadrzewieniach, które poza funkcją krajobrazową stanowią siedlisko wielu gatunków chronionych owadów, np. pachnicy dębowej (do najważniejszych zaliczono aleje chronione w obszarze Natura 2000 Aleje Pojezierza Iławskiego PLH280051). W regionie średnia powierzchnia gospodarstw rolnych jest, jak na warunki polskie, stosunkowo duża. Jednocześnie intensywność produkcji jest niższa niż średnia dla kraju. Sprzyja to zachowaniu bogactwa rzadkich i chronionych gatunków flory łąkowej, należą do nich obszary zajęte pod obszar N2000 Murawy koło Pasłęka PLH280031, ale również liczne płaty ekstensywnie użytkowanych łąk rozproszone zwłaszcza na Pojezierzu Iławskim. Ekstensywne rolnictwo sprawia także, że ptaki związane z łąkami i urozmaiconymi terenami porośniętymi zbiorowiskami krzewiastymi m.in. tu znajdują najdogodniejsze siedliska w kraju.

Granice form ochrony przyrody w obszarze KE LGD przenikają się. Dotychczasowe analizy wskazały że w zasadzie najcenniejsze przyrodniczo obszary są w całości objęte siecią Natura 2000:

NATURA 2000 – Obszary o Znaczeniu dla Wspólnoty (OZW) [docelowo - SPECJALNE OBSZARY OCHRONY SIEDLISK (SOO)]

Lp.	Nazwa powierzchnia kod	Pow. w ha	Gatunki kwalifikujące Motywacja	Status ochrony	Gminy
1	Dolina Drwęcy PLH280001	9 660,20	m.in. starorzecza, lasy łęgowe, 12 rodzajów siedlisk, ziołorośla górskie, łągi wierzbowe, żyzne i kwaśne buczyny, topolowe, bory i lasy bagienne, jeziora lobeliowe, legi, siedliska łąkowe; rzeki włośiennicznikowe, wydmy śródlądowe z murawami napiaskowymi; torfowiska, zespoły ichtiofauny (minóg strumieniowy; boleń; różanka, koza, głowacz, piskorz; ryby wędrownie i półwędrownie) wydra, bóbr, kumak, czerwończyk, trzepla; traszka grzebieniasta; poczwarówka	Rezerwat "Rzeka Drwęca"	gm. Iława

			jajowata; zatoczek łamliwy; starodub łąkowy		
<p>Zagrożenie stanowi gospodarka rolna w zlewni rzeki (zmiana sposobu użytkowania obszaru z ekstensywnego na intensywny, stosowanie środków ochrony roślin, nawozy); gospodarka leśna prowadzona w zlewni rzeki (odnawianie lasu po wycince, nasadzenia, deficyt martwego drewna); wydobywanie piasku i żwiru, torfu; rozwój sieci osadniczej; kłusownictwo, wędkarstwo (wydeptywanie, wykopywanie i stosowanie przynęt), łowiectwo; rekreacja i turystyka; prace konserwacyjne w rzece; zmiana stosunków wodnych, melioracje</p>					
2	Jezioro Karaś PLH28003	814,8	zespoły hydrofitów jeziornych, rzadkie zespoły ramieniowe, bór bagienny, torowisko przejściowe	Rezerwat "Jezioro Karaś"	gm. Iława,
<p>Zagrożenie stanowi gospodarka leśna prowadzona w zlewni jeziora; zmiana stosunków wodnych, melioracje</p>					
3	Rzeka Pasłęka PLH280006	8418,5	starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne; żyzne buczyny, łąkowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe, torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą (żywe); torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea); nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników (Ranunculion fluitantis); bory i lasy bagienne (Vaccinio uliginosi Betuletum pubescentis, Vaccinio uliginosi Pinetum, Pino mugosphaenetum, Sphagno girgensohnii-Piceetum) i brzoźowo-sosnowe bagienne lasy borealne, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnion glutinoso-incanae) i olsy źródliskowe; łąkowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (Ficario-Ulmetum); minóg strumieniowy; boleń; różanka, koza, głowacz, bóbr, wydra, traszka grzebieniasta; kumak, trzepla błotna, skójką gruboskorupowa, zalotka większa, czerwończyk nieparek, pachnica dębowa, mopek	Rezerваты: "Dęby w Krukach Pasłęckich", „Ostoja Bobrów na rzece Pasłęce	gm. Godkowo
<p>Zagrożenie stanowi gospodarka rolna w zlewni rzeki (zmiana sposobu użytkowania obszaru z ekstensywnego na intensywny, stosowanie środków ochrony roślin, nawozy); gospodarka leśna prowadzona w zlewni rzeki (odnawianie lasu po wycince, nasadzenia); wydobywanie piasku i żwiru, torfu; rozwój sieci osadniczej; wędkarstwo (wydeptywanie, wykopywanie i stosowanie przynęt), łowiectwo; rekreacja i turystyka; prace konserwacyjne w rzece; zmiana stosunków wodnych, melioracje</p>					
4	Budwity PLH280010	450,9	torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, bory i lasy bagienne, torfowiska przejściowe i trzęsawiska, łągi	Rezerwat "Zielony Mechacz"	gm. Małdyty
<p>Zagrożenie stanowi: eksploatacja torfu, gatunki inwazyjne</p>					

5	Zalew Wiślany i Mierzeja Wiślana PLH280014	22258,4	laguny przybrzeżne, nadmorskie wydmy, białe i szare, lasy mieszane i bory, starorzecza, zalewane muliste brzegi z roślinnością	Rezerwat: "Ujście Nogatu", "Zatoka Elbląska, Park krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej	gm. Elbląg,
<p>Zagrożenia: koszenie trzciny, rybołówstwo, wędkarstwo, urbanizacja, odpady, ścieki, fermy wiatrowe, rozbudowa portów, transport okrętowy, infrastruktura sportowa i rekreacyjna, kempingi i karawaniingi, żeglarstwo, zanieczyszczenia wód, tamy, wały, sztuczne plaże, regulowanie koryt rzecznych, zamulenie, powódzie, eutrofizacja.</p>					
6	Jezioro Druzno PLH280028	3088,8	starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne, ziołorośla górskie, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe, bory i lasy bagienne	Rezerwat "Jezioro Druzno" OChK Wysoczyzna Elbląska	gm. Markusy gm. Elbląg
<p>Zagrożenia: silne zanieczyszczenie pochodzenia rolniczego, komunalnego i przemysłowego, polowania w bezpośrednim otoczeniu rezerwatu, wiosenne wypalanie trzcin, bardzo intensywne kłusownictwo rybackie.</p>					
7	Doliny Erozyjne Wysoczyzny Elbląskiej PLH280029	2260,5	m.in. niżowe i górskie świeże łąki torfowiska wysokie z roślinnością torfotwórczą, kwaśne i żyzne buczyny, pomorski kwaśny las brzoźowo-dębowy, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej	gm. Elbląg,
<p>Zagrożenia: zanieczyszczenie pochodzenia rolniczego, gospodarka leśna (usuwanie martwych i umierających drzew); turystyczna penetracja obszaru; eksploatacja kopalin (piasku i żwiru); rozwój i modernizacja transportu oraz sieci komunikacyjnych; rozwój sieci osadniczej; kłusownictwo.</p>					
8	Murawy koło Pastęka PLH280031	642,7	Największą wartością chronionego obszaru jest pełny, pierwotny i naturalny ciąg zbiorowisk doliny rzeki Wąskiej od jej dna aż do falistej wierzchowiny moreny dennej. Ważnym uzupełnieniem są specyficzne zbiorowiska muraw kserotermicznych, które rozwijają się na niewielkiej powierzchni odlesionych zboczy o wystawie południowej. Siedliska: łąg wierzbowy (<i>Salicetum albae</i>); łąg jesionowo-olszowy (<i>Fraxino-Alnetum</i>); Grąd zboczowy (zbiorowisko <i>Acer platanoides-Tilia cordata</i>); Grąd subatlantycki (<i>Stellario-Carpinetum</i>); Murawy kserotermiczne z klasy <i>Festuco-Brometea</i> ; Starorzecza i drobne zbiorniki wodne; gatunki zwierząt wymienione w Zał. II Dyrektywy Siedliskowej: Kumak nizinny (<i>Bombina bombina</i>); Głowacz białopłetwy (<i>Cottus gobio</i>); Czerwończyk nieparek (<i>Lycaena dispar</i>)	OChK Rzeki Wąskiej	gm. Pastęk
<p>Zagrożenia: zaniechanie ekstensywnego użytkowania obszaru na rzecz intensywnego, zanieczyszczenie pochodzenia rolniczego, gatunki obce, modyfikacja stosunków wodnych, rozwój sieci osadniczej i komunikacyjnej, eksploatacja złóż piasku i żwiru.</p>					

9	Ostoja Radomno PLH280035	929,4	Ostoję cechuje bioróżnorodność, 12 siedlisk: przepływowo torfowiska niskie, wysokie, zbiorowiska z turzycą bagienną	OChK Pojezierza Iławskiego	gm. Iława
10	Niedźwiedzie Wielkie PLH280050	89,1	żyzne buczyny, grąd subatlantycki, łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe	Rezerwat Niedźwiedzie Wielkie	gm. Małdyty
Zagrożenia: sztuczne plantacje na terenach otwartych (drzewa nierodzące); intensyfikacja eksploatacji turystyczno-rekreacyjnej ostoi.					
11	Aleje Pojezierza Iławskiego PLH280051	377,2	ostoja pachnicy <i>Osmoderma eremita</i>		gm. Iława, gm. Susz
Zagrożenia: usuwanie martwych i umierających drzew; usuwanie zakrzaczeń					
12	Ostoja Iławska PLH280053	21029,4	Ostoja ważna dla ochrony dobrze zachowanych siedlisk buczyny (pomorskiej i kwaśnej) na kresowych stanowiskach swojego zasięgu, a także dla grądów subatlantyckich. Liczne są tu także płaty łągów jesionowo olszowych, borów bagiennych oraz brzezin bagiennych. Ciekawostką jest występowanie płatów boru chrobotkowego na wyspie Czaplak, oraz zbiorowiska wierzby rokity występujące na sąsiadującym półwyspie. Obszar ważny dla ochrony bobra i wydry. Istotne populacje bezkręgowców w tym zalotki większej i pachnicy dębowej. Warto podkreślić bogatą florę roślin naczyniowych (790 taksonów) z licznymi gatunkami rzadkimi i ginącymi w skali Polski oraz gatunkami prawnie chronionymi (32). Na uwagę zasługuje liczne (ponad 500 egzemplarzy) stanowisko lipiennika Loesela nad jeziorem Łabędź, któremu towarzyszy sierpowiec błyszczący.	Rezerwaty: "Jezioro Gaudy", "Jasne", "Czaplak"	gm. Iława
Zagrożenia: wycinka starodrzewi, melioracje terenów podmokłych i bagiennych, niekontrolowana presja turystyczno-rekreacyjna, w tym presja osadnicza					
Razem		70 019,90			

Źródło: Uzupelnione na podstawie: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku

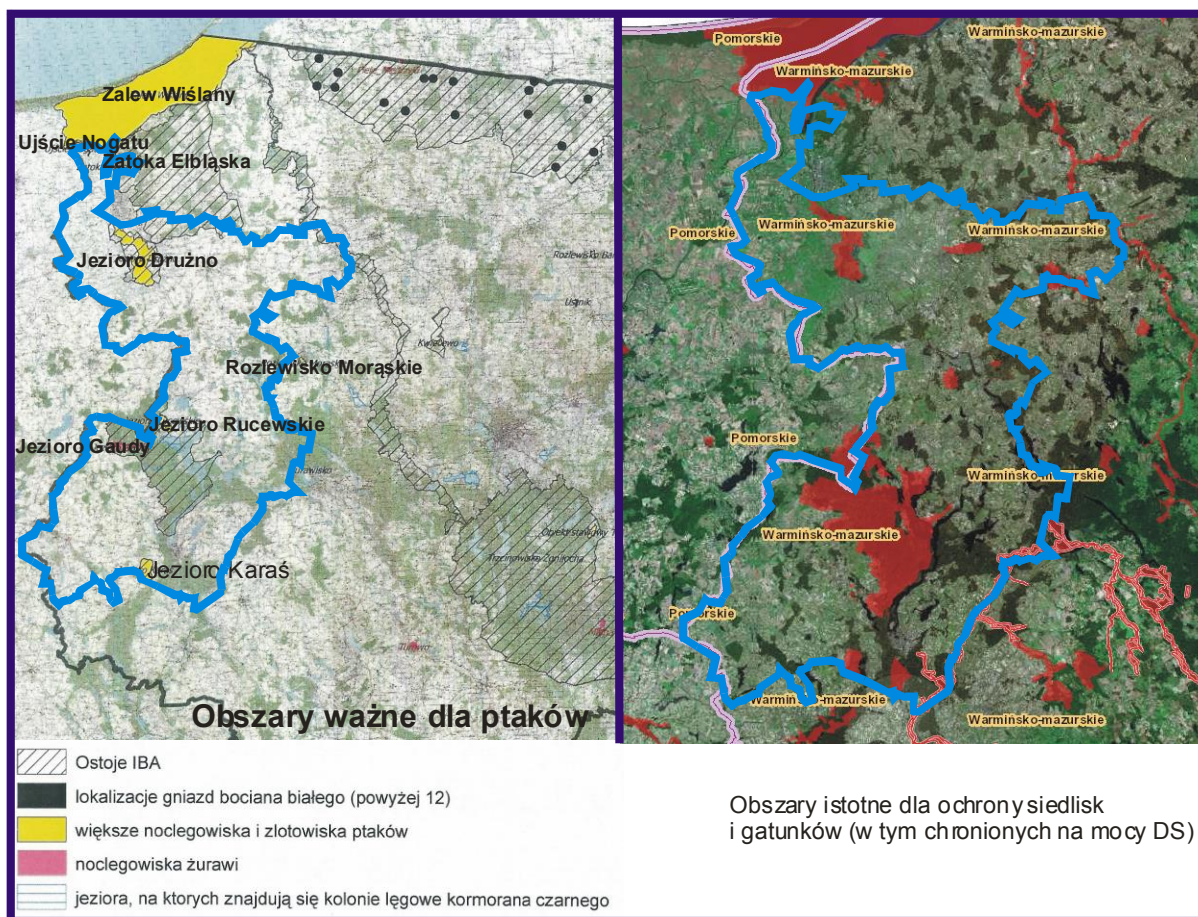
NATURA 2000^[1] - OBSZARY SPECJALNEJ OCHRONY PTAKÓW (OSO)

Lp.	Nazwa symbol	Gatunki kwalifikujące	Motywacja	Status ochrony	Gminy z obszaru KE LGD
1.	LASY IŁAWSKIE 25 218,54 ha PLB280005 Obszary specjalnej ochrony ptaków	Ostoja ptasia o randze europejskiej E 16, 29 gatunków ptaków DP 10 gatunków PCK Ptaki: rybołów, bielik, gągoł, kania czarna, kania ruda, podgorzałka, podróżniczek, trzmielojad, bocian czarny, orlik krzykliwy, żuraw, rybitwa czarna. Siedliska: buczyny, zboczowych lasów klonowo-lipowych, grądu subatlantyckiego Ssaki: bóbr, wydra		Rezerваты przyrody: Czerwica – 11,6 ha Jasne – 106,3 ha Jezioro Gaudy – 332,5ha Park Krajobrazowy: Pojezierza Iławskiego – 25279,0 ha Użytek Ekologiczny: Czaplak – 95,15 ha	Iława – 9 992,4 ha Susz – 5 107,3 ha Zalewo – 6 758,5 ha
Zagrożenia: wycinka starodrzewi, melioracje terenów podmokłych i bagiennych, niekontrolowana presja turystyczno- rekreacyjna, w tym presja osadnicza					
2.	JEZIORO DRUZNO 5 996,7 ha	Klasy siedlisk: Lasy liściaste – 19% pokrycia Siedliska łąkowe i zaroślowe – 4% Siedliska rolnicze – 3% Torfowiska, bagna, roślinność na brzegach wód- 30% Ostoja ptasia o randze europejskiej E 15 8 gatunków ptaków DP (Dyrektywa Ptasia) 7 gatunków PCK (Polska Czerwona Księga) Ptaki: Krakwa, gęgawa i rybitwa czarna i białowąsa, rzeczna, perkoz dwuczuby, płaskonos, brzęczka, podróżniczek, zielonka, bielik, kropiatka i krzyżówka, żuraw, gęś zbożowa, białoczelna, świstun.		Rezerваты przyrody: Rezerwat Jeziora Druzno 3021,6 ha	Elbląg – 3 896,3 ha Markusy – 2 097,6 ha m. Elbląg - 1,6 ha
Zagrożenia: silne zanieczyszczenie pochodzenia rolniczego, komunalnego i przemysłowego, polowania w bezpośrednim otoczeniu rezerwatu, wiosenne wypalanie trzcin, bardzo intensywne kłusownictwo rybackie.					
3.	ZALEW WIŚLANY 32 224,1 ha PLB280010 Ostoja ptaków (ranga europejska)	Klasy siedlisk: Lasy liściaste – 1% pokrycia Obszary morskie - 89% Siedliska łąkowe i zaroślowe – 1% Siedliska rolnicze - 5% Torfowiska, bagna, roślinność na brzegach wód –3% Wody śródlądowe – 1% Ostoja ptasia o randze europejskiej E 14 27 gatunków ptaków DP (Dyrektywa Ptasia) 9 gatunków PCK (Polska Czerwona Księga)		Rezerваты przyrody: Ujście Nogatu 356,7 ha Zatoka Elbląska 420,0 ha Park Krajobrazowy: Mierzei Wiślanej (4410,0 ha) Wysoczyzny Elbląskiej	Elbląg – 650,1 ha

		Ptaki: Helmiatka, gęgawa, ohar, płaskonos, perkoz dwuczuby, czapla siwa, śmieszka, brzęczka, bielik, bąk, bączek, bocian biały, cyranka, cyraneczka, kormoran, bielaczek, gęś zbożowa, rożeniec, czernica, głowienka, mewa mała, łabędź krzykliwy i niemy, gagom, łączak, mewa srebrzysta	(13460,0ha)	
Zagrożenia: koszenie trzciny, rybołówstwo, wędkarstwo, urbanizacja, odpady, ścieki, fermy wiatrowe, rozbudowa portów, transport okrętowy, infrastruktura sportowa i rekreacyjna, kempingi i karawaniingi, żeglarstwo, zanieczyszczenia wód, tamy, wały, sztuczne plaże, regulowanie koryt rzecznych, zamulenie, powódzie, eutrofizacja.				
4.	DOLINA PASŁĘKI 20669,9 ha PLB280002	Ostoja ptasia Ptaki: 23 gatunki ptaków Gąsiorek, jarzębatka, podróżniczek, lerka, dzięcioł białostrzygi, dzięcioł zielonosiwy, zimorodek, włośchatka, rybitwa czarna, derkacz, zielonka, kropiatka, żuraw, błotniak łąkowy, błotniak stawowy, kania czarna, kania ruda, trzmielojad, bielik, orlik krzykliwy, bocian czarny, bocian biały, bąk Ssaki: bóbr	Rezerwat przyrody: Rezerwat Ostoja Bobrów na Rzece Pasłęce (4 249,2 ha) OChK Doliny Pasłęki (43 307,3 ha)	gm. Godkowo
Zagrożenie dla obszaru stanowią: brak geodezyjnego wydzielenia granic rezerwatu, melioracje, zmiany sposobu zagospodarowywania użytków rolnych, miejscami zbyt intensywny wypas (zniszczenie roślinności na brzegach rzeki), wycinanie nadrzecznych zadrzewień łęgowych, wypalanie wiosenne traw, penetracja brzegów przez rybaków i kłusowników.				

^[1] Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków (Dz.U. 2011 nr 25 poz. 133 ze zm.); Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie materiałów Instytutu Na Rzecz Ekorozwoju; <http://obszary.natura2000.org.pl/index.php?s=lista>

Podsumowując za najistotniejsze przyrodniczo obszary, kształtujące lokalną bioróżnorodność objęte KE LGD uznano:

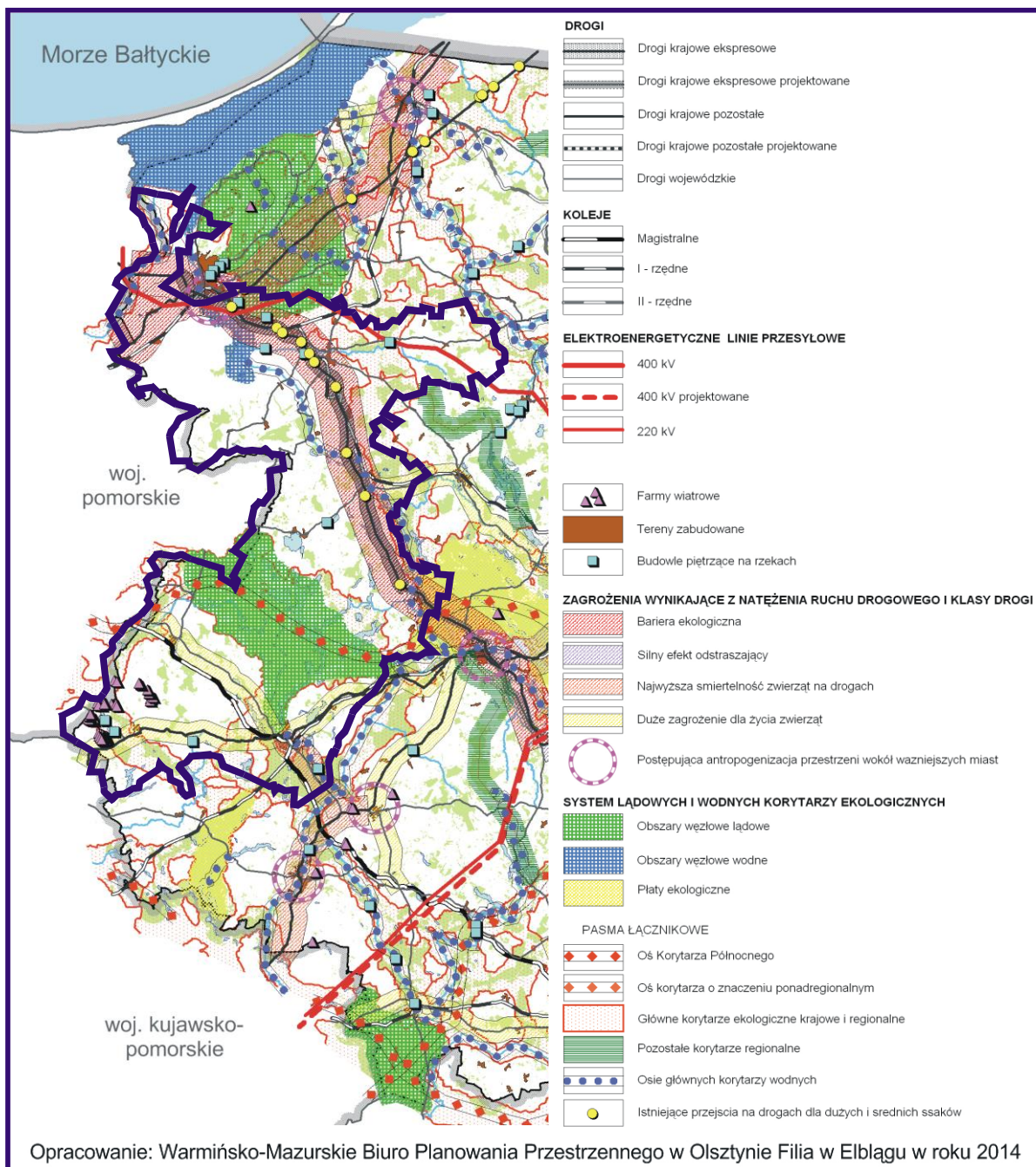
3.2.6. KORYTARZE EKOLOGICZNE OBSZARU KE LGD

Struktura i charakterystyka elementów systemu korytarzy ekologicznych została opracowana na podstawie opracowania Dekańska i in. 2014.

Korytarze ekologiczne są strukturami integrującymi najbardziej wartościową przestrzeń w systemie powiązań przyrodniczych. Zadaniem korytarzy ekologicznych jest zapewnienie spójności najbardziej wartościowej przestrzeni w systemie powiązań przyrodniczych. Organizacja przestrzenna korytarzy powinna być oparta na rozpoznaniu funkcji pełnionych przez struktury krajobrazowe w zaspokajaniu potrzeb bytowych i migracyjnych gatunków chronionych, istotnych gatunków pozostałych oraz wykorzystanie naturalnych i antropogenicznych barier.

System korytarzy ekologicznych obszaru KE LGD przedstawia się następująco:

I obejmuje Obszary węzłowe i płaty:

Obszary węzłowe zdefiniowano, jako tereny o niskim stopniu przekształceń antropogenicznych, cechujące się bogactwem gatunków, dużym zagęszczeniem osobników, intensywnością i wielopoziomowością obiegu materii i przepływu energii, zasilającym i stabilizującym oddziaływaniem na tereny sąsiednie. W ich obrębie może odbywać się bez przeszkód wielokierunkowe, intensywne przemieszczanie się osobników. Nieco mniejszą rangę nadano **płatom ekologicznym**, izolowanym obszarom, które również cechują się wysoką wartością środowiska przyrodniczego, ale w ich obrębie nie ma m.in. tak dużego nagromadzenia obszarów o wysokim reżimie ochronnym, co pośrednio świadczyć może mniejszym bogactwie i unikatowości środowiska przyrodniczego.

Spośród udokumentowanych obszarów o bardzo dużej wartości przyrodniczej pełniących kluczowe funkcje w strukturze środowiska przyjęto następujące obszary węzłowe i płaty ekologiczne:

Obszar węzłowy lądowy 1 Obejmuje Wysoczyznę Elbląską, jej strefę wierzchowinową oraz stokową. Znaczna część Wysoczyzny została objęta różnymi formami ochrony przyrody: Park Krajobrazowy Wysoczyzny Elbląskiej, rezerваты, obszary chronionego krajobrazu oraz obszar Natura 2000 SOO. Najcenniejsze i najbardziej urozmaicone pod względem przyrodniczym są tereny w zachodniej i północnej części Wysoczyzny, znane jako doliny erozyjne Wysoczyzny Elbląskiej (Natura 2000 SOO).

Obszar węzłowy lądowy 2 Obejmuje Lasy Ławskie. Jest to teren w środkowej części KE LGD. Obszar w znacznej części objęty jest różnymi formami ochrony przyrody, co pośrednio świadczy o bardzo wysokiej wartości przyrodniczej: Park Krajobrazowy Pojezierza Ławskiego, rezerваты, obszary chronionego krajobrazu, obszar Natura 2000.

Obszar węzłowy wodny transgraniczny A. Obejmuje Zalew Wiślany

Jest to płytki zalew przymorski, o słonawej wodzie. Przy brzegach zbiornika rozciągają się rozległe płaty szuwarów, osiągające szerokość kilkuset metrów. Do Zalewu wpada wiele rzek: kilka ramion Wisły, Elbląg, Bauda, Pasłęka oraz duża liczba pomniejszych rzek i strumieni. Charakterystyczne są dla niego szybkie zmiany poziomu wody, dochodzące w ciągu dnia do 1,5 m. Obszar objęty jest różnymi formami ochrony przyrody: obszary Natura 2000.

Płat ekologiczny wodny D Obejmuje Jez. Druzno.

Jest to jezioro reliktowe, pozostałość po dawnej zatoce. Jezioro jest ściśle hydrologicznie powiązane z Zalewem Wiślany, stąd podlega szybkim wahaniom zwierciadła wody. Cechuje się niezwykłym bogactwem awifauny. Liczba osobników w czasie jesiennych migracji na tym terenie może przekraczać 20 tys. sztuk. Występują tu różnorodne formy ochrony przyrody: rezerwat, Natura 2000, obszar chronionego krajobrazu. Jezioro Druzno jest rezerwatem objętym konwencją Ramsar.

Obszary węzłowe i płaty ekologiczne są połączone korytarzami ekologicznymi różnej rangi.

Korytarze ekologiczne lądowe. Województwo warmińsko-mazurskie znajduje się w zasięgu oddziaływania ponadkrajowego lądowego Korytarza Północnego, zwanego bałtycko-pojeziernym, który łączy systemy ekologiczne Europy Wschodniej z systemami Europy Zachodniej. Główna oś tego korytarza przebiega równoleżnikowo przez południową część naszego regionu, w tym przez kompleksy leśne Puszczy Piskiej, Puszczy Napiwodzko-Ramuckiej, Lasów Taborskich, Lasów Ławskich. Funkcję ponadkrajową pełni także korytarz bezpośrednio przylegający do granicy z Obwodem Kaliningradzkim. Pozostałe korytarze tworzą sieć ciągów o najważniejszym znaczeniu dla systemu ekologicznego w regionie. W większości są to korytarze wyznaczone przez zespół ekspertów z Instytutu Badania Ssaków PAN z Białowieży pod kierownictwem prof. W. Jędrzejewskiego.

Korytarze wodne obejmują rzeki lub systemy rzeczno-jeziorne, stanowiące ważne ogniwo w procesie migracji organizmów, przemieszczania materii i informacji. Korytarze wodne w regionie wskazano na podstawie analizy „Programu biologicznego udroźnienia rzek w województwie warmińsko-mazurskim”. Główne wodne korytarze ekologiczne obejmują rzeki ważne dla bytowania i migracji ryb dwuśrodowiskowych, dla gatunków jednośrodowiskowych potadromicznych tzn. takich, które migrują na znaczne odległości w obrębie jednej zlewni. Do głównych wodnych korytarzy ekologicznych w regionie zaliczono m.in. rzeki: Drwęca (z dopływami), Pasłęka (oraz jej dopływy), Bauda, Kanał Elbląski, Elbląg. W zdecydowanej większości wzdłuż ciągów rzecznych przebiegają także korytarze ekologiczne lądowe, co wskazuje na ich wielofunkcyjność.

Korytarze ekologiczne powietrzne są stosunkowo mało rozpoznane. Informacje o szlakach migracji ptaków są zwykle dość ogólne. Wiadomo, że przez teren województwa przebiegają najważniejsze w skali kontynentu szlaki przelotu ptaków. Na północnym-zachodzie szeroki pas korytarza biegnący wzdłuż Zalewu Wiślanego oraz korytarz w części zachodniej, obejmuje zachodni skraj regionu. Do

korytarzy powietrznych zalicza się także trasy przelotów nietoperzy. Jedynym stwierdzonym na podstawie badań szlakiem ich migracji na terenie województwa warmińsko-mazurskiego jest pas wzdłuż Nogatu (Ciechanowski 2013). Rzeczywista szerokość korytarzy powietrznych nie została jak dotąd określona, ponieważ zależy w dużej mierze od gatunku.

3.3. KRAJOBRAZ KULTUROWY

Krajobraz kulturowy jest kluczowym czynnikiem kształtowania rozwoju turystyki i ochrony środowiska naturalnego regionu Kanału Elbląskiego. Za krajobraz kulturowy uważa się krajobraz przekształcony przez człowieka w wyniku rozwoju cywilizacyjnego, jest to ogół obiektów i cech fizycznych, obserwowalne wzrokowo wyrażenie kultury ludzkiej na powierzchni Ziemi, łączący elementy środowiska przyrodniczego i kulturowego. Krajobraz kulturowy to przestrzeń przyrodnicza, która znajduje się w sferze oddziaływań człowieka przyjmuje formę kulturową, wyrażoną w postaci krajobrazu kulturowego. Krajobraz ten można rozumieć jako antropogenicznie ukształtowany fragment przestrzeni geograficznej, powstały w wyniku zespolenia oddziaływań środowiskowych i kulturowych, tworzących specyficzną strukturę, objawiającą się regionalną odrębnością, postrzeganą jako swoistą fizjonomię.

Ochrona i konserwacja zabytkowego krajobrazu najczęściej jest rozumiana jako:

1. Ochrona zabytków – polega głównie na ustanawianiu aktów prawnych, a następnie podejmowania na ich podstawie działań administracyjnych zmierzających do ochrony zabytków przed zniszczeniem lub utratą wartości
2. Konserwacja właściwa – jest działaniem aktywnym, zmierzającym do utrzymania obiektu w określonej, możliwie niezmiennych postaci. Możliwe są działania polegające na odsłonięciu nawarstwień lub wprowadzeniu uzupełnień
3. Rewaloryzacja – to adaptacja zabytku do współczesnych celów, zmierzająca do przywrócenia mu wartości użytkowej. Może to polegać na powrocie do tradycyjnego sposobu użytkowania lub wprowadzenia nowego:
  - Integracja – lokalne scalenie i wyeksponowanie obiektu
  - Rekonstrukcja – odtworzenie zniszczonego zabytku w nowej i udoskonalonej postaci
  - Rekompozycja – przywrócenie pierwotnego waloru obiektowi, który utracił pewne elementy o nieznanym postaci

W ewidencji obiektów zabytkowych wg rejestrów i ewidencji wojewódzkiej na obszarze KE LGD - stan na 2014 r. zostało wpisanych 313 zabytków nieruchomości, 39 zabytków archeologicznych oraz 1943 zabytki architektury i techniki. Ich przestrzenną koncentrację w obszarze KE LGD ilustruje poniższe zestawienie:

jednostka terytorialna	zabytki nieruchomości	zabytki archeologiczne	zabytki architektury i techniki
	wpisane do rejestrów ¹⁾		
gm. Elbląg	9	11	143
gm. Godkowo	13	2	213
gm. Gronowo Elbląskie	16	2	80
gm. Markusy	19	0	112
m. i gm. Pasłęk	54	1	931
gm. Rychliki	30	2	116

jednostka terytorialna	zabytki nieruchome	zabytki archeologiczne	zabytki architektury i techniki
	wpisane do rejestrów ¹⁾		
gm. Iława	20	3	68
m. i gm. Kisielice	13	3	53
gm i m. Susz	32	1	39
m. i gm. Zalewo	39	10	24
gm. Małdyty	37	0	128
gm. i m. Miłomłyn	31	4	36
Obszar KE LGD	313	39	1943

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku

Opracowano na podstawie rejestrów^{a)}

Rejestr Zabytków Nieruchomych Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Rejestr Zabytków Archeologicznych Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Rejestr Zabytków architektury i techniki Województwa Warmińsko-Mazurskiego

Wśród wpisanych do wykazu zabytków nieruchomych i obiektów archeologicznych na obszarze KE LGD wpisanych do Rejestru Zabytków Nieruchomych i obiektów archeologicznych województwa warmińsko-mazurskiego znajdują się następujące obiekty:

GMINA ELBLĄG

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BOGACZEWO	WIEŻA CIŚNIEŃ WODOCIĄGOWA	A-3850	3 listopada 1995	PSOZ/VIII/1998/95
2	JANÓW	ZESPÓŁ PAŁACOWY	A-1217	20 maja 1976	
3	MYŚLĘCIN 14	DOM PODCIENIOWY (NIE ISTNIEJE)	A-558	29 listopada 1961	
4	NOWAKOWO 30	DOM	A-1218	20 maja 1976	
5	NOWAKOWO 51	BUDYNEK MIESZKALNY	A-2752	24 lutego 1989	
6	PILONA 10	DOM PODCIENIOWY	A-554	20 września 1961	
7	PILONA 11	DOM PODCIENIOWY (NIE ISTNIEJE)	A-1214	21 grudnia 1973	
8	PRZEZMARK	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO	A-1213	21 grudnia 1973	
9	TROPY ELBLĄSKIE	UKŁAD RURALISTYCZNY	A-1288	19 kwietnia 1979	
10	Jagodna	Grodzisko	C-190	18 listopada 1993	
11	Komorowo	Osada Otwarta	C-132	16 lutego 1984	
12	Myślęcín	Grodzisko Wyżynne	C-101	17 grudnia 1971	
13	Myślęcín	Kurhan	C-143	17 kwietnia 1990	
14	Myślęcín	Osada	C-144	25 maja 1990	
15	Weklice	Grodzisko wyżynne	C-095	15 grudnia 1971	
16	Weklice	Grodzisko cyplowe	C-185	13 września 1993	
17	Weklice	Grodzisko wyżynne	C-096	15 grudnia 1971	
18	Weklice	Grodzisko wyżynne	C-091	15 grudnia 1971	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
19	Weklice	Cmentarzysko	C-133	12 lipca 1985	
20	Weklice	Grodzisko wyżynne	C-097	15 grudnia 1971	

GMINA GODKOWO

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	DOBRY	KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOSKIEJ KRÓLOWEJ POLSKI WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-789	27 lutego 1968	
2	DOBRY 57	CHAŁUPA - DOM PODCIENIOWY	A-788	27 lutego 1968	
3	GRĄDKI	KOŚCIÓŁ P.W. TRÓJCY PRZENAJSWIĘTSZEJ WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-787	27 lutego 1968	
4	KLEKOTKI	MŁYN WODNY Z DOMEM MŁYNARZA	A-779	27 lutego 1968	
5	KLEKOTKI	BUDYNEK GOSPODARCZY W ZESPOLE MŁYNA WODNEGO Z OTACZAJĄCYM TERENEM I URZ.TECH. JAZU	A-3860	20 grudnia 1995	
6	OSIEK 21	CHAŁUPA - DOM PODCIENIOWY	A-810	2 marca 1968	
7	OSIEK 23	CHAŁUPA - DOM PODCIENIOWY	A-822	2 marca 1968	
8	OSIEK	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. STANISŁAWA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM Z WYPOSAŻENIEM WNĘTRZA	A-805	2 marca 1968	
9	OSIEK 62	DREWNIANA CHATA	A-22	19 lipca 1948	
10	PLAJNY 9	CHAŁUPA - DOM PODCIENIOWY	A-823	12 marca 1968	
11	PLAJNY 10	CHAŁUPA - DOM PODCIENIOWY (NIE ISTNIEJE)	A-812	8 marca 1968	
12	PODĄGI	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY Z FOLWARKIEM, PARKIEM I CMENTARZEM RODOWYM (CZĘŚCIOWE SKREŚLENIE STAJNI!)	A-4229	24 maja 2002	SOZ-1734-IZN-5340-63/2002
13	SKOWRONY	KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. WNIEBOWZIĘCIA NMP I ŚW. STANISŁAWA WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-829	19 marca 1968	
14	Karwiny	Grodzisko wyżynne	C-109	4 marca 1973	
15	Podągi	Grodzisko cyplowe	C-179	21 maja 1993	(PSOZ-VII/840/93)

GMINA GRONOWO ELBLĄSKIE

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	FISZEWO	ZESPÓŁ DWORSKI, PARK (DWÓR – NIE ISTNIEJE)	A-1216	20 maja 1976	
2	FISZEWO	CMENTARZ EWANGELICKI, DZWONNICA	A-2437	22 sierpnia 1988	
3	FISZEWO	KOŚCIÓŁ - RUINA WRAZ Z CMENTARZEM	A-3687	27 kwietnia 1994	
4	GRONOWO	BUDYNEK DWORCA PKP W OBRĘBIE MURÓW	A-3819	21 kwietnia 1995	
5	JASIONNO	DOM PODCIENIOWY ORAZ BRAMA WJAZDOWA (NIE ISTNIEJE)	A-559	1 grudnia 1961	
6	JEGŁOWNIK	KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOŻEJ NIEUSTAJĄCEJ POMOCY	A-1207	21 grudnia 1973	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
7	JĘGŁOWNIK ul. MALBORSKA 59	BUDYNEK MIESZKALNY - DREWNIANY	A-3222	18 listopada 1991	
8	ROZGART 010/016	DOM PODCIENIOWY	A-563	15 grudnia 1961	
9	ROZGART 24	DOM PODCIENIOWY	A-1208	21 grudnia 1973	
10	ROZGART	KOŚCIÓŁ FILIALNY I DZWONNICA	A-3539	17 czerwca 1993	L.DZ.PSOZ/VIII/101/1/93
11	ROZGART	CMENTARZ MENNONICKI	A-4552	16 sierpnia 2010	IZAR(DM)-4101-25/10
12	RÓŻANY 28	BUDYNEK MIESZKALNY - PODCIENIOWY	A-138	29 sierpnia 1956	KL.V/KZ/2/11/56
13	RÓŻANY 27	ZABUDOWANIA ZAGRODY (STODOŁA Z PODCIENIEM I BUDYNEK MIESZKALNY)	A-139	3 września 1956	KL.V/KZ/2/12/56
14	RÓŻANY	BUDYNEK PRZEPOMPOWNI ODWADNIAJĄCEJ	A-1392	3 maja 1982	
15	SZOPY	MOST DROGOWY ZWODZONY W CIĄGU DROGI PAŃSTWOWEJ NR 50	A-3802	2 marca 1995	
16	WIKROWO	WIATRAK HOLENDERSKI	A-135	17 lutego 1956	NR.KL.V/KZ/69/3/56
17	Nogat	Grodzisko średniowieczne	C-079	1 grudnia 1969	KL/620/344/1/69
18	Wikrow0	Osada otwarta z wczesnej epoki żelaza	C-105	2 grudnia 1972	KL.IV/6200/50/96/72

GMINA MARKUSY

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BALEWO 9	ZAGRODA - ZESPÓŁ (DOM, OBORA ZE ŚWINIARNIĄ, STODOŁA Z WOZOWNIĄ)	A-1215	21 grudnia 1973	
2	BRUDZĘDY WIELKIE	ZESPÓŁ ZAGRODY HOLENDERSKIEJ (DOM, STODOŁA-SPICHRZ, RUINY OBORY, BUDYNEK GOSPODARCZY)	A-4368	9 grudnia 2005	IZAR(JD)-4100/5-15(1)/05
3	DZIERZGONKA	MOST DROGOWY OBROTOWY, NA RZ. DZIERZGOŃ	A-4586	21 grudnia 2012	
4	JEZIORO	CMENTARZ POMENNONICKI	A-2435	15 sierpnia 1988	
5	JEZIORO	KOŚCIÓŁ P.W. WNIEBOWZIĘCIA N.M.P.	A-70	30 sierpnia 1982	
6	JEZIORO	MOST DROGOWY W CIĄGU DROGI PAŃSTWOWEJ NR 160 NAD RZEKĄ TYNĄ	A-3828	17 czerwca 1995	
7	KĘPNIEWO 36	DOM PODCIENIOWY	A-1204	21 grudnia 1973	
8	KRZEWSK 010	DOM PODCIENIOWY - OB. BUDYNEK MIESZKALNY	A-1206	21 grudnia 1973	
9	KRZEWSK 29	DOM PODCIENIOWY - OB. BUDYNEK MIESZKALNY	A-1210	21 grudnia 1973	
10	MARKUSY	KOŚCIÓŁ MENNONICKI (OB. MAGAZYN)	A-455	30 sierpnia 1982	L.DZ. KL-I-1966/82
11	MARKUSY 12	ZAGRODA TYPU HOLENDERSKIEGO (DOM PODCIENIOWY, OBORA I STODOŁA)	A-3815	12 kwietnia 1995	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
12	STALEWO 14	DOM PODCIENIOWY	A-232	30 maja 1957	KL.V/K7/2/9/57
13	STALEWO 028/029	DOM PODCIENIOWY	A-238	30 maja 1957	
14	STALEWO	CMENTARZ EWANGELICKI	A-2436	18 sierpnia 1988	
15	WĘGLE-ŻUKOWO	CMENTARZ MENNONICKI	A-3005	15 lutego 1990	
16	ZWIERZNO 42	DOM PODCIENIOWY	A-1205	21 grudnia 1973	
17	ZWIERZNO 46	DOM PODCIENIOWY	A-1211	21 grudnia 1973	
18	ZWIERZNO	BUDYNEK - TZW. "DOM LUDOWY"	A-40	16 czerwca 1978	
19	ZWIERZNO	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. MICHAŁA WRAZ Z OTACZAJĄCYM CMENTARZEM	A-3540	17 czerwca 1993	

GMINA PASŁEK

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	ANGLITY		PAŁAC Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM (50-100 M)	A-778	27 lutego 1968	
2	BORZYNOWO 8		CHATA	A-780	27 lutego 1968	
3	BORZYNOWO 10		CHATA	A-781	27 lutego 1968	
4	BORZYNOWO 9		BUDYNEK MIESZKALNY - DOM PODCIENIOWY	A-782	27 lutego 1968	
5	BORZYNOWO 17		BUDYNEK MIESZKALNY	A-3826	2 czerwca 1995	
6	DARGOWO		PARK DWORSKI	A-4223	8 sierpnia 2001	
7	DAWIDY		PAŁAC WRAZ Z OTACZAJĄCYM OGRODEM	A-783	26 października 1949	
8	DRULITY		ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY Z ZABUDOWĄ GOSPODARCZĄ STAREGO I NOWEGO FOLWARKU	A-3820	10 maja 1995	
9	KĄTY		PARK PAŁACOWY, RZĄDCÓWKA	A-1986	6 sierpnia 2002	
10	KWITAJNY		KOŚCIÓŁ FILIALNY P.W. ŚW. TERESY WRAZ Z CMENTARZEM	A-797	27 lutego 1968	
11	KWITAJNY		ZESPÓŁ MŁYNA	A-3267	23 stycznia 1992	
12	KWITAJNY		BUDYNEK ORANŻERII W OBRYSIE MURÓW POŁOŻONEJ W ZESPOLE PAŁACOWO-PARKOWYM	A-3817	19 kwietnia 1995	
13	KWITAJNY		ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY ZŁOŻONY Z PAŁACU, PARKU Z UKŁADEM WODNYM, DROŻNYM I ZIELENI WYSOKIEJ	A-3870	7 lutego 1996	

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
14	KWITAJNY		ZESPÓŁ DAWNEGO FOLWARKU (DOM RZĄDCY, STAJNIA Z WOZOWNIĄ, SPICHRZ Z STODOŁAMI, OBORA, STAJNIE)	A-4465	17 maja 2007	IZAR(JD)-4100/5-159/06/07
15	ŁUKSZTY 30		CHAŁUPA (NIE ISTNIEJE)	A-510	4 maja 1959	
16	MARIANKA		KOŚCIÓŁ FILIALNY WRAZ Z CMENTARZEM	A-803	28 lutego 1968	
17	MARIANKA		KUŹNIA PODCIENIOWA	A-802	28 lutego 1968	
18	MORZEWO 24		CHAŁUPA	A-855	28 marca 1968	
19	MORZEWO 25		CHAŁUPA	A-974	14 czerwca 1968	
20	NOWA WIEŚ 1		DREWNIANA CHATA	A-80	8 maja 1950	K.S.M.-13 B-36/50
21	PASŁĘK		KOŚCIÓŁ EWANGELICKI P.W. ŚW. JERZEGO	A-174	10 października 1956	L.IV-55-56
22	PASŁĘK		UKŁAD URBANISTYCZNY - MIASTO W OBRĘBIE MURÓW OBRONNYCH Z ZABUDOWĄ I KOŚCIOŁEM GOTYCKIM	A-177	10 października 1956	L.IV-56-56
23	PASŁĘK	ŚW. WOJCIECHA	MURY OBWODOWE ZAMKU	A-173	10 października 1956	
24	PASŁĘK		CMENTARZ ŻYDOWSKI	A-2992	10 stycznia 1990	
25	PASŁĘK		MIEJSKIE MURY OBRONNE	A-175	10 października 1956	L.IV-62-56
26	PASŁĘK	CHROBREGO 2	KAMIENICA	A-816	8 marca 1968	
27	PASŁĘK	CHROBREGO	KOŚCIÓŁ P.W. BARTŁOMIEJA	A-172	10 października 1956	L.IV-60-56
28	PASŁĘK	CHROBREGO	RATUSZ (MURY RATUSZA)	A-176	10 października 1956	L.IV-61-56
29	PASŁĘK	DĄBROWSKIEGO 2	KAMIENICA	A-811	8 marca 1968	
30	PASŁĘK	DĄBROWSKIEGO 3	KAMIENICA	A-817	8 marca 1968	
31	PASŁĘK	DĄBROWSKIEGO 4	KAMIENICA	A-815	8 marca 1968	
32	PASŁĘK	DĄBROWSKIEGO 5	KAMIENICA	A-814	8 marca 1968	
34	PASŁĘK	DĄBROWSKIEGO 6	KAMIENICA	A-813	8 marca 1968	
35	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO 9	KAMIENICA	A-808	2 marca 1968	
36	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO 10	KAMIENICA	A-807	2 marca 1968	
37	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO 11	KAMIENICA	A-806	2 marca 1968	
38	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO 12	KAMIENICA	A-809	2 marca 1968	
39	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO 23	BUDYNEK MIESZKALNY	A-2829	31 maja 1989	
40	PASŁĘK	OSIŃSKIEGO	WIEŻA WODOCIĄGOWA WRAZ Z ZIELENIĄ WYSOKĄ	A-3676	21 marca 1994	
41	PASŁĘK	STEFFENA 002, 002A	BUDYNKI MIESZKALNE	A-1616	11 lutego 1986	
42	PASŁĘK	STEFFENA	KOŚCIÓŁ P.W. NARODZENIA NAJŚWIĘTSZEJ MARI	A-3388	1 października 1992	

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
43	PASŁĘK	ŚW. WOJCIECHA 3	BUDYNEK MIESZKALNY	A-3197	3 października 1991	
44	PASŁĘK	APTECZNA 14	DOM MIESZKALNY	A-177	10 października 1956	L.IV-56-56
45	PASŁĘK	CHROBREGO 1	DOM MIESZKALNO-USŁUGOWY	A-4541	12 lutego 2010	IZAR(BS)-4100/15-55/09/10
46	PASŁĘK	SŁOWACKIEGO 1	DOM MIESZKALNY	A-177	10 października 1956	L.IV-56-56
47	PASŁĘK	SŁOWACKIEGO 18	DOM MIESZKALNY - DAWNA BASZTA	A-177	10 października 1956	L.IV-56-56
48	PASŁĘK	FIRLEJA 1	BUDYNEK MAGAZYNOWY	A-3683	12 kwietnia 1994	L.DZ.PSOZ/V/712/94
49	RZECZNA		ZESPÓŁ STADNINY KONI (DWÓR, RZĄDCÓWKA, SPICHRZ, 3 STAJNIE, STODOŁA – UJEŹDŹALNIA, PARK, OGRODZENIE)	-1627	6 maja 1999	
50	STEGNY 36		CHAŁUPA (NIE ISTNIEJE)	A-828	12 marca 1968	
51	STEGNY 7		CHAŁUPA	A-850	27 marca 1968	
52	ZIELONKA PASŁĘCKA		WIATRAK HOLENDERSKI	A-509	4 maja 1959	
53	ZIELONKA PASŁĘCKA 43		CHAŁUPA - NIE ISTNIEJE	A-827	12 marca 1968	
54	ZIELONKA PASŁĘCKA		KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA WRAZ Z CMENTARZEM	A-819	12 marca 1968	
55	Buczyniec		GRODZISKO WYŻYNNE	C-154	17 CZERWCA 1992	

GMINA RYCHLIKI

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BARZYNA	PAŁAC Z OTACZAJĄCYM PARKIEM	A-796	27 lutego 1968	
2	DZIŚNITY	BUDYNEK MIESZKALNY - DWÓR WRAZ Z OFICYNĄ	A-2911	26 października 1989	
3	GRĄDOWY MŁYN	ZESPÓŁ MŁYŃSKI /MŁYN, GROBLA Z UPUSTAMI I KANAŁAMI, STAW Z KANAŁEM, 2 BUD. MIESZKALNE, 2 MOSTY, ZADRZEWIONY OBSZAR/	A-3076	15 stycznia 1991	
4	JANKOWO	PAŁAC WRAZ Z PARKIEM	A-3061	28 sierpnia 1990	
5	JELONKI	KOŚCIÓŁ P.W. NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA WRAZ Z CMENTARZEM	A-795	27 lutego 1968	
6	JELONKI 027/027A	CHAŁUPA	A-794	27 lutego 1968	
7	JELONKI 56	CHAŁUPA	A-793	27 lutego 1968	
8	JELONKI 85	CHAŁUPA	A-784	27 lutego 1968	
9	KWIETNIEWO 11	CHAŁUPA (nie istnieje)	A-896	27 lutego 1968	
10	KWIETNIEWO 13	CHAŁUPA (nie istnieje)	A-792	27 lutego 1968	
11	KWIETNIEWO 20	CHAŁUPA (nie istnieje)	A-772	27 lutego 1968	
12	KWIETNIEWO 38	CHAŁUPA (nie istnieje)	A-791	27 lutego 1968	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
13	KWIETNIEWO 54	CHAŁUPA	A-790	27 lutego 1968	
14	KWIETNIEWO 54	BUDYNEK INWENTARSKI	A-773	27 lutego 1968	
15	KWIETNIEWO	KOŚCIÓŁ PW. PODWYŻSZENIA KRZYŻA ŚWIĘTEGO WRAZ Z WYPOSAŻENIEM ORAZ CMENTARZEM	A-785	18 lipca 1949	
16	LEPNO	WIATRAK	A-1044	30 lipca 1968	
17	LEPNO	DAWNY CMENTARZ EWANGELICKI POŁOŻONY PRZY DRODZE LEPNO-DRULITY	A-4528	26 czerwca 2009	NR 11/09, IZAR (JD)-4101/5-39/09
18	MARWICA	ZESPÓŁ DWORSKI I FOLWARCZNY: DWÓR (OB. DOM DZIECKA) Z FOLWARKIEM	A-3064	3 października 1990	PSOZ_- 534/142/90
19	POWODOWO	BUDYNEK XVIII-WIECZNEGO PAŁACU WRAZ Z PARKIEM	A-3058	14 sierpnia 1990	
20	POWODOWO	BUDYNEK DWORU Z 1848 R. WRAZ Z PARKIEM	A-3057	14 sierpnia 1990	
21	REJSYTY	BUDYNEK DWORU	A-3077	21 stycznia 1991	
22	RYCHLIKI 56	CHAŁUPA	A-826	12 marca 1968	
23	RYCHLIKI 49	BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY CHAŁUPIE NR 49	A-818	12 marca 1968	
24	RYCHLIKI 49	CHAŁUPA	A-821	12 marca 1968	
25	RYCHLIKI 29	CHAŁUPA	A-825	12 marca 1968	
26	RYCHLIKI	KOŚCIÓŁ P.W. NIEPOKALANEGO SERCA NMP	A-2954	27 listopada 1989	KL-I-534/52/98
27	RYCHLIKI 33	DAWNY CMENTARZ EWANGELICKI WOKÓŁ KOŚCIOŁA	A-4542	12 lutego 2010	IZAR(EB)-4101/5-81(6)/06/10
28	ŚWIĘTY GAJ	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. ANTONIEGO WRAZ Z CMENTARZEM	A-824	12 marca 1968	
29	TOPOLNO WIELKIE	PAŁAC (RUINY) WRAZ Z PARKIEM	A-3066	30 października 1990	
30	WYSOKA	ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY Z FOLWARKIEM	A-1684	16 maja 2000	
31	Kwietniewo	Grodzisko wyżynne	C-076	29 listopada 1969	
32	Kwietniewo	Grodzisko dwuczłonowe, wyżynne	C-78	29 listopada 1969	

GMINA IŁAWA

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	FRANCISZKOWO	DWÓR (NIE ISTNIEJE)	A-912	18 maja 1968	
2	FREDNOWY	KOŚCIÓŁ TRÓJCY PRZENAJŚWIĘTSZEJ WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-704	16 listopada 1967	
3	GAŁDOWO	KOŚCIÓŁ ŚW WOJCIECHA	A-58	28 listopada 1949	L. IV-2-93/49
4	GARDZIEN	DAWNY PARK DWORSKI	A-4457	16 lutego 2007	IZAR(JD)-4100/5-11(3)/06/07
5	LASECZNO	KOŚCIÓŁ MATKI BOSKIEJ CZĘSTOCHOWSKIEJ	A-59	28 listopada 1949	L.IV-2-92/49
6	RUDZIENICE	KOŚCIÓŁ NMP KRÓLOWEJ POLSKI	A-3003	25 stycznia 1990	KL-5340/63/90

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
7	STANOWO	PARK DWORSKI	A-1544	25 kwietnia 1984	KL-II-5347/37/84
8	SZCZEPKOWO	PARK DWORSKI	A-3871	22 lutego 1996	PSOZ.IZN-5347-25/96
9	SZYMBARK	ZAMEK	A-518	10 lipca 1959	466/59
10	SZYMBARK	ZESPÓŁ FOLWARCZNY	A-4100	8 lutego 1999	SOZ-IZN-5340/23/99
11	SZYMBARK	ORANŻERIA Z OTOCZENIEM 50 - 100 M. (NIE ISTNIEJE)	A-720	22 listopada 1967	
12	SZYMBARK 1	DOM /W OBRĘBIE ZABUDOWAŃ FOLWARCZNYCH/ (NIE ISTNIEJE)	A-731	28 listopada 1967	
13	SZYMBARK	RYBACZÓWKA	A-3052	20 czerwca 1990	KL-5340/195/90
14	SZYMBARK	POCZTA, OB. PRZEDSZKOLE	A-3051	20 czerwca 1990	KL-5340/196/90
15	SZYMBARK	OGRODZENIE ZESPOŁU ZAMKOWO-FOLWARCZNEGO	A-3042	20 kwietnia 1990	KL-5340/194/90
16	SZYMBARK	ZAŁOŻENIE PARKOWO - KRAJOBRAZOWE	A-3865	27 grudnia 1995	PSOZ-IZN-5347-179/95
17	SZYMBARK	STELMACHÓWKA DOM NR 43	A-2446	1 września 1988	-
18	SZYMBARK	MŁYN	A-2428	1 sierpnia 1988	KL.5340/78/88
19	SZYMBARK	LEŚNICZÓWKA	A-2426	1 sierpnia 1988	
20	ZĄBROWO	KOŚCIÓŁ PARAFIALNY Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-722	22 listopada 1967	-
21	Gulb	Grodzisko półwyzynne	C-045	22 listopada 1968	
22	łanioch (Kamionka)	Grodzisko średniowieczne, wyżynne	C-049	25 listopada 1968	
23	Laseczno Małe	Kopiec strażniczy`	C-050	25 listopada 1968	

GMINA KISIELICE

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu	Decyzja
1	KISIELICE	KOLEJOWA 7	BUDYNEK MIESZKALNY	A-3352	13 kwietnia 1992	PSOZ-534/13/92
2	KISIELICE		ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE STAREGO MIASTA	A-709	17 listopada 1967	-
3	KISIELICE		KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOŻEJ KRÓLOWEJ ŚWIATA I CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	A-718	19 listopada 1967	
4	KISIELICE	DASZYŃSKIEGO	BUDYNEK SZKOŁY PODSTAWOWEJ	A-3881	28 marca 1996	
5	KISIELICE	KOLEJOWA 9	BUDYNEK MIESZKALNY	A-3354	13 kwietnia 1992	PSOZ-534/14/92
6	KISIELICE	KOLEJOWA 011-011A	BUDYNEK MIESZKALNY	A-3353	13 kwietnia 1992	PSOZ-534/14/92
7	KISIELICE	KOLEJOWA 13	BUDYNEK MIESZKALNY	A-3351	13 kwietnia 1992	PSOZ-534/16/92

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data Wpisu	Decyzja
8	KRZYWKA		DWÓR Z PARKIEM	A-2945	22 listopada 1989	KL-I-534/76/90
9	ŁĘGOWO		KOŚCIÓŁ P.W. NIEPOKALANEGO POCZĘCIA NMP WRAZ Z WYPOSAŻENIEM	A-2	13 lipca 1949	ARCH.IV-2-11/49
10	PŁAWTY WIELKIE		RELIKTY PAŁACYKU, STAREGO DWORU, PARK Z CMENTARZEM	A-77	20 kwietnia 1950	
11	PŁAWTY WIELKIE		Kaplica - Ruina Wraz Z Cmentarzem	A-710	19 listopada 1967	-
12	TRUPEL		Grobowiec Rodziny Albersów Na Cmentarzu	A-1492	10 listopada 1983	KL-I-2748/83
13	TRUPEL		Cmentarz Ewangelicki	A-3367	29 maja 1992	
14	Galinowo		Osada rybacka	C-056	29 listopada 1968	
15	Łodygowo małe		Grodzisko I	C-055	29 listopada 1968	
16	Łodygowo małe		Grodzisko II	C-057	29 listopada 1968	

GMINA SUSZ

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BAŁOSZYCE		ZESPÓŁ REZYDENCJONALNY	A-3456	1 kwietnia 1993	PSOZ/V/534/93
2	BAŁOSZYCE		KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. RODZINY	A-719	19 listopada 1967	
3	BAŁOSZYCE		ZESPÓŁ PAŁACOWY	A-711	19 listopada 1967	
4	JANUSZEWO		BUDYNEK GOSPODARCZY - OBECNIE KAPLICA	A-1592	20 września 1985	KL-I/1831/85
5	JANUSZEWO		PAŁAC WRAZ Z OTACZAJĄCYM PARKIEM	A-701	16 listopada 1967	-
6	KAMIENIEC		PAŁAC WRAZ Z PAWILONEM W PARKU, BRAMAMI WJAZDOWYMI I PARKIEM KRAJOBRAZOWYM, BUDYNEK TZW. GROTY, D. KAPLICA	A-513	4 maja 1959	
7	KAMIENIEC		KOŚCIÓŁ P.W. MATKI BOSKIEJ KRÓLOWEJ ŚWIATA WRAZ Z WYPOSAŻENIEM	A-224	22 marca 1957	KL IV-128/57
8	KAMIENIEC		SPICHLERZ (W OBRĘBIE FOLWARKU)	A-708	16 listopada 1967	
9	KAMIENIEC		STAJNIA CUGOWA (W OBRĘBIE FOLWARKU)	A-700	16 listopada 1967	
10	KAMIENIEC		KUŹNIA	A-699	16 listopada 1967	
11	KAMIENIEC		CZWORAK	A-717	16 listopada 1967	
12	KAMIENIEC		BUDYNEK MIESZKALNY - OFICyna PAŁACOWA	A-898	28 kwietnia 1968	
13	KAMIENIEC 3		DOM	A-715	19 listopada 1967	

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
14	KAMIENIEC 1		DOM	A-712	19 listopada 1967	
15	NIPKOWIE		PAŁAC Z PARKIEM	A-1	13 lipca 1949	
16	OLBRACHTOWO		KOŚCIÓŁ FILIALNY WRAZ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-698	16 listopada 1967	
17	RÓŻNOWO 52		DOM PODCIENIOWY	A-716	19 listopada 1967	
18	SUSZ		POZOSTAŁOŚCI MURÓW OBRONNYCH	A-540	7 marca 1961	
19	SUSZ		KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. ROZALII	A-3499	11 maja 1993	PSOZ.IV/722/93
20	SUSZ	KOŚCIELNA	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. ANTONIEGO Z WYSTROJEM WNĘTRZA	A-226	22 marca 1957	KL IV-27/57
21	SUSZ	SŁOWIAŃSKA 24	BUDYNEK POCZTY WRAZ Z OGRODZENIEM I DZIAŁKĄ NR 103	A-3959	24 lutego 1997	PSOZ/V/406/97
22	SUSZ	STARY MIASTO 1	DOM MIESZKALNY	A-3928	14 października 1996	PSOZ/V/2027/96
23	SUSZ	WĄSKA 5	BRYŁA BUDYNKU MIEJSKO-GMINNEGO OŚRODKA KULTURY, DAWNA BOŻNICA ŻYDOWSKA	A-3962	28 lutego 1997	PSOZ/V/405/97
25	SUSZ		UKŁAD URBANISTYCZNY - MIASTO SUSZ LEŻĄCE W OBRĘBIE MURÓW MIEJSKICH WRAZ Z ZABUDOWĄ WIEKÓW PÓŹNIEJSZYCH (XVIII, XIXW.)	A-1220		L IV-41-56
26	SUSZ	KAJKI 7	GAZOWNIA, OBECNIE ROZDZIELNIA GAZU	A-4179	6 czerwca 2000	SOZ.IZN-5340/220/2000
27	SUSZ	PRABUCKA 7	BUDYNEK MIESZKALNY WRAZ Z DZIAŁKĄ	A-4424	29 czerwca 2006	IZAR(JD)-4100/5-24/05/06
28	SUSZ	SŁOWIAŃSKA 12	BUDYNEK MIESZKALNY	A-4426	29 czerwca 2006	IZAR(JD)-4100/5-29/05/06
29	SUSZ	PIASTOWSKA 13	BUDYNEK MIESZKALNY WRAZ Z OTOCZENIEM OBEJMUJĄCYM DZIAŁKI	A-4422	29 czerwca 2006	IZAR(JD)-4100/5-26/05/06
30	SUSZ	KOPERNIKA 49	WODOCIĄGOWA WIEŻA CIŚNIEŃ	A-1658	1.lutego 2000	
31	ULNOWO 9		DOM	A-721	22 listopada 1967	
32	WIŚNIOWEK		BUDYNEK MIESZKALNY - DWÓR	A-2129	24 sierpnia 1987	KL-I-534/17/88
33	Susz		Grodzisko wyżynne	C-052	29 listopada 1968	

GMINA ZALEWO

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BĄDKI	zespół dworsko - parkowy	A-4299	5 maja 2004	WUOZ-2285OIZN-5340-103/2004
2	BORECZNO	KOŚCIÓŁ Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM (DEC.KAPLICA ŚW. ROCHA?)	A-1138	1 września 1968	-
3	BORECZNO 22	DOM – PASTORÓWKA Z OGRODEM	A-4226	11 lutego 2002	SOZ-484-IZN-5340-7/2002
4	BORECZNO	BUDYNEK SZKOŁY CZERWONEJ WRAZ Z OTOCZENIEM: BIAŁA SZKOŁA I CZĘŚCIĄ DZIAŁKI	A-4241	20 października 2006	IZAR(JD)-4100/5-55/06
5	DAJNY	ZAŁOŻENIE DWORSKO-PARKOWE	A-4509	5 listopada 2002	SOZ-IZN-5340-258/2002R.
6	DOBRZYKI	KOŚCIÓŁ APOSTOŁÓW PIOTRA I PAWŁA Z CMENTARZEM PRZYKOŚCIELNYM	A-1053	31 lipca 1968	-
7	GIRGAJNY	PARK	A-1226	9 lutego 1978	KL-II-5347-4/78
8	GIRGAJNY	BUDYNKI: D. DWORU(1) I SPICHLERZA(2).WRAZ Z ROZPLANOWANIEM PRZESTRZENNYM D. FOLWARKU ORAZ OTOCZENIEM	A-4453	9 lutego 2007	IZAR(JD)-4100/5-156/06/07
9	GUBŁAWKI 10	BUDYNEK D. DWORU WRAZ Z NAJBLIŻSZYM OTOCZENIEM	A-4377	9 lutego 2006	IZAR(JD)-4100/5-12/06
10	JAŚKOWO	KOŚCIÓŁ Z WYPOSAŻENIEM WNĘTRZA (OŁTARZ, CHÓR, 3 NAGROBKI)	A-7	27 lipca 1949	L.ARCH. IV-2-17/49
11	JAŚKOWO	DOM K. ZAJAZDU (NIE ISTNIEJE)	A-1051	31 lipca 1968	L.IV-2-13/49
12	JAŚKOWO	ZAJAZD (NIE ISTNIEJE)	A-927	20 maja 1968	-
13	JAŚKOWO	PARK	A-3247	23 grudnia 1991	PSOZ-IZN 5347-53/91
14	JAŚKOWO	OFICyna PAŁACOWA	A-1106	18 sierpnia 1968	-
15	POZORTY	PARK	A-1228	9 lutego 1978	KL.II-5347-6/78
16	POZORTY	PAŁAC	A-1992	4 maja 1987	KL-5340-175/87
17	PÓŁWIEŚ	PARK	A-1493	5 grudnia 1983	KL.II-5347-37/83
18	RĄBITY	DWÓR	A-3911	26 sierpnia 1996	PSOZ-IZN-5340/156/96
19	RĄBITY	PARK DWORSKI	A-1495	5 grudnia 1983	KL.II-5347-42/83
21	RUDNIA	ZAŁOŻENIE PARKOWE	A-4111	14 maja 1999	
21	TARPNO	PARK	A-1225	9 lutego 1978	KL.II-5347-3/78
22	TARPNO 3	DWÓR	A-3415	6 listopada 1992	PSOZ-IZN-5340/224/92

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
23	ZALEWO	ZAŁOŻENIE URBANISTYCZNE STAREGO MIASTA W GRANICACH 50-100M. OD ZEWN. LINII PRZEBIEGU D. MURÓW MIEJSKICH	A-515	1 lipca 1959	NR 482/1959
25	ZALEWO	KOŚCIÓŁ ŚW JANA EWANGELISTY Z FRAGMENTAMI POLICHROMII	A-214	14 marca 1957	L.KL IV/31/57
24	ZALEWO	PLEBANIA I BUDYNEK GOSPODARCZY	A-4553	22 listopada 2010	
25	ZALEWO	CMENTARZ ŻYDOWSKI UL SIENKIEWICZA	A-3265	9 stycznia 1992	PSOZ-IZN-5347-5/92
26	ZALEWO				
27	ZALEWO	KOŚCIÓŁ ŚW JANA EWANGELISTY Z FRAGMENTAMI POLICHROMII	A-214	14 marca 1957	L.KL IV/31/57
28	ZALEWO	WIEŻA CIŚNIEŃ UL JESIONOWA	A-3356	11 maja 1992	PSOZ-IZN.5340/148/92
28	ZALEWO	MURY OBRONNE	A-516	1 lipca 1959	483/1959
29	ZALEWO	BASZTA Z OTOCZENIEM 50-100M.	A-1091	15 sierpnia 1968	
30	ZALEWO	BUDYNEK ZESPOŁU SZKÓŁ Z OTOCZENIEM UL. SZKOLNA 2	A-4325	15 marca 2005	WUOZ9AP0-4100/6-63/05
31	Boreczno	Grodzisko stożkowe	C-212	5 maja 1996	
32	Dobrzyki	Osada wczesno żelazna	C-041	14 listopada 1968	
33	Duba	Grodzisko pierścieniowe	C-140	18 października 1989	
34	Janiki wielkie	Grodzisko wyżynne	C-042	18 listopada 1968	
35	Mózgowo	Kurhan	C-139	18 października 1989	
36	Urowo	Grodzisko	C-181	26 maja 1993	
37	Wieprz	Cmentarzysko kurhanowe	C-231	20 maja 1997	
38	Wieprz	Kurhan starożytny	C-204	2 lutego 1996	
39	Wieprz	Grodzisko wyżynne	C-040	14 listopada 1968	
40	Zalewo	Nawarstwienia kulturowe Starego Miasta	C-174	5 lutego 1993	

GMINA MAŁDYTY

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BUDWITY	PARK	A-1255	28 listopada 1978	PSOZ-IZN-5340/60/97
2	BUDWITY	PAŁAC	A-3374	28 lipca 1992	PSOZ-IZN-5340/171/92
3	DOBROCIN	PAŁAC Z WYPOSAŻENIEM I PARK	A-47	12 września 1949	K.SZT.IV-2-63/49
4	DOBROCIN	PARK	A-1529	29 listopada 1978	KL-II-5347-88/78
5	DOBROCIN	BUDYNEK GOSPODARCZY (FOLWARCZNY)	A-4011	13 października 1989	PSOZ-IZN-5340/995/97
6	DOBROCIN	KOSTNICA CMENTARNA	A-2994	25 stycznia 1990	KL-5340/66/90

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
7	DOBROCIN	CMENTARZ EWANGELICKI	A-2355	29 stycznia 1988	KL-5358-2/88
8	DRYNKI	ZAŁOŻENIE DWORSKO - PARKOWE	A-4062	29 maja 1998	PSOZ/IZN 5347-82/98
9	GUMNISKA MAŁE	BUDYNEK D. DWORCA KOLEJOWEGO Z OTOCZENIEM	A-4507	10 kwietnia 2008	IZAR(JD)-4100/5-5/08
10	GUMNISKA MAŁE	PARK	A-1247	30 sierpnia 1978	KL-II-5347-59/78
11	JARNOŁTOWO	PAŁAC (NIE ISTNIEJE)	A-743	30 lipca 1968	-
12	JARNOŁTOWO	KOŚCIÓŁ CHRYSYTA KRÓLA	A-1055	31 lipca 1968	-
13	JARNOŁTOWO	CMENTARZ	A-1966	19 marca 1987	KL-5358-38/87
14	JARNOŁTOWO	PARK	A-3250	23 grudnia 1991	PSOZ-IZN-5347-49/91
15	JARNOŁTOWO	DZWONNICA	A-2997	25 stycznia 1990	KL-5340/67/90
16	KLONOWY DWÓR	PARK	A-1232	20 lutego 1978	KL-II-5347-19/78
17	KARCZEMKA	D. ZESPÓŁ FOLWARCZNY: DOM I (OB. NAZWA "MŁYN NADZIEI" Z OGRODEM); DOM II (OB. NAZWA WILLA MŁYNARZA Z OGRODEM), BUDYNEK GOSPODARCZY PRZY DOMU II; BUDYNEK BRAMNY (OB. NAZWA "DOM OGRODNIKA"); KOMIN CEGLANY; DOJAZDOWA ALEJA LIPOWA	A-4614	5 CZERWCA 2014	
18	LEŚNICA 14	CHAŁUPA	A-1059	31 lipca 1968	-
19	LINKI	PARK DWORSKI	A-2114	6 kwietnia 2004	
20	MAŁDYTY	OFICyna PAŁACOWA I	A-1043	30 lipca 1968	-
21	MAŁDYTY	OFICyna PAŁACOWA II	A-1050	30 lipca 1968	-
22	MAŁDYTY	OFICyna PAŁACOWA III (ZAJAZD POD KŁOBUKIEM)	A-1468	7 października 1994	
23	MAŁDYTY	PARK	A-1263	5 grudnia 1978	KL-II-5347-89/78
24	PLĘKITY	DWÓR	A-3106	19 marca 1991	PSOZ-516/91
25	POŁOWITE	ZAŁOŻENIE DWORSKO - PARKOWE	A-4240	6 listopada 2002	
26	SAMBRÓD	KOŚCIÓŁ	A-71/0	13 sierpnia 1949	L.K.SZT.IV-2-26/49
27	SAMBRÓD 12	SZKOŁA	A-2995	25 stycznia 1990	KL-5340/64/90
28	SAMBRÓD	OFICyna PAŁACOWA, PARK	873	17 SIERPNIA 1968	
29	SASINY	PARK	A-3249	23 grudnia 1991	PSOZ-IZN 5347-50/91
30	SZYMONOWO	KOŚCIÓŁ I CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	A-1098	17 sierpnia 1968	-
31	SZYMONOWO 20 A	SZKOŁA	A-4113	19 maja 1999	SOZ-IZN-5340/127/99
32	SZYMONOWO 17	DOM (DAWNA PASTORÓWKA)	A-4116	26 maja 1999	SOZ-IZN-5340/135/99
33	SZYMONOWO	BUDYNEK SZKOŁY (DAWNA ORGANISTÓWKA)	A-2782	15 kwietnia 1989	KL-5340/297/89
34	SZYMONOWO 5	PAŁAC	A-3956	8 października 1996	PSOZ-IZN-5340/242/96

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
35	SZYMONOWO 6	DAWNA OFICYNA DWORSKA, OB. DOM	A-2996	25 stycznia 1990	KL-5340/65/90
36	WILAMOWO	KOŚCIÓŁ MB CZĘSTOCHOWSKIEJ I CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	A-1103	17 sierpnia 1968	-
37	ZAJEZIERZE	KOŚCIÓŁ ŚW PIOTRA I PAWŁA I CMENTARZ PRZYKOŚCIELNY	A-1104	17 sierpnia 1968	-

GMINA MIŁOMŁYN

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
1	BOGUSZEWO		DZWONNICA - NIE ISTNIEJE)	A-766	21 lutego 1968	-
2	BOGUSZEWO		CMENTARZ EWANGELICKI	A-1896	2 marca 1987	KL-5358-23/87
3	GIL MAŁY		CMENTARZ EWANGELICKI	A-1900	2 marca 1987	KL-5358-25/87
4	KARNITKI		ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWY (PAŁAC, UJEŹDŻALNIA, DOM OGRODNIA, KUŹNIA)	A-3813	28 marca 1995	PSOZ.IZN 5347-50/95
5	KARNITY		PARK	A-1249	18 września 1978	
6	LIWA		POMNIK MIESZKAŃCÓW POLEGŁYCH W I WOJNIE ŚWIATOWEJ	A-4355	27 grudnia 2006	
7	MIŁOMŁYN		UKŁAD URBANISTYCZNY	A-517	10 lipca 1959	
8	MIŁOMŁYN		WIEŻA OBRONNA	A-519	10 lipca 1959	
9	MIŁOMŁYN		MURY OBRONNE	A-971	12 czerwca 1968	
10	MIŁOMŁYN		ZAŁOŻENIA URBANISTYCZNE STAREGO MIASTA	A-517	1 lipca 1959	
11	MIŁOMŁYN 4		KOŚCIÓŁ ŚW BARTŁOMIEJA APOSTOŁA	A-969	12 czerwca 1968	-
12	MIŁOMŁYN 4		DZWONNICA GOTYCKA	A-967	12 czerwca 1968	-
13	MIŁOMŁYN		KAPLICA EWANGELICKA	A-2310	9 listopada 1987	KL-5340/638/87
14	MIŁOMŁYN	KOŚCIELNA 3	DOM	A-2315	9 listopada 1987	KL-5340/635/87
15	MIŁOMŁYN		KAPLICA CMENTARNA	A-2316	9 listopada 1987	KL-5340/637/87
16	MIŁOMŁYN	KOŚCIELNA 5	DOM	A-2317	9 listopada 1987	KL-5340/636/87
17	MIŁOMŁYN	KOŚCIELNA 19	DOM	A-2318	9 listopada 1987	KL-5340/633/87
18	MIŁOMŁYN	NADLEŚNA 1	DOM	A-2319	9 listopada 1987	KL.5340/634/87
19	MIŁOMŁYN	OSTRÓDZKA 12	DOM	A-2320	9 listopada 1987	
20	MIŁOMŁYN	RYNKOWA 12	DOM	A-2314	9 listopada 1987	KL.5340/639/87
21	MIŁOMŁYN	RYNKOWA 18	DOM	A-2303	9 listopada 1987	KL.5340/630/87
22	MIŁOMŁYN	RYNKOWA 20	DOM	A-2296	9 listopada 1987	KL.5340/631/87
23	MIŁOMŁYN	RYNKOWA 26	DOM	A-2297	9 listopada 1987	KL.5340/632/87
24	MIŁOMŁYN	TWARDA 12	DOM	A-2298	9 listopada 1987	KL.5340/643/87
25	MIŁOMŁYN	ZAUŁEK NADLEŚNY	DOM	A-3167	9 listopada 1987	KL.II.5340/640/87
26	MIŁOMŁYN		CMENTARZ EWANGELICKI-AUGSBURSKI	A-1904	7 marca 1987	

Lp.	Miejscowość	Ulica	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
27	MIŁOMŁYN		BRAMA CMENTARNA	A-2307	9 listopada 1987	KL.5340/644/87
28	MIŁOMŁYN	TWARDA 3	DOM	A-2306	9 listopada 1987	KL.5340/642/87
29	MIŁOMŁYN	KOŚCIELNA 25	KAMIENICZKA	A-2308	9 listopada 1987	KL-5340/.../87
30	OSTRÓW WIELKI 4		CHAŁUPA	A-962	10 czerwca 1968	
31	ZALEWO		CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSGBURSKI Z 1 POŁ. XIX W. WRAZ Z NAGROBKAMI I MOGIŁAMI SPRZED 1954R., METAL. OGR. KWATER...	A-4353	22 grudnia 2006	IZNR(EB/AK)-417/3-152A/2006
32	Gil Wielki		Osada Nawodna, Starożytna	C-197	28 grudnia 1995	
33	Ligi		Osada Obronna	C-138	18 października 1989	
34	Miłomłyn		Nawarstwienia Kulturowe Starego Miasta	C-175	15 lutego 1993	
35	Miłomłyn		Nawarstwienia kulturowe Zamku Krzyżackiego wraz z zachowanym układem przestrzennym i strodzrzewem	C-276	22 grudnia 2006	IZAR(AK)-42019-40/06

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanalu Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku na podstawie: Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, www.bip.wuoz.olsztyn.pl

Do zabytków archeologicznych na obszarze KE LGD zaliczono:

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
ELBLĄG					
1	JAGODNA	GRODZISKO	C-190	18 listopada 1993	
2	KOMOROWO	OSADA OTWARTA	C-132	16 lutego 1984	
3	MYŚLĘCIN	GRODZISKO WYŻYNNE	C-101	17 grudnia 1971	
4	MYŚLĘCIN	KURHAN	C-143	17 kwietnia 1990	
5	MYŚLĘCIN	OSADA	C-144	25 maja 1990	
6	WEKLICE	GRODZISKO WYŻYNNE	C-091	15 grudnia 1971	
7	WEKLICE	GRODZISKO WYŻYNNE	C-095	15 grudnia 1971	
8	WEKLICE	GRODZISKO WYŻYNNE	C-096	15 grudnia 1971	
9	WEKLICE	GRODZISKO WYŻYNNE	C-097	15 grudnia 1971	
10	WEKLICE	CMENTARZYSKO	C-133	12 lipca 1985	
11	WEKLICE	GRODZISKO CYPLOWE	C-185	13 września 1993	
GODKOWO					
12	KARWINY	GRODZISKO WYŻYNNE	C-109	4 marca 1973	
13	PODAĞI	GRODZISKO CYPLOWE	C-179	21 maja 1993	(PSOZ-VII/840/93)
GRONOWO ELBLĄSKIE					

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
14	NOGAT	GRODZISKO ŚREDNIOWIECZNE	C-079	1 grudnia 1969	KL/620/344/1/69
15	WIKROWO	OSADA OTWARTA Z WCZESNEJ EPOKI ŻELAZA	C-105	2 grudnia 1972	KL.IV/6200/50/96/72
PASŁĘK					
16	BUCZYNIC	GRODZISKO WYŻYNNE	C-154	17 CZERWCA 1992	
RYCHLIKI					
17	KWIETNIEWO	GRODZISKO WYŻYNNE	C-076	29 listopada 1969	
18	KWIETNIEWO	GRODZISKO DWUCZŁONOWE, WYŻYNNE	C-78	29 listopada 1969	
IŁAWA					
19	GULB	GRODZISKO PÓŁWYŻYNNE	C-045	22 listopada 1968	
20	LASECZNO MAŁE	GRODZISKO ŚREDNIOWIECZNE, WYŻYNNE	C-049	25 listopada 1968	
21	LASECZNO MAŁE	KOPIEC STRAŻNICZY	C-050	25 listopada 1968	
KISIELICE					
22	ŁODYGOWO MAŁE	GRODZISKO I	C-055	29 listopada 1968	
23	GALINOWO	OSADA RYBACKA	C-056	29 listopada 1968	
24	ŁODYGOWO MAŁE	GRODZISKO II	C-057	29 listopada 1968	
SUSZ					
25	SUSZ	GRODZISKO WYŻYNNE	C-52	29 listopada 1968	
ZALEWO					
26	WIEPRZ	GRODZISKO WYŻYNNE	C-040	14 listopada 1968	
27	DOBRZYKI	OSADA WCZESNOŻELAZNA	C-041	14 listopada 1968	
28	JANIKI WIELKIE	GRODZISKO WYŻYNNE	C-042	18 listopada 1968	
29	MÓZGOWO	KURHAN	C-139	18 października 1989	
30	DUBA	GRODZISKO PERŚCIENIOWE	C-140	18 października 1989	
31	ZALEWO	NAWARSTWIENIA KULTUROWE STAREGO MIASTA	C-174	5 lutego 1993	
32	UROWO	GRODZISKO	C-181	26 maja 1993	
33	WIEPRZ	KURHAN STAROŻYTNY	C-204	2 lutego 1996	
34	BORECZNO	GRODZISKO STOŻKOWE	C-212	5 maja 1996	
35	WIEPRZ	CMENTARZYSKO KURHANOWE	C-231	20 maja 1997	
MIŁOMŁYŃ					
36	LIGI	OSADA OBRONNA	C-138	18 października 1989	
37	MIŁOMŁYŃ	NAWARSTWIENIA KULTUROWE STAREGO MIASTA	C-175	15 lutego 1993	PS02-IZA-5350-4/93
38	GIL WIELKI	OSADA NAWODNA, STAROŻYTNA	C-197	28 grudnia 1995	

Lp.	Miejscowość	Obiekt	Nr Rejestru	Data wpisu	Decyzja
39	MIŁOMŁYN	NAWARSTWIENIA KULTUROWE ZAMKU KRZYŻACKIEGO WRAZ Z ZACHOWANYM UKŁADEM PRZESTRZENNYM I STRODRZEWEW	C-276	22 grudnia 2006	IZAR(AK)-42019-40/06

Źródło: „Inwentaryzacja zasobów i charakterystyka obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023” Załącznik nr 1; do UCHWAŁY NR XVIII/2/5/2015 WZC; Elbląg; z 21 grudnia 2015 roku; na podstawie Rejestru Zabytków Archeologicznych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, www.bip.wuoz.olsztyn.pl

3.4. KLUCZOWE PROBLEMY OCHRONY ŚRODOWISKA ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

Aktualny stan zasobów biotycznych obszaru Kanału Elbląskiego jest wynikiem zachodzących od tysięcy lat przekształceń. Procesy geologiczne oraz zmiany klimatyczne wytworzyły specyficzne warunki siedliskowe. W różnym czasie, w skutek naturalnych procesów ewolucji i migracji pojawiały się różne gatunki, reprezentujące wszystkie formy życia. Z chwilą pojawienia się człowieka, naturalny proces formowania się i przekształcania biocenoz typowych dla danej strefy geograficznej został zaburzony.

Do najważniejszych współczesnych zagrożeń dla przyrody obszaru KE LGD należą:

- zmiany cech siedlisk/biotopów, spowodowane np. eutrofizacją, odwodnieniem, zakwaszeniem gleby bądź skażeniem toksycznymi związkami chemicznymi;
- przekształcenia struktury krajobrazu i likwidacja siedlisk/ekosystemów na skutek zmian sposobów użytkowania ziemi;
- fragmentacja siedlisk;
- negatywna presja człowieka na gatunki postrzegane jako niepożądane;
- nadmierna eksploatacji populacji gatunków użytkowych;
- zmiany systemu uprawy i hodowli;
- inwazja gatunków obcych lub zaplanowane ich introdukcje.

U podstaw tych zagrożeń najczęściej leżą:

- postawy i aspiracje życiowe znacznej części społeczeństwa Warmii i Mazur w tym zasiedlającego obszar KE LGD wyrażające się wzrastającą konsumpcją dóbr – w tym zasobów środowiska przyrodniczego;
- stosunkowo niska wrażliwość przyrodnicza społeczeństwa – często podnosi się również niedostateczną aktywność w jej kształtowaniu przedstawicieli władz rządowych i samorządowych;
- niski dochód narodowy oraz trudności okresu transformacji ograniczające możliwości przeznaczania dostatecznych środków na ochronę przyrody;
- zmiany struktury własności ziemi, szczególnie w wyniku prywatyzacji państwowych gruntów rolnych, co prowadzi do przebudowy przyrodniczych elementów krajobrazowych (mozaiki pól, likwidacji zadrzewień śródpolnych, nowych melioracji odwadniających, obejmujących nieraz cenne pod względem przyrodniczym obszary),
- zmiany tradycyjnego systemu upraw i hodowli, wynikające z intensyfikacji produkcji, powszechnej dostępności nasion nowoczesnych odmian roślin oraz preferowania ras o wysokiej wydajności;
- zaległości w stosowaniu przyjaznych środowisku technologii produkcji i w inwestycjach infrastruktury technicznej ochrony środowiska;
- niekontrolowany rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej oraz związana z jego użytkowaniem penetracja turystyczna obszarów cennych przyrodniczo;

- niedostateczne uwzględnianie potrzeb i zasad ochrony przyrody (w tym różnorodności biologicznej) w dokumentach strategicznych kształtujących kluczowe sfery rozwojowe regionu.

Na niekorzystne oddziaływania szczególnie narażone są następujące grupy gatunków:

- gatunki siedlisk wodnych i nadwodnych (od wód zależnych) - zagrożone zanieczyszczeniem wód oraz pracami regulacyjnymi cieków wodnych,
- gatunki torfowisk - zagrożone przez osuszanie torfowisk, zmianę stosunków wodnych, zasilanie biogenami, eksploatację złóż torfu,
- gatunki łąk wilgotnych - ginące wskutek osuszania, nawożenia, przeorywania lub zaprzestania użytkowania (zarastanie łąk),
- gatunki siedlisk kserotermicznych – zagrożone naturalnymi procesami sukcesji uruchamianymi skutkiem zaprzestania tradycyjnego ich użytkowania pasterskiego oraz zalesieniami, ponadto są to często tereny atrakcyjne dla zagospodarowania (np. sieć osadnicza),
- chwasty polne związane z tradycyjnymi metodami upraw rolnych – ustępują w związku ze zmianą profilu i metod upraw,
- gatunki charakterystyczne dla lasów liściastych – eliminowane w związku z przebudową drzewostanów i preferowaniem w gospodarce leśnej drzew iglastych,
- gatunki na granicy zasięgów oraz gatunki górskie na stanowiskach niżowych – występując najczęściej w małych i izolowanych populacjach narażone na niekorzystne zjawiska genetyczne (spadek zmienności genetycznej),
- gatunki stenotopowe, reliktowe, endemiczne o specyficznej ekologii wrażliwe na wszelkie zmiany w środowisku,
- gatunki epifityczne (zwłaszcza porosty i mszaki) - ginące z powodu zanieczyszczenia powietrza i obniżenia jego wilgotności oraz wycinania wiekowych drzew,
- rośliny o atrakcyjnych kwiatach, liściach (itp.) zrywane lub wykopywane do ogródków przydomowych,
- niekorzystne oddziaływania na wszystkie grupy fauny wynikające z utraty siedlisk, żerowisk, schronień, miejsc rozrodu, możliwości swobodnego przemieszczania się – w wyniku dynamicznego rozwoju sfer gospodarczych.

Trzeba także podkreślić, że przemiany polityczne i gospodarcze, jakie zachodzą w województwie warmińsko-mazurskim w tym na obszarze KE LGD w ostatnich latach zwiększają zagrożenia dla różnorodności biologicznej. Ma to szczególny związek z dynamicznym rozwojem sfer gospodarczych i społecznych, wolnością gospodarczą, otwarciem granic, wzrostem konsumpcji, rozwojem infrastruktury itp. Dysproporcja w rozwoju poszczególnych sfer uzależniona jest od jej dynamiki, realizowanych polityk sektorowych poprzez ukierunkowanie strumienia środków na ich rozwój. Częsty niedobór środków na potrzeby ochrony przyrody, znacznie utrudnia realizację zadań w tym zakresie.

Przekształcanie różnorodności biologicznej, w wyniku działalności gospodarczej, wiąże się z bezpośrednim wykorzystywaniem żywych zasobów przyrody lub bezpośrednim oddziaływaniem na środowisko przyrodnicze oraz pośrednim (zamierzonym lub niezamierzonym) wpływem tej działalności. Pierwsza sfera odnosi się do tych dziedzin, które korzystają z zasobów przyrodniczych takich jak: leśnictwo, rolnictwo, rybołówstwo, wędkarstwo i łowiectwo. Druga sfera obejmuje gospodarkę przestrzenną oraz gospodarkę wodną i morską. Trzecia wreszcie odnosi się do działów gospodarki oddziałujących na przyrodę w sposób pośredni, takich jak przemysł, w tym energetyczny i wydobywczy, transport oraz turystyka i rekreacja.

Największym zagrożeniem dla funkcjonowania korytarzy ekologicznych na obszarze KE LGD jest przerwanie ciągłości struktur przyrodniczych tworzących korytarz (fragmentacja terenu). Największe

zagrożenie i bariery mają pochodzenie antropogeniczne. Zalicza się tu przede wszystkim tereny zabudowane i zainwestowane (drogi, koleje, transport wodny, zabudowa i zagospodarowanie techniczne cieków, linie energetyczne wysokiego napięcia, farmy wiatrowe) oraz wielkie przestrzenie pól uprawnych. Szczególnie duże zagrożenie stwarza rozległa zwarta zabudowa oraz drogi. Z punktu widzenia analizowanego dokumentu, zakres oddziaływań wynikający z rozmachu inwestycyjnego wynikającego z wdrożenia planowanych celów będzie niewielki, będzie miał charakter lokalny i nie spowoduje zagrożenia dla ciągłości ekologicznej regionu oraz funkcjonowania krajobrazów cennych przyrodniczo.

Z punktu widzenia przedmiotowego dokumentu znaczenie będą miały zagrożenia wynikające z:

zajmowanie terenów otwartych:

- pod funkcje związane z rozwojem przedsiębiorczości (tworzenie podmiotów gospodarczych oraz rozwijaniem przedsiębiorstw; inkubatorów przetwórstwa lokalnego) i turystyczno-rekreacyjne (tworzona lub zmodernizowana infrastruktura turystyczna; nowe lub modernizowane obiekty infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej; ścieżki rowerowe, szlaki kajakowe);
- pod rozbudowę systemów transportowych oraz liniowej infrastruktury technicznej;

zanieczyszczenie środowiska w wyniku: emisji gazów i pyłów do atmosfery, zrzutu ścieków, składowania odpadów, hałasu:

- Wynikających z realizacji/modernizacji oraz eksploatacji obiektów trwale wpisujących się w krajobraz kulturowy (podmioty gospodarcze/rozwój przedsiębiorstw; inkubatorów przetwórstwa lokalnego; ekomuzeum itp.); operacji w zakresie infrastruktury drogowej (6 szt.) oraz eksploatacji nowo powstałej infrastruktury drogowej

rozwoju turystyki i rekreacji:

- rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej;
- penetracja turystyczna obszarów cennych przyrodniczo.

3.5. POTENCJALNE ZMIANY STANU ŚRODOWISKA W PRZYPADKU BRAKU REALIZACJI PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU

3.5.1. LUDZIE W TYM JAKOŚĆ ŻYCIA I ZDROWIA

Brak tworzenia nowych podmiotów gospodarczych w regionie KE LGD oraz rozwijania przedsiębiorstw będzie skutkowało brakiem poprawy jakości życia lokalnych społeczności. Nie powstaną nowe miejsca pracy, nie zwiększy się zasobność lokalnych społeczności. Nie nastąpi zwiększenie możliwości nabywania dóbr o wyższej jakości przez ludzi, którzy w wyniku zrealizowanych projektów mogliby podjąć pracę. W wyniku zaniechania wdrożenia zamierzeń ocenianego dokumentu nie nastąpi zmniejszenie zasobochłonności i podniesienie energooszczędności w wyniku stosowania innowacyjnych rozwiązań wynikających z kreowania nowoczesnych podmiotów gospodarczych.

Jakość życia to również dostęp do produktów turystyki i rekreacji, na skutek zaniechania realizacji LSR nie nastąpi pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie przewidzianych w celach LSR projektów z zakresu turystyki i rekreacji. Ograniczy to również możliwość kreowania turystyki zrównoważonej –

usług i produktów o znaczeniu ponadregionalnym. Brak strategii działania w zakresie rozwoju usług turystycznych może powodować, że nie nastąpi uporządkowanie oraz planowe zintegrowanie systemu usług turystycznych w regionie Kanału Elbląskiego. Brak komplementarnego powiązania projektów turystycznych i rekreacyjnych będzie skutkować brakiem skanalizowania oraz dywersyfikacji ruchu turystycznego, co może powodować nadmierną eksploatację już obciążonej infrastruktury turystycznej (a zatem bez możliwości jej odtwarzania nastąpi jej degradacja) oraz nadmiernym obciążeniem dla środowiska (zarówno biotycznego jak i abiotycznego) sztandarowych obiektów turystycznych regionu. Co będzie skutkowało zagrożeniem dla ich odtwarzania, regeneracji i w efekcie będzie powodować ich degenerację. Brak nowych obiektów turystycznych o wysokim standardzie, zwłaszcza tych, które zapewniają eksplorację nowych obszarów regionu uniemożliwi lepsze ukierunkowanie ruchu turystów, dotyczy to zwłaszcza obszarów cennych przyrodniczo i kulturowo (np. brak wykreowania i wdrożenia projektu: Kajakowy Produkt Turystyczny). Brak wzbogacenia oferty turystyczno rekreacyjnej w regionie Kanału Elbląskiego (nowe ścieżki rowerowe, szlaki kajakowe, geocaching, ekomuzeum, gry terenowe, imprezy, rynek produktów lokalnych) nie przyciągnie nowych turystów, ograniczy w ten sposób rynek pracy, będzie ograniczać możliwość rozwoju regionu, pogłębiając degradację społeczną i materialną mieszkańców. A brak wdrożenia programu aktywizacji seniorów będzie powodować narastanie wykluczenia społecznego tej grupy. Niezagospodarowany zostanie potencjał starzejącego się społeczeństwa.

Brak nowych działań w zakresie promocji obszaru (szkolenia, warsztaty, wizyty studyjne) ograniczy rozwój tożsamości regionalnej mieszkańców, kształtowanie się społeczeństwa obywatelskiego, związanego z regionem i dbającego o jego dobra oraz wizerunek. Nie wzrośnie liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej, co będzie ograniczało możliwości samorozwoju mieszkańców i odwiedzających region.

Na skutek zaniechania realizacji celów LSR nastąpi degradacja najcenniejszych składników krajobrazu kulturowego (nie powstaną Plany Odnowy Miejscowości, nie zostaną zrewitalizowane zabytki, nie zostaną utworzone wsie tematyczne).

Zatem na skutek braku wdrożenia do realizacji celów LSR można spodziewać się narastającego niezadowolenia społecznego wynikającego z braku bodźców rozwojowych pozwalających na poprawę jakości życia lokalnych społeczności. Nie nastąpi rozwój kapitału społecznego regionu Kanału Elbląskiego.

Do pozytywnych aspektów wynikających z zaniechania realizacji celów LSR można zaliczyć ograniczenie uciążliwości wynikających z realizacji zamierzeń inwestycyjnych będących konsekwencją realizacji celów Strategii, co spowoduje brak wprowadzania pyłów i gazów do atmosfery oraz ograniczenie emisji hałasu powstałych w wyniku realizacji inwestycji w mniejszym stopniu również ich eksploatacji. Co bezpośrednio wpływa na czasowe pogorszenie jakości życia.

3.5.2. RÓŻNORODNOŚĆ BIOLOGICZNA, FLORA, FAUNA, SIEDLISKA

Brak realizacji celów ujętych w ocenianej strategii dla obszaru Kanału Elbląskiego skutkujących realizacją inwestycji, nie spowoduje wystąpienia zmian istniejącego stanu funkcjonowania ekosystemów, a zatem nie wpłynie na różnorodność biologiczną, florę, faunę i siedliska przyrodnicze.

Zaniechanie realizacji działań szkoleniowych, edukacyjnych, budujących kapitał ludzki, wykształconego i świadomego społeczeństwa, dbającego o swój region, rozumiejącego mechanizmy, pozwalające go w zrównoważony sposób użytkować oraz kształtować, będzie skutkowało negatywnie w sposób pośredni, na różnorodność biologiczną, florę, faunę i siedliska przyrodnicze. Działania edukacyjne, podnoszące świadomość społeczną, kształtują dobre praktyki, wzmacniające świadczenie usług ekosystemowych, opartych na bogactwie przyrodniczym i kulturowym regionu. Właściwie pojęta

dbałość o tą sferę, zabezpiecza istnienie czynników środowiskowych stymulujących różnorodność biologiczną oraz dbałość o stanowiska zagrożonych gatunków fauny i flory.

Brak zintegrowanej wizji rozwoju turystyki i rekreacji, brak infrastruktury o wysokich standardach nie eliminuje presji antropogenicznych, a je nasila. W dalszym ciągu do środowiska będą trafiać emisje, odpady itp., które ograniczają różnorodność biologiczną, negatywnie oddziałują na chronione i rzadkie gatunki fauny i flory.

Wydaje się, że skala oddziaływań negatywnych będzie większa niż korzyści płynących z zaniechania realizacji celów LSR.

3.5.3. SPÓJNOŚĆ I INTEGRALNOŚĆ SIECI N2000/KORYTARZE EKOLOGICZNE

Brak realizacji celów ujętych w ocenianej strategii dla obszaru Kanału Elbląskiego skutkujących realizacją inwestycji, nie spowoduje wystąpienia zmian istniejącego stanu funkcjonowania ekosystemów, a zatem nie wpłynie na spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne.

Jednak brak zintegrowanej wizji rozwoju turystyki i rekreacji, brak infrastruktury o wysokich standardach nie eliminuje presji antropogenicznych, co niekorzystnie oddziałuje na stan przedmiotów ochrony obszarów N2000, zatem nieznacznie modyfikuje spójność i integralność sieci na poziomie regionu. Wydaje się jednak, że to oddziaływanie można uznać za neutralne, ponieważ nie są to oddziaływania istotnie modyfikujące.

3.5.4. ROZPRZESTRZENIANIE SIĘ GATUNKÓW INWAZYJNYCH

Oddziaływanie na rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych oraz obcych w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu będzie dwukierunkowe.

Po pierwsze, każdy proces inwestycyjny związany jest z całkowitym, bądź częściowym zniszczeniem szaty roślinnej w granicach zasięgu oddziaływania inwestycją oraz zmianą funkcjonowania całego ekosystemu objętego inwestycją. To powoduje czasową bądź trwałą zmianę czynników środowiskowych kształtujących przestrzeń przyrodniczą obszaru, czego konsekwencją są zmiany w składzie gatunkowym fito i zoocenozy. Dlatego też w wyniku zaniechania realizacji celów LSR, w tym głównie tych, które związane są realizacją inwestycji można spodziewać się oddziaływania umiarkowanie korzystnego.

Zaniechanie realizacji działań, które mają powodować wzrost udziału świadczonych usług turystyczno-rekreacyjnych w obszarze KE LGD, również będzie oddziaływaniem korzystnie (ograniczająco) wpływającym na możliwość rozprzestrzeniania się gatunków obcych i inwazyjnych. Każde oddziaływanie antropogeniczne powoduje synantropizację zarówno flory jak i fauny, co sprzyja rozwojowi gatunków o szerokich amplitudach przystosowania do środowiska. Są to gatunki eurytopowe, kosmopolityczne. Do takich gatunków zaliczane są również gatunki obce i inwazyjne.

Po drugie, zaniechanie realizacji działań szkoleniowych, edukacyjnych, budujących kapitał ludzki, wykształconego i świadomego społeczeństwa, dbającego o swój region, rozumiejącego mechanizmy pozwalające go w zrównoważony sposób użytkować oraz kształtować, będzie skutkowało negatywnie w sposób pośredni, na rozprzestrzenianie się gatunków obcych i inwazyjnych. Działania edukacyjne, podnoszące świadomość społeczną, kształtują dobre praktyki, wzmacniające świadczenie usług ekosystemowych, opartych na bogactwie przyrodniczym i kulturowym regionu. Właściwie pojęta dbałość o tą sferę hamuje rozprzestrzenianie się gatunków obcych i inwazyjnych oraz ogranicza ich wprowadzanie do środowiska.

Brak zintegrowanej wizji rozwoju turystyki i rekreacji, brak infrastruktury o wysokich standardach nie eliminuje presji antropogenicznych, a je nasila. W dalszym ciągu do środowiska będą trafiać emisje, odpady itp., które stymulują rozprzestrzenianie się gatunków obcych i inwazyjnych.

Wydaje się, że skala oddziaływań negatywnych będzie większa niż korzyści płynących z zaniechania realizacji celów LSR.

3.5.5. KRAJOBRAZ, POWIERZCHNIA ZIEMI I GLEBY

Brak realizacji inwestycji planowanych w ramach LSR może mieć zarówno pozytywny, jak i negatywny wpływ na aktualny stan powierzchni ziemi, krajobraz i glebę.

W przypadku braku realizacji celów ujętych w ocenianej strategii dla obszaru Kanału Elbląskiego, nie przewiduje się wystąpienia zmian istniejącego stanu powierzchni ziemi. Oznacza to brak ingerencji w walory krajobrazu oraz możliwość zachowania pierwotnego charakteru środowiska. Odnosi się to głównie do realizacji inwestycji związanych z budową nowych obiektów. Zachowany zostanie istniejący charakter powierzchni ziemi oraz wytworzona przez lata struktura i forma użytkowania terenu, co ma znamiona oddziaływania pozytywnego.

W przypadku działań mających na celu zahamowanie niekorzystnych zjawisk, brak ich realizacji, bezpośrednio nie wpłynie na stan powierzchni ziemi, jednak ich niewykonanie przyczynić się może do dalszych przekształceń, a z pewnością wpłynie niekorzystnie na krajobraz kulturowy obszaru KE LGD. Dotyczy to zwłaszcza działań umożliwiających kształtowanie krajobrazu kulturowego jak tworzenie wsi tematycznych, modernizację infrastruktury turystyczno –rekreacyjnej i kulturalnej, odnowienie szlaków rowerowych i kajakowych, ekomuzeum, odnowienie lub wyremontowanie zabytków, których zaniechanie wpłynie niekorzystnie na właściwe kształtowanie krajobrazu kulturowego.

3.5.6. ZASOBY NATURALNE

Oddziaływanie neutralne zarówno w odniesieniu do zaniechania jak i realizacji postanowień LSR. Rozmach inwestycyjny wynikający z LSR jest na tyle nieznaczny, że w najmniejszym stopniu nie wpłynie to na możliwość korzystania z zasobów naturalnych kopalin. W zasięgu inwestycyjnym wynikającym z realizacji celów LSR nie występują kopaliny strategiczne dla gospodarki państwa, na dostępność, których realizacja celów LSR mogłaby wpłynąć.

3.5.7. WODY POWIERZCHNIOWE I PODZIEMNE

Z uwagi na fakt, iż wszystkie planowane inwestycje wynikające z realizacji celów LSR oceniono jako niewpływające na stan wód podziemnych i powierzchniowych, brak ich realizacji nie powinien mieć również istotnego wpływu na ten stan.

3.5.8. ATMOSFERA I KLIMAT

Brak realizacji zamieszczonych inwestycji wynikających z realizacji celów LSR nie będzie miał wpływu na jakość powietrza. Inwestycje te mają na celu poprawę rozwiązań technologicznych stosowanych przez przedsiębiorstwa oraz kreowania nowych, innowacyjnych, zaawansowanych technologicznie, a co za tym idzie przyjaznych środowisku podmiotów gospodarczych. Kierując się jednak zasadą ostrożności, należy wskazać że uzyskanie decyzji środowiskowych dla realizacji zamierzeń inwestycyjnych wiąże się z przeprowadzeniem procesu oceny oddziaływania na środowisko.

Co pozwala w sposób właściwy zabezpieczać środowisko przed emisjami, w tym atmosferę. Dotyczy to również budowy 6 inwestycji drogowych, dla których obligatoryjnie konieczne będzie sporządzenie Raportu oddziaływania na środowisko. Co umożliwi zarówno przestrzenne jak i technologiczne wariantowanie inwestycji oraz przewidzenie działań łagodzących bądź kompensujących dla środowiska.

Zaniechanie/brak realizacji działań odpornych na warunki klimatyczne z zasady nie wywoła interakcji, zatem nie wpłynie na klimat, jego przebieg i cechy ilościowe/jakościowe w czasie. W skali lokalnej zmiany wynikające z zaniechania pojedynczych inwestycji będą znikome.

3.5.9. DZIEDZICTWO KULTUROWE, DOBRA MATERIALNE

Zaniechanie realizacji działań na dziedzictwo kulturowe oraz dobra materialne w obszarze KE LGD będzie skutkowało jedynie nasilaniem się negatywnych oddziaływań. Nie powstaną Plany Odnowy Miejscowości, nie zostaną zrewitalizowane zabytki, nie zostaną utworzone wsie tematyczne, ekomuzeum. Wskazane działania są konieczne dla zabezpieczenia dziedzictwa kulturowego oraz dóbr materialnych w obszarze KE LGD.

4. CELE OCHRONY ŚRODOWISKA USTANOWIONE NA SZCZEBLU MIĘDZYNARODOWYM, WSPÓLNOTOWYM I KRAJOWYM, ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA PROJEKTOWANEGO DOKUMENTU ORAZ SPOSÓB ICH UWAZGLĘDNIENIA W DOKUMENCIE

Na szczeblu międzynarodowym, wspólnotowym oraz krajowym funkcjonuje bardzo wiele dokumentów, które definiują horyzontalne cele związane z ochroną środowiska. W ramach analizy dokonano przeglądu różnych dokumentów oraz formułowanych celów, a następnie wybrano najbardziej adekwatne z punktu widzenia projektowanego dokumentu. Wśród nich znalazły się dyrektywy i rozporządzenia UE, które definiują obligatoryjne cele związane z ochroną środowiska oraz dokumenty strategiczne, które formułują cele i zadania w perspektywie do roku 2020 a nawet 2030, 2050 a więc na okres tożsamy z okresem obowiązywania projektowanego dokumentu lub poza niego wykraczający. W przypadku formułowania podobnych celów w kilku dokumentach dokonano ich agregacji. Wybrane cele reprezentują kluczowe obszary ochrony środowiska: ochronę wód, ochronę powietrza, ochronę różnorodności biologicznej, ochronę powierzchni ziemi oraz gospodarkę odpadami, rozwój zrównoważonego transportu, ochronę klimatu, adaptację do zmian klimatycznych oraz bezpieczeństwo ekologiczne.

Podstawowym celem analizy było określenie, czy zapisy ujęte w projektowanym dokumencie we właściwym stopniu uwzględniają horyzontalne założenia obowiązujące na poziomie ponadregionalnym w perspektywie do roku 2023. W analizie posłużono się metodą opisową, określając dla każdego celu ochrony środowiska ich stopień reprezentacji w zapisach projektowanego dokumentu.

4.1. POWIĄZANIA Z INNYMI DOKUMENTAMI

W ramach opracowywanej strategicznej oceny oddziaływania Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 na środowisko brano pod uwagę dokumenty opracowane na poziomie:

krajowym, i unijnym w tym zwłaszcza:

- **Strategia Europa 2020** – przede wszystkim w kontekście inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającemu włączeniu społecznemu rozwojowi;
- **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 27 kwietnia 2012 r. została opublikowana w Monitorze Polskim (Monitor Polski 2012, poz. 252) jako załącznik do Uchwały Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r.** – w kontekście uwzględnienia aspektów terytorialnych poruszonych w Strategii;
- **Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa 2020 r.** - dokument przyjęty przez Radę Ministrów 15 kwietnia 2014 r – w aspekcie zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska oraz zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego
- **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie, która została przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 roku** – Strategia odpowiada zdiagnozowanym w dokumencie celom polityki regionalnej: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów, budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie

- marginalizacji obszarów problemowych, tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie;
- **Unijna Strategia Ochrony Różnorodności Biologicznej na okres do 2020 r. przyjęta 21 czerwca 2011 r. w Luksemburgu przez Radę Unii Europejskiej; Krajowa Strategia Ochrony i Umiarkowanego Użytkowania Różnorodności Biologicznej 2003; Długookresowa Strategia Trwałego i Zrównoważonego Rozwoju Polska 2025** – w zakresie pełnego wdrożenia dyrektywy siedliskowej i ptasiej (w tym opracowywanie i wdrażania planów ochrony Natura 2000 we właściwym czasie), włączania ochrony w kluczowe polityki planowania przestrzennego i korzystania z wód, zarówno wewnątrz sieci, jak i poza obszarami sieci "Natura 2000", płatności bezpośrednie dla rolników powinny wynagradzać dostarczanie środowiskowych dóbr publicznych, objęcie wszystkich lasów państwowych i większych lasów prywatnych planami urządzenia lasu opartymi na zasadzie zrównoważonej gospodarki leśnej; gatunki inwazyjne. Zapisy wynikają z zapisów Dyrektywy Siedliskowej 92/43/EWG oraz Dyrektywy Ptasiej 2009/147/WE.
  - **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Wiejskich, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020** przyjęty przez Radę Ministrów 25 kwietnia 2012 r. - 5 celów szczegółowych: wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich, poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej, bezpieczeństwo żywnościowe, wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich;
  - **Krajowy Plan Gospodarki Odpadami**, M.P. 2010 nr 101 poz. 1183. Uchwała Nr 217 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2010 r. – w zakresie poprawy efektywności gospodarki odpadami poprzez rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów; tworzenia zintegrowanych sieci instalacji do unieszkodliwiania i odzysku odpadów; rozdzielenie wzrostu gospodarczego od ilości powstających odpadów. Zapisy są transpozycją zapisów Dyrektywy w sprawie odpadów 2008/98/WE.
  - **Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych**, zatwierdzony został przez Rząd RP w dniu 16 grudnia 2003 r. (ostatnia aktualizacja zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r.) – w zakresie wdrażania dyrektywy Rady 91/271/EWG w odniesieniu do redukcji zanieczyszczeń biodegradowalnych z oczyszczalni < 2 000 RLM oraz redukcji związków azotu i fosforu. Zapisy są transpozycją zapisów Dyrektywy 91/271/EWG dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych
  - **Program wodno-środowiskowy kraju; Projekt Polityki wodnej państwa do roku 2030 - oba dokumenty na etapie projektów (konsultacji) jeszcze nieobowiązujące - obok planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy należą do podstawowych dokumentów planistycznych w gospodarce wodnej.** Stanowi również realizację wymagań wskazanych w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowej Dyrektywie Wodnej, w zakresie konieczności opracowania programów działań niezbędnych do wprowadzenia w celu osiągnięcia zakładanych celów środowiskowych. Zapisy są również transpozycją zapisów Dyrektywy Powodziowej 2007/60/WE.
  - **Strategia Transport 2050; Bruksela, KE 28 marca 2011 r.; Biała Księga Transportu** – w zakresie utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu - dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i oszczędnego zasobowo systemu transportu.
  - **Biała Księga - Adaptacja do zmian klimatu: Europejskie Ramy Działania; KE 3 kwietnia 2009** – w zakresie przeciwdziałania przyczynom skutkom zmian klimatu

regionalnym:

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa warmińsko-mazurskiego** przyjęty Uchwałą Nr VII/164/15 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 27 maja 2015 roku.
- Strategia Rozwoju Polski Wschodniej do roku 2020 – szczególnie w zakresie zacieśniania współpracy z obwodem kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej oraz województwami sąsiedzkimi;
- **Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego województwa warmińsko-mazurskiego do 2025 roku** przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego nr XXVIII/553/13 z dnia 25 czerwca 2013 r.)
- **Plan Gospodarki Odpadami dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2016** (Uchwała Nr XVIII/333/12 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 19 czerwca 2012 r.)
- **Program Ochrony Środowiska Województwa Warmińsko-Mazurskiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2015-2018** w zakresie aspektów dotyczących celów ochrony zasobów biotycznych
- **Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Warmińsko-Mazurskiego. 2013.** URZĄD MARSZAŁKOWSKI WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
- **Program Ochrony Powietrza dla strefy warmińsko-mazurskiej, miasto Olsztyn, miasto Elbląg; oraz PROGRAM OCHRONY POWIETRZA dla strefy warmińsko-mazurskiej ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM10 i poziomu docelowego benzo(a)pirenu zawartego w pyłe PM10 wraz z Planem działań krótkoterminowych ze względu na ryzyko wystąpienia przekroczenia poziomu dopuszczalnego dla pyłu zawieszzonego PM10 TOM IV – PLAN DZIAŁAŃ KRÓTKOTERMINOWYCH;** Olsztyn 2014, ZARZĄD WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO
- **Program zwiększania lesistości województwa warmińsko-mazurskiego na lata 2001 – 2020** – w aspekcie energetycznego wykorzystania odnawialnego źródła energii jakim jest drewno (alternatywne źródło energii)
- **Projekty Planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000**
- **Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły.** M.P. 2011 nr 49 poz. 549; oraz **Aktualizację Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły; MasterPlan dla obszaru dorzecza Wisły**
- **Program Biologicznego Udrażniania Rzek w Województwie Warmińsko-Mazurskim,** zatwierdzony Uchwałą Nr 66/378/07/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 11 grudnia 2007r.
- **Program Małej Retencji Dla Województwa Warmińsko – Mazurskiego na Lata 2006 – 2015.** Uchwała Nr 66/379/07/III Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 11 grudnia 2007r.

lokalnym

- studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin,
- miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto uwzględniono prognozy do wszystkich materiałów mających charakter studium, programów, strategii, analiz, ocen, opracowań ekofizjograficznych oraz innych opracowaniach zawierających informacje z zakresu oceny stanu środowiska przyrodniczego województwa, które z uwagi na zawartą treść mogą dostarczyć aktualnych informacji o środowisku, a w szczególności o tych jego cechach, które mają zasadniczy wpływ na przyjmowane rozwiązania planistyczne zamieszczone w spisie materiałów źródłowych do niniejszego opracowania.

4.1.1. OCENA WŁAŚCIWA

4.1.1.1. STRATEGIA EUROPA 2020

Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu „Europa 2020”, przyjęta przez Radę Europejską dnia 17 czerwca 2010 r., to kluczowy dokument dla średniookresowej strategii rozwoju kraju w kontekście członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Jest to dokument o znaczeniu fundamentalnym dla rozwoju UE w ciągu najbliższej dekady. Określa działania, których podjęcie w skoordynowany sposób przez państwa członkowskie przyspieszy wyjście z obecnego kryzysu i przygotowuje europejską gospodarkę na wyzwania przyszłości.

Strategia wyznacza trzy priorytety, których realizacja odbywać się będzie na szczeblu unijnym oraz krajowym:

- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji;
- rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej;
- rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Cele te korespondują z celami Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 w istotnym stopniu. Promują rozwój zrównoważony oraz innowacyjne, inteligentne rozwiązania kształtujące rozwój w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru. W szczególności w zakresie 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości: tworzenia podmiotów gospodarczych (łącznie: 14 szt.; w tym: 7 w latach 2016-2018; 7 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023) oraz rozwijania przedsiębiorstw (łącznie 18 szt.; w tym: 7 szt. w latach 2016-2018; 8 szt. w latach 2019-2021; 3 szt. w latach 2022 -2023). Rozwój zrównoważony realizowany w LSR będzie również dzięki realizacji celów pn. 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca; 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru oraz 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar.

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jest reprezentowany w celu LSR pn. Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego, zwłaszcza w zakresie 1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa oraz 1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe.

Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 nie stoją w sprzeczności z Dyrektywą w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych 2009/28/WE; Dyrektywą w sprawie efektywności energetycznej 2012/27/UE; Dyrektywą w sprawie jakości powietrza i czystszej powietrza dla Europy 2008/50/WE.

4.1.1.2. KONCEPCJA PRZESTRZENNEGO ZAGOSPODAROWANIA KRAJU 2030 (KPZK 2030)

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) jest najważniejszym krajowym dokumentem strategicznym dotyczącym zagospodarowania przestrzennego kraju. Została opracowana zgodnie z zapisami ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z 27 marca 2003 roku. W projektowanym dokumencie znajdują się zapisy, które w bezpośredni lub pośredni sposób nawiązują do ponadregionalnego celu ochrony środowiska.

Zapisy KPZK 2030 zakładają następujące cele, które zostały uwzględnione w bezpośredni lub pośredni sposób w Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023:

- Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności – głównie w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru: 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości; 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar; 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru; 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca. Ale również w zakresie realizacji zadań wynikających z pozostałych dwóch celów LSR: 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego oraz 1.3. Wysoka jakość życia. Realizacja powyższych celów LSR będzie osiągnięta z uwzględnieniem poszanowania, najcenniejszych zasobów środowiska, w tym zasobów biotycznych, krajobrazowych regionu.
- Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialnej równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów - głównie w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru: 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości; 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar; 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru; 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca oraz 1.3. Wysoka jakość życia: 1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna); 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej. Ale również w zakresie realizacji zadań wynikających z celu LSR: 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego. Realizacja powyższych celów LSR będzie osiągnięta z uwzględnieniem poszanowania, najcenniejszych zasobów środowiska w tym zasobów biotycznych, krajobrazowych regionu. Z dbałością o ciągłość przestrzeni ekologicznej regionu poprzez nienaruszenie korytarzy ekologicznych oraz trwanie i rozwój ochrony przyrody.
- Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej - głównie w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.3. Wysoka jakość życia: 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej [Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej (6 szt.; 2 szt. w latach 2016-2018; 4 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)]. Realizacja powyższych celów LSR będzie osiągnięta z uwzględnieniem poszanowania, najcenniejszych zasobów środowiska w tym zasobów biotycznych, krajobrazowych regionu. Z dbałością o ciągłość przestrzeni ekologicznej regionu poprzez nienaruszenie korytarzy ekologicznych oraz trwanie i rozwój ochrony przyrody.
- Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski - głównie w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru: 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar; 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru; tu głównie działania edukacyjne ale również Plany Odnowy Miejscowości 1.1.4. Rozwinięty rynek produktów lokalnych w tym tworzenie inkubatorów przetwórstwa lokalnego oraz 1.1.6. Zachowane, zbadane i dostępne dziedzictwo lokalne; odnowionych lub wyremontowanych zabytków (łącznie 3 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)].
- Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa – żaden z celów LSR nie stoi w sprzeczności z celem 5 KPZK 2030.
- Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego - głównie w zakresie celów szczegółowych LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru oraz 1.3. Wysoka jakość życia. Zadania przewidziane w ramach powyższych celów kładą nacisk na przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego w regionie KE LGD, zapewnienia trwałości, ciągłości i integralności czynników kształtujących ład przestrzenny oraz poszanowanie ochrony różnorodności biologicznej oraz dbałości o stan zasobów biotycznych. Zgodnie z dobrze pojętymi mechanizmami kształtowania przestrzeni zapewniającymi ład przestrzenny.

4.1.1.3. STRATEGIA „BEZPIECZEŃSTWO ENERGETYCZNE I ŚRODOWISKO” PERSPEKTYWA 2020 R Rada Ministrów przyjęła 15 kwietnia 2014 r.

Omawiany dokument zakłada:

ZRÓWNOWAŻONE GOSPODAROWANIE ZASOBAMI ŚRODOWISKA (Racjonalne i efektywne gospodarowanie zasobami kopalin; Gospodarowanie wodami dla ochrony przed powodzią, suszą i deficytem wody; Zachowanie bogactwa różnorodności biologicznej, w tym wielofunkcyjna gospodarka leśna; Uporządkowanie zarządzania przestrzenią) – **Cel ten został uwzględniony w sposób bezpośredni lub pośredni w zapisach LSR. W sposób bezpośredni w celu szczegółowym LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru.**

ZAPEWNIENIE GOSPODARCE KRAJOWEJ BEZPIECZNEGO I KONKURENCYJNEGO ZAOPATRZENIA W ENERGIĘ (Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii; Poprawa efektywności energetycznej; Zapewnienie bezpieczeństwa dostaw importowanych surowców energetycznych; Modernizacja sektora elektroenergetyki zawodowej, w tym przygotowania do wprowadzenia energetyki jądrowej; Rozwój konkurencji na rynkach paliw i energii oraz umacnianie pozycji odbiorcy; Wzrost znaczenia rozproszonych, odnawialnych źródeł energii; Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich; Rozwój systemu zaopatrywania nowej generacji pojazdów wykorzystujących paliwa alternatywne) – **Cel ten został uwzględniony w sposób bezpośredni lub pośredni w zapisach LSR. W sposób bezpośredni w celu szczegółowym LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru.**

POPRAWĘ STANU ŚRODOWISKA (Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki; Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne; Ochrona powietrza, w tym ograniczenie oddziaływania energetyki; Wspieranie nowych i promocja polskich technologii energetycznych i środowiskowych; Promowanie zachowań ekologicznych oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy). **Cel ten został uwzględniony w sposób bezpośredni lub pośredni w zapisach LSR. W sposób bezpośredni w celu szczegółowym LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru oraz 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego.**

4.1.1.4. KRAJOWA STRATEGIA ROZWOJU REGIONALNEGO 2010-2020. REGIONY, MIASTA, OBSZARY WIEJSKIE

Strategia odpowiada zdiagnozowanym w dokumencie celom polityki regionalnej: wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów, budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych, tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań rozwojowych ukierunkowanych terytorialnie. LSR jest dokumentem który w sposób bezpośredni realizuje politykę krajowej strategii: zwiększa rolę szczebla regionalnego w uruchamianiu procesów rozwojowych, jest dokumentem silnie ukierunkowanym na terytorialność. Ponadto jest merytoryczną odpowiedzią na zdiagnozowane na szczeblu krajowym wyzwanie konieczności zwiększania potencjału rozwojowego i przeciwdziałania marginalizacji obszarów przygranicznych. Umożliwia zwiększanie konkurencyjności i atrakcyjności zarówno w wymiarze ekonomicznym, jak i społecznym regionu przygranicznego, jakim jest region Kanału Elbląskiego, pozwalając na pełne wykorzystanie endogenicznych potencjałów regionu.

Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 wynika bezpośrednio z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, jest zbieżna z zasadami wsparcia dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER.

4.1.1.5. STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSI, ROLNICTWA I RYBACTWA NA LATA 2012-2020

Omawiany dokument zakłada następujące cele:

- Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
- Poprawę warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej
- Bezpieczeństwo żywnościowe
- Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno- spożywczego
- Ochronę środowiska i adaptacje do zmian klimatu na obszarach wiejskich

Powyższe cele zostały uwzględnione w sposób bezpośredni w zakresie wszystkich szczegółowych celów LSR:

Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru

- 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości
- 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar
- 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru
- 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca

Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego

- 1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności
- 1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa
- 1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia

- 1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)
- 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej

4.1.1.6. UNIJNA STRATEGIA OCHRONY RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ NA OKRES DO 2020 R.

Omawiany dokument zakłada następujące cele:

- pełne wdrożenie dyrektywy siedliskowej i ptasiej (skuteczna ochrona gatunków i siedlisk przyrodniczych objętych ochroną w ramach sieci Natura 2000 oraz zachowanie spójności sieci Natura 2000),
- utrzymanie i odbudowa ekosystemów i ich usług
- zwiększenie wkładu rolnictwa i leśnictwa w utrzymanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej

- zapewnienie zrównoważonego wykorzystania zasobów rybnych
- zwalczanie inwazyjnych gatunków obcych

Cele te korespondują z celami LSR w istotnym stopniu, zwłaszcza w zakresie rozwoju i utrzymania usług ekosystemalnych regionu Kanału Elbląskiego. Respektują postanowienia dyrektywy siedliskowej i ptasiej.

Cele LSR uwzględniają również cele wynikające z KRAJOWEJ STRATEGII OCHRONY I UMIARKOWANEGO UŻYTKOWANIA RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ 2003 oraz DŁUGOOKRESOWĄ STRATEGIĄ TRWAŁEGO I ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU POLSKA 2025.

4.1.1.7. KRAJOWY PLAN GOSPODARKI ODPADAMI 2014

Omawiany dokument zakłada następujące cele: poprawę efektywności gospodarki odpadami poprzez rozwój systemów selektywnej zbiórki odpadów; tworzenie zintegrowanych sieci instalacji do unieszkodliwiania i odzysku odpadów; rozdzielenie wzrostu gospodarczego od ilości powstających odpadów.

Cele LSR nie stoją w sprzeczności z zapisami Krajowego Planu Gospodarki Odpadami.

4.1.1.8. KRAJOWY PROGRAM OCZYSZCZANIA ŚCIEKÓW KOMUNALNYCH

Realizowany od końca 2003 roku Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych dotyczy przede wszystkim budowy oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacyjnych w wyznaczonych aglomeracjach o wielkości powyżej 2000 równoważnej liczby mieszkańców (RLM) i na obszarach o wyjątkowych walorach przyrodniczych. Również zakłada wyposażenie w systemy oczyszczania ścieków zakładów przemysłu rolno-spożywczego o wielkości 4000 RLM, odprowadzających ścieki bezpośrednio do wód.

Cele LSR nie stoją w sprzeczności z zapisami Krajowego Programu Ścieków Komunalnych.

4.1.1.9. PROGRAM WODNO-ŚRODOWISKOWY KRAJU; PROJEKT POLITYKI WODNEJ PAŃSTWA DO ROKU 2030

Cele obu dokumentów są zbieżne, zakładają: poprawę stanu wód, poprawa dostępności do wód o dobrej jakości, ochronę ekosystemów wodnych oraz ekosystemów lądowych od wód zależnych; poprawę bezpieczeństwa powodziowego, ograniczanie ryzyka powodziowego i zmniejszanie następstw powodzi; uporządkowanie systemu prawnego, organizacyjnego i finansowego.

Z punktu widzenia LSR najistotniejsze są bezpośrednie zapisy dotyczące ochrony ekosystemów wodnych oraz ekosystemów lądowych od wód zależnych, które należą do najcenniejszych zasobów biotycznych regionu.

Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR.

4.1.1.10. BIAŁA KSIĘGA - PLAN UTWORZENIA JEDNOLITEGO EUROPEJSKIEGO OBSZARU TRANSPORTU – DĄŻENIE DO OSIĄGNIĘCIA KONKURENCYJNEGO I ZASOBOOSZCZĘDNEGO SYSTEMU TRANSPORTU - BIAŁA KSIĘGA TRANSPORTU. KE 2011

Omawiany dokument zakłada następujące cele:

- jednolity europejski obszar transportu - potrzebna jest „sieć bazowa” korytarzy pozwalających na wydajny i niskoemisyjny transport dużych, skonsolidowanych ilości towarów i pasażerów dzięki szerokiemu zastosowaniu bardziej wydajnych środków transportu multimodalnego oraz zaawansowanych technologii, a także udostępnieniu infrastruktury dostaw ekologicznych paliw
- Ekologiczny transport miejski i dojazdy do pracy
- Utworzenie konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu: poziomy odniesienia dla osiągnięcia celu ograniczenia emisji gazów cieplarnianych o 60 %

Cele te korespondują pośrednio z celami LSR, zwłaszcza w zakresie celu szczegółowego 1.3. Wysoka jakość życia; 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej – gdzie przewidziane są operacje w zakresie infrastruktury drogowej.

4.1.1.11. OCENA POWIĄZAŃ LSR Z ADAPTACJĄ DO ZMIAN KLIMATU

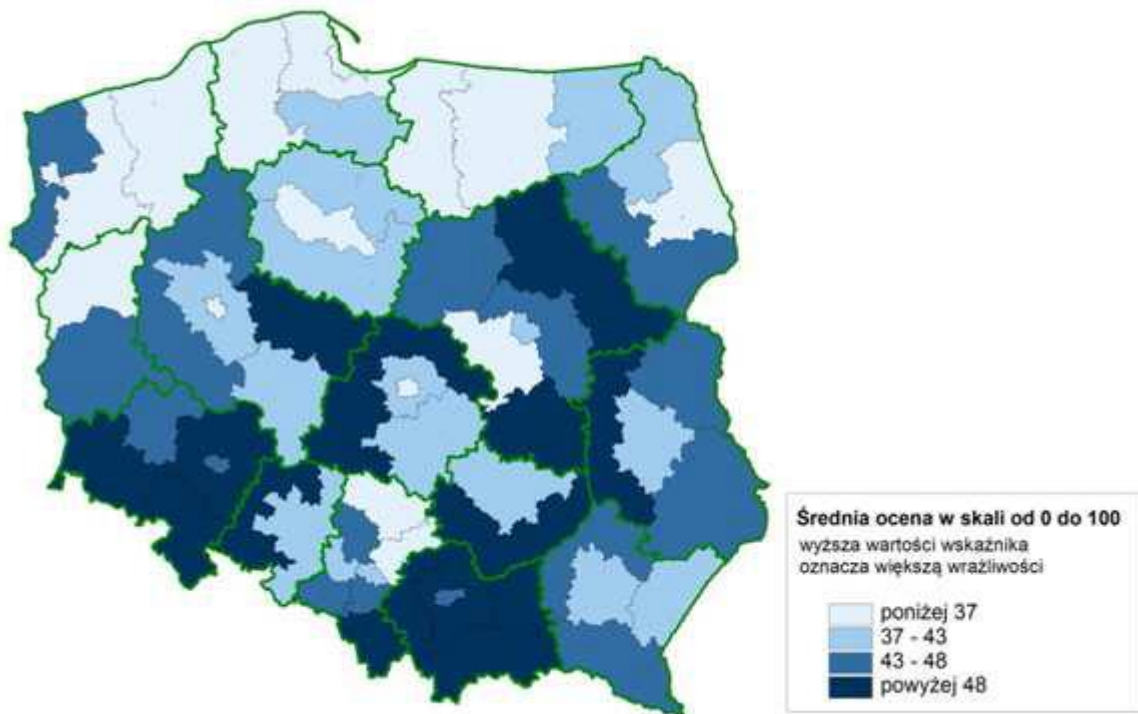
Wyniki wieloletnich badań naukowych jednoznacznie wskazują, że zmiany klimatu stanowią realne zagrożenie dla społecznego i gospodarczego rozwoju wielu krajów, w tym także Polski, dlatego społeczność międzynarodowa oraz rządy od wielu lat rozważają istotną kwestię odpowiedniego dostosowania się do obecnych i przyszłych skutków tych zmian. Zmiany klimatu należy postrzegać jako potencjalne ryzyko, które powinno być brane pod uwagę przy tworzeniu np. mechanizmów regulacyjnych i planów inwestycyjnych, podobnie jak brane pod uwagę są ryzyka o charakterze makroekonomicznym, czy geopolitycznym. Ważnym elementem jest również uświadamianie społeczeństwa o konieczności adaptacji do zmian klimatu, nie tylko na poziomie ogólnospołecznym, ale także w ich gospodarstwach domowych.

Raport końcowy, wykonany przez Fundeko Korbel, Krok-Baściuk Sp. J. na zlecenie MRR, czerwiec 2011r. prezentuje wyniki analizy wskaźnika wrażliwości na wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi¹

---

¹ Wskaźnik wrażliwości na wyzwania związane ze zmianami klimatycznymi został określony na podstawie zmiennych dotyczących: potencjalnego zagrożenia zjawiskami powodzi, suszy oraz podniesienia poziomu mórz, zużycia wody w gospodarce narodowej, udziału sektorów szczególnie narażonych na zmiany klimatyczne w WDB (rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo i turystyka). Wartości zmiennych cząstkowych zostały znormalizowane do wartości pomiędzy 0 – 100, a następnie na ich podstawie została wyliczona średnia ważona. Wartości wag zostały zróżnicowane w zależności od istotności poszczególnych zmiennych

WSKAŹNIKI WRAŻLIWOŚCI NA WYZWANIA ZWIĄZANE ZE ZMIANAMI KLIMATYCZNYMI W PERSPEKTYWIE DO 2020R

Polskie regiony zostały zakwalifikowane do grupy średnio zagrożonych zmianami klimatycznymi. Indeks wrażliwości związanej ze zmianami klimatycznymi łączy informację o podatności na wybrane czynniki (np. nie były analizowane zagrożenia związane z erozją gleb na terenach górskich, porywistymi wiatrami oraz falami upałów, które mogą mieć istotny wpływ na zdrowie ludzkie). Na etapie kalkulacji wartości indeksu brano pod uwagę jedynie negatywne efekty zmian klimatu w poszczególnych podregionach, nie rozważano również wpływu potencjalnych działań adaptacyjnych, które mogą zostać podjęte. Województwo warmińsko-mazurskie wydaje się najmniej wrażliwe na zmiany klimatu, podobnie jak obszar KE LGD (wartość wskaźnika **poniżej 37 w regionie elbląskim**).

Komisja Europejska, mając na celu wdrożenie Programu z Nairobi, opublikowała w dniu 1 kwietnia 2009 r. Białą Księgę: Adaptacja do zmian klimatu: Europejskie ramy działania, COM(2009) 147, w której określiła zakres działania UE na lata 2009 – 2012, m.in. w zakresie przygotowania unijnej strategii adaptacji do zmian klimatu, która ostatecznie została opublikowana przez Komisję Europejską w kwietniu 2013 r. (COM(2013) 216). Rząd RP przyjął stanowisko w sprawie Białej Księgi w dniu 19 marca 2010 r. z decyzją o potrzebie opracowania strategii adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu. Decyzja dotycząca opracowania Strategicznego Planu Adaptacji do 2020 roku (SPA 2020) oraz przyspieszenia prac nad nim wynikała z faktu, iż konieczne było przygotowanie zestawu kierunkowych działań adaptacyjnych do roku 2020 dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu, w nawiązaniu do krajowych zintegrowanych strategii rozwoju, w celu osiągnięcia poprawy odporności gospodarki i społeczeństwa na zmiany klimatu i zmniejszenia strat z tym związanych. SPA2020 jest elementem szerszego projektu badawczego o nazwie KLIMADA, który obejmuje okres do 2070 roku, w dużym stopniu bazuje na konkluzjach uzyskanych dotychczas w ramach tego projektu.

BIAŁA KSIĘGA - ADAPTACJA DO ZMIAN KLIMATU: EUROPEJSKIE RAMY DZIAŁANIA

Dokument wskazuje, że wyzwaniem, jakie stoi przed decydentami politycznymi, jest zrozumienie skutków zmian klimatu oraz opracowanie i wdrożenie strategii politycznych w celu zapewnienia optymalnego stopnia adaptacji. Jednym ze sposobów przeciwdziałania skutkom zmian klimatu są strategie koncentrujące się na zarządzaniu zasobami wodnymi, gruntowymi i biologicznymi oraz ich ochronie w celu utrzymania i przywrócenia zdrowych i sprawnie funkcjonujących ekosystemów zdolnych do adaptacji do zmian klimatu.

Omawiany dokument zakłada następujące cele:

- Poprawa zdolności adaptacji polityki zdrowotnej i społecznej
- Poprawa zdolności adaptacji sektora rolnictwa i leśnictwa
- Poprawa zdolności adaptacji różnorodności biologicznej, ekosystemów i wody
- Poprawa zdolności adaptacji obszarów przybrzeżnych i morskich
- Poprawa zdolności adaptacji systemów produkcyjnych i infrastruktury fizycznej

Cele te korespondują z celami LSR. W wyniku ocenianej strategii nastąpi szczególnie poprawa zdolności adaptacji systemów produkcyjnych i infrastruktury fizycznej oraz polityki społecznej do zmian klimatu, co w sposób bezpośredni jest zbieżne z celami omawianego dokumentu. Jest to zgodne również z założeniami Strategicznego planu adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020), który wpisuje się w działania na rzecz osiągnięcia celu nadrzędnego Białej Księgi oraz unijnej strategii adaptacji do zmian klimatu.

4.1.1.12. POWIĄZANIA LSR Z DOKUMENTAMI SZCZEBŁA REGIONALNEGO

Cele strategiczne dokumentu	Odniesienie w LSR
WOJEWÓDZKI PLAN ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO [WPZP W-M]	
Cel główny polityki przestrzennej to: zrównoważony rozwój przestrzenny województwa, realizowany poprzez wykorzystanie cech i zasobów przestrzeni regionu, dla zwiększenia jego spójności w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym, z uwzględnieniem ładu przestrzennego oraz zachowania wysokich walorów środowiska i krajobrazu.	Wszystkie cele szczegółowe polityki przestrzennej województwa znalazły swoje odzwierciedlenie w celach LSR
<u>Cele szczegółowe polityki przestrzennej:</u>	Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru [uwzględniony cel 1; 2;3;4;5;6 WPZP W-M]
1. Dążenie w gospodarowaniu przestrzenią do uporządkowania i harmonii pomiędzy różnymi elementami i funkcjami tej przestrzeni dla ochrony ładu przestrzennego, jako niezbędnego wyznacznika równoważenia rozwoju.	1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości [uwzględniony cel 1; 2;3 WPZP W-M]
2. Podwyższenie konkurencyjności regionu, w szczególności poprzez podnoszenie	1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar [uwzględniony cel 1; 2;3;4;5;6 WPZP W-M];
	1.1.3. Skuteczna promocja obszaru [uwzględniony cel 2;3 WPZP W-M]
	1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca [uwzględniony cel 2;3;4;5;6 WPZP W-M]
	Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego [uwzględniony cel 2;3;5 WPZP W-M]
	1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i

<p>innowacyjności i atrakcyjności jego głównych ośrodków miejskich.</p> <p>3. Poprawa jakości wewnętrznej regionu poprzez promowanie integracji funkcjonalnej i tworzenie warunków dla wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich – z wykorzystaniem potencjałów wewnętrznych.</p> <p>4. Poprawa dostępności terytorialnej regionu w relacjach zewnętrznych i wewnętrznych poprzez rozwijanie systemów infrastruktury technicznej, w tym infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.</p> <p>5. Zachowanie i odtwarzanie wysokiej jakości struktur przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych regionu oraz zrównoważone korzystanie z zasobów środowiska, stanowiące istotny element polityki rozwoju województwa.</p> <p>6. Zwiększenie odporności przestrzeni województwa na zagrożenie naturalne i antropogeniczne oraz utratę bezpieczeństwa energetycznego, a także uwzględnienie w polityce przestrzennej regionu potrzeb obronnych państwa.</p>	<p>zmienionej mentalności [uwzględniony cel 2;5 WPZP W-M]</p> <p>1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa [uwzględniony cel 2; WPZP W-M]</p> <p>1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe [uwzględniony cel 2;3;5 WPZP W-M]</p> <p>Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia [uwzględniony cel 1; 2;3;4 WPZP W-M]</p> <p>1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna) [uwzględniony cel 1; 2;3 WPZP W-M]</p> <p>1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej [uwzględniony cel 4 WPZP W-M]</p>
<p>STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO POLSKI WSCHODNIEJ DO ROKU 2020</p>	
<p>Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej</p> <p>Wybrane, strategiczne kierunki działań:</p> <p>1 Budowa trwałych przewag konkurencyjnych poprzez działania na rzecz podnoszenia poziomu technologicznego zaawansowania i innowacyjności w obszarze wiodących endogenicznych ponadregionalnych specjalizacji gospodarczych</p> <p>2 Wzmocnienie potencjału nowoczesnych kadr dla gospodarki opartej na wiedzy</p> <p>3 Wzmocnienie bezpieczeństwa elektro-energetycznego Polski Wschodniej, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacja infrastruktury i wzrost udziału OZE 	<p>Cel szczegółowy 1 i 2 rozwoju społeczno gospodarczego Polski Wschodniej znalazł swoje odzwierciedlenie w celach LSR</p> <ul style="list-style-type: none"> - w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru; zwłaszcza w zakresie 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości - w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego; oraz pośrednio pozostałych celów LSR - Założenia i cele LSR nie stoją w sprzeczności z osiągnięciem bezpieczeństwa elektro-energetycznego Polski Wschodniej
<p>STRATEGIA ROZWOJU SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO DO 2025 ROKU [SRS-GW W-M]</p>	
<p>Cel główny: Spójność ekonomiczna, społeczna i przestrzenna Warmii i Mazur z regionami Europy</p>	<p>Wszystkie cele szczegółowe polityki przestrzennej województwa znalazły swoje odzwierciedlenie w celach LSR</p> <p>Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru [uwzględniony cel 1; 2;3;4; SRS-GW W-M]</p>

<p>Główne priorytety strategiczne:</p> <p>1. Wzrost konkurencyjności gospodarki, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój inteligentnych specjalizacji; - wzrost innowacyjności firm; <p>2. Wzrost aktywności społecznej</p> <p>3. Wzrost liczby i jakości powiązań sieciowych</p> <p>4. Nowoczesna infrastruktura rozwoju, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie zewnętrznej dostępności komunikacyjnej oraz wewnętrznej spójności; - dostosowana do potrzeb sieć nośników energii; - poprawa jakości i ochrona środowiska przyrodniczego. 	<p>1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości [uwzględniony cel 1; 2;3;4; SRS-GW W-M]</p> <p>1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar [uwzględniony cel 1; 2;3;4; SRS-GW W-M];</p> <p>1.1.3. Skuteczna promocja obszaru [uwzględniony cel 1; 2;3 SRS-GW W-M]</p> <p>1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca [uwzględniony cel 1; 2;3 SRS-GW W-M]</p> <p>Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego [uwzględniony cel 2 SRS-GW W-M]</p> <p>1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności [uwzględniony cel 2 SRS-GW W-M]</p> <p>1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa [uwzględniony cel 2 SRS-GW W-M]</p> <p>1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe [uwzględniony cel 2 SRS-GW W-M]</p> <p>Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia [uwzględniony cel 2;4; SRS-GW W-M]</p> <p>1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna) [uwzględniony cel 2 SRS-GW W-M]</p> <p>1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej [uwzględniony cel 4; SRS-GW W-M]</p>
--	--

PLAN GOSPODARKI ODPADAMI DLA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2011-2016

<p>Kluczowe założenie: Osiągnięcie celów założonych w polityce ekologicznej państwa, wdrażanie hierarchii sposobów postępowania z odpadami komunalnymi, a także stworzenie w województwie zintegrowanej sieci instalacji gospodarowania odpadami, spełniających wymagania ochrony środowiska.</p> <p>Realizacja przy pomocy celów głównych, zgodnych z Kpgo 2014, w tym:</p> <p>1. Utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego kraju wyrażonego w PKB</p>	<p><u>Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR</u></p>
--	--

PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2011-2014 Z UWZGLĘDNIENIEM PERSPEKTYWY NA LATA 2015-2018

<p>Cel główny: Ochrona zasobów naturalnych, poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego</p> <p>Priorytety i kierunki działań:</p> <p>1. Doskonalenie działań systemowych, w tym m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uwzględnianie zasad ochrony środowiska w strategicznych programach rozwoju województwa 	<p>Wszystkie priorytety i kierunki działań PROGRAM OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO znalazły swoje odzwierciedlenie w celach LSR.</p> <p>LSR jest dokumentem systemowym zapewniającym i respektującym zasady ochrony środowiska. Zapewnienia ochronę i racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych, w tym głównie: ochronę przyrody i krajobrazu oraz różnorodności biologicznej. Pozwala na poprawę jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego, poprzez ograniczanie środowiskowych zagrożeń zdrowia i życia, ograniczenie presji na jakości wód i powietrza. Pozwala również ograniczyć i racjonalizować gospodarowanie odpadami. Nie ma bezpośredniego wpływu na poprawę bezpieczeństwa energetycznego województwa, jedynie w zakresie</p>
--	--

<p>2. Zapewnienie ochrony i racjonalnego użytkowania zasobów naturalnych, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ochrona przyrody i krajobrazu - ochrona różnorodności biologicznej - ochrona przed powodzią - ochrona klimatu <p>3. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego, w tym m.in.:</p> <ul style="list-style-type: none"> -ograniczanie środowiskowych zagrożeń zdrowia i życia -poprawa jakości wód i powietrza -doskonalenie gospodarki odpadami <p>Priorytet nadrzędny: Poprawa bezpieczeństwa energetycznego województwa</p> <p>Cele strategiczne:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Racjonalne użytkowanie energii 2. Wzrost udziału energii odnawialnej w bilansie energetycznym regionu 3. Czyste powietrze 	<p>kształtowania postaw społeczności lokalnych poprzez działania edukacyjne.</p>
<p>PLAN ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU PUBLICZNEGO TRANSPORTU ZBIOROWEGO DLA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO</p>	
<p>Cel główny: poprawa jakości systemu transportowego i jego rozwój zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa dostępności transportowej i jakości transportu - instrument poprawy warunków życia i usuwania barier rozwojowych 2. Poprawa efektywności funkcjonowania systemu transportowego – instrument zwiększania wydajności systemu z jednoczesnym ograniczaniem kosztów 3. Integracja systemu transportowego – w układzie gałęziowym i terytorialnym 4. Wspieranie konkurencyjności gospodarki obszaru – instrument rozwoju gospodarczego 5. Poprawa bezpieczeństwa - radykalna redukcja liczby wypadków i ograniczenie ich skutków (zabici, ranni) oraz poprawa bezpieczeństwa osobistego użytkowników transportu 6. Ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne i warunki życia. 	<p>Bezpośrednio uwzględnione w zakresie celu szczegółowego LSR pn.: 1.3. Wysoka jakość życia; głównie poprzez 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej [6 operacji w zakresie infrastruktury drogowej]</p>
<p>PROGRAM OCHRONY POWIETRZA DLA STREFY WARMIŃSKO-MAZURSKIEJ, MIASTO OLSZTYN, MIASTO ELBLĄG</p>	
<p>Głównym celem Programów jest określenie</p>	<p>Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR</p>

działań, których realizacja ma doprowadzić do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych i docelowych substancji w powietrzu: pyłu PM10 i benzo(a) pirenu zawartego w pyłe PM10	
PROGRAM ZWIĘKSZANIA LESISTOŚCI WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO NA LATA 2001 – 2020	
<p>Cel główny: Zalesienia elementem zrównoważonego rozwoju województwa</p> <p>Cele priorytetowe:</p> <p>1. Atrakcyjne obszary wiejskie, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wzbogacanie walorów krajobrazowych - alternatywne źródła energii <p>2. Znaturalizowane środowisko przyrodnicze, w tym ochrona walorów środowiskowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie różnorodności biologicznej - ochrona zasobu wód <p>3. Rozszerzenie zasięgu ekosystemów leśnych</p>	Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR
PROGRAM ROZWOJU OZE WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO –MAZURSKIEGO NA LATA 2013-2020	
<p>Projekt PROGRAM ROZWOJU OZE WW-M 2013-2020 ujmuje swoim zakresem 4 cele. Są to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - produkcja energii ogółem z OZE na poziomie 14 000 TJ, tj. około 18,4% przewidywanego zużycia energii w regionie; - produkcja energii elektrycznej na poziomie 1 700 GWh tj. około 49% zużycia energii elektrycznej w województwie; - redukcja emisji CO₂ z tytułu produkcji energii elektrycznej z OZE o 1 530 tys. ton, przy założeniu, że 1 kWh energii elektrycznej wyprodukowanej z OZE redukuje emisję o 0,9 kg CO₂; - Obniżenie wskaźnika zużycia energii na 1 mln PKB w regionie z poziomu 1,94 TJ/mln PKB do poziomu 1,67 TJ/mln PKB w roku 2020. 	Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR
PROJEKTY PLANÓW ZADAŃ OCHRONNYCH DLA OBSZARÓW NATURA 2000	
<p>Cel główny:</p> <p>utrzymanie lub odtworzenie właściwego stanu przedmiotów ochrony objętych siecią Natura 2000</p>	Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR
PLAN GOSPODAROWANIA WODAMI NA OBSZARZE DORZECZA WIŚŁY; AKTUALIZACJA PLANU GOSPODAROWANIA WODAMI NA OBSZARZE DORZECZA WIŚŁY; MASTERPLAN DLA OBSZARU DORZECZA WIŚŁY	
<p>Cele główne:</p> <p>1. Niepogarszanie stanu dla jednolitych części wód powierzchniowych</p>	Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR; analiza zapisów LSR wskazuje że w ramach ocenianego dokumentu nie zakłada się realizacji przedsięwzięć które w sposób istotny wpłyną na stan wód

<p>2. Utrzymanie stanu/potencjału jednolitych części wód, będących obecnie w bardzo dobrym stanie/potencjale ekologicznym</p> <p>3. Niepogarszanie stanu części wód podziemnych, dla części wód będących w co najmniej dobrym stanie chemicznym i ilościowym - utrzymanie tego stanu.</p> <p>4. Osiągnięcie co najmniej dobrego stanu ekologicznego dla naturalnych części wód, dla silnie zmienionych i sztucznych części wód – co najmniej dobrego potencjału ekologicznego</p> <p>5. Utrzymanie co najmniej dobrego stanu chemicznego dla naturalnych części wód oraz silnie zmienionych i sztucznych części wód</p>	<p>powierzchniowych i podziemnych. Przedsięwzięcia wpisane i oceniane w PGW, aPGW oraz MasterPlanie nie kolidują z możliwością realizacji celów LSR.</p>
<p>PROGRAM MAŁEJ RETENCJI DLA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO NA LATA 2006 – 2015</p>	
<p>Celem opracowania jest przedstawienie zakresu i działań powiększających zasoby wodne województwa warmińsko-mazurskiego.</p> <p>Główne cele to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - utworzenie, przez budowę urządzeń piętrzących wodę, rezerwy wodnej możliwej do wykorzystania w okresach suszy, - poprawa ochrony przeciwpowodziowej, - stworzenie warunków do szerszego wykorzystania wód w tym do hodowli ryb, rozwoju turystyki, wędkarstwa i sportów wodnych, rozwoju energetycznego, - renaturyzacja środowiska przyrodniczego przez przywrócenie jeziorom, obszarom bagiennym, zbiornikom śródpolnym itp. pierwotnego poziomu zwierciadła wody i zasięgu zalewu, - wzbogacenie walorów krajobrazowych i poprawa stanu środowiska przyrodniczego. 	<p>Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR; pełne wdrożenie PROGRAMU MAŁEJ RETENCJI DLA WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO – MAZURSKIEGO NA LATA 2006 – 2015 sprzyja wdrożenia celów LSR w zakresie 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar</p>
<p>Program Biologicznego Udrażniania Rzek w Województwie Warmińsko-Mazurskim</p>	
<p>Jako priorytetowe, uznano podjęcie działań mające na celu udroźnienie tych rzek, na których występowały lub występują ryby dwuśrodowiskowe. W warunkach rzek województwa warmińsko-mazurskiego dotyczy to rzeki w zlewni Drwęcy, Pasłęki, oraz dopływów Pregoty, Łyny i Węgorapy.</p> <p>Jako zadanie priorytetowe o mniejszym znaczeniu, określono udroźnienie tych rzek, w których jedynym przedstawicielem ryb dwuśrodowiskowych jest węgorz europejski, a migracja pozostałych ryb odbywa się w zasięgu jednej rzeki (zlewni), czyli dotyczy ryb jednośrodowiskowych. W warunkach województwa warmińsko-mazurskiego</p>	<p>Cele te nie stoją w sprzeczności z celami LSR</p>

dotyczy to zlewni rzeki Elbląg oraz dopływów rzeki Narwi, z których w granicach województwa znajdują się górne źródłowe odcinki.	
SUIKZPG; MPZP	
studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego 12 gmin objętych LSR, miejsce plany zagospodarowania przestrzennego 12 gmin objętych LSR	Nie natknięto się z zapisami stojącymi w sprzeczności z zapisami LSR;

Podsumowując **nie stwierdzono sprzeczności między zapisami Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023, a dokumentami planistycznymi na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym oraz lokalnym.** Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 są bezpośrednią realizacją zamierzeń analizowanych dokumentów, korespondują celami polityki przestrzennej Unii Europejskiej, krajowej i regionalnej w istotnym stopniu.

5. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELÓW LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU OBSZARÓW WIEJSKICH KANAŁU ELBLĄSKIEGO NA LATA 2016-2023

5.1. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU

Cel szczegółowy 1.1. **Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru** obejmuje pięć działań:

- 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości
- 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar
- 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru
- 1.1.4. Rozwinięty rynek produktów lokalnych
- 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca

Szczegółowe rodzaje i skale oddziaływań na środowisko przedstawiono w Tabeli 1.

5.1.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU

Realizacja celu 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru będzie wiązała się z dwojakiego rodzaju oddziaływaniami. Będą to oddziaływania będące efektem inwestycji, związanych z rozwojem przedsiębiorczości oraz rozwojem usług turystycznych obszaru Kanału Elbląskiego oraz skutki wynikające z ich funkcjonowania. Realizacja celu obejmuje działania na rzecz komplementarnej ochrony środowiska naturalnego oraz jego racjonalnego zagospodarowania. Ich skuteczność będzie wzrastać po ich realizacji, przyczyniając się do poprawy jakości życia lokalnych społeczności, a pośrednio również przyczyni się wzrostu świadomości kulturowej i ekologicznej.

Znaczna część działań ma na celu zachowanie i wykorzystanie dziedzictwa historycznego i kulturowego obszaru LGD (inkubatory przetwórstwa lokalnego, ekomuzeum, odnowa/remont zabytków 3 szt., Plany Odnowy Miejscowości), ma to być osiągnięte dzięki rozwojowi przedsiębiorczości (rozwijanie istniejących oraz tworzenie nowych podmiotów gospodarczych). Działania dotyczące rozwoju sfery społecznej (tworzenie podmiotów gospodarczych/rozwijanie przedsiębiorstw) w regionie Kanału Elbląskiego, obejmuje wyposażenie placówek i instytucji w sprzęt, rozwój nowych specjalizacji wpisujących się w inteligentne specjalizacje regionu lub tworzenie nowych instytucji w istniejących, przystosowanych do tego pomieszczeniach. W wyjątkowych przypadkach możliwa jest rozbudowa lub budowa zaplecza lokalowego, co zostało ocenione jako mogące potencjalnie negatywnie wpłynąć na środowisko (etap budowy/remontu). Działania związane z realizacją analizowanego celu LSR **w większości nie będą istotnie oddziaływać na stan środowiska** w tym stan zasobów biotycznych

regionu. Plany Odnowy Miejscowości mają na celu rewitalizację zdegradowanych, cennych kulturowo obiektów. Uwzględniają rozwój zielonej infrastruktury oraz wzmocnienie funkcji ekosystemowych środowiska. **Działania są kierowane i adresowane do sfery społecznej i ich realizacja, wdrożenie będzie sytuowała się głównie w obszarach rozwiniętej sieci osadniczej.** Są to obszary, w których dominują siedliska i gatunki o mniejszej randze dla kształtowania zasobów biotycznych regionu. Ich cechy są wynikiem presji je kształtujących.

Na skutek realizacji celu 1.1. LSR ma nastąpić wzmocnienie potencjału gospodarczego i społecznego obszaru LGD dzięki wykorzystaniu lokalnych zasobów, w tym produktów lokalnych oraz aktywności ekonomicznej i społecznej mieszkańców. Podniesienie jakości usług związanych z zagospodarowaniem czasu wolnego, w szczególności rozwój różnych form turystyki i rekreacji (remonty/odbudowa/modernizacja/doposażenie istniejącej infrastruktury turystycznej; odnowienie szlaków rowerowych, kajakowych, wdrożenie koncepcji wsi tematycznych). Również te działania dotyczą już istniejących obiektów krajobrazów kulturowych i przyrodniczych obszaru Kanału Elbląskiego. Poprawa jakości istniejącej infrastruktury spowoduje zmniejszenie oddziaływań na środowisko poprzez poprawę jej jakości (mała architektura, wyznaczenie powierzchni do pełnienia funkcji turystycznych/rekreacyjnych; kosze na śmieci itp.). Ograniczy to dzięki penetrację obszarów cennych przyrodniczo, zlikwiduje dzikie wysypiska śmieci, zmniejszy nasilenie się presji, skanalizuje ruch turystyczny, uporządkuje go i zdywersyfikuje. Pozwoli na odciążenie miejsc nadmiernie eksploatowanych rekreacyjnie, wyeksponuje miejsca dotąd pomijane, bądź dziko użytkowane. Zabezpieczy najcenniejsze przyrodniczo i kulturowo obszary regionu. Stworzy ramy do wyznaczenia zasad użytkowania obszaru z poszanowaniem komponentów środowiska. Umożliwi to wprowadzenie racjonalnego, zrównoważonego użytkowania przestrzeni KE LGD.

Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru KE LGD będzie powiązany ze skuteczną promocją obszaru realizowaną dzięki nowym działaniom (publikacje mobilne, KPT; Questingowy Projekt Współpracy; Geocaching Krainy Kanału Elbląskiego, imprezy, gry terenowe). Te działania są komplementarne, umożliwiają realizację spójnej wizji zrównoważonego rozwoju obszaru. **W ujęciu horyzontalnym, w perspektywie czasowej są działaniem korzystnym środowiskowo i kulturowo.**

Jednak sama realizacja obejmująca budowę i rozbudowę zaplecza turystycznego i rekreacyjnego oraz innych obiektów przewidzianych celem strategii (remonty zabytków itp.) będzie wiązała się z typowymi oddziaływaniami związanymi z etapem budowy. W przypadku tworzenia nowych obiektów, ich oddziaływanie na środowisko, nie sposób w pełni zdiagnozować. Jest to uzależnione od rozmachu inwestycyjnego obiektów, nieocenionym narzędziem będzie stosowanie ocen oddziaływania na środowisko, co powinno właściwie zabezpieczyć stan środowiska w tym jego najcenniejsze składniki przyrodnicze.

Rozwój przetwórstwa lokalnego jest działaniem właściwym dla rozwoju regionu. W jego rozwoju, z poszanowaniem walorów środowiska, w tym zasobów przyrodniczych nieocenionym narzędziem oceny będzie również system ocen oddziaływania na środowisko. Na etapie ocenianego dokumentu są to jedynie zamierzenia, które uważa się za właściwy i racjonalny kierunek rozwoju regionu, jednak konkretne realizacje tych zamierzeń muszą być wykonywane z należytą starannością i poszanowaniem środowiska. Rozwój obiektów przetwórstwa lokalnego pociąga za sobą obowiązek opracowania projektu technologicznego, który dotyczy nie tylko nowo budowanych obiektów, lecz także adaptacji i zmiany sposobu użytkowania istniejących zakładów, tj. zmiany zakresu i wielkości produkcji lub wyposażenia pomieszczeń produkcyjnych. Wymagania dla projektu technologicznego określa Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 marca 2013 r. w sprawie wymagań, jakie powinien spełniać projekt technologiczny zakładu, w którym ma być prowadzona działalność w zakresie produkcji produktów pochodzenia zwierzęcego (Dz.U. 2013 poz. 434). Nie znane są podstawowe informacje tego typu działalności jak: określenie rodzaju działalności, z uwzględnieniem rodzaju surowców oraz rodzaju produktów pochodzenia zwierzęcego, które będą produkowane w zakładzie; dane dotyczące maksymalnej tygodniowej zdolności produkcyjnej zakładu; określenie

systemu dostawy wody; opis sposobu przechowywania odpadów i ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego; wskazanie planowanej lokalizacji zakładu; lokalizacja itp. Projekt technologiczny takiego zakładu nie jest projektem budowlanym. **Postuluje się wprowadzanie systemu HACCP jako instrumentu pomocy przedsiębiorstwom sektora spożywczego w osiągnięciu wyższego standardu bezpieczeństwa żywności, co lepiej również zabezpieczy środowisko.** System HACCP zakłada logiczne i uporządkowane podejście do zapewnienia bezpieczeństwa żywności poprzez identyfikację i ocenę zagrożeń na poszczególnych etapach procesu produkcyjnego a następnie zastosowanie rozwiązań pozwalających na eliminację zidentyfikowanych zagrożeń lub ich minimalizację do akceptowalnego poziomu. Działania w ramach systemu koncentrują się na kontroli zagrożeń (zapobieganiu niezgodnościom) na poszczególnych etapach, zamiast kontroli produktów gotowych. System HACCP służy zapewnieniu BEZPIECZEŃSTWA ŻYWNOSCI MOŻE jednocześnie służyć innym celom – zarządzaniu jakością.

Podkreślić należy również, że wśród pośrednich długofalowych oddziaływań pozytywnych należy spodziewać się efektu podniesienia stopy życiowej wybranych grup społecznych (objętych projektami), co przełoży się może na jakość koszyka zakupów tej grupy i dalej – na kupowanie dóbr lepszej jakości a w konsekwencji mniej zasobochłonnych i bardziej energooszczędnych.

5.1.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE

Wśród potencjalnych pozytywnych oddziaływań na środowisko wymienić można:

- kreowanie turystyki zrównoważonej – usług i produktów o znaczeniu ponadregionalnym; potencjalne projekty będą stanowiły komplementarne powiązanie służące lepszemu ukierunkowaniu ruchu turystów na obszarach cennych przyrodniczo
- zmniejszenie zasobochłonności i podniesienie energooszczędności w wyniku stosowania innowacyjnych rozwiązań wynikających z inteligentnego rozwoju
- zwiększenia możliwości nabywania dóbr o wyższej jakości przez ludzi, którzy w wyniku zrealizowanych projektów podjęli pracę
- pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie zrealizowanych projektów z zakresu turystyki i rekreacji

5.1.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE

Potencjalne oddziaływanie negatywne może wystąpić poprzez:

- zajęcie przestrzeni, jeżeli nastąpi w terenach zielonych lub strefach buforowych terenów cennych przyrodniczo;
- wzrost oddziaływań negatywnych związanych z rozwojem turystyki w związku z powstaniem produktów turystycznych i presji na obszary chronione;

a ponadto:

- zwiększenie powierzchni obszarów narażonych na hałas;
- wzrost zużycia surowców, materiałów, paliw i energii;
- wzrost ilości odpadów.

Wtórny zagrożeniem rozwoju szlaków turystycznych (kajakowych/rowerowych) i wzrostu dostępności mobilnej może być zwiększenie presji weekendowej turystyki na podmiejskich obszarach cennych ze względu na zasoby przyrodnicze – lasy i jeziora – wzrost oddziaływania hałasu oraz zaśmiecania terenów wykorzystywanych jako biwakowe. Szczególnie istotne znaczenie tego problemu

należy odnieść do obszarów Natura 2000 – część planowanych inwestycji może potencjalnie przyczynić się do wzrostu dostępności również tych obszarów. Właściwe zatem jest równoległe skorelowanie działań edukacyjnych/informacyjnych dla społeczeństwa wraz z wprowadzeniem ograniczeń w poruszaniu się na takich terenach – np. w okresach lęgowych ptaków na terenie ostoi ptasich. Niebagatelną rolę w kształtowaniu i właściwym zabezpieczeniu zasobów biotycznych w obszarach szczególnie cennych, będą odgrywały dokumenty zarządzające tymi obszarami (plany ochrony, plany zadań ochrony) oraz egzekwowanie zapisów z nich wynikających. Ważne jest również właściwe ukierunkowanie ruchu turystycznego w przypadku realizacji infrastrukturalnych produktów turystycznych - prawidłowo umieszczona infrastruktura turystyczna kieruje ruch turystyczny w miejsca o mniejszej wrażliwości, ogranicza również ryzyko przypadkowego lub celowego zbaczania z wytyczonych szlaków. Zagrożeniem dla zwierząt są również odpady pozostawiane przez osoby odwiedzające obszary cenne przyrodniczo. Realizowane projekty powinny obejmować m.in. wyposażenie w infrastrukturę umożliwiającą bezpieczne zbieranie i przechowywanie odpadów. Obszary chronione narażone są w coraz większym stopniu na presję turystyczną związaną z niezorganizowanym ruchem turystycznym. Podsumowując zakres udostępnienia turystycznego i rekreacyjnego form ochrony przyrody musi być respektowany w ramach realizacji celów LSR.

Można generalnie stwierdzić, iż ogół działań planowanych w ramach LSR nie spowoduje negatywnych czy wręcz hamujących zjawisk oddziaływania na zasoby biotyczne i bioróżnorodność. Dopiero realizacja konkretnych inwestycji pozwoli określać szczegółowo potrzebę zastosowania rozwiązań minimalizujących negatywny wpływ w zakresie omawianych zjawisk. Analiza zapisów LSR wskazuje że przewidziane działania mają na celu poprawę zabezpieczenia najcenniejszych walorów kulturowych i przyrodniczych regionu. Celem ich realizacji jest wdrożenie działań adaptacyjnych i minimalizujących wpływ na przedstawione problemy. Wydaje się, iż kreowanie turystyki zrównoważonej – usług i produktów o znaczeniu regionalnym oraz potencjalne projekty będą stanowiły komplementarne powiązanie służące również lepszemu ukierunkowaniu ruchu turystów na obszarach cennych przyrodniczo. Wskazuje się jednak na zasadność wyznaczenia pojemności turystycznej gmin celem racjonalnego użytkowania turystycznego obszaru. W tym celu należy podjąć uzgodnienia nad wypracowaniem metodyki. Również wskazuje się na potrzebę monitorowania ruchu turystycznego, co pozwoli ustalić poziom eksploatacji turystycznej obszaru.

Należy wskazać, że możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem nie zagrazi funkcji korytarzy ekologicznych.

5.1.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ

Brak zdiagnozowanych rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań, jakie należałoby zastosować w czasie realizacji projektów. W przypadku przedsięwzięć o znacznym rozmachu inwestycyjnym będą prowadzone procedury oos, których efektem będzie wskazanie stosownych działań mitygujących. Na poziomie Prognozy LSR wskazuje się na staranne rozważanie miejsc lokalizacji nowych zakładów przetwórstwa lokalnego, za niedopuszczalne uważa się takie lokowanie które mogłoby oddziaływać niekorzystnie na przedmioty ochrony wyznaczonych w obszarze KE LGD form ochrony przyrody, wpływać niekorzystnie na stan wód powierzchniowych i podziemnych oraz oddziaływać na zdrowie człowieka. Należy więc respektować zapisy PO i PZO istniejących w obszarze form ochrony przyrody oraz zapisy dokumentów planistycznych gmin (MPZP i studium uwarunkowań przestrzennych), co wydaje się być oczywiste w świetle obowiązującego prawa.

5.1.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Nie wskazuje się potrzeby wprowadzenia zapisów dotyczących rozwiązań alternatywnych.

5.1.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Rekomendacje i zalecenia:

- Postuluje się w zarządzaniu zakładami przetwórstwa lokalnego wprowadzanie systemu HACCP jako instrumentu pomocy przedsiębiorstwom sektora spożywczego w osiągnięciu wyższego standardu bezpieczeństwa żywności, co lepiej również zabezpieczy środowisko.
- Ograniczanie pośrednich czynników utraty różnorodności biologicznej poprzez działania podnoszące świadomość ekologiczną.
- Wskazuje się na zasadność wyznaczenia pojemności turystycznej gmin celem racjonalnego użytkowania turystycznego obszaru.
- Wskazuje się na potrzebę monitorowania ruchu turystycznego, co pozwoli ustalić poziom eksploatacji turystycznej obszaru.

TABELA 1 ANALIZA ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO LSR CELU SZCZEGÓŁOWEGO: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU

Cel	Opis działania/Wskaźnik produktu	Analiza wpływu na środowisko				Charakter oddziaływań								Elementy środowiska poddane oddziaływaniu											
		Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na środowisko na etapie realizacji i/lub eksploatacji	Podjęmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska	Ocena wynikowa	Bezpośrednie	Pośrednie	Wtórne	Skumulowane	Krótkoterminowe	Średnioterminowe	Długoterminowe	Stale	Chwilowe	ludzie w tym jakość życia i zdrowia	różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska	spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne	rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych	krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby	zasoby naturalne	wody powierzchniowe i podziemne	atmosfera i klimat	dziedzictwo kulturowe, dobra materialne		
		T/N	T/N	T/N		R, E, R/E, X (działania nieinwestycyjne)								-2,-1, 0, +1, +2											
Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru																									
1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości																									
Tworzenie podmiotów gospodarczych (łącznie 14 szt.; w tym: 7 w latach 2016-2018; 7 szt. w latach 2019-2023; 0 szt.. w latach 2022 -2023)		T	T	N	PP/PN	R/E	E							E	R	+2	-1	0	0	-1	0	0	-1	0	
Rozwijanie przedsiębiorstw (łącznie 18 szt.; w tym: 7 szt. w latach 2016-2018; 8 szt. w latach 2019-2021; 3 szt. w latach 2022 -2023)		T	T	N	PP/PN	R/E	E							E	R	+2	-1	0	0	0	0	0	+1	0	
1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar																									
Utworzona lub zmodernizowana infrastruktura turystyczna (łącznie 25 szt.; 8 szt. w latach 2016-2018; 13 szt. w latach 2019-2021; 4 szt. w latach 2022 -2023)		T	T	N	PP/PN	R/E								E	R	+2	0/-1	0	0	0	0	0	0	0	0
Liczba utworzonych wsi tematycznych (łącznie 4 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)		N	N	N	NE	X	X									+2	0	0	0	0	0	0	0	+2	
Odnowienie szlaków rowerowych (łącznie 1 operacja; 0 w latach 2016-2018; 1 operacja. w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)		N	T	N	PP	R								E	R	+2	0/-1	0	0	+1	0	0	0	0	
Odnowienie szlaków kajakowych (łącznie 1 operacja; 0 w latach 2016-2018; 1 operacja w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)		N	T	N	PP	R								E	R	+2	0/-1	0	0	+1	0	0/-1	0	0	

Cel	Opis działania/Wskaźnik produktu	Analiza wpływu na środowisko				Charakter oddziaływań								Elementy środowiska poddane oddziaływaniu									
		Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na środowisko na etapie realizacji /lub eksploatacji	Podjęmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska	Ocena wynikowa	Bezpośrednie	Pośrednie	Wtórne	Skumulowane	Krótkoterminowe	Średnioterminowe	Długoterminowe	Stale	Chwilowe	ludzie w tym jakość życia i zdrowia	różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska	spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne	rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych	krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby	zasoby naturalne	wody powierzchniowe i podziemne	atmosfera i klimat	dziedzictwo kulturowe, dobra materialne
		T/N	T/N	T/N		R, E, R/E, X (działania nieinwestycyjne)								-2, -1, 0, +1, +2									
1.1.3. Skuteczna promocja obszaru																							
	Liczba publikacji oraz aplikacji mobilnych (łącznie 5 szt.; w tym: 2 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 1 szt. w latach 2022 -2023)	N	T	N	PP		X															+1	
	Kajakowy Produkt Turystyczny (KPT) (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 1 partnerstwo w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)	N	T	N	PP		X					X											0
	Questingowy Projekt Współpracy QPW (łącznie 1 partnerstwo.; w tym: 1 partnerstwo w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE								X										0
	Geocaching Krainy Kanału Elbląskiego (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 0 w latach 2016-2018; 0 w latach 2019-2021; 1 partnerstwo w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE								X										0
	Liczba zorganizowanych imprez rozpoczynających cykl (łącznie 5 imprez; w tym: 2 imprezy w latach 2016-2018; 2 imprezy w latach 2019-2021; 1 impreza w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE								X										0
	Liczba nowo powstałych gier terenowych z aplikacjami (łącznie 2 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE								X										0
	Liczba stworzonych Planów Odnowy Miejscowości-wizualizacji wsi (łącznie 2 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)	N	T	N	PP								X										+2
1.1.4. Rozwinięty rynek produktów lokalnych																							

Cel	Opis działania/Wskaźnik produktu	Analiza wpływu na środowisko				Charakter oddziaływań								Elementy środowiska poddane oddziaływaniu									
		Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na środowisko na etapie realizacji /lub eksploatacji	Podjęte działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska	Ocena wynikowa	Bezpośrednie	Pośrednie	Wtórne	Skumulowane	Krótkoterminowe	Średnioterminowe	Długoterminowe	Stale	Chwilowe	ludzie w tym jakość życia i zdrowia	różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska	spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne	rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych	krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby	zasoby naturalne	wody powierzchniowe i podziemne	atmosfera i klimat	dziedzictwo kulturowe, dobra materialne
		T/N	T/N	T/N		R, E, R/E, X (działania nieinwestycyjne)								-2, -1, 0, +1, +2									
	Liczba utworzonych inkubatorów przetwórstwa lokalnego (łącznie 1 szt.; w tym: 0 szt. w latach 2016-2018; 1 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)	T	T	N	PP/PN	R/E						E		R	+2	0/-1	0	0	0/-1	0	0/-1	0	+2
	Inkubator Przetwórstwa Lokalnego (PW) (łącznie 1 partnerstwo; w tym: 0 w latach 2016-2018; 1 partnerstwo w latach 2019-2021; 0 w latach 2022 -2023)	T	T	N	PP/PN	R/E						E		R	+2	0/-1	0	0	0/-1	0	0/-1	0	+2
	1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca																						
	Stworzona sieć (ekomuzeum) (łącznie 1 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE	X	X								+2	0	0	0	0	0	0	0	+2
	1.1.6. Zachowane, zbadane i dostępne dziedzictwo lokalne																						
	Liczba odnowionych lub wyremontowanych zabytków (łącznie 3 szt.; w tym: 1 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)	N	N	N	NE							X			+2	0	0	0	+1	0	0	0	+2

5.2. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.1. RACJONALNIE ZAGOSPODAROWANY POTENCJAŁ OBSZARU

Cel szczegółowy 1.2. **Wysoki poziom kapitału społecznego** obejmuje trzy działania:

1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności

1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa

1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe

Szczegółowe rodzaje i skale oddziaływań na środowisko przedstawiono w Tabeli 2.

5.2.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.2. WYSOKI POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Pojęcie kapitału społecznego funkcjonuje w naukach społecznych stosunkowo od niedawna. Po raz pierwszy tego terminu użyła Lyda J. Hanifan w 1916 r. w odniesieniu do ośrodków wiejskich (Hanifan, 1916). W swej pracy zwróciła uwagę na to, że sąsiedzka współpraca na terenach wiejskich poprzez zmniejszenie kosztów ułatwia wytwarzanie dóbr i generowanie przychodu. Podobną zależność, ale w innych kontekstach, zaobserwowano w ośrodkach miejskich. Termin ten rozpowszechnił się w latach 80. za sprawą socjologa Jamesa Colemana i politologa Roberta Putnama oraz później Pierre Bourdieu i Francisa Fukuyamy. Jedną z podstawowych definicji kapitału społecznego zaproponował Robert D. Putnam w *Bowling Alone: America's Declining Social Capital* (1995). Brzmi ona następująco: „Kapitał społeczny to te cechy organizacji społecznych, takich jak sieci (układy) jednostek lub gospodarstw domowych oraz powiązanych z nimi norm i wartości, które kreują efekty zewnętrzne dla całej wspólnoty”. Kapitał społeczny jest ich dobrem wspólnym, publicznym. Wysoki poziom kapitału społecznego występuje, gdy ludzie zawierają dobre relacje z innymi członkami społeczności, obdarzają się zaufaniem i wspólnie lub indywidualnie działają z myślą o poprawieniu warunków życia. Przestrzeń publiczna jest podstawą spójności społecznej. Niwelowanie różnic w poziomie aktywności obywatelskiej, poprzez wsparcie aktywności osób wykluczonych społecznie jest jednym z ważniejszych zadań w obrębie wyzwania. W ramach LSR program aktywizacji seniorów będzie przeciwdziałał wykluczeniu społecznemu tej grupy mieszkańców regionu.

Kooperatywność, komunikatywność i kreatywność – warunkują zdolność do funkcjonowania w dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości. **Są one szczególnie potrzebne, w procesie przechodzenia od kapitału przetrwania i adaptacji do kapitału rozwojowego.** Rozwijanie postaw i kompetencji społecznych jest jedną z horyzontalnych zasad realizowanych w ramach celu 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego ocenianej strategii zwłaszcza w ramach działań pn.: Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności. **Bez wdrożenia szeroko pojętych działań edukacyjnych w regionie, stan środowiska, dbałość i troska o jego zachowanie uległy pogorszeniu.**

Ważnym czynnikiem kapitału społecznego jest także przynależność do danej społeczności, która stanowi dla jednostek szczególną wartość. Wartość ta jest podstawowym warunkiem integracji (spójności) społecznej na różnych poziomach. Podzielana tożsamość i poczucie zakorzenienia są podstawowymi bodźcami, skłaniającymi jednostkę do angażowania się w sprawy publiczne. I choć sama wartość przynależności, bez dostrzegania korzyści płynących z bycia członkiem społeczności,

wystarcza jedynie do doraźnych mobilizacji, na ogół w obliczu kryzysu, to jest ona niezbędnym warunkiem uruchamiania zasobów społecznych. Podzielana, atrakcyjna tożsamość społeczna i kulturowa pobudza solidarność między ludźmi, a także między różnymi mikrospołecznościami, zaś jej brak powoduje zerwanie łańcucha współpracy na rzecz „grodzenia”, „segregacji” i „prywatyzacji” działań, co pośrednio przyczynia się do rozpadu tkanki społecznej. Z poczucia przynależności wyrasta też poczucie współodpowiedzialności za wspólne zasoby i dobra publiczne, jego brak prowadzi zaś do obojętności na naruszanie norm korzystania z zasobów i dóbr (free riding) oraz rozluźnianie kontroli społecznej. Z takiego punktu widzenia niezwykle istotne jest partycypowanie we wspólnym dziedzictwie kulturowym, ważna jest jego ochrona i udostępnianie. Co w ramach LSR ma zapewnić system szkoleń lub warsztatów oraz wspieranie nawiązanych lub rozwijanych kontaktów ze społecznością lokalną poprzez realizację działania LSR pn.: Aktywne organizacje pozarządowe.

5.2.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE I NEGATYWNE

Działania dla celu szczegółowego LSR pn.: 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego nie mają charakteru inwestycyjnego. Tworzą podstawy gromadzenia potencjału społecznego do podwalin do kapitału rozwojowego lokalnej społeczności KE LGD. Można wymieniać szereg oddziaływań, których skala będzie niemożliwa do oszacowania, jednak oddziaływania te będą wynikały z realizacji działań inwestycyjnych inspirowanych i wynikających z aktywności społecznej. Znaczenie kapitału społecznego, jako nieodłącznego atrybutu rozwoju zrównoważonego rozumianego w szerokim, zintegrowanym ujęciu, dla warunków życia obywateli, funkcjonowania gospodarki i szans rozwojowych regionu z poszanowaniem zasobów kulturowych i przyrodniczych regionu jest fundamentalne. I jako takie są działaniami korzystnie oddziaływującym na stan środowiska w tym zasobów biotycznych regionu. Kapitał społeczny, rozwijający się poprzez edukację uruchamia procesy porządkujące, mitygujące oraz limitujące korzystanie ze środowiska, korzystanie z przestrzeni, ustanawiając reguły „gry o przestrzeń”. Kreowanie zasad i warunków rozwoju i gospodarowania środowiskiem przyrodniczym i kulturowym oraz przestrzenią ma na celu wprowadzenie ładu, który w konsekwencji będzie chronił szczególnie cenne obszary regionu, kierując najbardziej „przestrzeniochłonne” (w tym te najbardziej „inwazyjne” środowiskowo) działania, w rejony, których te oddziaływania będą w stopniu jak najmniejszym oddziaływać na najcenniejsze komponenty zasobów biotycznych. Oddziaływania oczywiście nie będą eliminowane jednak zakres ich wpływu, będzie kanalizowany w najmniej wartościowych przestrzennie obszarach regionu. Ponadto dzięki zgromadzonemu kapitałowi społecznemu, nowe racjonalne inicjatywy rozwojowe będą oparte na nowoczesnych rozwiązaniach, przyjaznych środowisku.

Dzięki wysokiemu kapitałowi społecznemu, wzrośnie stopień partycypacji społecznej w procesach gospodarowania środowiskiem i przestrzenią, co będzie korzystnie oddziaływać na podnoszenie świadomości społecznej, kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego. Będzie kanalizować działania prorozwojowe w przestrzeni do tego przeznaczonej, jednocześnie kształtować świadomość ekologiczną. A poprzez dążenie do poprawy jakości życia, pozwoli wypracować zasady korzystania z zasobów biotycznych regionu z ich poszanowaniem. Z pewnością nie jest to kierunek jednoznacznie pozytywny, oparty na wierze w „mądrość społeczną” lokalnych społeczności. Jednak biorąc pod uwagę istnienie również istniejących norm środowiskowych oraz umocowanie legislacyjne form ochrony przyrody, wydaje się być uzupełnieniem i rozszerzeniem zakresu innych, „miękkich” działań możliwych do wypracowania, a w konsekwencji rozszerzających katalog działań ochrony różnorodności biologicznej tam gdzie formalne narzędzia (wynikające z ustawy o ochronie przyrody) nie sięgają.

Podsumowując: **Wszystkie działania wynikające z realizacji celu szczegółowego LSR pn.: 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego będą miały charakter korzystny (neutralny, potencjalnie**

korzystny) na stan środowiska, zarówno kulturowego jak i stan zasobów biotycznych w perspektywie długofalowej.

Potencjalne negatywne oddziaływania są immanentną cechą działań rozwojowych, jednak na skutek realizacji działań wynikających z omawianego celu LSR, ich zakres, siła i skutek środowiskowy będzie znacząco mniejszy niż gdyby były realizowane przy niskim poziomie kapitału społecznego. **Potencjalnych znaczących oddziaływań negatywnych nie przewiduje się.**

5.2.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE

Potencjalnych znaczących oddziaływań negatywnych nie przewiduje się.

5.2.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ

Ponieważ znaczących oddziaływań negatywnych nie przewiduje się, to nie ma konieczności stosowania rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań. Sama realizacja celu 1.2. ma znamiona takiego działania.

5.2.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Nie wskazuje się potrzeby wprowadzenia zapisów dotyczących rozwiązań alternatywnych.

5.2.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Rekomendacje i zalecenia:

- Wspieranie działań edukacyjnych w zakresie obowiązków państwa polskiego dotyczących ochrony „elementów przyrody o znaczeniu europejskim” (obowiązków ochrony gatunków i siedlisk będących przedmiotem troski Wspólnoty).
- Wspieranie działań edukacyjnych na rzecz poprawy wiedzy na temat ekosystemów i ich usług oraz dobrych praktyk.

TABELA 2 ANALIZA ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO LSR CELU SZCZEGÓŁOWEGO: 1.2. WYSOKI POZIOM KAPITAŁU SPOŁECZNEGO

Cel	Opis działania/Wskaźnik produktu	Analiza wpływu na środowisko				Charakter oddziaływań								Elementy środowiska poddane oddziaływaniu								
		Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na środowisko na etapie realizacji /lub eksploatacji	Podjęmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska	Ocena wynikowa	Bezpośrednie	Pośrednie	Wtórne	Skumulowane	Krótkoterminowe	Średnioterminowe	Długoterminowe	Stale	Chwilowe	ludzie w tym jakość życia i zdrowia	różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska	spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne	rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych	krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby	zasoby naturalne	wody powierzchniowe i podziemne	atmosfera i klimat
		T/N	T/N	T/N		R, E, R/E, X (działania nieinwestycyjne)								-2,-1, 0, +1, +2								
Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego																						
1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności																						
Liczba szkoleń lub warsztatów (23 szt.; 9 szt. w latach 2016-2018; 14 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 - 2023)		N	T	N	PP		X								+2	0/+1	0/+1	0/+1	0	0	0	+1
Liczba wizyt studyjnych (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)		N	T	N	PP		X								+2	0	0	0	0	0	0	+1
1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa																						
Stworzony program aktywizacji seniorów (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)		N	N	N	NE		X								+2	0	0	0	0	0	0	0
1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe																						
Liczba spotkań informacyjnych LGD ze społecznością lokalną (łącznie 48 szt.; 30 szt. w latach 2016-2018; 36 szt. w latach 2019-2021; 18 szt. w latach 2022 -2023), Liczba nawiązanych lub rozwijanych kontaktów ze społecznością lokalną (8 szt.; 3 szt. w latach 2016-2018; 4 szt. w latach 2019-2021; 1 szt. w latach 2022 -2023) Liczba spotkań (łącznie 12 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 6 szt. w latach 2019-2021; 2 szt. w latach 2022 -2023)		N	T	N	PP		X								+2	0/+1	0/+1	0	0	0	0	0/+1

5.3. ANALIZA PRZEWIDYWANYCH ZNACZĄCYCH ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO SKUTKÓW REALIZACJI CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA

Cel szczegółowy **1.3. Wysoka jakość życia** obejmuje dwa działania:

- 1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)
- 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej

Szczegółowe rodzaje i skale oddziaływań na środowisko przedstawiono w Tabeli 3.

5.3.1. CHARAKTER ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO ORAZ KONSEKWENCJI DLA STANU ŚRODOWISKA CELU SZCZEGÓŁOWEGO LSR pn.: 1.3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA

Realizacja celu 1.3. Wysoka jakość życia będzie wiązała się z działaniami inwestycyjnymi. Obejmuje budowę bądź modernizację/ doposażenie obiektów infrastruktury kulturalnej i rekreacyjnej (20 obiektów) oraz przewiduje operacje w zakresie infrastruktury drogowej (6 obiektów).

Realizacja/modernizacja obiektów kulturalnych oraz rekreacyjnych będzie realizowana w zasięgu istniejącej sieci osadniczej, bądź krajobrazu kulturowego. Działania są kierowane i adresowane do sfery społecznej i ich realizacja, wdrożenie będzie sytuowała się głównie w obszarach rozwiniętej sieci osadniczej. Są to obszary, w których dominują siedliska i gatunki o mniejszej randze dla kształtowania zasobów biotycznych regionu. Ich cechy są wynikiem presji je kształtujących.

Operacje drogowe będą skutkowały typowymi oddziaływaniami związanymi z realizacją oraz funkcjonowaniem sieci drogowej. Ich skala i rozmach jest niewielki w skali regionu, niemniej i tak będą poprzedzone oceną oddziaływania na środowisko. Dzięki czemu możliwe będzie zastosowanie koniecznych działań mitygujących, łagodzących/kompensujących skutki środowiskowe.

Do potencjalnych rodzajów oddziaływania na środowisko wynikających z realizacji celu 1.3. Wysoka jakość życia zaliczono:

- ograniczanie powierzchni biologicznie czynnych pokrytych szatą roślinną w wyniku zajęcia w ramach realizacji inwestycji drogowych i innych,
- lokalne przekształcanie szaty roślinnej w zieleń urządzoną, uproszczenie struktur fitocenotycznych,
- niszczenie oraz ograniczanie powierzchni naturalnych biotopów, oczek wodnych, wycinanie resztek lasów itp. w wyniku zajęcia nowych terenów,
- niszczenie i zrywanie roślin, przypadkowe zabijanie zwierząt w czasie realizacji procesów inwestycyjnych,
- rozprzestrzenianie się gatunków obcych ekologicznie i geograficznie,
- lokalna synantropizacja fauny i flory,
- lokalna degradacja zgrupowań zwierzęcych poprzez ograniczenie możliwości migracji (płazy, gady, drobne ssaki)

Podkreślić należy również, że wśród pośrednich długofalowych oddziaływań pozytywnych należy spodziewać się efektu podniesienia stopy życiowej wybranych grup społecznych (objętych projektami), co przełożyć się może na jakość koszyka zakupów tej grupy i dalej – na kupowanie dóbr

lepszej jakości a w konsekwencji mniej zasobochłonnych i bardziej energooszczędnych. Ponadto zwiększenie dostępu do dóbr kultury i rekreacji dzięki budowanej/modernizowanej infrastrukturze będzie skutkować wzrostem jakości życia.

5.3.2. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA POZYTYWNE

Wśród potencjalnych pozytywnych oddziaływań na środowisko wymienić można:

- Poprawa jakości życia poprzez zwiększenie dostępności do dóbr kultury;
- Poprawa jakości życia poprzez zwiększenie skomunikowania regionu;
- Poprawa infrastruktury drogowej regionu spowoduje jednostkowy spadek zużycia paliwa i emisję zanieczyszczeń (dzięki poprawie płynności ruchu oraz lepszemu stanowi nawierzchni dróg) co wpłynie korzystnie na stan zasobów biotycznych;
- Pozytywny wpływ na zdrowie ludzkie zrealizowanych projektów z zakresu turystyki i rekreacji;
- Kreowanie turystyki zrównoważonej, opartej a wysoki standard infrastruktury, co ograniczy emisyjność, ilość odpadów oraz zwiększy bezpieczeństwo środowiskowe najcenniejszych elementów przyrodniczych regionu.

5.3.3. POTENCJALNE ZNACZĄCE ODDZIAŁYWANIA NEGATYWNE

Wśród krótkotrwałych oddziaływań negatywnych wymienić należy oddziaływania związane z prowadzeniem budowy związanej z tworzeniem infrastruktury drogowej oraz kulturalnej i rekreacyjnej tj. na:

- rośliny i zwierzęta oraz różnorodność biologiczną - w wyniku zajęcia nowych obszarów poprzez zniszczenie szaty roślinnej w miejscu realizacji inwestycji;
- zwiększenie zagrożenia dla rozprzestrzeniania się gatunków inwazyjnych;
- krajobraz, powierzchnie ziemi i gleby – poprzez prowadzenie wykopów postanawiających budynki oraz antropogeniczną zmianę krajobrazu; w tym utratę powierzchni biologicznie czynnej;
- wody powierzchniowe i podziemne – możliwe naruszenie stosunków wodnych w czasie wykopów postanawiających;
- atmosferę i klimat – praca sprzętu ciężkiego w czasie robót budowlanych – jednak, jako oddziaływanie krótkotrwałe w dalszej perspektywie (funkcjonowania) zostało uznane za neutralne (ze względu na konieczność dotrzymania standardów emisyjnych przez potencjalne przedsięwzięcia);

a ponadto nastąpią trwale zmiany:

- ograniczanie powierzchni naturalnych biotopów;
- zwiększenie powierzchni obszarów narażonych na hałas;
- wzrost zużycia surowców, materiałów, paliw i energii na skutek istnienia nowych obiektów oraz zwiększenia ruchu drogowego [mimo jednostkowego spadku ruchu drogowego (poprawa płynności ruchu, lepszy stan nawierzchni dróg)];
- wzrost ilości odpadów.

Ryzyko wystąpienia ponadnormatywnych oddziaływań jest niewielkie, ze względu na skalę inwestycji oraz ze względu na konieczność dotrzymania standardów emisyjnych przez potencjalne przedsięwzięcia.

Nie przewiduje się wystąpienia istotnych oddziaływań na spójność i integralność Sieci Natura 2000 poprzez inwestycje drogowe. Uważa się ze prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań na spójność i integralność obszarów Natura 2000 oraz obszarów szczególnie wrażliwych i cennych przyrodniczo (przede wszystkim innych form ochrony przyrody) jest możliwa do objęcia działaniami mitygacyjnymi (poprzez działania łagodzące, kompensujące – w tym wariantowanie przestrzenne lokalizacji inwestycji, przejścia dla zwierząt itp.). Działania mitygacyjne w przypadku oddziaływań transportu drogowego powinny okazać się skuteczne w przeciwdziałaniu niedopuszczalnego oddziaływania na stan zasobów biotycznych.

5.3.4. KONIECZNOŚĆ ZASTOSOWANIA ROZWIĄZAŃ MAJĄCYCH NA CELU ZAPOBIEGANIE, OGRANICZANIE LUB KOMPENSACJĘ PRZYRODNICZĄ NEGATYWNYCH ODDZIAŁYWAŃ

W przypadku przedsięwzięć drogowych będą prowadzone procedury ooś, który efektem będzie wskazanie stosownych działań mitygujących. Dla wszystkich przedsięwzięć będących skutkiem realizacji celu 1.3. LSR ich oddziaływanie na środowisko, będzie ograniczone do najbliższego sąsiedztwa. A zatem po wskazaniu konkretnych lokalizacji możliwe jest określenie przybliżonych czynników, które będą lub potencjalnie mogą wpływać na zmiany stanu środowiska. **Ponieważ skutki środowiskowe podejmowanych działań silnie zależą od lokalnej chłonności środowiska lub od występowania w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych należy na obecnym etapie wskazywać na konieczność starannego wyboru lokalizacji.**

Brak jest zdiagnozowanych precyzyjnych rozwiązań mających na celu zapobieganie, ograniczanie lub kompensację przyrodniczą negatywnych oddziaływań, jakie należałoby zastosować w czasie realizacji projektów. Rozwiązania mające na celu zapobieganie, ograniczanie negatywnych wpływów powinny uwzględniać:

- zasadę, że zgodnie z zrównoważonym rozwojem, budowanie nowych ciągów infrastruktury transportowej na „dziewiczym” terenie uznaje się za rozwiązanie ostateczne, jeżeli inne działania nie pozwalają zaspokoić uzasadnionych potrzeb w infrastrukturze transportowej,
- konieczność poszukiwania przebiegów alternatywnych lokalizacji przedsięwzięć (uwzględniając występowanie cennych siedlisk i gatunków, w tym będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także korytarzy migracyjnych),
- oszczędne korzystanie z terenu i zasobów środowiska, w tym ograniczenie przekształceń powierzchni ziemi, zminimalizowanie wycinki drzew i krzewów na etapie budowy,
- prowadzenie prac poza okresami lęgowymi, zwłaszcza ptaków, płazów i gadów,
- stosowanie rozwiązań przeciwdziałających fragmentacji cennych siedlisk przyrodniczych, w tym będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty,
- wprowadzanie, utrzymanie elementów zielonej infrastruktury wzdłuż szlaków komunikacyjnych,
- wyposażenie nowotworzonych obiektów turystycznych w odpowiednią infrastrukturę sanitarną,
- harmonijne wkomponowanie obiektów w tło przyrodnicze,
- inteligentną ochronę, przez zaprojektowanie infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej w sposób zapewniający ochronę różnorodności biologicznej i pełnienie funkcji społecznych,
- wsparcie jak największej liczby projektów umożliwiających realizację infrastruktury liniowej transportu rowerowego,
- budowa przejść dla zwierząt.

5.3.5. EWENTUALNE ROZWIĄZANIA ALTERNATYWNE I ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Nie wskazuje się potrzeby wprowadzenia zapisów dotyczących rozwiązań alternatywnych.

5.3.6. ZALECENIA DOTYCZĄCE LSR

Rekomendacje i zalecenia:

- Należy dokonać starannego wyboru lokalizacji wszystkich przedsięwzięć przed ich realizacją. Przy wyborze lokalizacji należy kierować się lokalną chłonnością środowiska oraz występowaniem w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych.
- W postępowaniach o oś dla przedsięwzięć drogowych należy stosować zasadę przezorności, wymagane jest bezwzględne respektowanie przepisów wynikających z ustawy o ochronie przyrody oraz egzekwowanie zapisów wynikających z dokumentów zarządzających formami ochrony przyrody (plany ochrony, plany zadań ochrony).

TABELA 3 ANALIZA ODDZIAŁYWAŃ NA ŚRODOWISKO LSR CELU SZCZEGÓŁOWEGO: 1.3. WYSOKA JAKOŚĆ ŻYCIA

Cel	Opis działania/Wskaźnik produktu	Analiza wpływu na środowisko				Charakter oddziaływań								Elementy środowiska poddane oddziaływaniu								
		Potencjalnie może wystąpić istotne negatywne oddziaływanie na środowisko na etapie realizacji /lub eksploatacji	Podjęmowane działania są ukierunkowane na długofalową poprawę stanu środowiska	Skutkiem realizacji działań może być powstanie niekorzystnych, długofalowych i nieodwracalnych zmian stanu środowiska	Ocena wynikowa	Bezpośrednie	Pośrednie	Wtórne	Skumulowane	krótkoterminowe	Średnioterminowe	Długoterminowe	Stale	Chwilowe	ludzie w tym jakość życia i zdrowia	różnorodność biologiczna, flora, fauna, siedliska	spójność i integralność sieci N2000/korytarze ekologiczne	rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych	krajobraz, powierzchnia ziemi i gleby	zasoby naturalne	wody powierzchniowe i podziemne	atmosfera i klimat
		T/N	T/N	T/N		R, E, R/E, X (działania nieinwestycyjne)								-2,-1, 0, +1, +2								
Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia																						
1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)																						
Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej (20 szt.; 6 szt. w latach 2016-2018; 14 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023)		T	T	N	PP/PN	R/E							R	+2	0/-1	0	0	0/-1	0	0	0/-1	+2
1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej																						
Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej (6 szt.; 2 szt. w latach 2016-2018; 4 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)		T	N	N	PN	R/E	E			R			E	-1/+1	-1	-1	-1	0/-1	0	0/-1	0/-1	0

6. TRANSGRANICZNE ODDZIAŁYWANIE NA ŚRODOWISKO

Analiza projektu Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 nie wykazała potencjalnego oddziaływania środowiskowego o charakterze transgranicznym wynikających z realizacji przyjętych w dokumencie celów i założeń.

7. ODDZIAŁYWANIA SKUMULOWANE DZIAŁAŃ ZAPROPONOWANYCH W DOKUMENCIE

LSR jest dokumentem formułującym intencje, cele i kierunki działań, które co do zasady są propozycją właściwych rozwiązań zabezpieczających walory przyrodnicze i kulturowe regionu, przy jednoczesnym kierunkowaniu rozwoju obszaru KE LGD. Zamierzenia LSR wpisują się w realizację zrównoważonego rozwoju regionu z poszanowaniem jego walorów oraz odrębności. Jednak stopień ogólności dokumentu (brak szczegółów technologicznych dla proponowanych przedsięwzięć, brak precyzyjnej lokalizacji), reguła ostrożności wskazuje na konieczność procedowania niektórych z nich na poziomie indywidualnych ocen oddziaływania na środowisko. Zastosowanie rozwiązań sprzyjających ochronie środowiska i klimatu jest również istotnym kryterium przy naborze wniosków kierowanych do realizacji (kryteria obligatoryjne celów przekrojowych PROW na lata 2014-2020). Również dotychczasowe doświadczenia wynikające z realizacji podobnych typów przedsięwzięć pozwalają przewidywać niewielkie ryzyko wystąpienia efektu skumulowanego. Ocena skumulowana skutków realizacji celów LSR została przeprowadzona na poziomie oceny każdego z celów. Na podstawie dotychczasowych analiz można stwierdzić, iż duża część przedsięwzięć planowanych w ramach poszczególnych celów nie będzie miała charakteru inwestycyjnego, w związku z czym można je uznać za neutralne dla środowiska, niepowodujące ani pozytywnych, ani negatywnych w skutkach dla środowiska interakcji z pozostałymi przedsięwzięciami. Można wyróżnić również grupę przedsięwzięć, których realizacja będzie niosła oddziaływania pomijalne dla środowiska.

Do powyższej całej grupy zaliczyć można:

- publikacje oraz aplikacje mobilne (łącznie 5 szt.; w tym: 2 szt. w latach 2016-2018; 2 szt. w latach 2019-2021; 1 szt. w latach 2022 -2023);
- Imprezy rozpoczynające cykl (łącznie 5 imprez; w tym: 2 imprezy w latach 2016-2018; 2 imprezy w latach 2019-2021; 1 impreza w latach 2022 -2023);
- Szkolenia lub warsztaty (23 szt.; 8 szt. w latach 2016-2018; 14 szt. w latach 2019-2023; 0 szt. w latach 2022 -2023);
- Wizyty studyjne (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)];
- Program aktywizacji seniorów (1 szt.; 1 szt. w latach 2016-2018; 0 szt. w latach 2019-2021; 0 szt. w latach 2022 -2023)];
- Nawiązanie lub rozwijanie kontaktów z społecznością lokalną (12 szt.; 4 szt. w latach 2016-2018; 6 szt. w latach 2019-2021; 2 szt. w latach 2022 -2023)].

Z dużym prawdopodobieństwem można również wykluczyć skumulowane negatywne oddziaływanie na środowisko w wyniku realizacji działań związanych z przedsiębiorczością, turystyką i rekreacją oraz odnową miejscowości w tym zabytków. Ochrona, zachowanie i zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego i obiektów zabytkowych, zachowanie walorów architektoniczno-krajobrazowych i kulturowych miasteczek i wsi będzie skutkowało stopniową poprawą stanu środowiska, a zwłaszcza komponentów krajobrazu kulturowego.

Warunkiem jest stosowanie się do zaleceń wynikających z niniejszej Prognozy.

Turystyka i rekreacja jest osobnym przypadkiem, który może nieść zarówno skumulowane oddziaływanie pozytywne jak i negatywne. Dotyczy to realizacji działań dotyczących rozwoju turystyki na obszarach cennych przyrodniczo. Z jednej strony obserwowany jest trend udostępniania

dziedzictwa przyrodniczego na cele turystyczne, co w połączeniu z odpowiednią edukacją ekologiczną niesie pozytywne skutki w postaci podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców i turystów. Z drugiej zaś strony niekontrolowany napływ turystów na udostępnione obszary lub nieprawidłowo skanalizowany ruch turystów przez obszary szczególnie wrażliwe na presję człowieka, może przynieść negatywne zmiany w funkcjonowaniu cennych ekosystemów. Jednak analizując intencje twórców dokumentu, uznano że efekt skumulowany w perspektywie obowiązywania dokumentu, będzie skutkował pozytywnie na komponenty środowiska. Jest elementem wprowadzeniem systemowego ładu funkcjonowania turystyki i rekreacji w regionie (np. Kajakowy Produkt Turystyczny; Questingowy Projekt Współpracy), poprawia jakość istniejącej infrastruktury, umożliwia dywersyfikację eksploatacji turystyczno-rekreacyjnej regionu (poprzez nowe produkty: Geocaching Krainy Kanału Elbląskiego; Gry terenowe z aplikacjami), co sumarycznie powinno nieść poprawę w eksploatacji turystyczno- rekreacyjnej udostępnionych walorów obszarów cennych przyrodniczo regionów. Niemniej jak podkreślano w poprzednich rozdziałach prognozy istotne jest respektowanie zapisów dokumentów zarządzających wyznaczonymi formami ochrony przyrody (PO, PZO i inne), respektowanie wymogów wynikających z ustawy o ochronie przyrody oraz wyznaczenie pojemności turystycznej obszarów eksploatowanych.

Potencjalne oddziaływania wynikające z rozwoju przedsiębiorczości, raczej będą neutralne dla środowiska, choć niewykluczone, iż będą w niektórych przypadkach mieć bezpośrednie oddziaływanie pozytywne (eko-efektywne, ekoinnowacyjne). Mimo że część inwestycji w tej grupie została sklasyfikowana jako mogące nieść zarówno pozytywne (długofalowe) oraz negatywne (głównie na etapie budowy - krótkoterminowe) oddziaływanie, to nie przewiduje się wystąpienia skumulowanego efektu negatywnie oddziałującego na środowisko. Dotyczy to również operacji drogowych (o niewielkim rozmachu inwestycyjnym). Zgodnie z aktualnym dążeniem do poszanowania zasady zrównoważonego rozwoju, można przypuszczać, iż realizowane w przyszłości projekty nie będą miały charakteru ingerującego nadmiernie w środowisko i nie będą pogarszały jego stanu (np. w wyniku ponadnormatywnego zwiększenia emisji). Należy raczej oczekiwać, iż innowacje, będą w pewnym stopniu przyczyniać się do zwiększania np. efektywności różnorodnych procesów produkcyjnych, co może jednocześnie wpływać na zwiększanie efektywności energetycznej oraz zmniejszanie zapotrzebowania na surowce i materiały w procesach produkcyjnych (do czego dążą przedsiębiorcy również ze względów ekonomicznych).

8. Propozycja rozwiązań alternatywnych do rozwiązań zawartych w projekcie Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023

Zaprojektowane w projekcie Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 cele i wynikające z nich działania charakteryzują się znacznym pozytywnym zakresem oddziaływania na obszary wiejskie oraz podejmują próbę rozwiązania wielu problemów, z którymi się one borykają. Dotyczy to również celów i stanu przedmiotów ochrony na obszarach natura 2000. Przyjęcie LSR KE umożliwi korzystanie z instrumentów finansowych PROW 2014-2020, który umożliwi wdrożenie działań ukierunkowanych na rozwój obszarów wiejskich, zachowanie walorów przyrodniczych i kulturowych oraz poprawę życia ludności wiejskiej. Istotnym walorem ocenianego dokumentu jest jego spójność, umożliwiającą osiągnięcia efektu synergii; brak wdrożenia i przyjęcia do realizacji celów przewidzianych w LSR spowodowałoby rozproszenie działań oraz brak realizacji wszystkich zakładanych działań (w tym głównie budujących kapitał społeczny).

Ze względu na szeroki, spójny, zintegrowany zakres działań przedstawionych w LSR prezentujących spójną wizję rozwoju obszarów wiejskich obszaru Kanału Elbląskiego, brak jest podstaw teoretycznych do proponowania rozwiązań alternatywnych.

Podczas przygotowania prognozy nie stwierdzono trudności ograniczających jej wykonanie, które wiązałyby się z niedostatkami techniki i współczesnej wiedzy.

9. Metody analizy skutków realizacji postanowień projektowanego dokumentu i częstotliwość jej przeprowadzania (monitoring)

1. MONITORING REALIZACYJNY

Monitoring realizacyjny LSR OW KE na lata 2016-2023 będzie realizowany przez Biuro Stowarzyszenia Łączy Nas Kanał Elbląski LGD. Program monitoringu realizacyjnego został opracowany dla umożliwienia spójnej i jednoznacznej oceny postępów realizacji zadania oraz jako narzędzie wspomagające dla innych ocen – głównie w zakresie wpływu zadania na:

- jednolite części wód powierzchniowych,
- jednolite części wód podziemnych,
- obszarowe formy ochrony przyrody,
- środowisko.

Przewiduje się objęcie monitoringiem wszystkich planowanych zadań. Monitoring obejmować będzie następujące elementy:

1.	Cel ogólny 1.	Wysoki rozwój lokalny obszarów wiejskich wokół Kanału Elbląskiego				
1.1.	Cele szczegółowe	Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru				
1.2.		Wysoki poziom kapitału społecznego				
1.3.		Wysoka jakość życia				
		<i>wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2016 rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.	spadek wskaźnika salda migracji		‰	-4,08	-3,08	GUS BDL
W1.	spadek liczby bezrobotnych		osób	8 180,00	8 130,00	GUS BDL, karty monitoringu realizacji zadania
W1.	wzrost dochodów podatkowych gmin		zł na jednego mieszkańca	1 080,00	1 200,00	GUS BDL
W1.	wzrost liczby mieszkańców		osób	94 173	95 173	GUS BDL
		<i>Wskaźnik rezultatu dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>Stan początkowy 2016 rok</i>	<i>Plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
w1.1.1.	liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		osoba	0	50	karta monitoringu realizacji zadania
w1.1.2.	liczba osób korzystających z infrastruktury turystycznej		osoba	0	7 910	karta monitoringu realizacji zadania, obserwacje znakarzy szlaków rowerowych, dane RZGW
w1.1.3.	liczba osób korzystających z narzędzi promocyjnych		osoba	0	130 965	lista rozpowszechniania publikacji, Kroniki, statystyka pobrań AM i www, informacje BO, karta monitoringu zadania, listy wysyłkowe
w1.1.3.	liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne. Produkty lokalne		projekty	0	3	lista questów, skrzynek geocechingu, dokumentacja fotograficzna, oferty KPT
w1.1.3.	liczba powstałych wizualizacji zagospodarowania przestrzennego wsi tematycznych		szt.	0	2	liczba dokumentów wizualizacji
w1.1.4.	liczba projektów skierowanych do grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane (określone w LSR), młodzież, turyści		projekt	0	1	lista uczestników
w1.1.4.	liczba korzystających z infrastruktury służącej przetwarzaniu produktów rolnych		podmiot	0	90	karta monitoringu realizacji zadania
w1.1.5.	liczba osób, które skorzystały z więcej niż jednej usługi turystycznej sieci		osoba	0	200	karta monitoringu realizacji zadania
w1.1.6.	wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty		osoba	0	1 500	karta monitoringu realizacji zadania
w1.2.1.	liczba osób przeszkolonych, w tym grup defaworyzowanych objętych wsparciem		osoba	0	420 w tym 45 os. defaworyzowany.	lista obecności na szkoleniu, warsztatach
w1.2.1.	liczba osób, które otrzymały wsparcie po udzieleniu doradztwa w zakresie ubiegania		osoba	0	70	wnioski o przyznanie pomocy, uchwały

	się o wsparcie, świadczonego w Biurze KE LGD								w sprawie wyboru operacji/zadania	
w1.2.1.	liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych			osoba		0	840		lista obecności	
w1.2.1.	liczba uczestników konferencji			osoba		0	120		lista obecności	
w1.2.1.	liczba osób, które skorzystały z 3 dniowej wizyty studyjnej			osoba		0	20		lista obecności wizyty studyjnej	
w1.2.2.	zaktywizowani seniorzy			osoba		0	30		lista obecności	
w1.2.3.	liczba utworzonych organizacji pozarządowych lub grup nieformalnych			NGO/GN		0	6		KRS NGO, porozumienie GN	
w1.2.3.	liczba utworzonych Planów Odnowy Miejscowości			dokument		0	6		dokument POM	
w1.3.1.	liczba osób korzystających z infrastruktury rekreacyjnej i kulturalnej			osoba		0	15 000		karta monitoringu realizacji operacji/zadania	
w1.3.2.	liczba korzystających z infrastruktury drogowej - włączenia społecznego			osoba		0	3 000		dokument. fotograficzna BO, karta monitoringu	
Przedsięwzięcia		grupy docelowe	ilość	w tym defaworyzowanych	sposób realizacji	wskaźnik produktu				
						nazwa	jednostka miary	Wartość		źródło danych/sposób pomiaru
								początkowa 2016 r.	końcowa 2023 r.	
1.1.1.	Wysoki poziom przedsiębiorczości	przedsiębiorcy, NGO, osoby fizyczne nie ubezpieczone w KRUS, mikro i małe przedsiębiorstwa			Konkurs PI	liczba operacji - utworzenie nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	14	dokumentacja fotograficzna beneficjenta, karta monitoringu realizacji zadania
					Konkurs PI	liczba operacji na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	18	
1.1.2.	Zagospodarowany turystycznie obszar	JSFP, NGO, mieszkańcy, turyści			Konkurs PI, Projekt Grantowy	liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury T i R	szt.	0	25	dokumentacja fotograficzna beneficjenta, karta monitoringu realizacji zadania
		mieszkańcy, turyści, NGO			Projekt Grantowy	liczba utworzonych wsi tematycznych	szt.	0	4	
		mieszkańcy obszaru LSR OW KE, turyści			Operacja Własna	odnowienie oznakowania szlaków rowerowych	operacja	0	1	dokumentacja fotograficzna, protokoły odbioru
		Mieszkańcy obszaru LSR OW KE, turyści			Operacja Własna	odnowienie oznakowania szlaków kajakowych	operacja	0	1	

1.1.3.	Skuteczna promocja obszaru	mieszkańcy, turyści, NGO, JSFP			Konkurs PI, Projekt Grantowy	liczba publikacji oraz aplikacji mobilnych	szt.	0	5	karta monitoringu realizacji zadania, dok. fotograficzna publikacji, zrzut ekranu z AM
		turyści, mieszkańcy, LGD, kajakarze			Projekt Współpracy	liczba przygotowanych projektów współpracy	projektów	0	3	dokumentacja fotograficzna, protokoły odbioru lub umowa partnerska
		NGO, GN, JSFP, mieszkańcy, artyści			Projekt Grantowy	liczba imprez rozpoczynających cykl	imprezy	0	5	dokumentacja fotograficzna, karta monitoringu realizacji zadania
		turyści, mieszkańcy, dzieci i młodzież			Projekt Grantowy	liczba nowo powstałych gier terenowych z aplikacjami	szt.	0	2	
		mieszkańcy, wsie tematyczne, JSFP			Operacja Własna	liczba stworzonych wizualizacji wsi tematycznych	szt.	0	2	dokumentacja fotograficzna, lista obecności
		mieszkańcy, turyści, członkowie, BO, JSFP			Aktywizacja	prowadzone strony internetowe	strony	0	2	zrzuty ze stron internetowych
		członkowie KE LGD, BO			Aktywizacja	Kronika KE LGD	Kronika	0	8	wzór Kroniki
		mieszkańcy, turyści, członkowie, BO, JSFP			Aktywizacja	liczba stworzonych ulotek promocyjno-informacyjnych	szt.	0	3	wzory ulotek
1.1.4.	Rozwinięty rynek produktów lokalnych	przedsiębiorcy, rolnicy, NGO, osoby fiz. nie ubezpieczone w KRUS			Konkurs PI	liczba centrów przetwórstwa lokalnego	szt.	0	1	dokumentacja fotograficzna beneficjenta, karta monitoringu realizacji zadania
		rolnicy, NGO, KE LGD			Projekt Współpracy	liczba zrealizowanych PW, w tym PW międzynarodowej	projekt	0	1 w tym 1	dokumentacja fotograficzna
1.1.5.	Rozwinięta partnerska współpraca	młodzież, agroturystyka, rzemieślnicy, obiekty turystyczne			Operacja Własna	liczba sieci w zakresie usług turystycznych	szt.	0	1	dokumentacja fotograficzna
1.1.6.	Zachowane, zbadane i dostępne dziedzictwo lokalne	mieszkańcy, turyści, NGO, JSFP			Konkurs PI	liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim lub restauratorskim	szt.	0	3	dokumentacja fotograficzna, karta monitoringu realizacji zadania
1.2.1.	Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej,	mieszkańcy, NGO, JSFP, potencjalni beneficjenci			Konkurs PI, Projekt Grantowy Aktywizacja	liczba szkoleń	szkolenie/warsztat/spotkanie	0	23	dokumentacja fotograficzna, listy obecności

	poczucia tożsamości i zmienionej mentalności	pracownicy biura KE LGD			Koszty bieżące	liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	0	60	listy obecności
		organy KE LGD			Koszty bieżące	liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	0	180	listy obecności
		BO, potencjalni beneficjenci			Koszty bieżące	liczba podmiotów, którym udzielono doradztwa	podmioty	0	600	karty doradztwa
		mieszkańcy, NGO, JSFP, potencjalni beneficjenci,			Koszty bieżące	liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	spotkanie	0	84	listy obecności
		członkowie KE LGD, mieszkańcy, JSFP, NGO			Aktywizacja	liczba konferencji	szt.	0	2	dokumentacja fotograficzna, lista obecności
		mieszkańcy, NGO, JSFP, potencjalni beneficjenci, Organy i Biuro KE LGD			Aktywizacja	liczba wizyt studyjnych	wizyta studyjna	0	1	dokumentacja fotograficzna, listy obecności
1.2.2.	Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa	seniorzy			Operacja Własna	program aktywizacji seniorów	szt.	0	1	dokumentacja fotograficzna, listy obecności
1.2.3.	Aktywne organizacje pozarządowe	NGO, grupy nieformalne, JSFP, mieszkańcy			Aktywizacja	liczba nawiązanych lub rozwijanych kontaktów ze społecznością lokalną	kontaktów	0	12	dokumentacja fotograficzna, listy obecności
					Aktywizacja	liczba spotkań	szt.	0	12	dokumentacja fotograficzna, listy obecności
1.3.1.	Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)	mieszkańcy, dzieci, młodzież, turyści			Projekt Grantowy	liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej (świetlic)	szt.	0	20	dokumentacja fotograficzna, karta monitoringu realizacji zadania
1.3.2.	Dostępne obiekty użyteczności publicznej	JSFP			Konkurs PI	liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	szt.	0	6	dokumentacja fotograficzna, karta monitoringu realizacji zadania

Zakłada się, że monitoring będzie prowadzony przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego reprezentowanego przez Stowarzyszenia Łączy Nas Kanał Elbląski LGD. Dane z monitoringu będą ogólnie dostępne w ramach dostępu publicznego.

2. MONITORING ŚRODOWISKA

Nie przewiduje się wprowadzanie nowych narzędzi do monitorowania wpływu zadania na:

- jednolite części wód powierzchniowych,
- jednolite części wód podziemnych,
- obszarowe formy ochrony przyrody,
- środowisko.

Uznano, iż obecnie dostępne i działające instrumenty Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ), który został wprowadzony ustawą z dnia 10 lipca 1991 roku o Inspekcji Ochrony Środowiska w celu zapewnienia wiarygodnych informacji o stanie środowiska są wystarczające do badania wpływu planowanych zadań na środowisko. Ewentualna konieczność wprowadzenia szczegółowego monitoringu może być ponadto nałożona na etapie przygotowania inwestycji w trakcie procedury uzyskiwania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach [Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1936)].

10. Zbiorcza tabela rekomendacji i zaleceń

Cel LSR	Rekomendacje i zalecenia:
<p>1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Postuluje się w zarządzaniu zakładami przetwórstwa lokalnego wprowadzanie systemu HACCP, jako instrumentu pomocy przedsiębiorstwom sektora spożywczego w osiągnięciu wyższego standardu bezpieczeństwa żywności, co lepiej również zabezpieczy środowisko. — Ograniczanie pośrednich czynników utraty różnorodności biologicznej poprzez działania podnoszące świadomość ekologiczną. — Wskazuje się na zasadność wyznaczenia pojemności turystycznej gmin celem racjonalnego użytkowania turystycznego obszaru. — Wskazuje się na potrzebę monitorowania ruchu turystycznego, co pozwoli ustalić poziom eksploatacji turystycznej obszaru.
<p>1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Wspieranie działań edukacyjnych w zakresie obowiązków państwa polskiego dotyczących ochrony „elementów przyrody o znaczeniu europejskim” (obowiązków ochrony gatunków i siedlisk będących przedmiotem troski Wspólnoty). — Wspieranie działań edukacyjnych na rzecz poprawy wiedzy na temat ekosystemów i ich usług oraz dobrych praktyk.
<p>1.3. Wysoka jakość życia</p>	<ul style="list-style-type: none"> — Należy dokonać starannego wyboru lokalizacji wszystkich przedsięwzięć przed ich realizacją. Przy wyborze lokalizacji należy kierować się lokalną chłonnością środowiska oraz występowaniem w rejonie realizacji przedsięwzięcia tzw. obszarów wrażliwych. — W postępowaniach ośd dla przedsięwzięć drogowych należy stosować zasadę przezorności, wymagane jest bezwzględne respektowanie przepisów wynikających z ustawy o ochronie przyrody oraz egzekwowanie zapisów wynikających z dokumentów zarządzających formami ochrony przyrody (plany ochrony, plany zadań ochrony).

11. Streszczenie w języku niespecjalistycznym

Przedmiotem opracowania jest prognoza oddziaływania na środowisko „Lokalne Strategie Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023”. Głównym celem opracowania prognozy jest próba zidentyfikowania kluczowych oddziaływań, wynikających z Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023, na wyszczególnione komponenty środowiska. Prawidłowe określenie zakresu potencjalnego oddziaływania pozwala na dobór odpowiednich środków minimalizujących lub kompensujących, na etapie wdrażania do realizacji postanowień LSR. Jest to podstawa do minimalizowania strat w środowisku przy jednoczesnym realizowaniu tych zamierzeń.

Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 (LSR) należy do dokumentów wymagających przeprowadzenia SOOŚ. Zakres Prognozy oddziaływania na środowisko jest zgodny z treścią pisma Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Olsztynie z dnia 18 listopada 2015 roku, WSTE.411.55.2015.GK oraz z treścią Opinii Sanitarnej wydanej przez Warmińsko-Mazurskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z dnia 2 grudnia 2015 roku, ZNS.9082.2.180.2015.AZ.

Przy sporządzaniu Prognozy zastosowano metodykę zgodną z wymogami dotyczącymi sposobu opracowania dokumentu. Uwzględniono obowiązujące wymogi prawne, określone w ustawie OOŚ a także wytyczne otrzymane od organów uzgadniających zakres niniejszej Prognozy. Zgodnie z art. 52 ust. 1 ustawy OOŚ informacje zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko opracowane zostały stosownie do stanu współczesnej wiedzy i metod oceny, a także dostosowane do stopnia szczegółowości poddanego ocenie dokumentu.

W prognozie zawarto informacje o zawartości, głównych celach projektowanego dokumentu. Lokalna Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 przewiduje realizację następujących celów:

Cel szczegółowy 1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru

- 1.1.1. Wysoki poziom przedsiębiorczości
- 1.1.2. Zagospodarowany turystycznie obszar
- 1.1.3. Skuteczna promocja obszaru
- 1.1.5. Rozwinięta partnerska współpraca
- 1.1.6. Zachowane, zbadane i dostępne dziedzictwo lokalne

Cel szczegółowy 1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego

- 1.2.1. Wysoki poziom edukacji pozaszkolnej, poczucia tożsamości i zmienionej mentalności
- 1.2.2. Zagospodarowany potencjał starzejącego się społeczeństwa
- 1.2.3. Aktywne organizacje pozarządowe

Cel szczegółowy 1.3. Wysoka jakość życia

- 1.3.1. Wystarczająca infrastruktura społeczna (kulturalna, rekreacyjna)
- 1.3.2. Dostępne obiekty użyteczności publicznej

W Prognozie przedstawiono stan środowiska, kluczowe problemy ochrony środowiska istotne z punktu widzenia realizacji projektowanego dokumentu oraz potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu. Z punktu widzenia przedmiotowego dokumentu uznano że znaczenie będą miały zagrożenia wynikające z:

zajmowanie terenów otwartych:

- pod funkcje związane z rozwojem przedsiębiorczości (tworzenie podmiotów gospodarczych oraz rozwijaniem przedsiębiorstw; inkubatorów przetwórstwa lokalnego) i turystyczno-rekreacyjne (tworzona lub zmodernizowana infrastruktura turystyczna; nowe lub

modernizowane obiekty infrastruktury kulturalnej, rekreacyjnej; ścieżki rowerowe, szlaki kajakowe);

- pod rozbudowę systemów transportowych oraz liniowej infrastruktury technicznej;

zanieczyszczenie środowiska w wyniku: emisji gazów i pyłów do atmosfery, zrzutu ścieków, składowania odpadów, hałasu:

- Wynikających z realizacji/modernizacji oraz eksploatacji obiektów trwale wpisujących się w krajobraz kulturowy (podmioty gospodarcze/rozwój przedsiębiorstw; inkubatorów przetwórstwa lokalnego; ekomuzeum itp.); operacji w zakresie infrastruktury drogowej (6 szt.) oraz eksploatacji nowo powstałej infrastruktury drogowej

rozwój turystyki i rekreacji:

- rozwój bazy turystycznej i rekreacyjnej;
- penetracja turystyczna obszarów cennych przyrodniczo.

W prognozie oceniono potencjalne zmiany stanu środowiska w przypadku braku realizacji projektowanego dokumentu, uznając że zaniechanie realizacji działań wynikających z LRS będzie skutkowało nasilaniem się negatywnych oddziaływań na komponenty stanu środowiska.

Nie stwierdzono sprzeczności między zapisami Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023, a dokumentami planistycznymi na poziomie unijnym, krajowym, regionalnym oraz lokalnym. Cele Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 są bezpośrednią realizacją zamierzeń analizowanych dokumentów, korespondują celami polityki przestrzennej Unii Europejskiej, krajowej i regionalnej w istotnym stopniu.

Analiza przewidywanych znaczących oddziaływań na środowisko skutków realizacji celów Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Wiejskich Kanału Elbląskiego na lata 2016-2023 nie wykazała potrzeby wprowadzenia zapisów dotyczących rozwiązań alternatywnych. Sformułowano rekomendacje i zalecenia:

Cel LSR	Rekomendacje i zalecenia:
1.1. Racjonalnie zagospodarowany potencjał obszaru	<ul style="list-style-type: none"> — Postuluje się w zarządzaniu zakładami przetwórstwa lokalnego wprowadzanie systemu HACCP, jako instrumentu pomocy przedsiębiorstwom sektora spożywczego w osiągnięciu wyższego standardu bezpieczeństwa żywności, co lepiej również zabezpieczy środowisko. — Ograniczanie pośrednich czynników utraty różnorodności biologicznej poprzez działania podnoszące świadomość ekologiczną. — Wskazuje się na zasadność wyznaczenia pojemności turystycznej gmin celem racjonalnego użytkowania turystycznego obszaru. — Wskazuje się na potrzebę monitorowania ruchu turystycznego, co pozwoli ustalić poziom eksploatacji turystycznej obszaru.
1.2. Wysoki poziom kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none"> — Wspieranie działań edukacyjnych w zakresie obowiązków państwa polskiego dotyczących ochrony „elementów przyrody o znaczeniu

	<p>europiejskim” (obowiazk6w ochrony gatunk6w i siedlisk b6d6cych przedmiotem troski Wsp6lnoty).</p> <p>— Wspieranie dzia6an edukacyjnych na rzecz poprawy wiedzy na temat ekosystem6w i ich us6ug oraz dobrych praktyk.</p>
1.3. Wysoka jako66c zycia	<p>— Nalezy dokona6c starannego wyboru lokalizacji wszystkich przedsi6wzi6c przed ich realizacj6. Przy wyborze lokalizacji nalezy kierowa6c si6 lokaln6 ch6tonno6ci6 s6rodowiska oraz wyst6powaniem w rejonie realizacji przedsi6wzi6cia tzw. obszar6w wrażliwych.</p> <p>— W post6powaniach o6s6 dla przedsi6wzi6c drogowych nalezy stosowa6c zasad6 przezorno6ci, wymagane jest bezwzgl6dne respektowanie przepis6w wynikaj6cych z ustawy o ochronie przyrody oraz egzekwowanie zapis6w wynikaj6cych z dokument6w zarz6dzaj6cych formami ochrony przyrody (plany ochrony, plany zada6n ochrony).</p>

Skutki realizacji postanowie6n projektowanego dokumentu nie b6d6 powodowa6c oddzia6ywan6 transgranicznych oraz ponadnormatywnych oddzia6ywan6 skumulowanych.

W prognozie analizowano metody analizy skutk6w realizacji postanowie6n projektowanego dokumentu i cz6stotliwo66 jej przeprowadzania. Obejmowa6y one monitoring realizacyjny i monitoring s6rodowiska. Monitoring realizacyjny LSR OW KE na lata 2016-2023 b6dzie realizowany przez Biuro Stowarzyszenia 6aczy Nas Kana6 Elbl6ski LGD. Program monitoringu realizacyjnego zosta6 opracowany dla umożliwienia sp6jnej i jednoznacznej oceny post6p6w realizacji zadania oraz jako narz6dnie wspomagaj6ce dla innych ocen. Przewiduje si6 obj6cie monitoringiem wszystkich planowanych zada6n. Ponadto w zakresie monitoringu s6rodowiska uznano, i6 obecnie dost6pne i dzia6aj6ce instrumenty Pa6stwowego Monitoringu S6rodowiska (PM6), kt6re zosta6y wprowadzone ustaw6 z dnia 10 lipca 1991 roku o Inspekcji Ochrony S6rodowiska w celu zapewnienia wiarygodnych informacji o stanie s6rodowiska s6 wystarczaj6ce do badania wp6ywu planowanych zada6n na s6rodowisko. Ewentualna konieczno66 wprowadzenia szczeg66owego monitoringu mo6e by6 na6ożona na etapie przygotowania inwestycji w trakcie procedury uzyskiwania decyzji o s6rodowiskowych uwarunkowaniach [Ustawa z dnia 3 pa6dziernika 2008 r. o udost6pnianiu informacji o s6rodowisku i jego ochronie, udziale spo6ecze6stwa w ochronie s6rodowiska oraz o ocenach oddzia6ywania na s6rodowisko (t.j. Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1936)]. Przyj6te metody monitorowania skutk6w dla s6rodowiska realizacji ocenianego dokumentu uznano za optymalne.

12. MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

Literatura

- Makowski J. 1993. Wały przeciwpowodziowe Dolnej Wisły – historyczne kształtowanie, obecny stan i zachowanie w czasie znacznych wezbrań, Gdańsk.
- Makowski J. 1998. Dolna Wisła i jej obwałowania – historyczne kształtowanie, obecny stan i zachowanie w czasie znacznych wezbrań cz.II odcinek od Torunia do Białej Góry, Gdańsk.
- Ciupak M. 2010. Zagrożenia naturalne dla polskich miast portowych w świetle informacyjnego zabezpieczenia procesu zarządzania kryzysowego. Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego 2010: 157-172
- Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)” zwany „Programem Żuławskim – 2030”. Gdańsk 2010
- Program „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław do roku 2030” zwany „Programem Żuławskim – 2030” Plan działań dla etapu II (2014-2020). Gdańsk 2014.
- Prognoza oddziaływania na środowisko Programu „Kompleksowe zabezpieczenie przeciwpowodziowe Żuław – do roku 2030 (z uwzględnieniem etapu 2015)” Gdańsk 2010 [Mgr inż. Maria Ebel; Dr Michał Goc; Mgr Magdalena Kiejzik-Głowińska – Główny Autor; Mgr Katarzyna Kutniewska; Dr Tomasz Mokwa; Mgr Katarzyna Sutryk; Dr inż. Andrzej Tyszecki; Mgr Dorota Waloszczyk; Doc. dr hab. inż. Wiesław Wiśniewolski; Mgr inż. Ewa Zielińska; Dr inż. Janusz Żelaziński]
- Afranowicz R. 2004. Związki współczesnego różnicowania florystyczno-fitocenotycznego delty Wisły z genezą i antropogenicznymi przekształceniami siedlisk. s. 205 + tabele. Mskr. pracy doktorskiej, Katedra Taksonomii Roślin i Ochrony Przyrody Uniwersytetu Gdańskiego, Gdynia.
- Afranowicz R. 2009. Vegetation of watercourses and their margins under intense anthropopressure in the Żuławy Wiślane region (northern Poland). – Acta Bot. Cassub., Monogr. 3: 1–94.
- Andrzejewski H., Przystalski A. 1991. Specyfika herpetofauny Żuław Elbląskich. Materiały XV Zjazdu Polskiego Towarzystwa Zoologicznego. Gdańsk 2–6 IX 1991, s. 6. Morski Instytut Rybacki. Gdynia.
- Augustowski B., 1976: Charakterystyka geomorfologiczna [w:] Żuławy Wiślane (red.) Augustowski B., Gdańsk, ss.175-188.
- Aszyk M. 2002. Monitoring bobra w województwie pomorskim: ekologiczne, zoologiczne i społeczne uwarunkowania rozmieszczenia gatunku w regionie. Wydawnictwo Naukowe Bogucki, Poznań.
- Atlas Podziału Hydrograficznego Polski w skali 1:200000. 2005, część 1 i 2, Wyd. IMGW, Warszawa.
- Atlas ssaków Polski. Instytut Ochrony Przyrody PAN, 2010. Projekt i realizacja strony: Edward Bobeł HTML, CSS; Wiesław Król ASP.NET, SQL
- Augustowski B., 1976, Żuławy Wiślane, GTN, Gdańsk
- Babisch W., Ising H., Gallacher J. 2003. Health status as a potential effect modifier of the relation between noise annoyance and incidence of ischaemic heart disease. „Occupational and Environmental Medicine”, 60: 739-745.
- Backiel T., 1964. Populacje ryb w systemie rzeki Drwęcy. Roczniki Nauk Rolniczych, B,84: s. 193-194.
- Badyda A.J., 2010. Zagrożenia środowiskowe ze strony transportu. Nauka 4:115-125.
- Baranowski A., 1962. Właściwości gleb Marzęcina, najmłodszego polderu delty Wisły. ROCZNIKI GLEBOZNAWCZE T. XI, 117- 145.
- Bernard R. 2004. Zalotka większa. W: Adamski P., Bartel R., Bereszyński A., Kepel A., Witkowski Z. (red.) Gatunki Zwierząt (z wyjątkiem ptaków). Poradnik ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny. Ministerstwo Środowiska, Warszawa. T. 6, s, 35-38.
- Bernard R. 2010. Trzepla zielona *Ophiogomphus cecilia*. W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.) Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I, s. 32-58. GIOŚ, Warszawa.
- Bernard R., Buczyński P., Tończyk G., Wendzonka J., 2009. Atlas rozmieszczenia ważek (Odonata) w Polsce. Bogucki Wydawnictwo Naukowe. Poznań.
- Bartel R., Skóra M., Bernaś R., 2007. Further effects of salmon restoration (*Salmo salar* L.) in the Drwęca river. Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Buliński M., 2009 Specyfika szaty roślinnej Żuław Wiślanych. Rocznik Żuławski 2009.
- Cebulak K. 1976. System wodno-melioracyjny Żuław. W: B. Augustowski (red.). Żuławy Wiślane. GTN, Gdańsk, s. 319–350.
- Cebulak K., 2010. Delta Wisły – powyżej i poniżej poziomu morza, Nowy Dwór Gdański. Stowarzyszenie Żuławy i Lokalna Grupa Działania Żuławy i Mierzeja Nowy Dwór Gdański.
- Cebulak K., 2001. Delta Wisły. System ochrony przed żywiołem wodnym i melioracja Żuław wielkich (o naturze i obliczach ziemi nowodworskiej), [w:] Żuławy i Mierzeja – moje miejsce na ziemi. „Kołokwia Żuławskie”, t. I, Gdańsk.
- Cebulak K., 2001. Delta Wisły. System ochrony przed żywiołem wodnym i melioracji Żuław Wielkich (o naturze i obliczach ziemi nowodworskiej), [w:] Żuławy i Mierzeja – moje miejsce na ziemi, Kołokwia Żuławskie, t. I, Officina Ferberiana, Gdańsk
- Cenian Z., Sikora A. 1995. Rozmieszczenie, liczebność i efektywność łęgów bociana białego *Ciconia ciconia* w północnych rejonach Warmii w 1994 r. 51,6: 39-56.
- Cenian Z., Sikora A. 2003. Awifauna doliny rzeki Pasłęki. Not. Orn. 44: 161-177.
- Chilczuk M., 1970. Osadnictwo wiejskie Polski, Łódź 1970
- Chrostek-Żugaj G. 2009. Elementy funkcjonowania zespołu subpopulacyjnego ropuchy szarej (*Bufo bufo*) (Linnaeus, 1758). Praca doktorska. Archiwum Uniw. Warmińsko-Mazurskiego, Olsztyn.
- Ciepliński R.. 2002, Wpływ Zalewu Wiślanego na stan jakości wód wybranych obiektów Żuław Wiślanych. Ochrona Środowiska i Zasobów Naturalnych nr 23/24, Instytut Ochrony Środowiska. Warszawa. 107- 126.
- Cieszewska A., 2009. Strategia rozwoju turystyki na terenach cennych przyrodniczo. Studia i Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej R. 11. Zeszyt 4 (23): 43- 49.
- Cyberski J., Mikulski Z., 1976: Stosunki hydrograficzne, [w:] Żuławy Wiślane (red.) Augustowski B., Gdańsk, ss. 239-288.

- Cyzman W. i in., 2008. Rezerwat Przyrody „Rzeka Drwęca”. Plan ochrony na okres od 1.01.2009 do 31.12. 2028. Biuro Usług Ekologicznych i Leśnych „Quercus”, Toruń.
- Czech A., 2007., KRAJOWY PLAN OCHRONY GATUNKU BÓBR EUROPEJSKI (*Castor fiber*). Kraków
- Czubiński Z. 1950. Zagadnienia geobotaniczne Pomorza. *Bad. Fizjogr. Pol. Zach.* 2,4: 439–658.
- Drwal J. (red.) 2002: Wody delty Wisły. Część wschodnia. Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Gdańsk, s.192.
- Drwal J., Cieśliński R. 1998. Ocena możliwości wpływu zanieczyszczeń punktowych i obszarowych oraz wlewów odmorskich na jakość wód jeziora Druzno. W: W. Lange, D. Borowiak (red.). Zagrożenia degradacyjne, a ochrona jezior. *Badania Limnologiczne*, t. 1, s. 93–105.
- Drwal J., Cieśliński R. 2002. Intruzje wód stonawych do wód powierzchniowych delty Wisły. W: J. Drwal (red.). *Wody delty Wisły, część wschodnia*. GTN, Gdańsk.
- Drwal J., Fac-Beneda J., Nowak-Drwal M., Błaszowski J., Cieśliński R. 2001. Część pierwsza – hydrologiczna. W: J. Drwal (red.). *Ocena zagrożeń rezerwatu jeziora Druzno dopływem zanieczyszczeń abiotycznych*. Katedra Hydrologii UG, maszynopis, Gdańsk.
- Fac-Beneda J. 2002. Elementarna struktura hydrograficzna wschodniej części delty Wisły. W: J. Drwal (red.). *Wody delty Wisły, część wschodnia*. GTN, Gdańsk, s. 83–95.
- Fac-Beneda J. 2010. Hydrograficzne ślady bytności mennonitów we wschodniej części delty Wisły. W: A.
- Fac-Beneda J. 2012. Komentarz do Mapy Sozologicznej Polski w skali 1:50 000, arkusz N-34-63-D Elbląg - Płd. Główny Geodeta Kraju, Polkart, Rzeszów
- Fac-Beneda J., 1999: Próba rekonstrukcji zmian stosunków wodnych na Żuławach Elbląskich. *Czasopismo Geograficzne* t. LXX, z. 2, ss. 169-186.
- Dąbbska I. 1957. Ramienice Pojezierza Iławskiego. *Spraw. Pozn. Tow. Przyj. Nauk.* 55(2): 296–301.
- Dębowski P., 1990. Ichtiofauna dorzecza górnej Pasłęki. *Roczn. Nauk. PZW*, 3: s. 115-133
- Dekańska M., Olech S., Juchnowska U., 2012. Koncepcja korytarzy ekologicznych w województwie warmińsko-mazurskim. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego. „Delimitacja obszarów potencjalnej lokalizacji dużej energetyki wiatrowej na terenie województwa warmińsko-mazurskiego” INSTYTUT OZE SP. Z O.O.
- Dembicki E., Jednorat T., Sedler B., Jaskowski J., 2006. Kanał żeglutowy w polskiej części Mierzei Wiślanej. *Inżynieria Morska i Geotechnika* Nr 5. str. 275-286.
- Domaszewicz A. 2000. Sowy, Strigiformes ? rozmieszczenie, liczebność, zagrożenia, ochrona i ich rola w biocenozach północno-wschodniej Polski. W.: Sowa w naturze i kulturze. *Mat. sesji naukowej*. Supraśl. ss. 21-62.
- Dziedzic J. 1991a. Roślinność szuwarowa Żuław. I. Klasa Phragmitetea rząd Phragmitetalia. – W: J. NOWICKI (red.), *Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. Artykuły i doniesienia naukowe opracowane w ramach resortowego programu badawczo-rozwojowego nr 28 pt. „Doskonalenie technologii i organizacji produkcji rolniczej na Żuławach”*. Koordynacja – Żuławski Oddział IMUZ w Elblągu. s. 81–92. Wydawnictwo IMUZ-ART. Falenty/Elbląg-Olsztyn.
- Dziedzic J. 1991b. Roślinność szuwarowa Żuław. II. Klasa Phragmitetea rząd Magnocaricetalia i zbiorowiska towarzyszące fitocenozom szuwarowym. – W: J. NOWICKI (red.), *Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. Artykuły i doniesienia naukowe opracowane w ramach resortowego programu badawczo-rozwojowego nr 28 pt. „Doskonalenie technologii i organizacji produkcji rolniczej na Żuławach”*. Koordynacja – Żuławski Oddział IMUZ w Elblągu. s. 93–101. Wydawnictwo IMUZ-ART, Falenty/Elbląg-Olsztyn.
- Dziedzic J. 2004. Poznawanie ramienic Polski północno-wschodniej. W: Burchard L. (red.). *Zasługi Prof. dr hab. Izabeli Dąbbskiej w kształtowaniu dzisiejszego wizerunku ochrony przyrody*. Wydaw. UAM, Poznań: 27-28.
- Dziedzic J. 2000. Szata roślinna rezerwatu Jezioro Karaś. *Roślinność wodna rezerwatu - jeziora i pobrażę. Wojewódzki Konserwator Przyrody*, Olsztyn.
- Endler Z., Grzybowski M., Juśkiewicz-Swaczyna B., 2006. Stanowisko pióropusznika strusiego *Matteucia struthiopteris* nad rzeką Orzechówką na Pojezierzu Olsztyńskim. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* R.LXII(62), 1: 97-99.
- Endler Z., Grzybowski M., Juśkiewicz-Swaczyna B., 2003. Krajobraz ekologiczny rzeki Pasłęki oraz jego antropogeniczne przemiany. Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Badań Czwartorzędu i Geoekologii, Zakład Geoekologii, Stacja Geoekologiczna w Storkowie, W: *Funkcjonowanie geosystemów zlewni rzecznych* Poznań 3: 307-317.
- Endler Z., Grzybowski M., Duriasz J. 2008. Nowe stanowisko zimoziół północnego *Linnaea borealis* L. na Mierzei Wiślanej. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 64, 3: 31-35.
- Franz M., Kozakiewicz A., Naguszewski A., Piwowarska M., Ostrowski R., Skaja M., Szymkiewicz M. 2005. Ewolucja Przekopu Wisły w świetle historycznych danych batymetrycznych. *Inżynieria Morska i Geotechnika*, R. 26, Nr 5: 383-391.
- Goc M., Iliszko L. 1993. The Polish part of the Vistula Lagoon – an important bird area. *Ring*, 15, 1–2: 232–236.
- Goc M., Iliszko L., Kopiec K. 1997. The effect of reed harvesting on reedbed birds community. *Ring* 19: 135–148.
- Gola 2014. Krajobraz dla konesera. Żuławy Delty Wisły. Stowarzyszenie Żuławy w ramach biblioteki dziedzictwa kulturowego delty Wisły.
- Gromadzki M., Nitecki Cz. 1976. Awifauna łęgowa Żuław Wiślanych. W: B. Augustowski (red.). *Żuławy Wiślane*. Gd. Tow. Nauk. Gdańsk, 397–417.
- Grzybowski M., Endler Z, Juśkiewicz-Swaczyna B., Duriasz J. 2007. Waloryzacja przyrodnicza i hydromorfologiczna ocena rzeki Lisi Parów w obszarze krawędziowym Wysoczyzny Elbląskiej. [w:] *Funkcjonowanie geosystemów zlewni rzecznych*. red.: Kostrzewski A., Szpikowski J., Uniw. im., A. Mickiewicza w Poznaniu. Poznań. ISBN 978-83-60247-70-9. Bogucki Wyd. Nauk, 287-299.
- Grzybowski M., Endler Zb., 2001, *Schlotheimia festucacea* (Poaceae) in lakes of north-eastern Poland. [W:] *Studies on grasses in Poland*. Ed. Frey L. ISBN:83-85444-86-6. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences. Kraków. 223-228.
- Grzybowski M., Dziedzic J., Dynowski P., Wziątek B., 2009. Dolina Drwęcy. [W:] *Hołdyński Cz., Krupa M. (red.). Obszary Natura 2000 w województwie warmińsko-mazurskim*. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 151-154.
- Grzybowski 2008, *Inwentaryzacja siedliska 3260- Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników w obrębie SOOS Dolina Drwęcy*.
- Grzybowski M., 2010. Naturalne, dystroficzne zbiorniki wodne. [W:] *Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008*. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 108-112.
- Grzybowski M., 2010. Nizinne i podgórskie rzeki ze zbiorowiskami włosieniczników. [W:] *Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008*. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 113-116.

- Grzybowski M., 2010. Ziołorośla nadrzeczne. [W:] Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 139-143.
- Grzybowski M., 2010. Jeziora lobeliowe. [W:] Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 93-96.
- Grzybowski M., 2010. Twardowodne oligo- i mezotroficzne zbiorniki z podwodnymi łakami ramienic Charetea. [W:] Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 97-101.
- Grzybowski M., 2010. Starorzecza i naturalne eutroficzne zbiorniki wodne ze zbiorowiskami z Nymphaeion, Potamion. [W:] Hołdyński Cz. (red.). Siedliska i gatunki Natura 2000. Raport z inwentaryzacji przyrodniczej przeprowadzonej w lasach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Olsztynie i części Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku w latach 2006-2008. ISBN 978-83-929997-4-4. Wyd. MANTIS, Olsztyn: 102-107.
- Grzybowski M., Kapusta A., Łażniewski J., Kleinschmidt L., Łażniewska I., czerwiec 2010. Inwentaryzacja siedlisk chronionych w północnej części obszaru Natura 2000 Dolina Drwęcy PLH 280001 w rejonie potencjalnego oddziaływania planowanych korytarzy drogi krajowej nr 7 Miłomłyn-Olsztyn wraz z opracowaniem wyników. Acer, Olsztyn.
- Herbich J. 2002. Conception of a red list of terrestrial plant communities in Gdańsk Pomerania. – Nature Conservation 59: 19–31.
- Herbich J. & Markowski R. 1998. Mierzeja Wiślana, Żuławy, Wzniesienia Elbląskie Cz. I. Mierzeja Wiślana i Żuławy. – W: J. Herbich & M. Herbichowa (red.), Szata roślinna Pomorza – różnicowanie, dynamika, zagrożenia, ochrona. Przewodnik Sesji Terenowych 51 Zjazdu PTB 15–19 IX. 1998. s. 249–272. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Herbich J. & Markowski R. 2005. Vegetation of the River Vistula Delta in the aspect of antropogenic changes. – Peribalticum 9: 103–112.
- Hołdyński Cz. 1991. Flora segetalna, zróżnicowanie florystyczno-ekologiczne i przemiany szaty roślinnej pól uprawnych w aktualnych warunkach agroekologicznych Żuław Wiślanych. – Acta Acad. Agricult. Tech. Olszt. 51, Suppl. B. Wyd. ART, Olsztyn, ss. 50.
- Hołdyński Cz., Korniak T., Kalwasińska G., 2001. Flora synantropijna Żuław Wiślanych. Acta Botanica Cassubica ISSN: 1643-3912 · Tom 2: 5-36.
- Hutorowicz A. 2006. Rozmieszczenie wybranych gatunków ramienic w Polsce. Ekologia i Technika 3: 123–128.
- Hutorowicz A., Dziedzic J. 1998. Historyczne i współczesne stanowiska ramienic w jeziorach Pojezierza Olsztyńskiego. Fragma. Flor. Geobot. Ser. Polonica 5: 279–291.
- Jadowska D. 2010. Klimat akustyczny (wersja poprawiona). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Jadowska D. 2010. Klimat (wersja poprawiona). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Jadowska D. 2010. Przyrodażywiona. Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Jędrzejewski W. 2009. Sieć korytarzy ekologicznych łączących obszary' chronione w Polsce. W: Jędrzejewski W., Ławreszuk D. (red.). Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN. Białowieża.
- Jędrzejewski W., Ławreszuk D. - red. 2009. Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Materiały konferencji międzynarodowej. Wdrażanie koncepcji korytarzy ekologicznych w Polsce. (Białowieża. 22-22 XI 2005 r.). Zakład Badania Ssaków PAN w Białowieży. 30S s.
- Jędrzejewski W., Ławreszuk D. 2009. Ochrona łączności ekologicznej w Polsce. Zakład Badania Ssaków PAN. Białowieża.
- Jędrzejewski W., Nowak S., Kurek R., Mysłajek R. W., Stachura K. 2004. Zwierzęta a drogi. Metody ograniczania negatywnego wpływu dróg na populację dzikich zwierząt. Wydanie I. Zakład Badania Ssaków Polskiej Akademii Nauk. Białowieża.
- Jokiel J., 1983. Minogi w Polsce. Bull. Sea Fish. Inst. Gdynia 1-2 (75-76): 18-22.
- Jutrzenka-Trzebiatowski A. 1991. Zbiorowiska leśne i zaroślowe Żuław. – W: Nowicki J. (red.). Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. IMUZ, Falenty/Elbląg-Olsztyn, s. 21–46.
- Jutrzenka-Trzebiatowski A., Hołdyński C., Polakowski B. 1997. Roślinność rzeczny Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego. Zespół Parków Krajobraz, Jerzwałd.
- Kachel K., Krajewski Ł., Salecki P., Opitz M. Brzeska-Gonera P., Gonera H., 2011. Pętla Żuławska – Przewodnik turystyki wodnej. Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego.
- Kleinschmidt L., Komosiński K., Łażniewski J., Szymczyk R., czerwiec 2010. Rozpoznanie przyrodnicze możliwych przebiegów wybranych dróg krajowych w obszarze graniczenia ze sobą trzech mezoregionów (Pojezierza Iławskiego, Pojezierza Olsztyńskiego oraz Garbu Lubawskiego) wraz z opracowaniem wyników. Ekotaks, Olsztyn.
- Kluszczyńska K. & Szeja K. 1979. Współczesny etap w przemianach roślinności jeziora Druzno. – Zesz. Nauk. UG, BiNoZ, Biologia 1: 35–49.
- Kondracki J. 2002. Geografia regionalna Polski. s. 441. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Korniak T. 1991. Zespoły roślin ruderalnych wiejskich terenów Żuław. – W: Nowicki J. (red.). Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. IMUZ, Falenty/Elbląg-Olsztyn, s. 103–112.
- Korniak T. 1992. Flora segetalna północno-wschodniej Polski, jej przestrzenne zróżnicowanie i współczesne przemiany. – Acta Acad. Agricult. Tech. Olszt. 53, Suppl. A. Wyd. ART, Olsztyn, 76 ss.
- Korniak T. 1998. Ginące i zagrożone gatunki flory segetalnej w północno-wschodniej Polsce. – Acta Univ. Lodz., Folia bot. 13: 43–50.
- Kowalewski Z. 2006. Powódzie w Polsce – rodzaje, występowanie oraz system ochrony przed ich skutkami. Woda-Środowisko-Obszary Wiejskie 6 (1): 207-220
- Kozak A. (red.). 2014. Wody delty Wisły. Natura i Kultura. Zakład Poligrafii Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego.
- Krupińska K., 2012. Zalew Wiślany obszar niewykorzystanych potencjałów. Biuro Współpracy Terytorialnej w Departamencie Polityki Regionalnej, Urząd Marszałkowski Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Kadyny, 27 lipca 2012.
- Krzymowska K. 2010. Jakość powietrza (wersja poprawiona). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Krzymowska K. 2010. Geologia, regiony fizycznogeograficzne, walory krajobrazowe województwa warmińsko-mazurskiego (wersja poprawiona). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.

- Krzymowska K. 2010. Gospodarka odpadami (materiał roboczy). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Krzymowska K. 2010. Wody powierzchniowe (materiał roboczy). Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Lazarus M., Afranowicz R., 2010. Roślinność obrzeży przyujściowego odcinka Wisły w obrębie Żuław Wiślanych (Polska północna). Część I. Zbiorowiska wodne i szuwarowe. *Fragm. Flor. Geobot. Polonica* 17(2): 361–376.
- Lipińska., B., 2011. Żuławy Wiślane ochrona i kształtowanie zabytkowego krajobrazu. Stowarzyszenie Żuławy. Nowy Dwór Gdański, Gdańsk.
- Łomniewski K., 1960: Ujście Wisły. *Roczniki Polskiego Towarzystwa Geologicznego* t.29, z. 4, ss. 391-416.
- Majewski A., 1969: Rozwój hydrograficzny delty Wisły w okresie historycznym. *Przegląd Geofizyczny*, r.14, z.1, ss. 3-42.
- Makowski J., 1997: Wały przeciwpowodziowe dolnej Wisły, historyczne kształtowanie, obecny stan i zachowanie w czasie wezbrań. Gdańsk, s. 427.
- Makowski J., 1995. Setna rocznica wykonania przekopu Wisły 1895-1995, Gdańsk.
- Makowski J., 1997. Wały przeciwpowodziowe Dolnej Wisły, historyczne kształtowanie, obecny stan i zachowanie w czasie znacznych wezbrań, Gdańsk.
- Markowski R., Buliński M. 2004. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Gdańskiego. *Acta Bot. Cassub. Monogr.* 1: 1–75, Bogucki Wyd. Naukowe, Gdańsk – Poznań.
- Milczarski S., Odyniec W., 1976: Zarys dziejów regionu. [w:] Żuławy Wiślane (red.) Augustowski B., Gdańsk, ss.71-112.
- Markowski R., Żółko K., Bloch-Orłowska J. 2004. *Salvinia natans* (L.) na Pomorzu Gdańskim. *Acta Bot. Cassub.* 4: 187–196.
- Matuszkiewicz W. 2009. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. s. 537. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Mikulski Z. 1964. Bilans wodny zalewów przybałtyckich. *Wiad. St. Hydr. I Met.* 59a
- Mirek Z., Piękoś-Mirkowa H., Zajac A. & Zajac M. 2002. Flowering plants and pteridophytes of Poland – a checklist. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland* 1, s. 442. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Mojski J.E., 1990: The Vistula river delta, [w:] Evolution of the Vistula river valley during the last 15 000 years, part III, red. L. Starkel, *Geographical Studies, Special Issue* 5, IGiPZ PAN, ss.126-141.
- Ochyra R., Żarnowiec J. & Bednarek-Ochyra H. 2003. Censur catalogue of Polish mosses. *Katalog mchów Polski*. – W: Z. MIREK (red.), *Biodiversity of Poland*. 3, s. 372. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- Olaczek R. 2000. Antropogeniczne czynniki przekształcania dolin rzecznych. – W: J. Kułkaniak (red.), *Rzeki. Kultura, cywilizacja, historia* 9, s. 119–142. Katowice.
- Olech S., Juchnowska U., grudzień 2006, PRZYRODNICZO – PRZESTRZENNE ASPEKTY LOKALIZACJI ENERGETYKI WIATROWEJ W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO – MAZURSKIM ELBLĄG, WARMIŃSKO – MAZURSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO w OLSZTYNIE, FILIA w ELBLĄGU. Elbląg.
- Olech S., 2009. Strefa Zalewu Wiślanego. Uwarunkowania rozwoju turystycznego. Tom I-III. WARMIŃSKO – MAZURSKIE BIURO PLANOWANIA PRZESTRZENNEGO w OLSZTYNIE, FILIA w ELBLĄGU. Elbląg.
- Olech S., Juchnowska U., 2004. Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej obszaru przybrzeżnego nad Zalewem Wiślanym. Tom 1-3. Warmińsko - Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego w Olsztynie Filia w Elblągu.
- Olech S., Jadowska D. Krzymowska K. 2012. Środowisko przyrodnicze (materiał do diagnozy zagospodarowania przestrzennego województwa). Synteza uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Oleksa A. 2010. Pachnica dębowa *Osmoderma eremita*. W: Makomaska-Juchiewicz M. (red.) *Monitoring gatunków zwierząt. Przewodnik metodyczny. Część I*, s. 90-111. GIOŚ, Warszawa
- Oleksa A. (ed.) 2012. Ochrona pachnicy w Polsce. Propozycja programu działań. Fundacja EkoRozwoju, Wrocław. Pp. 139.
- Olkowska W., Rosłon, J. 2004. Motywy i bariery inwestowania w małych i średnich przedsiębiorstwach północno-wschodniej Polski, „Zagadnienia Ekonomiczne”, Wydawnictwo UWM w Olsztynie, Olsztyn 2004, nr 1/2004, s. 80.
- Opitz M., 2009. Żuławy – czas przełomu, Nowy Dwór Gdański 1998; M. Opitz, P. Sosnowski, *Delta Wisły – krajobraz dla konesera*, Nowy Dwór Gdański.
- Pelczar M., 1966: Dzieje zmian koryta Wisły i Nogatu pod Białą Górą w okresie od XV do XIX wieku. *Zeszyty Geograficzne WSP w Gdańsku*, r. 8, ss. 225-235.
- Plit J., 2010. Naturalne i antropogeniczne przemiany krajobrazów delty Wisły. *Krajobrazy kulturowe dolin rzecznych. Potencjał i wykorzystanie. Prace Komisji Krajobrazu Kulturowego Nr 13. Komisja Krajobrazu Kulturowego PTG, Sosnowiec*, 13-28.
- Piotrowska H., 1976: Roślinność Żuław wraz z Mierzeją Wiślaną. [w:] Żuławy Wiślane (red.) Augustowski B., Gdańsk, ss. 371-396.
- Przewoźniak M. 1991. Krajobrazowy system interakcyjny strefy nadmorskiej w Polsce. *Rozprawy i monografie* 172. Wyd. UGd.: 150 s.
- Przewoźniak M. 1991. Environmental Conflicts: The case of the Seaside Zone in Poland, w: *Environment. Energy and Natural Resource Management in the Baltic Region - 3rd international conference on system analysis. Copenhagen*: 259- 261.
- Przewoźniak M. 1993. Specyfika TSR strefy nadmorskiej w Polsce, w: *Ekologia krajobrazu w badaniach terytorialnych systemów rekreacyjnych*. Poznań: 91-95.
- Przewoźniak M. 1995. Struktura środowiska przyrodniczego. W: M. Przewoźniak (red). *Ochrona przyrody w regionie gdańskim*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań, s. 9-16.
- Przewoźniak M., 1995, *Studia przyrodniczo-krajobrazowe w ocenach oddziaływania na środowisko*, w: *Studia krajobrazowe jako podstawa racjonalnej gospodarki przestrzennej*, mat. sem., Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Przewoźniak M.. 1997. Teoria i praktyka w prognozowaniu zmian środowiska przyrodniczego dla potrzeb planowania przestrzennego, w: *Materiały szkoleniowe do konferencji nt. "Prognoza skutków wpływu ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na środowisko przyrodnicze, jako istotne narzędzie przeciwdziałania powstawaniu zagrożeń ekologicznych"*, TUP, Katowice.
- Przewoźniak M. 2001 a. Przemiany środowiska przyrodniczego strefy nadmorskiej Półwyspy Bałtyckiej w Polsce, w: *Między geografiami a biologią - badania nad przemianami środowiska ...*, *Prace Geograficzne IGiPZ PAN* 179: 169-185.
- Przewoźniak M. 2001b. Dynamika i ewolucja środowiska przyrodniczego strefy nadmorskiej w Polsce - przyczyny, skutki, prognoza, w: *Przemiany środowiska przyrodniczego Polski a jego funkcjonowanie*, pod red. K. German i J. Bala. *Problemy Ekologii Krajobrazu X*. Kraków: 45-52.

- Przewoźniak M. 2001c. Strukturalizacja przyrodnicza W: Kostarczyk A., Przewoźniak M. - red. 2002. Diagnoza stanu i koncepcja ochrony środowiska przyrodniczo- kulturowego w województwie pomorskim. Materiały do monografii przyrodniczej regionu gdańskiego 8. Wyd. Gdańskie.
- Przewoźniak M., 2002, Kształtowanie środowiska przyrodniczego miast. Przykłady z regionu gdańskiego, Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej Raporty o stanie środowiska województwa pomorskiego za lata 2000-2005, WIOŚ w Gdańsku (Biblioteka monitoringu środowiska).
- Przewoźniak M. 2004. Walory przyrodnicze, w: Uwarunkowania i kierunki rozwoju turystyki w województwie pomorskim, praca zbior., pod red. M. Wanagos. Urząd Marszałkowski Woj. Pomorskiego. Gdansk: 67-102.
- Przewoźniak M. 2008. Konflikty w zagospodarowaniu przestrzennym strefy nadmorskiej w Polsce, w: Zintegrowane zarządzanie obszarami przybrzeżnymi w Polsce - stan obecny i perspektywy. Część 3 Morze - ląd wzajemne relacje. Uniw. Szczeciński: 29-43.
- Przewoźniak M. - red. 1995. Ochrona przyrody w regionie gdańskim. Bogucki - Wydawnictwo Naukowe: 176 s.
- Przystalski A., Andrzejewski H., Żugaj-Chrostek G. 1997. Występowanie płazów na Żuławach Elbląskich i Wzniesieniach Elbląskich. Acta Univ., N. Copernici, Biol., Nauki mat.-przyr. 53: 69–77.
- Rawa-Gładych K., Wróblewska M. 2011. Rolnictwo. Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Rocznik Żuławyński 2008-2010.
- Starkel L., 2001: Historia doliny Wisły od końca zlodowacenia do dziś. Monografie 2, IGiPZ PAN, Warszawa, s. 263.
- Środa M. 1991a. Roślinność wodna Żuław. I. Klasy: Lemnetaea, Charetea, Litorelletea unifl. orae. – W: J. NOWICKI (red.), Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. Artykuły i doniesienia naukowe opracowane w ramach resortowego programu badawczo-rozwojowego nr 28 pt. „Doskonalenie technologii i organizacji produkcji rolniczej na Żuławach”, s. 47–57. Koordynacja – Żuławyński Oddział IMUZ w Elblągu, Wyd. IMUZ-ART, Falenty/Elbląg-Olsztyn.
- Środa M. 1991b. Roślinność wodna Żuław. II. Klasa Potamogetonetea, związek Potamogetonion. – W: J. NOWICKI (red.), Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. Artykuły i doniesienia naukowe opracowane w ramach resortowego programu badawczo-rozwojowego nr 28 pt. „Doskonalenie technologii i organizacji produkcji rolniczej na Żuławach”, s. 59–68. Koordynacja – Żuławyński Oddział IMUZ w Elblągu, Wyd. IMUZ-ART, Falenty/Elbląg-Olsztyn.
- Środa M. 1991c. Roślinność wodna Żuław. III. Klasa Potamogetonetea, związki Nymphaeion, Hottonion, Ranunculion fluitantis. – W: J. Nowicki (red.), Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. Artykuły i doniesienia naukowe opracowane w ramach resortowego programu badawczo-rozwojowego nr 28 pt. „Doskonalenie technologii i organizacji produkcji rolniczej na Żuławach”, s. 69–79. Koordynacja – Żuławyński Oddział IMUZ w Elblągu. Wyd. IMUZ-ART, Falenty/Elbląg-Olsztyn.
- Środa M. 2000a. Zróżnicowanie i dynamika roślinności kanałów i rowów melioracyjnych Żuław Wiślanych. I. Zbiorowiska z klas Lemnetaea i Charetea. – Biul. Nauk. UWM Olszt. 10: 131–146.
- Środa M. 2000b. Zróżnicowanie i dynamika roślinności kanałów i rowów melioracyjnych Żuław Wiślanych. II. Zbiorowiska z klasy Potamogetonetea. – Biul. Nauk. UWM Olszt. 10: 147–164.
- Środa M. 2000c. Zróżnicowanie i dynamika roślinności kanałów i rowów melioracyjnych Żuław Wiślanych. III. Zbiorowiska z klasy Phragmitetea. – Biul. Nauk. UWM Olszt. 10: 165–185.
- Środa M., Szarejko T., Dziedzic J. 2002. Flora roślin naczyniowych siedlisk wodnych, podmokłych i łąkowo-pastwiskowych Żuław Wiślanych. Acta Botanica Cassubica 3: 49–85.
- Szarejko T. 1991. Roślinność użytków zielonych Żuław. – W: Nowicki J. (red.). Rozpoznanie i ochrona ekosystemów. IMUZ, Falenty/Elbląg-Olsztyn, s. 113–127.
- Wawręty R., Żelaziński J., 2007. Środowiskowe skutki przedsięwzięć hydrotechnicznych współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Raport Towarzystwa na rzecz Ziemi i Polskiej Zielonej Sieci. Towarzystwo na rzecz Ziemi, Polska Zielona Sieć. Oświęcim – Kraków 2007.
- Wawręty R., Żelaziński J. (red.), Błachuta J., Jelonek M., Panasiuk D., Roggenbuck A., Udolf J., Zajac K. 2006. Zapory a powódzie. Raport Towarzystwa na rzecz Ziemi i Polskiej Zielonej Sieci. Wyd. TnZ i PZS, Oświęcim – Kraków.
- Wiśniewolski W., Augustyn L., Bartel R., Depowski R., Dębowski P., Klich M., Koman R., Witkowski A. 2004. Restytucja ryb wędrownych a drożność polskich rzek. Wyd. WWF Polska, Warszawa.
- Wiśniewolski W. 2002. Czynniki sprzyjające i szkodliwe dla rozwoju i utrzymania populacji ryb w wodach płynących. Supplementa ad Acta Hydrobiologica, 3: 1–28
- Witek T. 1976. Gleby. – W: B. AUGUSTOWSKI (red.), Żuławy Wiślane, s. 189–211. Wydział V Nauk o Ziemi, Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk.
- Wótek J. 1991. Synusial assemblages of pleustonic plants of the genera Lemna, Spirodela, Wolffia, Salvinia, Hydrocharis, Riccia and Ricciocarpos. – Ber. Geobot. Institut ETH, Stiftung Rübel, Zürich 57: 193–202.
- Wótek J. 1997. Species co-occurrence patterns in pleustonic plant communities (class Lemnetaea): are there assembly rules governing pleustonic community assembly? – Fragm. Flor. Geobot. Suppl. 5: 3–100.
- Wótek J. 2006. Metody badań pleustofitów i ich zbiorowisk. – W: J. SZMEJA (red.), Przewodnik do badań roślinności wodnej, s. 315–366. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Träger T. 2010. Leśnictwo. Ocena stanu istniejącego. Analiza Uwarunkowań Zagospodarowania Przestrzennego. Plan Zagospodarowania Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Olsztyn. Warmińsko Mazurskie Biuro Planowania Przestrzennego.
- Trzosińska A., Andrzejewski E. (red.). 1998. Doraźne skutki powodzi 1997 roku w środowisku wodnym Zatoki Gdańskiej i Zatoki Pomorskiej. Morski Instytut Rybacki, Gdynia. ss. 76
- Zajac A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych” w Polsce. – Wiad. Bot. 22.3: 145–155.
- Zarzycki K., Kaźmierczakowa R. (red.) 1993. Polska Czerwona Księga Roślin. – Instytut Botaniki PAN, Kraków, 310 ss.
- Żelaziński J., Wawręty R. (red.) 2005. Przyjazna środowisku ochrona przeciwpowodziowa. Wyd. Towarzystwo na rzecz Ziemi, Oświęcim.

PRAWO

Konwencje

- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego (Konwencja Paryska), ratyfikowana w 1976 r. (Dz.U. Nr 32, poz. 190);
- Konwencja o ochronie gatunków dzikiej flory i fauny europejskiej oraz siedlisk przyrodniczych (Konwencja Berneńska), ratyfikowana w 1995 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 58, poz. 263, z późn. zm.);
- Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życia ptactwa wodnego (Konwencja Ramsarska), ratyfikowana w 1978 r. (Dz. U. Nr 7, poz. 124, z późn. zm.);
- Konwencja o ocenach oddziaływania na środowisko w kontekście transgranicznym sporządzona w Espoo dnia 25 lutego 1991 r.
- Konwencja o ochronie i użytkowaniu cieków transgranicznych i jezior międzynarodowych, sporządzona w Helsinkach dnia 17 marca 1992 r.;
- Europejskie porozumienie w sprawie głównych śródlądowych dróg wodnych o znaczeniu międzynarodowym (AGN) zawarte w Genewie w dniu 19 stycznia 1996 r.;
- Inventory of mainstandards and parameters of the E waterway network (Niebieska Księga), Organizacja Narodów Zjednoczonych, Nowy Jork;
- Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobnooszczędnego systemu transportu zatwierdzony przez Komisję Europejską (Biała Księga);
- Plan ochrony zasobów wodnych Europy (A Blueprint to Safeguard Europe's Water Resources) COM(2012)0673;
- Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem (Konwencja Waszyngtońska), ratyfikowana w 1989 r. (Dz. U. z 1991 r. Nr 27, poz. 112, z późn. zm.);
- Porozumienie o ochronie nietoperzy w Europie, ratyfikowane w 1996 r. (Dz. U. z 1999 r. Nr 96, poz. 1112);
- Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt (Konwencja Bońska), ratyfikowana w 1996 r. (Dz. U. z 2003 r. Nr 2, poz. 17);
- Protokół Kartageński o bezpieczeństwie biologicznym do Konwencji o różnorodności biologicznej, ratyfikowany w 2003 r. (Dz. U. z 2004 r. Nr 216, poz. 2201);
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, ratyfikowana w 2004 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98);
- Konwencją o różnorodności biologicznej na Szczycie Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 r.;
- Ramowa Konwencja NZ w sprawie zmian klimatu (Konwencja Klimatyczna), ratyfikowana w 1994 r. (Dz. U. z 1996 r. Nr 53, poz. 238);
- Komunikat Komisji Europejskiej w sprawie promocji żeglugi śródlądowej „NAIADES” Zintegrowany Europejski Program Działań na Rzecz Żeglugi Śródlądowej;
- Komunikat Wspólnot Europejskich, Komunikat Komisji – Zrównoważona Europa dla Lepszego Świata: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej (Propozycja Komisji dla Rady Europejskiej w Goteburgu);
- Decyzja nr 884/2004/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 29 kwietnia 2004 r. zmieniająca decyzję nr 1692/96/WE w sprawie wspólnotowych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej;
- Decyzja nr 1386/2013/UE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety”;
- Umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o współpracy w dziedzinie gospodarki wodnej na wodach granicznych.

DYREKTYWY UE:

- Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko;
- Dyrektywa Rady 85/337/EWG z dnia 27 czerwca 1985 r. w sprawie oceny skutków wywieranych przez niektóre przedsięwzięcia publiczne i prywatne na środowisko naturalne;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa - wcześniej dyrektywa Rady 79/409/EWG z dnia 2 kwietnia 1979 r. w sprawie ochrony dzikiego ptactwa (Dyrektywa Ptasia);
- Dyrektywa Rady 92/43/EWG z dnia 21 maja 1992 r. w sprawie ochrony siedlisk przyrodniczych oraz dzikiej fauny i flory (Dyrektywa Siedliskowa);
- Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniem powodowanym przez azotany pochodzące ze źródeł rolniczych (Dyrektywa Azotanowa);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/18/WE z dnia 12 marca 2001 r. w sprawie zamierzonego uwalniania do środowiska organizmów zmodyfikowanych genetycznie;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE z dnia 23 października 2000 r. w sprawie ustanowienia ram dla działalności Wspólnoty w dziedzinie polityki wodnej (Ramowa Dyrektywa Wodna);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/118/WE z dnia 12 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (tzw. dyrektywy „córki”)(Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006);
- Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego (Dyrektywa Azotanowa);
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/105/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie środowiskowych norm jakości w dziedzinie polityki wodnej, zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy Rady 82/176/EWG, 83/513/EWG, 84/156/EWG, 84/491/EWG i 86/280/EWG oraz zmieniająca dyrektywę 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady (Dz.U. L 348z 24.12.2008)
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2007/60/WE z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim;
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2004/35/WE z dnia 21 kwietnia 2004 r. w sprawie odpowiedzialności za środowisko w odniesieniu do zapobiegania i zaradzania szkodom wyrządzonym w środowisku naturalnym;

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/.

Inne UE:

- Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na 31 XII 2013 r. Warszawa 2014. PSG. Bilans zaakceptowany przez Ministra Środowiska pismem z dnia 20 czerwca 2014 r. znak DGK-III-064-1/24730/14/MK Strategia tematyczna w dziedzinie ochrony gleby, Bruksela, 22.09.2006, KOM(2006) 231 wersja ostateczna (Praca zbiorowa pod redakcją Marcina SZUFLICKIEGO, Agnieszki MALON, Marcina TYMIŃSKIEGO)
- DECYZJA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY NR 1386/2013/UE z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r. „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety” (Tekst mający znaczenie dla EOG) Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej L 354/171
- KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY, EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU REGIONÓW. Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny - unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. Bruksela, dnia 3.5.2011 KOM(2011) 244 wersja ostateczna
- DOKUMENT ROBOCZY SŁUŻB KOMISJI STRESZCZENIE OCENY SKUTKÓW Towarzyszący dokumentowi Wniosek dotyczący rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych i zarządzania nimi /* SWD/2013/0322 final */
- Wniosek ROZPORZĄDZENIE PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY w sprawie zapobiegania wprowadzaniu i rozprzestrzenianiu się inwazyjnych gatunków obcych i zarządzania nimi. Bruksela, dnia 9.9.2013. COM(2013) 620 final 2013/0307 (COD) C7-0264/13.
- KOMUNIKAT KOMISJI EUROPA 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu. Bruksela, 3.3.2010. KOM(2010) 2020 wersja ostateczna
- Krajowa strategia ochrony i zrównoważonego użytkowania różnorodności biologicznej. Załącznik do uchwały nr 270/2007. Rady Ministrów z dnia 26.10.2007 r.
- **Polityka ekologiczna Państwa w latach 2009-2012 z perspektywą do roku 2016**
- Projekt MasterPlan dla obszaru dorzecza Wisły. Czerwiec 2014, KZGW Warszawa, Mott MacDonald Polska Sp.z o.o.
- Projekt prognozy oddziaływania na środowisko dla Projektu MasterPlanu dla obszaru dorzecza Wisły. 2014, KZGW Warszawa, Mott MacDonald Polska Sp.z o.o.
- Narodowa strategia edukacji ekologicznej – przez edukację do zrównoważonego rozwoju, w której zakłada się podjęcie działań, mających na celu zwiększenie wiedzy i świadomości społeczeństwa na temat stanu i zagrożeń różnorodności biologicznej;
- Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, w której określono cele i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, wspominając także o rozwoju infrastruktury ochrony środowiska, w tym w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej;
- Strategia Rozwoju Kraju 2030
- Strategia Gospodarki Wodnej
- Strategia ochrony obszarów wodno-błotnych w Polsce wraz z planem działań (na lata 2006-2013), zatwierdzona przez Ministra Środowiska w dniu 10 października 2006 r.
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku)
- Strategia Działania Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej na lata 2013 – 2016 z perspektywą do 2020 r.
- Program Wodno-Środowiskowy Kraju (PWŚK)
- Projekt Narodowego Planu Rozwoju 2007-2013
- Raport z Wykonania Wstępnej Oceny Ryzyka Powodziowego
- Krajowy Plan Strategiczny Rozwoju Obszarów Wiejskich, który na podstawie analizy społecznej, gospodarczej i środowiskowej, określa priorytety i kierunki rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w odniesieniu do priorytetów wspólnotowych;
- Narodowa Strategia Spójności 2007-2013, Program Operacyjny – Infrastruktura i Środowisko, w którym nadaje się priorytet przywracaniu właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i ostoi gatunków na obszarach chronionych, zachowaniu zagrożonych wyginieciem gatunków oraz różnorodności genetycznej roślin, zwierząt i grzybów, przywróceniu drożności korytarzy ekologicznych, wsparciu procesu opracowywania planów ochrony oraz zwiększaniu świadomości w zakresie ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu.
- Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Warszawa, 9 listopada 2012 r.
- Obwieszczenie Ministra Środowiska z dnia 5 kwietnia 2011 r. w sprawie ogłoszenia aktualizacji krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych (M.P. 2011 nr 62 poz. 589)
- M.P. 2011 nr 49 poz. 549 Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły
- SDF obszarów N2000 KE LGD
- PZO obszarów N2000 KE LGD
- Plany Ochrony parków krajobrazowych KE LGD
- Plany Ochrony rezerwatów przyrody KE LGD
- Akty prawne powołujące formy ochrony przyrody KE LGD

Wybrane istotne akty prawa krajowego:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity - Dz.U. 2013 poz. 1232 z późn. zmianami)
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (tekst jednolity - [Dz.U. 2015 nr 0 poz. 469](#))
- Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz oceny oddziaływania na środowisko (t.j. Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1936)

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. (tekst jednolity Dz.U. 2015 nr 0 poz. 199)
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. (tekst jednolity Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1651)
- Ustawy o samorządzie gminnym z dnia 08 marca 1990r. (tekst jednolity Dz.U. 2015 nr 0 poz. 1515)